

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
2 N
23

giò [illegible] G.4.

CHRISTOPHORI A' VEGA COMMENTARIA IN LIBRVM APHORISMORVM HIPPOCRATIS.

LVGDVNI,

APVD CLEMENTEM BAVDIN.

M. D. LXX.

Cum Catholicæ Maiestatis priuilegio ad decennium.

EL REY.

OR quanto por parte de vos el doctor Vega medico del sereniſſimo Principe don Carlos nueſtro muy caro y muy amado hijo nos aſydo fecha relation que temades vn libro que ſe intitulaua, Chriſtophori à Vega Commentaria in librum Aphoriſmorum Hippocratis. *el qual era muy vtil y prouechoſo, e nos ſupplicaſtes vos dieſſemos licencia y facultad para que lo pudieſſedes ymprimir e vender, mandando que por el tiempo que nueſtra merced e voluntad fueſſe otra ninguna perſona la pudieſſe ymprimir e vender ſo graues penas, o como la nueſtra merced fueſſe. Lo qual viſto por los del nueſtro Conſejo juntamente con el dicho libro que de ſuſo ſe haze mencion que por nueſtro mandado fue viſto y examinado por el Licenciado Galbez nueſtro medico, fue accordado que deuiamos mandar dar eſta nueſtra Cedula en la dicha razon por la qual por hazer bien y merced à vos el dicho doctor Vega vos damos licencia y facultad para que por tiempo de dies años primeros ſeguientes contados deſde el dia de la data deſta nueſtra carta en adelante vos o quien vueſtro poder hubiere, podays ymprimir e vender eneſtos nueſtros reynos dela Corona de Caſtilla el dicho libro que deſuſo ſe haze mencion ſiendo primeramente taſſado el molde del por los del noſtro Conſejo, e poniendoſe el traſlado deſta nueſtra Cedula con la taſſaciõ al principio del dicho libro, e no en otra manera e mandamos que durante el dicho tiempo delos dichos dies años ninguna*

otra perſona lo pueda ymprimir e vender ſyn el vueſtro poder ſo pena que pierda la ympreſſion que anſy hiziere. y mas incurra en pena de dies mil marcs, los quales ſe repartan, la tertia parte para nueſtra camera, e la otra tertia parte para el que lo acuſare: e la otra tertia parte para el Iuez que lo ſententiare. e por eſta nueſtra cedula mãdamos à todas e qualeſquier nueſtras Iuſticias à cada vno en ſu Iuriſdiction que garden, complan y executen lo en ella contenido, e contra el tenor dello no vayen ny paſſen ny conſientan ir ny paſſar por alguna manera ſo pena de la nueſtra merced y de dies marcs para la nueſtra Camera à cada vno que lo contrario hiziere. Fecha en Madrid à xxxj. dias del mes de Julio a° del Señor de milequinientos e ſenſenta e tres años.

Yo el Rey.

Por mandado de ſu Mageſtad.

Franciſco de Eraſſo.

AD CAROLVM HISPANIARVM PRINCIPEM Maximum.

POST peractum librum de Arte medendi tribus fere annis occupatus in curanda quartana, quam tua Celsitudo patiebatur, animo & corpore vehementer afflictus, nihil memoria dignum potui operibus meis adiicere: Verum iam finita quartana decreui librum Aphor. Hippoc. interpretari, & eundem commen-

tariis elucidare. Quod opus multi præter Galenum aggreßi sunt, quisque pro suo ingenio & eruditione, quibuscum annumerari non erit indecorum. Inceperam id elaborare, cùm nostro omnium infortunio cadens ab scala Celsitudo tua, capite vulneratus, reuocauit nos ab instituto grauis illa neceßitas. Succeßit sane feliciter, diuino præsertim auxilio, quo summa prouidentia cauit mala futura, si teipsum de medio tolleret, quem singularem præfecit patronum seruandæ Christianæ rei publicæ. Quod & modo facis & in posterum te facturum speramus vigente ætate, simul & potestate. Ea enim est in te virtus, is est clementiæ, humanitatis,

& religionis ſplendor, vt poßis cum tuis prædeceſſoribus Imperatoribus & Regibus ſumme Catholicis & Chriſtianißimis contendere. Trepidant Turcæ, terrentur Sarraceni, formidant Apoſtatæ, cum tuum animum ſpectant: Reuerentur & ſuſpiciunt Hiſpani, Flandri, Itali, & Indi qui trans Oceanum ſunt, Caroli Principis nomen. Prætermitto modo dicere multa de tui animi præſtantia, virtute, & celſitudine, quòd Hiſto*riæ potius quàm Epiſtolæ debeantur. Tibi igitur Princeps maxime, cuius liberalitatem ex beneficiorum amplitudine quotidie experior, librum hunc dicaui, vt tutus ad Indos vſque tuo fauore munitus*

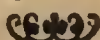
peregrinetur, & vbique benigne recipiatur.

Vale Christianæ religionis acerrimus propugnator. Antigolæ Kalendis Iunij, 1563.

CHRISTOPHORI à Vega Commentaria in librum Aphoriſmorum Hippocratis.

Ouimus quàm plurimos diſciplinarum ſtudioſos, quíque non paruam in eiſdem fecerunt acceſſionem, diuerſos admodum ſcopos ſequentes ſcripſiſſe libros: omnes tamen ad vnum conati ſunt eaſdem, in quibus verſabantur diſciplinas augere, aliis prodeſſe, & ſe ipſos honeſtis titulis condecorare. Cæterum quidem antiquorum ſententias expoſuerũt, eaſ-

dem patefacientes, dilatantes, & roborantes: nonnulli causas eorum, quæ ab autoribus dicebantur apponentes, aduersariis contradicentes, & sapientissimos viros omni via & ratione ab imperitorum calumniis vindicantes. Alij aliorum sententias collegerunt, quibusdam mutatis, aut additis. Alij suas adinuenere vias, quibus artes docerent, & addiscentes minori assequerentur labore, addentes multa tam in generalibus, quàm in singularibus artium documentis. Hos verò alios maleuolentia motos, accusare nouimus, vt rerum nouatores, quibus ea tantum placent, quæ ab autoribus suis, aut præceptoribus probata receperunt, eisdem se totos tradentes, ac mancipantes. Placuit sane nobis olim librum Prognost. Hippoc. exponere.

Placuit

Placuit etiam lib. Galen. De diffe. fe. Commentariis illustrare. Sed tamen visum est mihi aliquando de vrinis propria docere, & rursus maiorem subire prouinciam, & magnam totius artis medicæ partem, vno volumine comprehendere, meliori qua potui via, non sine commodo eorum, qui deinceps artem ordine docere instituerint, atque eorum, qui eandem adiscere voluerint. Curaui mehercule id ante quinquagesimum annum peragere, ne morte præuentus frustrarer fine, aut morbis correptus ille meus ardor iuuandi studiosos restingueretur. Cæterùm quinquaginta iam annos natus, adhuc valens & constans, si Deo placet, neque id reliquum, quod vitæ superest, in silentio transigere, æquum duxi. Nec tamen putet aliquis

me alioqui à docendi munere exoneratum à laboribus omnino liberum fuisse superstitem, qui Caroli Hispaniarum principis maximi salutem seruandam suscepi, mandato Regis Philippi patris sui, cuius Maiestati sumus semper obnoxij. Accessit etiam non contemnendus labor in curandis morbis magnatum multorum, & aliorum, qui se nobis quotidie committunt, quibus nostrum auxilium denegare non foret honestum, licet tamen interim nonnullas horas ad scribendum eligere, quas in exponendis, dilatandis, & vbi opus fuerit defendendis Hippo. aphorismis, locare decreui. Cum quòd singuli singulares contineant sententias, breues ac memoria dignas, quas Laconicas esse dixit Plato: tum quòd in diuersis admodum

ſententiis,diagnoſticis,prognoſticis
& curatiuis, in quibus tot annos la-
borauimus, modo verſari, non pa-
rum nobis ſit allaturũ oblectamen-
tum, & animo recreationem. Eſt li-
bri titulus, Hippocratis aphoriſmi, *Aphoriſmus.*
hoc eſt, ſententiæ ſeparatæ, à verbo
ἀφορίζω, quod eſt, ſeparo & ſegrego:
ſunt etenim huius libri ſententiæ
ſeiunctæ, & raro inter ſe connexæ,
quamuis aliquando inuenias non-
nullos aphoriſmos de eadem artis
parte ſcriptos, vt ſectione prima de
victus inſtitutione, & quarta de fe-
bribus, & de vrinis. Sunt præterea
aphoriſticæ ſententię breues, paucis
ſummam rei, de qua traduntur, attin
gentes, quod ad multorum dogma-
tum comprehenſionem, & memo-
riam ſumme conducit. Poſſemus pa
riter eas, quæ in Prognoſtico ſcri-
buntur,

buntur, ſententias aphoriſticas appellare, ſicuti & eas, quæ in libro de Medici officina, & multas earum, quæ in libris de morbis popularibus. Placuit tamen Hippocrati, huic tantum libro aphoriſmorum titulum facere, & ſententias ipſas aphoriſticas nos appellamus. Quòd vero aphoriſmus præter id quod ſeparata ſententia eſt (quod Græca vox indicat.) ſit quoque breuis & conciſa, res ipſa docet. Galenus hanc eſſe rei rationem teſtatur ſectione prima huius libri, Commentario 14. & ſectione ſecunda Commentario vigeſimooctauo, & ſectione quarta Commentario quadrageſimoſeptimo. Librum hunc ſeptem ſectionibus diuiſum reperimus in Hippocr. codicibus Græcis: an tamen ita diuiſus ab ipſo fuerit, an poſtea ab ſcriptoribus

bus, nondum conſtat: in codicibus preterea Galenianis in eaſdem diuiſus eſt ſectiones, & diuiſionem ſignificauit in præfatione ad Tertium. Quamobrem eam Galeni diuiſionem, quæ in ipſius codicibus habetur, ſequemur in his Commentariis, quod in expoſitione libri Prognoſticorum ea de cauſa ſeruabimus, quamuis nulla ratione mentione digna libri Prognoſtici ſeiungi debeant, ſicuti neque ſecunda aphoriſmorũ ſectio à prima potius, quàm aphoriſmi, qui antecedunt decimumnonum primæ ſecti. à decimonono & reliquis.

HIPPO. APHORISMORVM ſectio prima, Chriſtophoro à Vega interprete & expoſitore.

HIPPO. PRAEFATIO.

VITA breuis, ars longa, occaſio præceps, experimentum periculoſum, & iudiciũ difficile. Oportet autem nõ ſolum ſe ipſum præſtare oportuna facientem, ſed & ægrum, & aſſiſtentes, & exteriora.

COMMENT.

SEntentia hæc totius operis eſt præfatio, qua Hippo. vtitur ad ſequentem traditionem, quemadmodum & in prognoſtico vſus eſt præfatione. Vult autem in hac oſtendere, quam ſit ex vſu libros ſcribere, atque eoſdem quoad fieri poſſit breues, vt inde vnius hominis vita ad artem medicam aſſequendam ſufficiat, quod fiet ſi librorũ ſcriptores inutilia omnia reſecauerint, ſolis vtilibus, & iis ſine quibus addiſcentes artem conſequi non valeant, relictis. Nemo etenim noſtrûm eſt, qui non nouerit, quàm longo ſermone quidã

diſputent de nominibus, quantum temporis alij in præfationibus, epiſtolis, & encomiis conterãt, quã longe alii diuagentur in propulſandis ſectis (quas nouerunt ab aliis ſæpius cõfutatas) vt ſuas impleant paginas: quaſdam vero maleuolentia proſequuntur, quas intelligunt iure à ſapientibus receptas, vt eaſdem obſcurent, ſperantes ex aliorum iniuria, ſibi acceſſurum ornamentum. Hos autem omnes deturbat Hippoc. breui admonens ratione vitam eſſe breuem, artem verò longam. Deinde adiiciens quibus de cauſis ars longa habeatur, nempe quoniam occaſiones experiundi, & inueniendi, ſunt præcipites, & experiméta non ſine periculo aguntur, & iudicia non facile feruntur de rebus quas arte tractamus, etiam ſi omnia quæ poſſunt iudicia confundere, de medio tollas, ac te ipſum præbeas facientem oportuna, & ægrotum habeas obedientem, & aſſiſtentes omnem diligentiam apponãt miniſtrantes, & exteriora omnia concinne reſpondeant.

Vita breuis, quare.

Vitam breuem eſſe dixit ad artis longitudinem facta collatione: breue etenim & longum ad aliquid ſunt. Quin & ſi quis vellet ipſam breuem dicere, quoniam finis actionum eſt, animam virtutibus & ſcientiis illuſtrare, ad harum verò aſſecutionẽ perfectam, breuiſſimam eſſe vnius vitæ periodum, non falletur. Cæterùm Hippo. breuem vitam dixit, artis longitudini collatam. Breuis ſane eſt humana vita, breuis quoque ab omni ſuperiori ſeculo fuit, vt nos alibi probabimus, niſi quis ſupra naturę leges limites octoginta, aut etiam centum annorum ſuperet. Ars rurſus lõga

Vita breuis.

est,& fere incomparabilis, etiam si quis aliorum laboribus & monumentis fruatur, nedum sine ipsis. Nam pars artis diagnostica, quæ in affectuũ, causarum, & actionum cõtemplatione versatur, prolixa admodum est, prognostica fere inaccessibilis, & quæ indefessa egeat diligentia. Curatiua præter id quòd aliis duabus artis partibus egeat, totam vitam in experimentis conterendam hortatur. Autor tamen tres subiungit causas, quibus artis longitudinem comprobat, dicens: Occasionem esse præcipitem, quàm Græci καιρὸν, id est oportunitatem appellant: siquidem oportunitas, aut occasio agendorum breui fugit, eam verò semel fugientem rursus aduocare est impossibile. Est hæc veluti articulus quidam temporis ad quippiam agendum idoneus: is verò breuissimo durat tempore, quoniam humanum corpus perpetuo dissoluitur, ac mutatur ab internis & externis causis: mutato verò corporis affectu, aut humorum ipsius quantitate, aut qualitate, cessat quoque occasio adhibẽdi remedij, quod affectui cõgruebat. Decet igitur similẽ affectũ in eo, aut alio ægroto sperare, vt excogitati auxilij vim experiatur medicus. Est quoque præceps occasio agnoscendi affectus, & symptomata, quoniam hæc celeriter mutantur, & euanescunt. Experimentum tamen periculosum est, si quidem experimenta non sine vitæ discrimine tentantur in humano corpore. in eo autem discrimine hominẽ constituere, quãuis ob rem immanis est, & carnificis, ac perinde tota vita non erit satis, nisi in tanta rerum varietate, posteriores à prioribus

Ars medica longa, quare.

Occasio præceps, καιρὸς

Occasio.

Experimentũ periculosũ, quare.

Iudicium difficile, quare. inuenta per libros recipiant, quos scribere vel hac ratione videtur necessariũ. Iudiciũ præterea difficile fore dicit, tam in causis, quàm in effectibus dignoscendis: nam morborum & symptomatum causas non facile agnosces, aut agẽdorum rationem excogitabis, præsertim si internæ fuerint affectiones. Quæ verò experimẽto euenisse vides, vbi id à pluribus causis euenire posset, difficile agnosces, ac iudicabis à qua illarũ processit: veluti siquis clysteri admisso dormiuit, atque sudauit, aliàs capitis dolorem passus, leuato dolore, cui sit salus adscribenda, non facile iudicabis. Difficile item est quãtitatem auxiliorum definire. In secunda parte huius proœmij ad artis inuentionem & præceptorum executionem admonet, vt medicus præstet seipsum faciẽtem quæ oportet, nullum agẽdorum per incuriã omittat, neque ægroto blãdiatur, & in his summũ studium ac diligentiã apponat, & vt æger obediat, neque præceptum aliquod violet. *Assistẽtiũ officium.* Et assistentes, qui ægro ministrãt, idonei sint, quorum prudentia non parũ iuuat medicum, quoniam horum officium est, non tãtum ministrare quæ medicus instituit, sed vt medico pareat suadere, & solari, læta nũcia referre, cibos mũdos parare, & splẽdentia vasa, exteriora quoque nulla ratione obsint, vt malũ nuncium, quod tristitiã inferat, domicilium illi tantũ ingrediantur, qui ægro grati sint, reliqui verò aut nõ admittantur, aut medicus honestis verbis admoneat, vt ipsum dormire permittant in silentio, vt interim omnes à cubiculo exeãt, tã amici, quàm reliqui, omnem etiam vitemus strepitum, & tumultum: hæc

hæc enim dignotiones & præſagia confundunt. Qua propter credi poteſt Hipp. voluiſſe ſuadere iudicii difficultatē ex ijs, quæ in hac ſecunda parte ſcripſit: niſi enim hæc omnia probè parataueris, nēpe teipſum facientem quæ decet, & ægrotum, & aſſiſtentes, & exteriora, nullum certū feres iudicium, & omnia perperam euenient. Quòd ſi artis medicæ hæc eſt lōgitudo, & ipſius conſequendæ difficultas: illa verò, quæ dicta eſt, vitæ breuitas, neceſſarium erit libros ſcribere, atque eoſdem quoad fieri poſſit aphoriſticā ſeruantes breuitatem, vt poſteri à prioribus inuenta ſuſcipiant, & artem intra vitæ limites addiſcere valeant.

APHORISMVS I.

IN perturbationibus ventris & vomitibus ſponte factis, ſiquidem qualia decet purgari, purgentur, confert, & facilè ferunt: ſi verò non, contrarium. ſic & inanitio vaſorum, ſiquidem qualem fieri oporteat fiat, confert, & facile ferunt: ſi verò non, contrarium. Inſpicere autem oportet regionem, & anni tempus, & ætatem, & morbos, in quibus conuenit, aut non.

COMMENT.

HIc eſt primus libri Aphoriſmus, in quo Hippo. de ijs, quæ à corpore vacuantur, orditur ſermonem, in quibus qualitatē, aut quantitatē eius, quod vacuatur cōſiderare licet. In præſenti de qualitate euacuandorū agit: in ſequētibus de quantitate. qualitatē ſiquidem o-

ostẽdit, cùm qualia de iis quæ vacuãtur, dixit. Præterea quoniam vsus est hac voce καθαίρεσθαι, idest purgari. Debetur autẽ purgatio humoribus infestãtibus qualitate, veluti & vacuatio potius quãtitati. Verùm sane est vocẽ, κένωσις, dici de omni vacuatione, siue ea purgatione, siue sanguinis missione fiat, quoniã & quæ purgãtur vasa euacuãt, quẽadmodum quæ vena scissa fluũt. Cæterùm de euacuatione, quæ fit eorum quæ qualitate molestãt, non adeò proprie dicitur κένωσις, id est, vacuatio: sed quoniã interim quãtitatem habent, & ipsis eductis reliquũ est quãtitate minus. Purgatio tamẽ de iis, quę sola quantitate molestãr, nullatenus dicitur. Docet itaque agnoscere in euacuationibus, quæ sponte eueniunt, id est, nullo artificio, nullóve artis ministerio, quæ bona sint, & quæ secus, si enim tales sint, quales decet, bonæ sunt, si secus, nõ bonæ: tales esse autẽ agnosces, quia cõferunt, & ægri eas facile ferunt: vẽtris enim vacuationẽ, & vomitionẽ sponte euenientẽ, qua natura expellit noxios humores, si tales fuerint, quales esse debeat, facile eas feret æger vacuationes, & conferẽt ad salutem. Id argumentũ à priori tale est, humor qualitate molestans purgatur: ergo facilè fert purgationẽ æger, & eidem confert: à posteriori sic, confert & facilè fertur purgatio: ergo talia purgãtur, qualia oportet. Ventrẽ hoc in loco κοιλίαν appellat Hippo. qua voce nonnunquam significauit omnem cauitatem, vt cerebri, iecoris, cordis, & ventriculi, vti Apho. 18. sequenti, quondoque solum ventriculum, vti, Apho. 14. sectionis sextæ, Nunc verò totum ventrem intel-

Purgatio quibus humoribus debetur.

κένωσις

Euacuationes quæ sponte veniunt bonæ, & quæ malæ.

κοιλία.

ligit,

ligit, à thoracis cartilaginibus in os pubis, quam partē peculiari nomine Græci γαστέρα nominăt. Sunt autē turbationes ventris fluxiones, & deiectiones. Cùm autem de iis & vomitibus loquitur, omnē à corpore factā vacuationem peccantium humorum intellexit hîc, & quarta sectione Apho.2. Si enim talia ducantur à corpore, qualia decet, & confert, & facilè ferunt, siue fluxu ventris, siue vomitu, siue fluxu sanguinis per nares, vterum, aut hæmorrhoidas, aut vrina, aut sudorē, aut insensili vacuatione, aut ea quæ ex accidenti per inediā fiat vacuatio. Cùm verò dixit qualia, & talia, non speciem, non qualitatem solam, aut primam, aut alteram intelligere oportet, sed omnem cōditionem ad bonam purgationem comprehendit. Nam in tertiana febri non satis est bilem purgari, sed opus est eam esse quæ ægro molesta est, & prætetea vt coctio euacuationem præcedat. Propterea libro primo, de rati. vict. acu. cū Hippocrates dixit: Et quæ à pulmone excernūtur fuerint qualia oportet: Galenus in Cōmentario, inquit, verba illa, Qualia oportet, coctionis habēt notas. Adde quòd etiam si prædicta omnia cō iungantur in humore, qui à corpore purgatur, nō perinde fiet, vt omnem talēvacuationem æger facilè toleret: nam si cùm malo humore vacuetur etiā bonus, aliter fiet, sic etiam vbi conferta fiat vacuatio. Hāc enim vidimus sæpe cum animi deliquio fieri, ex solutis viribus, vti & cum aquam inter cutē patiētes, aut empyicos subito euacuaueris. Accedūt ad hæc & vacuationes, quæ fiūt per particulā læsam, vt bilis deiectiones vlceratis in-

Qualia, quid significent.

testinis. Deinde ab ea quæ à natura fit, purgatione, ad eam quæ fit ante procedens, similem scribit sententiam, dicens: In vasorum inanitionibus, hoc est, in purgationibus arte factis (quas quoniam vasa vacuant, & inaniunt, vasorum inanitiones appellat) si tales fiant, quales fieri decet, conferunt, & facilè feruntur: si verò non fiant tales, quales decet, contrarium. Conuenit enim medicum naturæ ministrum, atque eius imitatorē esse. quòd si natura facilè fert euacuationes quas spōte facit, vbi tales fuerint, quales oportet, feret quoque bene eas, quæ arte fiunt, cum eisdē conditionibus. Erit etiam præceptum ad partem pertinens curatiuam, vt medicus vbi opus fuerit, easdē moliatur vacuationes. In postrema Aphor. parte admonet, vt attēte inspiciam⁹, quisnā sit humor, q̄ à corpore duci debeat, vt qualē decet, & nō alius vacuetur, id fiet cognita regiōe, anni tēpore, ætate ægrotātis, & morbo. Hæc enī humoris naturā ostēdunt, an bilis, pituita, sanguis, aut melācholia sit. Nā calida regione, ætate iuuenili, æstatis tēpore, bilis aceruatur, & tertiana, si fuerit febris, à bile fit. Hyeme, regiōe frigida, ætate simili, pituita: & quotidiana febris ab ea fit. Vere regiōe tēperata, ætate adolescēti.e, sāguis, à quo & febris cōtinēs fit. Autūno ætate subsistēti, frigida & sicca regione, melācholia, & hæc quartanam facit. Ex iis itaq; & multis aliis humor peccans agnoscitur. Eundē cognoscere docuit li. 10. de Cōp. medicamētorū per locos, colorib⁹, accidētibus & experimēto, ab iis, quæ iuuāt: colores sereni corporis, nisi humores intro recesserint, humorē docent, pallidus bilem

Humoris peccantis cognitio.

bilē flauam, ater atram, ſubalbidus pituitam, ruber ſanguinē. Accidentia itē docent humores, vti natura doloris, caloris, ſitis, humorum motus. Experimenta ſumuntur à iuuantibus, & nocētibus. Nos verò ſolemus procedere à cauſis, effectibus, ſimilibus & diſſimilibus, à iuuantibus & nocētibus. Horū ſignorum meminimus li.2. de arte medendi. His itaq; præcognitis nos arte curabimus tales facere vacuationes, quales natura rectè operans ſolet efficere, adhibitis medicamentis, quæ humorem peccātem educant. quod euacuationis genus non tantum cōuenit humore aliquo alio à ſanguine peccāte, ſed etiam in plethora, vbi aliàs ſanguinis miſſio ob augmētum æquale omnium humorum cōuenit. Si enim medicus alicui præcipiat venæ ſectionē, ipſe verò nō pareat ob metū, aut alia ratione, omnibus humoribus ad portionē auctis, non erit abs re eius ventrem leui medicamento large ſubducere: nam detracta alicuius eorū quantitate, tota ſanguinis maſſa manet minor, & humores melius trāſpirabunt, & minus putredini erunt obnixij. Hoc cōſilio vtitur Gal. li.4. de ſani. tuēda. Reliquas vacuationes à natura factas ipſe ſpōte fieri dicit, hac voce, ἀυτομάτως, vſus, quę quod ſpōte, & nullo mouente externo fit, ſignificat. Si enim quidpiam ad actionem moueat, quod extra ſit, vti cauſa mouens, aut veluti finis cognitus, minime dicemus id ἀυτομάτως fieri: opus igitur eſt ad hoc & quidpiā ἀυτομάτως fieri dicatur vt fiat non mouente cauſa faciente externa, vt in præſenti apho. cum ἀυτομάτως, ideſt, ſponte fieri dicat vacuationes, quas nō mouit ars, aut medica-

ἀυτομάτως.

Sponte.

mẽtum,ſed ab ipſa natura proceſſerũt, qua ſignificatione vſus eſt ſecti.4.ſequẽti,apho 78. cum inquit:Quicunq; ἀποταυτομάτυ, id eſt ſpõte,ſanguinem mingũt.& Gal.in commen.inquit, vox hæc, ἀποταυτομάτυ, & id quod ſine externa cauſa fit, ſignificat, poteſt etiã quod repẽte fit, ſignificare. Apud Ariſtotelem quoque ſignificat id quod in vanum fit,hoc eſt nullo propoſito fine mouente, quemadmodum quæ à caſu fiunt. lapis enim aut tegula de ſuper cadens,quoniam à ſe ipſa, nullóque fine præcognito cecidit, quamuis interim quempiam percutiat cadens, in vanum cecidiſſe dicetur, veluti ſi quis per vrbem vagetur nullo propoſito fine, cum fruſtra & in vanum vagari dicemus, quanuis interim quidpiam boni, aut mali eidem eueniat. Quamobrem recte admodũ libro 2. de Phyſicis auſcultationibus cap.. Ariſtot.Græcorum ſapiẽtiſſimus,atque Græcæ eloquentiæ magiſter, dixit,vocem hãc ἀυτόματον, id eſt, caſus, de iis,quæ non, illius gratia quod euenit fiunt,proferri, ac vocẽ ipſam id indicare,quæ ex ἀυτὸ, & μάτιν, componitur: hoc eſt, ipſum & vanum,ac fruſtra: cecidit enim lapis non percutiendi gratia. caſu igitur atque in vanum cecidit ipſe,quia cadere & aliquo proiiciente,percutiendi gratia poſſet:caſu itaq; cecidiſſe ea ratione dicetur,quod ipſum nullo tali propoſito fine,ſed ex ſe in vanum cecidit, quod eſt ἀποταυθομάτον. Humores autem quos natura ſine ope medici vacuat, ſine finis ratione videtur vacuare. Hæc de huius vocis ſignificatione,& aph. expoſitione ſufficiant.

APHO.

APHORIS. II.

Eorum, qui ad exercitationes parati sunt, bonus habitus in summo periculosus, si in extremo fuerit. Non enim possunt in eo ipso manere, nec persistere: cum autem non persistant, non item possint in melius proficere, relinquitur in peius. Horum igitur causa bonum habitum soluere confert: non constanter, vt rursus refectionis initium corpus accipiat. Neque vasorum concidentias ad extremum ducere, periculosum enim, sed qualis fuerit natura eius qui ferre debet in id ducere: eodem modo & euacuationes ad extremum ducentes periculosæ, ac rursus refectiones quæ ad extremum fuerint, periculosæ.

COMMENT.

Erat magnus numerus, Hippocratis & Galeni temporibus, eorum, qui ad validas exercitationes parabantur, quos appellabant Athletas, aut luctatores. Hi verò se totos saginabant, multis ac bonis alimentis, vt inde caro augeretur, *Athletæ.* sanguis multus ac bonus impleret vasa, & totum corpus nitidum & splendens redderetur. Quod tum ad virium robur, tum ad pulchritudinem conducebat, quam ipsi ambiebant, cùm nudi in theatris & arenis, ad luctam & alias validas exercitationes, sese populo exponebant. Hunc habitum bonum appellat Hippocrates

ἐυεξίαν id est, bonum habitum, cum additione, nempe eorum, qui ad exercitationes parantur, neque enim idem est bonus habitus simpliciter, & bonus habitus exercitatorũ, quamuis & his ad summum peruenire possit: erit etenim bonus habitus exercitatorũ in summo talis, & ad extremũ perductus, nec perinde bonus simpliciter, qui culpa vacet, veluti Gal. inquit, dragma reproba, & cubitus magnus, & statera iniqua, tales sunt, sed non simpliciter, dragma, cubitus, aut statera, sic & bonus exercitatorũ habitus. Conueniunt autem ambo in bono simplicium temperatur ἐυσαρκία, id est, bona carne ἐυχυμία, id est succorum bonitate, & probitate actionum. Cęterum in commoderatione differunt, & symmetria sanguinis, carnis, & solidarum partium, quę in bono habitu simpliciter dicto reperies, quales in messoribus quibusdã, & fossoribus, cũ cutis raritate, & facili perspiratu, non in athletis summè plenis, obstructis & conculcatis humoribus. hirsuti nãque & rari labores magis tolerant, minus à lassitudine molestantur, vt Gal. docet in com. lib. de ratione vict. priuatorum: eosque euexiam diutius habituros testatur: quoniam ad summè bonum habitum non prompte perueniũt, in quo cum periculo sunt, qui eum possident: hoc exẽplo vtitur Hippo. ad docẽdum, quãtitatem eorum, quæ à corpore vacuari debẽt, dicens: hũc habitum exercitatorum, siue athletarum, cũ summè bonus atque in extremo talis fuerit, periculosum esse, quoniam nõ potest in eo statu manere, aut perseuerare. Nam summè plenum corpus multis periculis obnoxiũ est, & in melius mutari

Bonus habitus.

mutari nequit, quia summè bon⁹ est ille habitus, reliquum est vt transeat in deterius. Quapropter expedit hos vacuare statim, vt rursus nutrimẽtum accipiant sine periculo. Sed cũ vacuãtur non sunt ducendi ad concidentias vasorum. συμπτώσιας, habet Hipp. littera, à verbo, συμπίπτω quod est, concido. neque idem est vasa comprimi & cõcidere: cõprimuntur enim ab externa, aut carne, aut causa alia, cõcidunt, euacuata. de hac concidẽtia, quæ magnam sequitur vacuationem loquitur: mensuram quoque scribit, quam ex natura, hoc est viribus eius, qui euacuari debet desumit. Hæc est generalis ratio omniũ euacuandorũ à corpore, qua quantitatẽ eius, quod vacuari debet metimur, vires sanè patientis. deinceps namq; & animi deliquia & mortes sequũtur. Adducto exẽplo athletarum, in quibus summa existẽte repletione, non licet summam facere vacuationẽ, de aliis profert sententiam, dicẽs, Eodem modo euacuationes ad extremum ducentes esse periculosas: si quidem in omnibus viriũ robur est mensura vacuationis: vt enim Apho. 22. sequenti docebit. Deiectiones non multitudine sunt æstimandæ, sed an æger facile earum vacuationem ferat: Hæc est a viribus sumpta mensura. Refectiones quoque ad extremum periculosas dicit: nam si quis post immodicas euacuationes, quæ ad extremũ sunt, corpora reficere tẽtet, multa morborum genera eisdem euenient, nequeunte natura coctionem, distributionem, & alitionẽ probe peragere. Sed rursus ab initio, Hipp. sentẽtiam exponamus: Corpora eorum qui ad validas exercitationes paran-

Athletas vacuare.

Mensura vacuationis.

Athletarum corpora statim vacuãda.

tur, bono habitu prædita sunt, vt sibi debetur, is tamen cum in summo fuerit, solui ac vacuari sine mora debet, quoniam ab eo magnum imminet periculum. Vasa namque multo sanguine (quamuis bono) plena sunt, caro quàm multa: isti cibos ingurgitant, & validè exercentur: qua propter non poterunt in eo statu manere. Alimentum enim assumunt, id coquitur, & distribuitur, & vasa rursus implet, & supra extremum distendit, quod nihil aliud est, quàm eadem dirrumpere. Corpora præterea plenissima, percutientia, aut percussa, aut cunque validè innitentia facile dirrumpuntur, vasa rursum valdè plena difficilè transpirant, quæ in ipsis continentur, statim putrescunt, & calor natiuus, vbi non transpiret, extinguitur: hos verò sępe videmus subito mortuos, apoplexiam & vasorum interceptiones, patientes, quorum etiam in commentariis nostris in li. 1. de differentia febrium meminimus, cum falsam opinionem de fascinatione confutabimus: vulgus enim cum athletam quendam pinguem, & saginatum summè conspicit, deinde ipsum repente mortuum audit, aut puerulum speciosiorem aliis videt: breui autem aut ægrotasse, aut mortuum fuisse ferunt, fascinatos eos affirmant, cùm tamen Hippo. hoc in loco doceat tales non posse in eo statu manere, aut persistere, & ob periculi magnitudinem esse vacuandos, & Celso autore lib. 2. quicunque speciosior ac coloratior, quàm ante factus est, suspecta bona sua habere debet. Sequuntur enim ad hæc ea quæ diximus mala. Dubitant hoc in loco quidam an athletæ

Fascinatos falso opinatur vulgus.

Athletarũ fames.

letæ cibos appetant, quos coquant, diſtribuant, ſanguificent & in venas tranſponant, vt inde rupturæ venarum immineat periculum, quoniam fames, quam veram dicunt, non fit ſine membrorum inanitione, naturali appetitu, tractione, quæ ad ventriculum vſque perueniat, & ſenſu ſuctionis, atque deinde animali ſequuta appetentia. Quibus reſpondemus membra athletarum, à calore & exercitationibus diſſolui, quod ſibi non adeo naturale eſt, vt ſummè impleta eſſe, hanc diſſolutionem, ab ea, quæ ipſis facta eſt naturalis plenitudo, ſequitur adtractio, & ſuctio à ventriculo, & vera ac naturalis fames. Iuuat ad hæc quòd magnæ exercitationes, & validæ frictiones, quibus vtuntur, alimentum à ventriculo & iecore vehementer diſtrahunt, membra item ipſa præcipua onus alimenti deponere in membra conantur, ad hæc ſequitur, & ventris inanitio, & ciborum appetentia naturalis. Quoniam itaque ex alimentorum aſſumptione, ſanguificatione, diſtributione, & vaſorum impletione. *Hæc* athletarum corpora periculis ſunt obnoxia, diſruptionis vaſorum, putredinis humorum, obſtructionis natiui caloris ea euacuare conuenit, nec intrepidè, ſed conſideratis viribus eius, qui vacuari debet: vtrumque enim periculoſum eſt, ſupra modum impleri, ac ſupra modum vacuari. Quin & Celſus loco citato, extremam extenuationem magis vituperat, quoniam in his, quæ ſuperant, eſt quod morbus demat: in his, quæ deſunt, non eſt quod morbum ferat. quod

etiam in adagium Hispanis venit, qui dicunt: Mas vale pelear con la enfermedad, que con la flaqueza. Quamuis vulgus sæpe eo intempestiue vtatur. similitudine ab his sumpta docet nos Hippo. in his qui curationis, aut præseruationis gratia vacuantur, qualitatē vacuandorum metiri, ad vires facta collatione. nam si vires eam non ferant, periculosa erit vacuatio, & quæ deinde futura est corporis refectio, nihilo secius.

APHORISMVS III.

Tenues atque exquisitæ victus rationes, & in longis paßionibus semper, & in acutis, in quibus non conueniunt, periculosæ. Et rursus quæ ad extremum tenuitatis perueniunt, victus rationes, difficiles: quoniam & repletiones, quæ ad extremum perueniunt, difficiles.

COMMENT.

De quantitate, qualitate, tēpore & modo alimentorum exhibendorū in sequentibus nonnullos scribit apho. attinentes ad partē artis diæteticem. In præsenti verò circa quātitatem alimenti, quæ lōngis morbis & acutis offerri debet, admonet, periculum futurū cōsiderare, quod imminet, nisi hæc cum morbi lōgitudine cōferatur. Quanuis neq; hæc sola cōsideratio ad quantitatem alimenti perscribēdam sit satis: ex collatione siquidem facultatis ad morbi longitudinē victus perscriptio pendet, & ea ratione octauum Apho. sequentem scribit. Morborum autem longitudo agnoscitur, tum ex natura, tum ex motu, tū etiam ex notis coctionis, quibus accedunt anni tempus,

Alimentorū quantitas ex quibus perscribenda,

regio

regio & ætas. De motu morbi & coctione circa vndecimum apho. dicemus, de natura modo dicamus. Morbos quoſdam à natura eſſe longos, vt quotidiana & quartana, quoſdam breues, vt tertiana, & diaria febris: ex breuibus tamen quidam ſunt acuti: quidam peracuti: ex acutis quidam ſunt exacte tales, quidam non exacte: peracuti exacte terminum habent, quartum diem, non exacte tales ſeptimum. Acuti exacte decimum quartum: non exacte vigeſimum: inter hos & longos à natura, ſunt acuti ex decidentia, qui pertingunt ad 40. & centeſimum vigeſimum. Notum autem eſt in tam varia morborum longitudine diſpares admodum conuenire ciborum quantitates, atque ſubſtantias. hæc dixerim, quoniam non tota ratio refectionis pendet ex quantitate oblatorum, ſed maior pars reſpōdet ſubſtantiæ ipſorum, cū ſint multa alimenta paucæ quantitatis plurimum alentia. Iam & illud conſiderandum, morbum omnem ex ſe ſolam expoſcere curationem, vires autem ęgri cum ſint ſecundum naturam, conſeruationem: prima indicatio, quæ à morbo, vt præter naturam ſumitur, curatrix dicitur, ſecunda quæ à natura, & viribus, conſeruatrix. conſeruatio autem per alimēta perficitur, curatio in morbis à materia pendentibus, tum aliis, tum ablatione ciborum, vt interim natura in ſuperandis cauſis morbificis tota occupetur. Hæc probè aſſequemur, ſi vtrique impartiamur inſtitutum, vires quadam tenus ſeruantes, & morbi cauſam, qua fieri poſſit, minimè augentes. Vires præterea ad longiores

Morborū diuiſio.

Vires quales ad morbos.

morbos ampliori egent refectione, ad breuiores angustiori. sana item corpora ea egent refectione, quæ vires aut seruet, aut augeat, ægra quæ paulo minores, aut etiam æquales eis, quæ erant ad initium seruet, nisi occasione alia languerent, vt opus esset neglecto morbo, ad earum refectionem animum conuertere. de his, veluti in schemate leges, quæ sequuntur, quamuis non consentiant cum his quæ à Gal. traduntur, si quidem ipse cum Hippocrat. rigidus admodum mihi videtur. Victus quidam est tenuissimus exactè, vt omnimoda abstinentia, aut acetum mulsum, aut aqua mulsa: acetum enim mulsum nullum præstat alimentum, aqua mulsa paucum & imbecillum: horum loco appones hydrozacharum. quod ex 12. partibus aquæ, & vna zachari fit, & iulep.* violatum. Tenuissimus non exacte, est aqua ordei elixi, donec ordeum rumpatur, colata, non expressa, & ius pulli, tenue amygdalatum. Tenuis cibus exacte est ius gallinæ cum ordeo elixæ expressis granis, lactuca elixa cum aceto, pyra, aut poma assa, cucurbita elixa cum iure pulli, aut gallinæ integra ptisana. Tenuis non exacte ius gallinæ cum mica panis, alæ auium elixæ, hepata gallinarum, vitelli ouorum. victus conseruans vires per morbos longos, caro pulli elixi, aut turturis, aut turdi, victus augens caro caponis elixi, aut assi, veruecis & vituli, & aliæ, quæ sunt hominibus assuetæ, nam sunt qui aluntur vacinis, & porcinis carnibus. Horum quoque quantitatem metiri conuenit perspecta

Schema morborũ & victuũ.

hominis

hominis temperatura, ætate, anni tempore, regione, & consuetudine. Morbis peracutis exacte, conuenit victus tenuissimus exacte: peracutis non exacte, tenuissimus non exactè: acutis exacte, tenuis exacte: acutis non exacte, tenuis non exacte: talis conuenit acutis ex decidentia quantitate auctus. Longis morbis victus conseruans conuenit, sanis augens. Ex his constabit quàm sit vera Hippocrat. sententia, quídque significauerit cùm dixit, Tenues atque exquisitas victus rationes in longis passionibus semper esse periculosas, quoniam per victum tenuem exquisitæ, non seruantur vires, neque per ipsum poterunt ad summum morbi vigorem perdurare. Dixit semper, si quidem in nullo longo morbo est sine periculo. In acutis autem, in quibus non conuenit, est periculosus, & iure ita loquutus est Hippocrates: nam victus tenuis, atque exquisita victus ratio, non in omnibus est periculosa, sed in his acutis morbis, quibus crassior victus ratio conducit. tales sunt morbi acuti non exacte, & acuti ex decidentia, quibus non conuenit victus ratio tenuis exacte, sed ea crassior: morbis autem acutis exacte, qui septimo die finiuntur, victus ratio tenuis exactè conuenit. Vidimus tamen nonnunquam vires ægri adeo constare, vt perduci potuerit æger ad vigorem morbi septem diebus, cum victus ratione tenuissima exactè, nempe aqua mulsa, aut aqua & zacharo. Quosdam etiam vidimus eisdem morbis laborantes, quorum vigor erat ad septi-

mum qui non poterant eam victus tenuitatem seruare, sed opus fuit eisdem offerre alas pullorum,& aliis pullos ipsos elixos. Quapropter non parum ad rem erit, si præter virium considerationem consuetudinem consideremus, quæ indicatio eam, quæ à natura & ætate superat. Hac si quidem nostra tempestate diuites, & adhuc pauperes, tantum ciborum varietatem & copiam ingurgitant quotidie, vt lactuca, & amigdalatum, & pyra assa nō possint ægrorum vires ad diem quartum seruare, neque sine pullis elixis perduci valeant ad 7. Quod autem sequitur in apho. Et rursus quæ ad extremum tenuitatis perueniunt victus rationes, difficiles, quoniam & repletiones, quæ ad extremum perueniunt, difficiles. mihi videtur additum. Gal. si quidem eius nullam habuit mentionem. fere similis autem est finis huius apho. fini præcedentis, ad cuius similitudinem scriptori placuit similem sententian ei, quæ scripta est in præcedenti, adnectere fini huius. Vult autem hæc littera, ea ratione damnare extremas victus tenuitates, quoniam & extremæ refectiones difficiles sunt, omne enim nimis naturæ inimicum, vt postea dicet Hippo.

Cōsuetudo seruanda.

APHORIS. IIII.

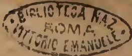
In tenuibus victus rationibus peccant ægrotantes, ac perinde magis læduntur: omne enim peccatum (quodcunque fuerit) maius fit in tenuibus, quam in paulo crassioribus victus rationibus. Qua de causa & sanis periculosæ sunt

sunt valde tenues, constitutæ, & accuratæ victus rationes, quoniam peccata molestius ferunt. propterea igitur tenues & constitutæ victus rationes magis periculosæ paulo crassioribus.

COMMENT.

Gal. mira quadam diligentia & sermonis perspicuitate, hunc enarrauit apho. ita vt nulla alia videatur egere explicatione, legentibus attente eius scripturam. Nam in prima parte refert quorundam lectionem, qua dixerunt, Hippocratis mentem esse ægros bifariam in victu tenui peccare, primo quoniam coguntur leges medicorum violare, non ferentes tantam alimentorum inopiam, adhuc insciis medicis: secundo quoniam languet eorum facultas, quando victus institutum non seruant. Cæterum litteram à nobis translatam Gal. in secunda parte commentarij magis laudat, quam dicit de omni peccato ab ægrotante commisso, intelligendam: vult siquidem Hippo. teste Gal. ægrotantes, qui tenui & accurata victus ratione vtuntur, peccata, si quæ committant, ea difficilius ferre, quàm similia peccata, vbi victus ratione crassiori vterentur. In morbis enim acutis, in quibus talis ratio victus conuenit, vires seruamus paulò quàm accepimus languidiores, vires autem languidæ peccata molestius ferunt. præterea Hippo. hoc idem exemplo sanorum probat, nam sani, qui victu tenui accurato & constituto

In victu tenui ægros delinquere, quo pacto.

vtuntur, peccata difficilius ferunt, quàm si crassiore victu vterentur, summatim colligit, victus rationem tenuem, & accuratam magis periculosam, paulo crassiori. Hæc euidentia sunt, & Galeni expositio perspicua. Non enim confert peccata tenuitatis & crassitudinis, quod inquam horum magis lædere valeat: dixerat enim libro secundo, de ratio. vic. acutorum sectione. 37. Hippocrat. Ciborum autem adiectioni intendendum est multo minus, subtrahere verò omnino sæpe numero expedit, dum æger sufficere possit, donec morbus maturescat. Docet autem raro conuenire in acutis morbis alimoniam augere, quoniam tenuitate victum peccare, est melius, & summam seruare inediam, quandoque expedit, vbi vires possint ad statum durare. Adiicere autem non adeo tutum est, quoniam noxa ex diminutione emendatur adiecto semel, aut bis alimento, noxa verò ex adiectione, fere est inemendabilis, si quidem non corrigitur, nisi vacuatione, vnde colliges Gal. loquutum de peccato in vna, aut altera cibi oblatione commisso, non de victu totius morbi. Non est nostri instituti modo an hoc verum sit, quódque Gal. ibidem scripsit, docere, sed ostendere illic de collatione peccatorum augmenti, & diminutionis loquutum Hippo. & Gal. Hic tamen non de his, sed de peccatis aliis loquitur. Admonens, quantum ego existimo, summoperè cauenda esse delicta ab his qui tenui vtuntur victu, & accurato, quoniam vires languidæ, ex alimentorum abstinentia tales redditæ, non ferunt

Delicta maxime vitent qui tenui vtuntur victu.

runt delicta sine periculo: qui verò crassiore victu vtuntur, melius eadem, aut similia delicta ferunt, & cum minori periculo, quoniam victus plenior vires seruat, quæ peccata ferre, & eadem emendare debet. Hac si quidem causa sana corpora, quæ victu accurato vtuntur, à quocunque peccato grauius, quàm alia, quæ vtuntur victu non constituto, offenduntur. Quod nos sæpe sæpius videmus, eos nempe, qui perpetuo seruant in prandio & cœna vnicam ciborum mensuram, vnicam potus quantitatem & eundem ordinem, quacunque occasione mutandi modum & ordinem, ægrotare, ac mori. Ea de causa admonuit etiam Hippocrates ad insueta transire, quoniam consueta minus nocent: qui verò semper vnam constitutam rationem viuendi seruat, eam solam habet consuetam, reliquas inconsuetas, à quibus deinde occasione variandi oblata molestius offendetur, quàm si in nulla tali accurata ratione vixisset. Sanis igitur est hoc salubre consilium, non viuere in constituta mensura, rerum non naturalium, quoniam peccata vitare non possunt, & mutationes. Aegris autem non est salubre consilium, abstinendi ab accurata ratione victus, & tenui, si opus fuerit, in extremo. nam talis seruari debet, exposcente morbo abstinentiam, & consentientibus viribus, sed est exhortatio, vt quàm maxime vitent, & delicta, & delinquendi occasiones, qui tenui victu vtuntur, magis vtique, quàm si alio victu crassiore vterentur, quoniam noxas, quæ ex delictis

Salubre cõsilium.

ſequuntur, viribus ex inedia diſſolutis, & ex ciborum parcitate debilitatis, moleſte ferent, & parum ad eas emendandas valebunt. Hæc eſt vera Hippocrat. mens, & genuina Gal. interpretatio.

APHORIS. V.

Ad extremos autem morbos, extremæ exquiſitæ curationes, optimæ.

COMMENT.

Curatio extremis morbis deb. tar.

Quæ curationis ratio ſit oportuna morbis extreme acutis, ex præſenti apho. conſtabit. Conuenit enim pro morbi vehementia, morbis ſiquidem extremis vtilis eſt per extreme exquiſita remedia curatio, atque etiam victus extreme tenuis, vt ex apho. ſequenti conſtabit. Cæterùm quamuis verum id ſit morbis extremis extrema remedia conuenire, in aliis neque verum eſt, neque Gal. ſententiis conſonum, vt nos in libro artis medendi abunde probauimus, parte. 3. cùm enim morbus aliquis lenis eſt & ſine periculo, nihil tollit, quo minus per leuiora remedia moliamur curationem: quòd ſi non conſequamur finem, ad maiora accedere erit ex vſu. ſolent autem minora auxilia iuuare, & quandoque ad ſanitatem ægrum perducere: Gal. etenim li. 5. de metho. med. à minoribus auxiliis inchoandum docet, vbi morbus periculo vacet, dicēs: Nō enim vti quidam medicorum à paruis inchoandum eſt auxiliis, neque vt ipſi dicunt, putandum, per ea primum tentandum: deinde ſi nihil profecerint, admouere maiora, in morbis namque

qui

qui ſine periculo ſunt, vera eſt hæc opinio, vbi tamen æger moriturus ſit, ſi in tabis principio conſtituatur, longiſsimum eſt à ratione à minoribus auſpicari, alia ſiquidem omnia rectè ab Hippoc. dicta ſunt, præſertim cùm ipſis & Apho. ille, ad extremos autem morbos extremè exquiſitæ curationes, optimę. Et li. 2. de Comp. med. per locos, capi. de omnium valentium medicaminum vſu, inquit Gal. Quippe valentiſſima non ſtatim ab initio admouere conuenit, ſed ab imbecillioribus auſpicari. De his multa dicere ſuperſedeo, quoniam longius de eiſdem diſputaui, libro De arte medendi.

APHORIS. VI.

Quando igitur morbus peracutus fuerit, ſtatim extremos labores habeto, & extremè tenuiſsima victus ratione neceſſum eſt vti. Quãdo verò non, ſed licet pleniorẽ victus rationem adhibere, tantum indulgendum, quanto morbus extremis eſt mollior.

COMMENT.

Tota victus ratio ab initio morbi eum habet ſcopum, vt vires peruenire poſſint ad ſummum vigorem, aut conſtantes, aut non valde languentes. Quo tempore de morte, aut vita, commiſſa pugna naturæ, & morbi, decernetur. Tenetur autem medicus per id tempus ſummam tenuitatem victus inſtituere, ne natura in coquendis & propulſandis cauſis morbificis extremè occupata, ad ciborum recenter aſſumptorum coctionem di- *Scopus in ſtitutionis victus.*

ſtrahatur. Id quoque tempus ſummi periculi eſt, ſiquidem ex accidentibus morbo propriis magnitudo morbi ſignificatur, & ex his & aſsidentibus & quibuſdam mox apparentibus periculum pendet, ſimul cum ipſa morbi magnitudine & vehementia, à quibus omnibus æger moleſtatur, & cõflictatur. Hæc omnia morbis eueniunt, citius aut tardius, pro natura morbi, & motu, & aliis, quæ circa vndecimum Apho. dicentur: Accutis ſanè morbis cito, dicente Archigene, Accutus morbus eſt, cuius motus eſt velox, & cito pericula adueniũt. In peracutis præterea eo citius eueniunt ſymptomata, & eorundẽ magnitudo, quo fuerunt acutiores, ſiquidẽ ſumma ſymptomata in ſtatu eueniunt, niſi morbi cauſa fuerit manifeſte ante id diminuta, & ea ratione tenuiſsimus victus eiſdẽ

αὐτίκα ſtatim conuenit, αὐτίκα, inquit, qua voce ſignificat Hippo. nonnunquam id quod ſtatim, & trium dierum ſpatium, hoc eſt, primam morbi acceſſionem, ſicuti hoc in loco & in Aphoriſ. 11. ſequenti, vbi dixit: Quemadmodum & in laterali morbo, ſi ſputum αὐτίκα, id eſt, ſtatim appareat, ſtatim verò idem eſſe quod ſpatium trium dierum docet Gal. li. 1. de criſibus, cap. 7. quo in loco ex Hippo. ſentẽtia dicit αὐτίκα, id ſignificare, quod ἀμέλει. li. 1. de ratione vict. acu. ſectione 31. cùm inquit, Quibus cibus αὐτίκα ἐγκαταλείπεσθαι, hoc eſt, videlicet fuerit ex longo tempore incluſus, & li. 1. de mor. pop. par. 3. ſectione 10. in quit, αὐτίκα γὰρ συνεχής ἐστι. hoc eſt, videlicet continua febris eſt. In præſenti loco trium dierum ſpatium ſignificat: trium igitur dierum ſpatium aliquando ſigni

do significat, statim, & principium, quanuis ad quartum diem extendatur principium, & primus morbi insultus, ac terminus peracutorum morborem exactè, li.3.Prog.prope initium, Si tamen morbus peracutus exactè non fuerit, crassiori victus ratione erit æger alendus, atque eo crassiore, quo morbus extremis fuerit mollior, ac si dixisset, quo morbus longius à primo die habuerit summũ vigorem, ac summa symptomata. Singulis itaque morborũ generibus proprias victus rationes conuenire, & quales comm.3. diximus, docet, De magnitudine verò symptomatum per morbi tempora, in commentariis nostris in li.2. de differ.fe.abunde tractauimus.

APHORIS. VII.

Quando morbus viget, tunc tenuissima victus ratione necesse est vti.

COMMENT.

Rursus argumento sumpto à morbi breuitate, & vehementia docet, in summo morbi vigore tenuisimam victus rationem conuenire, nempe aut nihil dare, aut solum hydrozacharum. Id quam maximè seruandum est, vbi vires eam ferunt ciborum abstinentiam, & status morbi breuis sit, qualis in peracutis morbis, permittẽtibus nobis interim, vt suprà diximus, naturam coctioni & euacuationi causarum morbi vacare. Quanuis enim coctio per morbi augmentũ agatur, & vigor tũc appareat, quãdo integra coctio se

ostendit in excrementis, vt vrina, deiectione, & sputo, non omnem naturæ cultum, neque omni ex parte, humores sunt assequuti, cùm primum adest morbi vigor, sed ipso procedente: qua de causa, neque bonæ iudicationes fiunt, cum primum status adest, sed ad medium, aut finem ipsius.

APHORIS. VIII.

Considerare autem oportet & ægrotantem, si sufficiat, cum ea victus ratione, ad morbi vigorem. Et nunquid ille prius succumbat, & non sufficiat cum ea victus ratione, vel morbus prius succumbat, & hebetetur.

COMMENT.

Ab initio morbi præter eius naturam ac longitudinem, vires quoque cōsiderandæ sunt, quod in præsenti Aphoris. docet Hippoc. vt ex earum collatione ad morbi summum vigorem agnoscamus quantus cibus sit ægro adhibendus. nam si plus debito acceperit, morbi causam augebit, & opus naturæ impediet: si minus, non sufficiet ad vigorem vsque. Decet autem ipsas vires non succumbere, priusquam morbus succumbat & hebetetur: hebes autem redditur morbus, cum causæ morbificæ integre coctæ sunt, & aliqua ex parte vacuatæ, quo tempore non habent morbi periculum, nec vehementiam. Id vnum sane duorum errorum coguntur incidere, qui non perspectis plane viribus, victum tenuiorem debito ab initio instituunt, aut enim ægros ob imbecilitatem

Errores in tenui victu commissi.

cillitatem cogunt morbis succumbere, aut in statu eosdem crassius alere, quo tẽpore tenuior esse deberet, aut omnino nullus cibus, Hipp. sanè lib. 2. De rati. vic. acu. sect. 40. hac eadem ratione accusat eos, qui primis diebus vasa exinaniunt integrè, deinde quarto ac quinto coguntur cibos adhibere. Eo nanque tempore foret potius abstinendum, & parcius agendum.

APHORIS. IX.

Quibus igitur statim est vigor, statim tenui victus ratione vtendum: quibus autem posterius est vigor, in illo & prope illum, auferendum, & prius verò moderatiore victus ratione vtendum, vt sufficiat ægrotans.

COMMENT.

Quod ante de peracutis morbis docuerat, modo in omnibus docet, attenuandum esse victũ in vigore. & prope ipsum, si vigor statim adest, statim præcipiens victum attenuare, quin & tenuissimum his competere dixit. Quòd si morbus non statim vigeat, agnoscere oportet vigorem, eo pacto, quo ipsum futurum agnoscere docuit Hippo. li. 3. Prog. à primis diebus per quaternarios procedens, atque coniiciens ex notis coctionis, iam accedentem vigorem, qui non se ostendebat primis diebus morbi, & ita modò in illo, & prope illum cibum auferre præcipit, interim tamen & ab initio ipso morbi vberius agere, & victus tenuitatem moderari, vt vires ad vigorem vsque seruentur, & in ipso liceat per vires mediam, aut summam quandam victus tenuitatem

Victum in vigore attenua & ad ipsum, & prope.

ſeruare. Hæc omnia obſeruanda ſunt in morbis, in quibus tota fere cauſa morbifica manet ad vigorem vſque: tūc etenim cum ſumma coctione, ſymptomatū adeſt vehemētia, in aliis verò non, ſed ipſam vehementiam oportet coniicere, & in ipſa tenuiorem, quàm in aliis tēporibus, adhibere victum. Sunt enim tres febrium & morborum omnium differentiæ, apud Hippo. lib. I. De mor. pop. quidam enim ſtatim vigent, qui deinde ſemper remittunt vehementiam, quidam augentur ſtatim, & ad terminum quendam perueniunt, & ante iudicationem remittunt, quidam ſemper ad vigorem vſque augētur. Notum autē eſt in morbis primi & ſecundi generis, non cōuenire ſummā victus tenuitatē, ſed ante. poſtremis verò ea ratio ſeruanda eſt, quæ ab Hippo. traditur in præſenti & ſexto Aphoriſ. Nam in laterali euidens habemus exemplum: cum enim os madeſcit, autore Hippo. & talia ſpuuntur, qualia oportet, ſorbitionis quantitatem augere conuenit. Eſt autem id tempus ſtatus, non tamen vehementiæ, aut morbi, aut accidentium.

Morborū tres differ.

APHORIS. X.

In accesſionibus ſubtrahere conuenit, offerre enim nocuum eſt, & quibuſcunque per circuitus accesſiones inſunt, in ipſis accesſionibus ſubtrahere conuenit.

COMMENT.

In præcedentibus Aphoriſ. de generali totius morbi victu loquutus, modo ad particulares acceſsiones

cessiones respiciens, docet in ipsis abstinendum esse à cibis, quoniam eosdem offerre damnum infert, adaucta causa morbifica, & distracta natura à pugna, quam aduersus morbum committit, in tempore accessionis. Græci παροξυσμὸν, hoc est irritationem, vehementiam, siue accessionem, dicunt. Ex morbis námque quidam continuitatem habent, sine accessionibus, sed aliquem vnum tenorem seruant: aliqui accessiones habent, vt continua tertiana: aliqui continui non sunt, sed accessionibus constant, vt tertiana, aut quartana. In his prætcrea accessionibus quemadmodum in toto morbo diuersa sunt tempora: in morbo enim principium est, augmentum, status & declinatio, quæ coctione distinguuntur, quanuis alia sint, & ab his sæpe seiuncta, quæ morbi vehementiam sequuntur, atque eiusdem symptomata. Intra hæc tempora & totam ipsam morbi longitudinem, sunt quorundam accesiones, quas videmus quandoque ad solam remisionem peruenire, quandoque ad integritatem. Singularum verò accesionum tempora sex sunt, principium, quo calor intro colligitur, extrema rigent, ac refrigerantur. Inæqualitas, cùm incipit calor extendi, sed interim nunc calorem, nunc frigus sentiunt, aut aliqua parte calorem, & alia frigus diffusum. Deinde sequitur augmentum siue ascensus, dum calor manifeste se ostendit, sine frigore, maiot tamen multo in intimis, quàm in extremis partibus. Quartum tempus status est, quo calor vniuersum corpus æqualiter occupat, ita, vt

In accessionibus abstinere.

Accessionum tempora.

æqualis in thorace & pedibus se tactui ostendat. Quintum tempus est declinatio, quo calor vehementius se offert in pedibus & manibus, quàm in thorace. Sextum tempus est infebricitatio. Hæc sex tempora vnicam periodum constituũt, à principio vnius accessionis, ad principium sequentis. in continuis autem febribus accessiones, habent quam appellant ἐπισημασίαν, siue insultum, & significationem, augmentum, statum, ac declinationem. Si velis iuxta insultum appones inæqualitatem. Ex pulsu tamen ita hæc tempora distingues, in principio generatur celeritas constrictionis, in augmento augetur, ad finem augmenti, summam habet magnitudinem: sed adest satis magna celeritas distensionis. In statu minuitur celeritas constrictionis, & distensionis ad summam peruenit magnitudinem, in declinatione vtráque celeritas aboletur, sed contractionis prius. Diuides etiam alio modo tempora accessionum, in eam quam appellant accessionem, & inclinationem. ac cõtinet accessio principium, inæqualitatem, augmentum, & statum: inclinatio verò declinationem, & quietem, siue infebricitationem. li. de tempo. mor. & comm. Aphoris. sequentis. Cùm itaque Hippocrat. in præsenti sententia præcipit in accessionibus abstinere à cibis. per accessionem, principium, augmentum, & statum intellexit: in declinatione namque id vitium nõ est, præterquam vbi integritas esset adeo longa, vt sine damno posset tota accessione manere æger sine cibo, & nulla instaret necessitas recedendi à sequenti accessione: Hippocrat. námque

ἐπισημασία.

Pulsus docet tempora accessionum.

lib. 4.

li.4.de ratione victus sectione 40.dixit.Cùm autem purgaueris,sorbitionibus quibusdam vtitor, obseruatis ita febrium accessionibus, vt nũquam cùm adsunt,neq; cũ futuræ sint exhibeas, sed vel cùm cessant,vel quieuerunt, & maxime à principio recesserunt.Scripserat etiam eandem sententiam lib.1.Sect.45,dicens:Tempus autem dandæ sorbitionis tum per initia,tum per omnem morbi decursum, hoc maximè seruare oportet. Nam si pedes frigidi fuerint, non à sorbitione modò, verum quoque & maximè à potu temperãdum. At cum caliditas ad pedes descenderit, tunc dare expedit,sanè tempus valere admodum putandũ, cùm in morbis omnibus,tum præcipuè in acutis, & potissimùm quibus febris vehemẽtior subest, periculúmque summum. Vbi igitur nulla necessitas vrget, in tempore quietis æger est alẽdus: vbi vrget facultatis imbecillitas, præsertim cum febris oritur ex inedia,aut adest syncope:vel in ipso accesionis initio, vel iuxta ipsum,aut quauis hora. Si ea non adsit aut timeatur,in humidis morbis expectare infebricitationem: in siccis autem non,sed solam inclinationem,dicente Gal.lib.10. De metho.medi. In siccis namque corporis affectibus accesiones non perueniunt ad integritatem,priusquam ex balneo,aut cibo humectante, humectatio accesserit. Præterea si interuallum breue fuerit, alemus, aut prope vigorem, præcedentis accesionis,aut prope principium sequentis. Si febris multitudine & crassitudine humorum, & cruditate, ac frigore magis opprimendo nocet, à principio sequentis recedentes, cibum

Cibum in accessione offerri quãdo conuenit.

prope præcedentis ſtatum, aut in ipſo adhibebimus. Si tamen calore & inflammatione ſtatus magis moleſtu s eſt, recedemus ab ſtatu, & alemus prope initium ſequentis. Vt itaque ſummatim dicamus, vbi nihil vrgeat abſtinere docet ab alimentis in acceſſionibus febrium continuarum, de quibus dixit, in acceſſionibus ſubtrahere conuenit. Abſtinere etiam oportet in acceſſionibus intermittentium, de quibus dixit: Et quibuſcúnque per circuitus acceſſiones inſunt, in ipſis acceſſionibus ſubtrahere conuenit. ſunt autem primæ febres, continuæ: ſecundæ, intermittentes: quoniam in prioribus acceſſionum meminit, in poſterioribus acceſſionis, & periodi. At verò periodus, vt diximus, & eſt Galeni ſententia, libro De temporibus morbi, infebricitationem continet, ſiue quietis tempus, quod ſextum eſt. Conſtat enim tota periodus ex ſex temporibus, & ſeruant ordinem, vt in Commēt. 18. ſequenti docet, ac dixit in acceſſionibus ordinem non ſeruantibus nullam eſſe certam rationem inueniendi tempus, quo cibus offeratur. de inordinatis igitur acceſſionibus nihil docet. Si verò quidpiam vrgeat, vti inopia alimenti nimia ſiccitas, imbecillitas, aut ſyncope, in principio & prope ipſum, & in augmento, & in ſtatu, inclinatione tamen in ſiccecis affectibus, aut interuallo exiſtente breui, licebit alere, id eſt quod dixit Hippocrates, Cùm calor in pedes deſcenderit, non vtique, cùm deſcendit, quod eſt augmenti tempus, ſed cùm deſcenderit, occupauerit inquam extremas partes, & deſeruerit internas. Præterea vbi interuallum fuerit

fuerit breue, cogimur ægrum alere in statu præcedentis accessionis, aut in principio sequentis, aut prope hæc. Quantum autem vnum quodque horum fugere conueniat, hinc intelliges. In statu coniicies an calore, an siccitate magis noceat: si siccitate, in ipso ales: si calore, remissionem spectato. In principio ita considera, si extrema perfrigerentur, & magna adsit sanguinis intro reuocatio, aut omnino non premat: hoc secundum contemnendum, si primum, vbi magna extremorum perfrigeratio, cum abundantia succorum, & crassitudine, aut viscerum phlegmone fiat, fugiendum principium, si non ita, non valde timendum. Quòd si principium cum magna sit refrigeratione, atque hæc cum humorum copia, ac crassitudine, maximè verò, si visceris alicuius phlegmone accesserit, adest quoque imbecillitas, accedítque syncope, dices dispositionem esse letalem, vti & Galenus libro decimo de method. meden.

APHORIS. XI.

Accessiones autem, & constitutiones, morbi ostendunt, & tempora anni, & circuituum successiuæ reciprocationes, siue quotidie, siue alternis diebus, siue per maiora interualla fiant. Quin & post apparentia, veluti in laterali morbo incipiēte, si sputum statim appareat, breuiat: si verò post appareat, producit, & vrinæ, & deiectiones, & sudores cùm post apparēt,

mali iudicij, aut boni, aut breuem, aut longum morbum oſtendunt.

COMMENT.

Cùm ſupra docuiſſet modum inſtituendi victum in morbis acutis & longis, generalí ratione, ſic etiam & in ſingularibus morborum acceſſionibus, qua via quis prænoſcere poſsit totius morbi conſtitutionem vniuerſalem, & ſingulares acceſsiones antequam eueniant, vt ad ipſa reſpiciens nullus committatur error, in præſenti docet Aphoriſ. Quid acceſsio ſignificet, in præcedenti commentario diximus. Conſtitutio verò in febribus & aliis morbis, tempus eſt ab initio in vigorem, atque eſt ſimile in continuis, quod appellant conſtitutionem, ei quod in intermittentibus dicitur acceſsio in ſecundo ſignificato, cõprehendit enim principiũ, augmentum & ſtatũ. Cognoſces itaque totã morbi conſtitutionẽ, & ſingulares acceſsiones, ex morbo, ac ſi diceres, morbi naturam oſtendere conſtitutionẽ morbi, ſiue generalia tempora & ſingulas ipſius acceſsiones. Si enim morbus tertiana febris eſt, breuem habet totam conſtitutionem, ac cito futurus eſt ſtatus, & cognita febre tertiana, vel prima acceſsione medicus prædicet ipſam tertia die redituram, & per tertium futuras acceſsiones. Rurſus in prima acceſsione inuadente quotidiana, morbi ipſius natura, quia pituitoſus eſt, oſtendit longe poſt futurum ſtatum, & morbi coctionem, ſingulas verò acceſsiones quotidie futuras. Quartana verò & his longior eſt, & per maiora interuallare petit. Quoniam verò non omnes quartanæ, aut

Acceßiones & cõſti. mor. vnde cognoſces.

tertianæ, quanuis exquiſitę eundem terminum definitum habent: non tertiana exquiſita ſeptem periodis iudicatur, quod longiſſimum: poterit tamen & quatuor periodis finiri: hanc diſtinctionem ſumere docet ex anni tempore: nam calidis temporibus morbi ſunt breuiores, frigidis, longiores. Anni autem tempus includit aërem ambientem, regionem, & cœli ſtatum, quibus adiunges quæ ad hæc ſequuntur, temperaturam, ætatem, ſexum, & viuendi inſtitutum. Præterea etiam circuituum ſucceſſiuæ reciprocationes, oſtendunt conſtitutionem, hoc eſt ſtatum futurum, & tempus, quo acceſſiones deinceps euenient, non vtique quo die, nam id morbi natura, ſiue ſpecies indicat, ſed qua hora diei, quod quam maximè ad victus inſtitutionem conducit: ſiue enim febris quotidie repetat, ſiue tertio quoque die, ſiue quarto, ſi reciprocationes fuerint celeriores, maiores & vehementiores, citò futurum ſtatum indicabunt, & ſequenti die, ſi quotidiana febris fuerit, acceſſionem citius præcedenti futuram. Cùm enim morbi vigor, & breuitas, agnoſcatur ex morbi natura, & motu, & motus celeritas ſumatur ex celeritate repetentiarum, & acceſsionum: Si hæ celeres ſunt, cito eueniet ſtatus, breuis erit morbus, & acceſsiones ſequentes citò erunt ſperandæ. In ipſis itaque acceſsionibus conſideramus repetitiones, ſiue reciprocationes ad ſtatum prænoſcendum, & tempus futurarum acceſsionum. Tria verò indicia ex eiſdem ſumit Hippo. li. 2. de mor. pop. par. 1. nempe, ſi celerius, an non, ſi longius, an non, ſi ma-

gis, an non, siue quotidie, siue tertiis diebus, siue per maiora interualla eueniant, id enim nihil refert. Si enim celerius repetant, ita vt tertia accessio, magis anticipet secundam quàm secunda primam, augmenti signum est. Ita & si secunda primæ tempus anticipet, si reliqua consentiāt, nempe longius tempus durare, & vehementius affligere, ac tria dicta accedant accessioni, celeritas, longitudo & vehementia: sunt enim nonnullę febres, quarum accessiones natura sua anticipantes sunt, & anticipatio sola in eis non magis augmentum, quàm declinationem significat. Insigne habemus exemplum Karolum Hispaniarum principem maximum, qui præcedentibus duobus annis, ac ferè dimidio, febre quartana laborauit, & quindecim mensibus posterioribus singulæ quartanæ anticipabant, quinque horas, nulla prætermissa, ita vt neque pusillo tempore ab hoc ordine, & anticipatione declinauerit, res admiratione digna, cum ea tamen anticipatione augmentum, statum, & declinationem percurrit. Sic & de postpositione intelligendum, ipsam significare inclinationem, si accesserint breuitas & remissio accessionum. Statum autem ostendet inuasio simili hora facta, & longitudinis ac vehementiæ æqualitas. Quanuis sæpe fiat, vt vnicam tantum habeat accessionem status, & sequens sit declinationis, in quibus status præsens non agnoscetur, sed dum pręcessit. Dixi reciprocationes, quanuis Galenus in Commēt. legat ἐπιδόσεις, id est, incrementa: in Græcis enim Aldinis codicibus legitur, ἀνταποδόσεις, idest, reci-

procatio

procationes,ſiue reflexiones.Sic etiam legitur in codicibus Galenianis Baſilienſibus. Eſt autem ἀνταποδίδωμι, reflecto, & reciprocor, & reddo per reciprocationem, vt apud Platonem in Phædro, εἰ γὰρ μὴ ἀεὶ ἀνταποδιδοίη τὰ ἕτερα τοῖς ἑτέροις γιγνόμενα, ὥσπερ ἐν κύκλῳ περιιόντα, hoc eſt, Si enim quæ fiunt, non redderent per reciprocationem, alia poſt alia, tanquã in circulo redeuntia. & Galenus in cõmẽtario huius Apho. bis vtitur hac voce, in prædicta ſignificatione. Cõſonat autem hęc lectio cũ ſequentibus: cùm enim dixiſſet, ſucceſſiuæ reciprocationes, addit, ſiue quotidie, ſiue alternis diebus, ſiue per maiora interualla fiant. Decet præterea ad futurum ſtatum prænoſcendum agnóſcere ſpeciem, magnitudinẽ, motum, & morem morbi, ex quibus etiam ſalubritas, & inſalubritas conſtabunt. De ſpecie morbi diximus ipſam agnoſci ex ſignis pathognomonicis, ſiue propriis, magnitudinem indicat magnitudo eorundem ſignorum. Motus ex acceſsionum reciprocationibus conſtat, & ſpecies atque motus indicãt cõſtitutiones & acceſsiones morborũ. Mos verò ex ſignis poſt apparẽtib. indicatur, poſt apparẽt verò ſigna coctionis, ſũt & ſigna aſsidẽtia dicta, quæ nõ ſẽper coapparẽt morbo, & ſigna ſalutis & mortis, & ſigna criſis. Porro ex ſignis, vt li. art. med. docuimus, quædã ſunt propria, quædam poſt apparentia, & ex his quædã ſunt veluti propria, quædã cõmunia omnibus morbis. Veluti in laterali morbo, dolor pungenti ſimilis in mẽbrana ſubcingente conſtas, febris continua, tuſsis, difficultas reſpirationis, ſunt propria. Veluti ꝓpriũ,

Statũ futurum quibus prænoſces.

ſputum, communia ſunt deiectiones & vrinæ. omnia miro quodam modo comprehendit, de ſpecie námque morbi dixit: Acceſsiones & conſtitutiones morbi indicabunt, de motu & magnitudine, cùm dixit, & circuituũ reciprocationes. Morbi autem ſpecies ex notis propriis conſtat, & magnitudo ex eiſdem, motus ex anticipationibus, & poſtpoſitionibus. Reliquum eſt vt de notis mortẽ oſtendentibus nonnihil addat: hæ verò ſunt poſt apparentes, in quibus ſunt notæ coctionis, ex ſputo, in laterali morbo, ex vrinis, deiectionibus, & ſudoribus, in omnibus. Ac perinde ſubiungit, Quin & poſt apparentia (quæ appellat ἐπιφαινόμενα) ea enim oſtendunt acceſsiones & conſtitutiones. Exemplo morbi lateralis, ſi ſputũ appareat, ſtatim ipſo incipiente, morbũ breuiat: ſi verò nõ, producit. ſputũ, bonũ ſputũ ſignificat, & coctum, ídque cùm ſignũ ſit poſt apparens, veluti propriũ ad morem attinet, & ſalubritatem ſignificat, ac morbum breuem, ſiue totam ipſius cõſtitutionẽ. coctiones enim criſis celeritatem, & ſecuram ſanitatem oſtendunt, li. 1. de mor. pop. apud Hippo. cùm enim coctionis ſigna ſtatim apparẽt, id eſt, in trium dierum ſpatio, nequit morbus longe progredi. Si tamen tardius apparere incipiant, prorogabitur. Veluti in laterali morbo, ſi ſputum ſtatim appareat, id eſt, in primæ acceſsionis ſpatio: nam id ſignificat principium hoc loco, alibi tamen quandoque primum inſultum & breuiſſimum tempus eſt, & aliàs empus cruditatis, quo modò diuidimus morbi artificioſa tempora, in principium, augmentum, ſtatum, & declina

clinationem. Sputum autem, bonum ſputum, & coctum ſignificat, quod πτύελον, appellauit Hippo. non πτύσμα, quod omnem ſpuitionem ſignificat, etiam crudam: quanuis igitur ſputum crudum educatur, non ſignificabit morbum breuiorem, cum Hippo. hæc eadem Gal. vult li. 1. de criſibus cap. 5. vbi de ſputo loquens inquit: Secundo quidem ſi educatur, ſed non optimum. Eſt autem & hoc duplex, vnum quidem, quod ſolum caret coctione, alterum quod etiam prauum exiſtit. Ab his verò omnibus, & quod coctum eſt ſeparatur, quod etiam proprie ſputum appellant. Neque enim quod ſanguineum eſt, ac bilioſum & ſpumoſum, ita nominamus, ſed potius ſpuitiones vocamus. Cùm verò neque ſanguini, neque bili pallidæ, vel nigræ commixtum fuerit, id tale iam ſputum vocamus. Quando igitur hoc ſtatim apparuerit, morbum facit breuiorem, cum verò nullo modo educitur, aut crudũ, indicat morbum longius produci. Ex hac ſententia conſtat Gal. velle Hippo. ſententiam in hoc apho. eſſe de cocto & bono ſputo intelligendam. conſtat etiam non ſequi ſi ſputum quoduis appareat, morbum reddi breuiorem, vbi videlicet fuerit ſputum crudum. His præterea addit Hipp. ſigna ex deiectionibus, vrinis & ſudoribus: ab his enim, veluti à poſt apparentibus ſumuntur indicia breuitatis, quæ dicta ſunt à coctione deſumi, ſalubritatis ſimiliter. Quemadmodum ex cruditate horum ſumuntur indicia lõgitudinis, & ex malitia horum ſignorum, ægrotantis pernicies, id eſt, quod dixit: boni aut mali iudicij (hoc eſt finis) aut mor-

πτύελον.
πτύσμα.

bum breuem, aut longum. Ex cruditate lõgitudo, ex coctione breuitas, & bonum iudiciũ, ex praua excremẽtorũ dispositione, qualis in sputo, liuor, nigredo, viriditas. Sic in aliis excrementorum generibus, malũ iudicium speratur. Quo loco græcè habetur δύσκριτα, nos mali iudicij, diximus, quã uis enim quæ longo tempore iudicantur, & quæ male, nempe ad mortem, aut cum prauis symptomatibus, δύσκριτα, dici possint. Hoc loco de solis malis dicitur, quoniã quæ longius iudiciũ habent, comprehensa sunt in aliis, cùm dixit: longum aut breuem morbum ostẽdere, neque opus est idem bis significare, ac docere immediatis verbis.

δύσκριτα.

APHORIS. XII.

Senes facillime ieiunium ferunt, secundo subsistẽtes, minime adolescentes, omnium præcipue pueri. horum autem ipsorum qui fuerint ex ipsis alacriores.

COMMENT.

Indicatione sumpta ab ætate diuersa victus ratio instituenda est. Alimẽtum enim refectionis gratia adhibetur, refectionem autẽ efficiũt vires: vbi igitur, vel vires non similiter valent, aut refectionis necessitas non similiter vrget, nõ etiam reficere eodẽ modo conuenit, sed magis vrgente necessitate, & valentibus viribus, magis reficere ac celerins, citius commota necessitate reficiendi Necessitas autẽ refectionis non similiter per omnes ætates vrget. Quibus namque calor validior est, validiores sunt resolutiones, & refectionis necessitas sequitur præcedentem resolutionem, maximè

Refectionis per ætates.

maximè verò si non tantum dissolutum reficere est in animo, sed etiam quod præfuerat maius facere. Hac de causa rectè Hippocrat. dixit. Senes facillimè ferunt ieiunium, hoc est, tardius incidunt in alimenti defectum, & minus ab eo læduntur: senes enim tardius dissoluuntur, quoniam calidum minus habent, à quo dissolutio fit, & membra, quæ dissolui debent, sunt solidiora. Deinde reliquas ætates ordine prosequitur, secundo loco statuens ætatem καθεστηκότων, idest, subsistentium, quam ita appellandam esse, lib. de arte med. 1. & in expositionibus lib. Prognostic. abunde docuimus: qui enim iam declinare incipiunt, non rectè consistentes dicuntur, sed subsistentes, ac declinantes, quemadmodum & Philotheus καθεστηκότας dixit, τοὺς ἐν παρακμῇ τυγχάνοντας, hoc est, in declinatione existentes. Quibus accedit quod Hippo. Apho. 45. sect. 6. & li. de crisibus, dicto verbo in prædicta significatione vtitur. Quapropter in præsenti satisfaciet ætatum generalem diuisionem ad memoriam reuocare: sunt autem hæ quinque, pueritia, quæ ad duodecimum & tertiūdecimum annū attingit. Pubertas, quæ adolescentiā continet à tertiodecimo in vigesimūquintū. iuuentus à 25. in 35. subsistentia à 35. in 49. Deinde senectus, & ad finem decrepita. Has omnes ætates ibidem temperamētis distinximus: nam animalia omnia ab initio calidiora sunt natiuo calore, vt constabit apho. sequenti. Sunt etiam humida: nam innatum calidū humidum est, sunt autē corpora eo ficciora, quo magis ab initio discesserint. Hinc totius Aphor.

Senes quare facilius ferunt ieiunium.

Aetatum ordo inferenda fame.

ratio constabit. Post senes nãque sequuntur subsistentes, tertio loco iuuenes quorum non meminit Hippo. sed hos sequuntur adolescentes, postremo pueri: nam pueri minimè omnium ferunt ieiunium, quia facillimè dissoluũtur, ob agentem causam, tum ob subiectum, agens est calor, qui multus est, patitur humor tenuissimus, ac perinde dissolutu facillimus. Iuuenum autem calidum æquale est calori puerorum intẽsione, atque habet maiorem qualitatem, hoc est acrimoniam, qua validius dissoluere, ac minus reficere valet, cæterum humidum in iuuenibus, quod solidas partes continet, crassius est, & minus dissolubile, subsistentium adhuc minus, minime senum, qui præter membrorum duritiem paruum habent calorem, & ea de causa maximè ferunt ieiunium. sunt autem hi primi senes, nam decrepiti, de quibus Homerus, Vt lauit sumpsit, quæ cibum det membra sopori, paruo tempore ferunt ieiunium. Quoniam & si paucissimus sit eorum calor, & membra siccissima, paruus ille calor à multo cibo extinguetur, atque opus est sæpe eosdem reficere, vt paucissima quãtitate sumpta, & superata iterum ad refectionem redeant. Posset itaque quis rectè dicere, senes omnes facillimè ferre ieiunium, hoc est ciborum paucitatem, non tamen multam aut longam abstinentiam, quoniam decrepiti eam non ferunt. Addit Hippo. Horum autem ipsorum, qui fuerint ex ipsis alacriores, distinctionem faciens temperaturarum, & iure quidem, si eo minus ieiunium ferunt, qui fuerint in calidioribus ætatibus. intra easdem ætates minus

nus ieiunium ferent,quo fuerint temperatura calidiores. Tales ſant quos ipſe vocat, προθυμότερας, hoc eſt promptiores, & alacriores, intellige tùm ad corporis, tum etiam ad animi functiones obeundas, hi enim ob calorem maiorem citius diſſoluuntur, & ob corporeas exercitationes maiores, & qui animo ſunt alacriores præter caloris abundantiam, humidum habent tenuius. Docet itaque Hippo. in hoc apho. victum ita inſtituere per morbos, ſi duo paribus morbis à materia laborauerint viribus æquales, ætate diuerſi, maiorem tenuitatem victus inſtituere,ei,qui ex apho. ordine, maiorem pro ætate mediam ferre valet.

APHORIS. XIII.

Qui augentur,plurimum innatum calidum habent,plurimo igitur egent alimento, alioqui corpus abſumitur. Senibus vero paucum eſt calidum,propterea igitur paucis fomitibus egent, à pluribus enim extinguuntur,propterea etiam febres ſenibus non ſimiliter acutæ ,frigidum enim corpus.

COMMENT.

Calidum innatum ſubſtantiam ſignificat duabus qualitatibus præditam, & eis abundantibus, nempe calore & humiditate,eſt etiam ſubſtantia hæc aërea, & aliqua ex parte aquea,qualis prima ipſa generatione in humano corpore reperitur, ex ſemine & ſanguine menſtruo orta,manet autem calor is in ſolidis partibus, ſanguine, atque ſpiritu. Hæc cum diſſoluitur à calore, ab eodem *Calidum innatum.*

reficitur, vt agente, & ex alimento, vt materia. quod verò reficitur, quandoque prauum est, & à nostra natura alienum, quandoque bonum, nunquam autem tam perfectum, quantum erat, quod fuit dissolutū: qua de causa semper tendunt corpora in siccitatē, & consumptionē, minus natiuū calorem, minusque natiuū humorem, & tandem ad mortem. Quemadmodum etiam innatum calidum tenuem habet substantiam, facilius dissolubilem ob humiditatem aëream & aqueam: ita calidum aliud est terrenum, siccius, & magis igneum. Ab humido naturali, quod vnum constituit cum natiuo calido, agente calore plurimum euaporat: sed est id suaue, qualis est vapor aquæ, à corporibus tamen siccis & duris, quibus calor non adeo natiuus est, sed qualis actione caloris loco natiui subrogatur, parum spirat, atque id acre ac mordax. De caloribus præterea his quidam dicitur altero maior substantia, siue quantitate substantiæ, aut intensione, alio modo acrimonia, ac mordacitate, quam dicunt qualitatem caloris. De substantia calidi natiui, qui augentur, plurimum habent: de acrimonia, siue qualitate caloris, magis habent iuuenes: qui non augentur, de intensione pares habent calores. Quorum omnium demonstrationem inuenies à nobis traditam lib. de arte medendi, cap. de temperamentis. Vt igitur confirmaret quod in præcedenti apho. docuerat, dixit: Qui augentur, plurimum habent innatum calidum: quod si ita est, plurimo egebunt alimento: ac perinde minus omnium ferent ieiunium. Ratio hæc est, qui

Calorum differētiæ.

celerius

celerius diſſoluuntur, minus ieiunium ferunt: ſed qui plurimum habent innatum calidum, celerius reſoluuntur, minus igitur ferent ieiunium, quapropter eoſdem vberius alere conuenit: ſenibus vero paucum eſt calidum, propterea paucis fomitibus egent. Calidum innatum, vt libro de arte medendi docuimus, ſe ipſum abſumit, abſumpto humido, & procedentibus ætatibus ita minuitur, vt paruus ſit in ſenectute, tam in prima, quam in poſtrema, atque etiam in ſubſiſtenti ætate, quam docuimus locis citatis in præcedenti Comment. eſſe crudorum ſenum. Cum autem paucum eſt innatum calidum, quin etiam & calor aduentitius, qui à iuuetute minui incipit, paucis opus eſt fomitibus: paucus enim calor parum diſſoluit, & paucam refectionem valet efficere, adde quod vt Hippocrat. dixit à pluribus extinguuntur. Et quamuis proprie, calor extingui dicatur, ſenes ipſos extingui dixit. Hinc quoque comprobatur ſententia aphoriſ. qua dixit, ſenes facillime ferre ieiunium, & ſecundo loco ſudſiſtentes, & conſtabit aphoriſ. hunc eſſe præcedentis comprobationem. Colligit ad finem dicens: Propterea etiam febres ſenibus non ſimiliter acutæ: frigidum enim corpus. Vbi enim natiuus calor paucus eſt, febres non accenduntur vehementes, fiunt etenim febres natiuo calore in igneum mutato, in pueris ſane, & iuuenibus tam calor membrorum, quàm ſanguinis & ſpiritus copioſus eſt, & commutatus, nempe inflammatus & extraneus factus, febris fit, validus quoque eſt, ac multus, in ſenibus paucus,

Calidum innatum ſe ipſum abſumit.

Senibus febres non ſimiliter acutæ.

& qui in magnum calorem febrilem inflammari ac mutari nequit, nisi vehementissima accedente causa, & quæ lethalem morbum inferre valeat. Non igitur putare oportet senes in validas febres non incidere, sed id raro fieri. Præterea Hippo. sententia omnino vera est: non enim affirmat senes non incidere in acutas febres, sed eis non euenire febres similiter acutas, vt aliis ætatibus. quod verum est: nam etsi senes febribus ardentibus aliquando laborent, non sunt hæ, quales iuuenibus euenire videmus, à sanguine ortas, validissimas, & quę se tactui offerant cum valentissimo calore: & multa flamma. De febribus tamen biliosis nihil refert dicere, valde siquidem superant vehementia, intensione, & caloris copia febres ardẽtes iuuenum, eas, quæ senibus fiũt, præter id quod febres continentes, vt li. de arte medendi probauimus, omnium sunt acutissimæ, & in has non incidunt, nisi corpora calida, & multo sanguine referta, non frigida, qualia senũ sunt autore Gal. lib. 9. de metho. med. Hæc ad huius apho. enarrationem sufficiant, qui enim plura desiderauerit, ea li. primo de arte med. cap. de tempe. reperiet.

APHORIS. XIIII.

Ventres hyeme & vere calidissimi sunt natura, & somni longissimi: in hisce igitur temporibus alimenta plura sunt offerenda, calidi etenim innati plus habent: pluri igitur egent alimento. signum, ætates, & athletæ.

COM

COMMENT.

De quantitate alimentorũ,quę offerri debent, rursus hunc scripsit aphoris. iacto prius fundamento, Ventres hyeme & vere calidissimi sunt natura, & somni longissimi,dicens.Deinde verò infert,veluti à causa probans:In hisce igitur temporibus alimenta plura sunt offerenda. Et rursus maioris claritatis gratia, quamuis non videatur aphoristicam breuitatem seruare, eodem argumento vsus, inquit: Calidi etenim innati plus habent, pluri igitur egent alimento. vnica tandem ratio hæc est. Cum ventres plurimum innatum calidum habẽt,& longissimo dormiunt somno, plurimo opus est alimento: sed hyeme & vere ventres plurimum habent innatum calidum,& longissimo somno detinentur :hyeme igitur & vere plurimo egent alimento. Hypothesim probat similitudine, ab ætatibus & athletis, dicens, signum, ætates, & athletæ. In his enim plurimus est innatus calor, & ea ratione ad multum alimentum sufficiunt.De pueris supra id docuerat, dicens,Qui augentur,plurimum habent innatum calidum. Secundum etiam constat ex his, quæ in secundo apho.docuimus. Pueros autem, atque athletas plurimo cibo vti, plana res est. Ceterum annus ipse totus quatuor partibus diuiditur,ab Astrologis & Philosophis,per æquinoctia,& solstitia, hæ sunt hyems, ver, æstas, autumnus. Hyẽs frigida est & humida:ver calidum & humidum,vel vt cum Gal. dicamus, temperatum: æstas calida & sicca: autumnus frigidus & siccus. Hyeme ob frigiditatem ambientis, ca-

Ventres quibus tẽporibus, egent pluri alimento.

Anni partes.

lor interius colligitur, per eam, quam appellant antiperistasim: fit enim vt à frigiditate aëris calori contraria, meatus, per quos calor spirare foras deberet, constringantur, & frigus calorem repellat, & ea de causa ventres calidiores eo tempore reddantur. Sunc autem ventres hoc loco ventriculi, iecoris, thoracis & cerebri cauitates. Nec tamen id omnibus euenire asserimus: sed vt Galenus vult, eis tantum, qui calidum natiuum habent abundans. aliorum namque vincitur, ac superatur: sunt enim ex contrariis oblatis quædam circunstantia, quæ antiperistasim faciunt, & contrarij augmentum, quædam penetrantia, quæ contrarium inuadentia ipsum minuunt, & corrumpunt. Corpora itaque calida hyemis frigore accedente validiora redduntur, collecto calore natiuo, nempe sanguine, atque spiritu ad viscera: constat autem contra cuiusdam opinionem hoc loco natiuum calorem, sanguinem & spiritum significare, quemadmodum & in superiori aphoris. docuimus, de vno etenim & in eodem calore, in vtroque loquitur Hippoc. in præcedenti namque de natiuo calore conficiente alimenta loquutus est, cuius gratia pueris præcipit plurimum exhibere alimentum, nunc itidem hyeme pluri alimento opus esse dicit, quoniam eo tempore calor est plurimus, qui alimentum conficiat. Rursus aphoris. veritatem comprobat Hippocrat. dicens: signum ætates, athletæ. quod idem est ac si argumento ab his qui augentur, de quibus in præcedenti aphoris. loquu tus est, comprobasset, præsentem aphoris. quod

Venter quis.

Contraria bifariam occurrunt.

Calor natiuus quid aduersus falseopinãtem.

quod non fecisset si de diuersis esset ei sermo. Præterea Gale. in comment. docet Hippocrat. in hoc aphoris. natiuum calorem intelligere sanguinem & spiritum, dicens: Nam calor eorum ad interiora colligitur, (non per Iouem carnibus ad hæc prima sede relicta refugientibus) sed spiritu & sanguine. Tria autem erant corpora, quæ primæ nostræ naturæ substantiam com pleuerant, spiritus, sanguis & aërea substantia. Quòd autem de eisdem dictus sit calor innatus in aphoris. præcedenti, testatur Gal. libro quinto, de simplic. medicamen. fac. capit. nono, cùm de calido innato puerorum loquens inquit: Sed sunt quos id fugiat, & cum hoc, quod ignorent, Hippocrat. accusare non verentur, quòd dixerit, qui augentur, plurimum habent caloris innati. Sed nos dicta eius haud perperam capere oportet, agnoscentes innatum dixisse calorem, quem in quoque animantium spiritum nominamus. De quo & Aristot. scriptum reliquit, verum nihil prohibet sanguineam substantiam simulque aëream vnà cum spiritu calidum innatum audire. Ex his verbis aperte constat Galenum velle Hippocrat. in his duobus aphoris. de eodem loqui calore, & eundem esse natiuum appellatum: vere item dixit calidissimum esse ventrem, non de toto vere id intelligens, sed de prima eius parte, quæ hyemi proxima est, & hyemis naturam seruat. Somno præterea longissimo corripi animalia hiberno tempore, experimentum docet, causam autem non est difficile inuenire. Nam eo *Somnus longior hyeme.*

tempore ſanguis ad viſcera colligitur, alimenta plura ſumuntur, coctio validior eſt, & inde vapor multus cum ſanguine ad caput euolat, qui mentem opprimit, & meatus occludit facultatis animalis, quod ſomnum naturalem efficit longum, accedente frigore ambientis non permittẽte vapores capitis diſſolui, vt poſt ſomnum vigilia ſequatur, niſi lõgo tempore id fiat. Gal. ad noctium longitudinem id refert, quę cauſa mediata eſt. Ex his Hippo. colligit eo tempore corpora egere pluri alimento, quo etiam abundante natiuo calore, validæ fiunt coctiones, diſtributiones, & nutritiones. Neque obſtat quòd alimentum pro ratione diſſoluti offerri debeat, minus autem diſſoluitur hyberno tempore occluſis meatibus. Nam diſſolutio non parua fit, etiamſi ſenſum effugiat. per vrinam quoque multa fit excretio, quoniam hyeme vrina mingitur copioſior, & ſedimentum continet plus & craſſius. Adde quòd hyeme ſanguinis copia augetur, & caro accreſcit: in his itaque abundè diſtribuitur alimentum, carni, ſanguini, vrinæ, & halitui. Hæc autem probe per id tempus peraguntur, coctione, ſanguificatione, & nutritione. Neque contradicit ſententiæ Hippo. quòd hyeme multa pituita in ventriculo generatur, & euomitur. Hoc namque dubium mouit Gal. in Comment. libri De humana natura, quo loco Hippo. dixit: Ineunte hyeme bilis, quia iam refrigeratur, imminuitur, & pituita de integro augetur, tum à frequentibus pluuiis, tum noctium longitudine. Gal. tamen in Comment. dubitat,

Pituita quo modo multa, hyeme generatur.

bitat,

bitat, qua ratione hæc ſtare poſſint cum his quæ dixit in aphoriſ. Ventres hyeme & vere calidiſſimi ſunt natura: nam ſi calidiſſimus venter eſt, optimam efficiet coctionem & ſanguificationem, pituita verò crudus humor eſt. Quòd itaque Hippo. pituitæ generationem ad pluuias retulit, & noctium longitudinem, idem eſt, ac ſi dixiſſet pituitam à frigiditate generari, quæ viget noctu ob ſolis abſentiam, atque etiam interdiu ob ſolis receſſum, aut ſi mauis, à perpendiculo declinationem. Pluuiarum quoque multitudo alteram qualitatem adiungit ad pituitæ generationem, nempè humiditatem. Sed quare hæc non vincuntur à calore innato, quem plurimum hyeme contineri in ventre dixerat in aphoriſ. Dicemus quamplurimis accreſcere pituitam: quoniam quamuis in ventriculo calor multus ſit, qui alimentum ſuperat, pituita in ipſo genita, in iecore & venis inconfecta relinquitur, ambientis frigiditate, calore ſe ad iecur ipſum inſinuante. In quibuſdam, & non paucis, frigiditas totum penetrat corpus, ob veſtium inopiam, & neceſſitatem iter agendi ſub valido frigore, & ob alias exercitationes, poros cutis aperientes. Adde his naturalem caloris imbecillitatem, & carnis defectum. Adde etiam ciborum vſum: accipiunt enim edulia pituitam generantia, vt rapas, bulbos, cocleas, carnes porcinas, & vina noua, craſſa, nondum confecta, quæ omnia pituitam aceruant, repugnante calore natiuo, adhuc valido. Manet itaque Hippocrat. ſententia vera, quam in ſanis intelligendam vult Gale. in

Comment.& rursus Comment. decimoseptimo infra: quo loco dicit hunc aphoris. de sanis intelligendum, quibus hyeme multum alimentum concedit, in illo verò an multum simul offerre liceat docet. Cæterum mihi videtur hūc apho. posse de ægrotis intelligi: quibus ob copiam natiui caloris videtur plurimum alimentum conducere, siue semel, siue sæpe oblatum, ac per vices diuisum, id enim non attinet ad præsentis sententiæ comprobationem. Quod enim ad ciborum partitionem per anni tempora pertinet, apho.17.docebit.

Aphoris. 14. de ægris quoque intelligitur.

APHORIS. XV.

Omnes victus rationes humidæ conueniunt febricitantibus, maximè verò pueris, & aliis, qui tali victus ratione vti consueuerunt.

COMMENT.

De qualitate alimentorum præsens scribitur aphor. in quo de febricitantibus loquens, docet omnem victus rationem humidum offerri ipsis debere: sic enim legitur apho. à Gal. li. primo, De sanitate tuenda, & lib. octauo, De metho. med. Sic etiam transfertur à Thoma Linacro. Vbi ergo quispiam febre correptus fuerit, omnem victus rationem ei instituemus humidam: præsertim si puer fuerit, & consueuerit vti tali victus ratione. Huius aphoris. expositio facilis erit, & sententia perspicua eis, qui legerint, quæ nos lib. tertio, De arte medendi, de generali curandi ratione diximus,

Victus humidus omnē febricitantibus offerēdus.

Indicationes curandi.

mus, quo loco docuimus indicationes curationis sumi ab affectione, corpore affecto, parte affecta, & causis exterioribus. Ab affectione, quæ præter naturam est, indicatio sumitur, de adhibitione victus contrarij, quia vero affectio calida est, refrigerantem victum postulat: & quia sicca, victum humectantem. Est autem febris calida & sicca passio, vt nos in Commentariis in libro primo De differentia febrium probauimus, & quomodo id audire oporteat docuimus. A corpore autem affecto indicationes sumuntur, nempè ab ætate, temperatura & consuetudine. Hæc tria secundum naturam sunt, temperatura naturalis & ætas, quæ naturalem affert temperaturam ætati respondentem, & consuetudo, quæ adscititia quędam natura est. At quemadmodum, quæ præter naturam sunt amoueri desiderant, ita quæ secundum naturam seruari. Quapropter vnicam præbent indicationem tria, quæ ab Hippocrat. traduntur in aphor. febris, ætas puerilis, & similis consuetudo. Nam omnia victum omnem postulant humidum, febris, quia curatione eget: ætas puerilis & similis consuetudo, quia humida sunt similium exhibitione seruantur. An tamen repugnante consuetudine, ætas & temperatura aliquid indicent, loco citato nos diuersam à Galeno affirmauimus sententiam. Aphoris. præterea sententia intelligenda venit, vbi multus affectus febri complicitus fuerit, qui febris curationem impediat, ac contraria his, quæ febri debentur desideret, vt aqua inter cutim,

neque etiam ſimul iungantur febris, & cauſæ indicationes contrariæ: ita vt cauſa febris ſit humor frigidus, craſſus, ac lentus, cui extenuantia, & calefacientia, & aliqua ex parte ſiccantia debeantur. tunc etenim immixta erit curatio, & ad id quod vrget magis conuerſa, febri tamen qua febris eſt curatio per omnem victus rationem humectantem debetur, vti per alimenta, potum, balnea, aërem humidum, quietem, & ſomnum.

APHORIS. XVI.

Et quibus ſemel aut bis, & plus aut minus, & per partes, dandum autem eſt aliquid tempori, regioni, ætati, & conſuetudini.

COMMENT.

De partitione ciborum, qui ægrotantibus offeruntur, præſens ſcribitur apho. ædmonet namque conſiderare, an ſemel, an ſæpius cibus ſit offerendus, & an plus, an minus, ſed per partes, ad quod probè exercendum docet condonandum eſſe aliquid tempori, regioni, ætati, & conſuetudini: quoniam & hæc non nihil conducunt, atque indicant, ad rectam ciborum partitionem, quin & conſuetudo multum. De temporibus anni dixit aphoriſ. 14. hyeme & vere pluri alimento vti conuenire, & in ſequenti dicet, quibus anni temporibus facilius, aut difficilius ventres ferunt alimenta. Hyeme itaque multum alimentum præbemus, ob caloris abundantiam, & raro, quia non egent qui ægrotant multa adiectione, cum non multa ſit diſſolutio:

Alimentorum exhibitio per tempora.

Aeſtate

Aestate paucus cibus offerendus est ob paucitatem natiui caloris, sed sæpe ob multã dissolutionem. Initio veris, vti hyeme alemus, ad finem ferè vt æstate, minus cibi, quàm hyeme, sed in plures partes diuisi præbentes. Medio vere paucus conuenit cibus, sed raro: pereclitãtur enim febricitantes in plethoricas incidere dispositiones. Autumno cibus parcus est offerendus, sed sæpe, neque tamen adeo frequenter vt æstate. Quin & hyemis frigore accedente quantitatem augere conueniet. Regio autem non alio modo, quàm tẽpora anni indicat, quando in frigida regione, vti hyeme alere conuenit, calida, vt æstate, temperata, vt vere medio. Aetas quoque indicat pro ratione temperaturæ, quæ validum habet, aut imbecillum calorem, vt inde pluri cibo egeat, aut pauciori, & frequentius aut rarius repetitio, nam pueri plurimo egent alimẽto: quoniam validum habẽt calorem innatum, sæpius verò eisdem exhiberi debet, quoniam facile exhalant eius spiritus, & humores. Iuuenes multo egent cibo, sed raro: quoniam innatus calor eorum est validus, & non dissoluuntur facile: Subsistentes, paulo minori quantitate egent, nec perinde frequentius, sed rarius. Senes primi, minorem postulant quantitatem, & rarò in quibus calor non est multus, nec dissolutio. Postremi senes frequenti egent ciborum administratione, semper in parua quantitate, vt vires extreme languidæ sufficiant ad cibi mutationem, & abunde reficiantur, & reparentur. Hæ sunt indicationes, quæ sumuntur ab his, quorum Hippocrates meminit. Sed primã om-

Ciborum partitio per ætates

nium indicationem, quæ partitionem ciborũ admonet, prætermisit à nobis considerandam. Quã uis virium supra meminerit Aphoris. 8. præcipiẽs coniicere an cũ eo victu æger sufficiat, ad morbi vigorem, an prius deficiat. Ex quo Aphorismo, & aliis ante ipsum intelleximus, totam victus rationem, ad duo considerantes esse instituendam, nempe ad vires ægrotantis, & ad morbi longitudinem. Hæ sunt quantitatis ciborum veræ & perpetuæ indicationes, quarum gratia licet ob virium constantiam, & morbi magnam breuitatem, omnino à cibis abstinere toto morbo. Qua propter quæ Galenus de hac re sensit referamus, ac deinde ad doctrinæ integritatem quædam addemus. Galenus languente facultate cum humorum corruptione, aut defectu, parum cibi, & sæpe offerre præcipit: parum, quia vires non possunt multum superare: sæpe, quoniam defectus indigeat adiectione, & corruptio à temperamento. Primum & secundum nota sunt, tertium tamen videtur dubium: nam si vires langueant cum humorum corruptione, epicrasis debetur, quam ex vsu medicorum testatur Gale. lib. 9. de metho meden. significare, euacuationem cum refectione, quã appellat eius, quod vtile est, adiectionem. Hanc autem deberi facultati languidæ cum humorum corruptione. Hic tamen epicrasim dicit esse frequentem adiectionem ciborum, qua egẽt qui patiuntur humorum corruptionem. Præter id quod qui patiuntur humorum corruptionem non indigẽt multis: siquidem ex Aphoris. 10. sectionis 2. non pura corpora, quo

Ciborum partitio ad vires facta collatione.

ra, quo magis nutries, magis lædes. Præstaret autẽ hos purgare sensim, atque ita reficere, atque esset hæc epicrasis in eo significato, quo vtitur libr. 9. Meth. non quo vtitur in præsenti Commẽtario. Nõnullos audio dicẽtes bifariã dici humores corruptos, aut parum, ita vt emendari possint, aut multum, ita vt corrigi nequeant, prioribus deberi epicrasim, id est attemperamentum, per frequentem adiectionem, postremis, epicrasim, id est, purgationem refectioni immixtam. Si tamen facultas languida fuerit cum humorum abundantia, aut mediocritate naturali, raro & pauca præbet Galenus: pauca ob virium languorem: raro, quia non eget multa adiectione, qui humorum bonorum habet abundantiam. Si facultas valida fuerit cum humorum bonorum abundantia, aut mediocritate, raro pauca conuenire dicit: decet enim pauca offerre eis, qui copiam habent, quanuis facultas multa coquere valeat. Si tamen cum robusta facultate humorum adsit corruptio, aut defectus, multos cibos, atque multoties offerre præcipit. Verùm huic sententiæ videtur pugnare sextus Aphoris. præcedens, vbi Hippocrates docuit, in morbis peracutis, qui statim extremos labores habent, extreme tenuissima victus ratione vti. Sit ergo morbus aliquis acutissimus ex humorum corruptione cum facultatis constantia, in hoc extrema tenuitas victus conuenit, ad vigorem vsque: non igitur multus cibus, ac multoties. Adde quòd in febribus, quanto vires sunt validiores, tanto possunt maiorem ferre inediam, & ci-

Gal. oppugnat Hippo. sententiam.

bus nulla alia ratione adhibetur, quàm vt vires ſeruet, quæ etiam cibos expoſcunt, ea menſura, qua aut ſeruentur, aut non multum offendantur, non ea menſura, qua poſſunt multum alimẽtum, aut paucum ſuperare. Id enim ad hoc confert, vt definita quantitate, pro virium & morbi ratione intelligat medicus, an ſemel totum dare conueniat, an in multas vices id partiri: quia nõ in vna aut duabus totum aſſumptum ſuperabit facultas. Dicemus itaque ſi facultas languida eſt, cum humorum defectu, alimenta ſæpe offerenda, ſed in parua quantitate, quia parum poteſt ſuperare natura, & multo cibo eget. quod fit in hecticis febribus, & in reualeſcentibus ex morbis à materia. Si cum languida facultate adfuerit humorum corruptio, facultatem morbo conferemus, & morbi ſtatum coniiciemus, ex doctrina Aphoriſ. 11. & ita totam quantitatem offerendi cibi definiemus, deinde eam quantitatem, quæ ſingulis diebus ipſi debetur, ita partiemur, vt ſingulas partes probe poſſit ſuperare facultas. At ſi cum languida facultate adfuerit bonorum ſuccorum mediocritas, aut abundantia, abundantiam primo minuemus ex regulis artis, ne facultate languida exiſtẽte plethorica diſpoſitio trãſeat in cacochymiam, id enim perpetuo fit nequeunte natura, quod ſupra vires eſt gubernare. Me diocritate tamen manente, vires & morbi longitudinem conferemus, & quantitatẽ ſingulis diebus reſpondentem diuidemus, ita vt ſingulas partes poſſit facultas probe ſuperare, quoad fieri poſſit ſeruata conſuetudine prandendi, & cœnan di,

di,quod non parum conducit, vt cõtrarium manifeste nocet,teste Hippocr.qui lib.2.De ratione vict. acutorum, scribit noxas,quæ sequuntur, ad mutationes horarum assumendi cibum & dimissionem prandii,aut cœnæ. Si tamen facultas valida fuerit, cum humorum defectu, multum cibum ac sæpe exhibere licet. Si cum humorũ corruptione,parum & raro:parum, quoniam robusta facultas paucum cibum exposcit: raro verò, quoniam decet naturam correctioni,coctioni,& euacuationi corruptorum humorum vacare permittere. Nec tamen ea ratione multam quantitatem cibi simul offerre robustæ facultati cõuenit, quoniam hæc non bene coquit, quod parum est exemplo sumpto à sanis, qui improbe cibos paruos mutant: nam robusta admodum facultate in morbo peracuto alimus ægrum iure pulli aut ptisana,nec propterea male habent, & quod de sanis dicitur,non est ad rem:quoniam ægri non tãtum in coctione ciborum sunt occupati, sed multo magis in propugnandis prauis succis.Sed si facultate valida existente, bonorum succorum adfuerit redundantia, hanc primo loco demimus, & interim aut etiam mediocritate existente bonorum succorum,pro virium constantia, & morbi longitudine,quantitatém alimenti singulis diebus perscribemus,deinde ipsam vt in sanitate diuidemus,quoad fieri possit consuetudine seruata prandij,& cœnæ, consideratis quoque accessionibus,si qu e adfuerint.

APHORIS. XVII.

Æstate,& autumno cibos difficillime fe-

runt, hyeme facillimè, vere secundo loco.

COMMENT.

Hic Aphorismus de sanis & ægris scribitur, quemadmodum & 14. vt ibidem etiam diximus. differt autem hæc sententia ab illa, quoniam ibi de quantitate tota, quæ offerri debet sanis & ægris, per anni tempora loquutus Hippocrates: modo an tota quantitas simul, vel per vices multas, aut pauca sit diuidenda, definit, indicio sumpto à temporibus anni. Paucam quantitatem singulis vicibus esse offerendam docens æstate, & autumno, quoniam cibos difficillimè ferunt per ea tempora, hyeme multum licere prębere, quoniam eo tempore ferunt cibos facillimè: vere autem medio modo, quoniam ferendi cibos mediam habent facilitatem. Horum causæ sunt, quæ à quantitate caloris natiui sumuntur. quo enim tempore natiuus calor validior est, maiorem cibi quantitatem sine molestia feret, ac superare valebit: vbi verò fuerit minor, minorem. maiorem enim difficilè feret, & quandoque difficilimè. Natiuus præterea calor ex Aphorismo 14. hyeme validissimus est, cuius causam ibidem tradidimus: magnam igitur cibi quantitatem simul oblatam facile feret. Aestas contraria hyemi est, & per ipsam natiuus calor imbecillimus, minimè igitur omnium, cibi copiam ferre poterit. Autumnum coniunxit æstati, quoniam & in ipso languet calor, tum quia ex æstate mansit languidus, tum quia temporis inæqualitas non permittit ipsum conualescere. Ver autem secundum locum habere, non est dubium, siue de toto

Ciborum partitio per anni tẽpora.

to

to vere loquatur, siue de medio vere. nam veris prima pars, quæ hyemi proxima est, hyemi similem seruat calorem, sed paulo minorem, & qua parte accedit æstati, similiter resoluit, & minuit calorem, sed paulo minus quàm æstate. de medio vere non est dubium, neque adeo robustum, vt hyeme: neque adeo languidum esse calorem, vt æstate, quin & temperatus est: vt cunque igitur Ver secundum tenet, siue medium locum.

APHORIS. XVIII.

His qui per circuitus habent accessiones, nihil dare, neque cogere, sed detrahere ab adiectionibus ante iudicationes.

COMMENT.

Quæ in Aphorismo 10. dixerat, rursus confirmare videtur, nempe in his febribus, quæ ordine quodam accessiones habent repetentes, in quibus tantum exquisita ratio inueniendi tempus alendi, doceri potest, fugiendum esse tempus accessionis, præsertim cum adsunt aut paulò post futuræ sunt, non cum declinant, aut cessant, vt latius ostendimus in prædicti Aphorismi Commentario. Per id quoque tempus ab adiectionibus detrahendũ esse dicit, ante iudicationes, hoc est morbo ad summum vigorem accedente, quo tempore iudicationes fiunt. Si accessio aliqua eueniat, tunc maximè à cibis abstinendum, aut ab ea adiectione, quæ erat ex vsu toto morbo, cùm summus vigor accedit, nonnihil esset minuendum.

APHORIS. XIX.

Ea, quæ iudicantur, & quæ iudicata sunt, integre, non mouere, neque nouum facere, neque purgantibus medicamentis, neque aliis irritamentis vti, sed sinere.

COMMENT.

Præsens Aphoris. ad partem artis factiuam pertinet, cuius munus est docere an agendum sit aliquid, an non. Hic autem docet occasionem cessandi ab omni medico auxilio: & quãuis hæ multæ sint, vnica hic habetur, videlicet quando indicationes perfectæ fiunt, aut factæ sunt, ἀρτίως, dixit, quæ vox teste Galeno, idem significat, quod ἀπαρτὶ, id est perfectè, vt constat quoniam ea voce vsus est in simili sententia, lib. De humoribus. Verũ quoniã nõ ita habet Græcus Hippo. codex, sed ἀρτίως, loco huius, ἀπαρτὶ scribi debet, eo loco autore Galeno hoc tẽpore præcipit abstinẽdũ esse ab omni remedio, ita vt nihil moueamus, neq; nouemus, neq; φαρμακείησι, id est purgãtibus medicamẽtis, neque his, quæ quouis alio modo irritant, sed sinere naturam integrè suo fungentem munere. Tempus itaq; iudicij, feriatum est, cum natura perfecte iudicat, & finita iam iudicatione perfecta. Perfectè iudicari ea dicuntur, aut iudicata esse, quoties natura humorem noxium vacuat, aut transponit in partem ignobilem: bonas enim iudicationes fieri dicimus per manifestas excretiones, aut perefatu dignos abscessus, sed priores sunt meliores, omnes verò subitæ, fit etiam in die decretoria perfecta iudicatio, quod ad iudicij securitatem

Occasio cessandi ab auxiliis.

ἀρτίως

Iudicata perfecte, quæ.

curitatem necessarium reputat Galenus, quæ enim talis est, nunquam redit. Decet etiã signa coctionis antecedere, aliàs scimus ex Hippocr. 1. de morbis pop. cruda & incocta, & ad malos abscessus cõuersa significare defectus iudicij, vel labores, vel longitudines, vel mortes, vel eorundẽ reuersiones. Oportet præterea, vt totus humor euacuetur, qui morbum facit: nam quę relinquuntur in morbis post crisim, faciunt recidiuas, & vt fiat per conuenientem regionem: quòd si per aliam fiant, non sunt cohibendæ vacuationes, sed reuellendæ, aut deriuandæ cum vacuatione. Vbi igitur iudicatio omnibus his numeris fuerit absoluta, & sine prauis symptomatibus fiat, quod est tutã esse, iure ab omni auxilio erit abstinendum, & nullo modo mouere conueniet, aut sudorem, aut vrinam, aut menses, nec nouum facere medicamentis purgantibus, aut quouis alio irritationis genere, vt clysteribus, glandibus & similibus, sed sinere naturam probe operantem suum munus perficere, ne forte prædictis auxiliis aut natura à munere distrahatur, aut plus iusto operetur. Porrò tardas naturæ actiones, & vacuationes, quæ aliàs bonæ sunt, iuuare licet, quamuis neque id sit necessarium, vbi non immineat aliunde periculum ex mora. verùm hæ non sunt iudicationes, cùm non sint subitæ vacuationes, aut transpositiones, sed sunt fines morborum per coctionem, aut similes sensim factæ vacuationes

APHORIS. XX.

Quæ ducere expedit, quo maximè natura

vergit,per conferentia loca, eò ducere.

COMMENT.

Hic Aphoris.de his scribitur,quæ natura vacuare tẽtauit. cæterùm eam vacuationẽ non compleuit,ac seruat ordinem ad præcedẽtem.cum enim in præcedenti dixisset, nihil agendum esse vbi iudicationes perfectæ fiunt, aut factæ sunt, modo vbi perfectæ non fuerint,inquit,ea ducenda esse, quò maximè natura vergit,per conferentia loca, quæ ducere conuenit: ea enim sunt que ducere expedit, quæ cùm natura vacuare tentasset, non perfecit vacuationem, & ea est regio conueniens, per quam natura tentauit, vbi ipsa sit de congruentibus vacuationi. Tentat autem natura vacuare, cùm commouet, & nihil vacuat: sic & cum parum quid vacuat, & aliud in corpore relinquit, quod vacuare conuenit ad complementum operis naturæ: id verò per quam partem natura impetum facere cœpit. Antecedunt námque crises signa quædam decretoria, quæ sunt signa tantum, vt nausea, capitis dolor, nigra ob oculos apparentia, labij inferioris tremor, vomitus bilis, & pulsus temporum, oculorum hebetudo, nasi pruritus, & rubedo ipsius, atque oculorum, fluxum sanguinis è naribus. Sunt & alia signa decretoria, quæ habent rationem signi & causæ, cùm aliquid vomitu, aut ventris fluxu vacuari incipit, & stillæ sanguinis è naribus, & cutis madores. Si præcedun signa prædicta, notum est quò vergit natura quòd si præcedentibus signis,quæ sunt signa tantum, natura nullam faciat vacuationem, aut

Quæ duce recõuenit.

præce

præcedant signa, quæ habent rationem causæ, sed imperfecta & pigra sit vacuatio, medicus has actiones perficere debet per ea loca, per quæ natura tentauit, si conferentia sint. Conferentia loca sunt, venter superior, & inferior, meatus vrinarij, cutis, vterus, & hæmorrhoides, & venæ, quæ ad nares sunt, αἱμοῤῥάγιαν appellauit Galenus, quæ vox ipso autore in Commentariis in libro primo de morbis popu. Fluxum sanguinis narium significat: Purgantur quoque per nares, & palatum capitis excrementa. Præterea etiam ad loci conferentiam conducunt rectitudo, veluti in morbis iecoris, naris dextra: connexio, vt gibbæ partes iecoris cum renibus, cauæ cum ventre: sic etiam ij locus, per quem fit vacuatio, læsus est, & vlceratus, & si membrum in quod repit naturæ actio fuerit præcipuum, omnia hæc vitanda, & in aliam viam conuertenda: vacuatione. sic & vbi humor sua natura fuerit admodum crassus, aut multus, ita vt sudore, aut vrina duci non facile possit. Quod non aduertentes medici, qui mecum curationi quartanæ Karoli Hispaniarum principis maximi interfuerunt, ad finem quartanarum primarum cum sudare incipiebat, non sine strepitu, & clamore præcipiebant afferri medicamenta sudorifica, quibus bibitis sudores validos & copiosos mouerent: bifariam mehercule errantes, tum quòd quartana febris raro admodum visa est sudore iudicata, ob humoris crassitudinem, qui nunquam integrè sudore vacuabitur, tum quòd morbus ille lõgissimus fuit: inuasit enim ad

Loca vacuationi cõferẽtia.

αἱμοῤῥάγια.

Sudor nõ cõuenit in quartana incipiẽte. Karoli principis histo.

initium Augusti, anni millesimi quingentesimi, quinquagesimi noni, & finitus est anno millesimo quingentesimo, sexagimo primo, ad finē Octobris, & ante hunc postremum mensem nullæ notæ coctionis sunt visæ in vrina: quapropter euacuationes tētatæ multo ante id tēpus non sine manifesta noxa patientis successissent. Huius Aphor. sententiā Gale. exponit de actionibus, quas natura tentat, & ob imdecillitatem perficere nequit, libro aduersus Erasistra. De venę sectione dicens: Quæ ducere expedit, quo maximè natura vergit per conferentia loca, eò ducere. Nam siquidem tum temporis expellere conatur id quod eam infestat: cum autem præ imbecillitate finem operi imponere non possit, nostra auxilia implorat. Hanc medendi meth. seruauit lib. 9. De method. medendi, dicens: Itaque si tempore mittēdi sanguinis menses moueri contigerit, aut hæmorrhoides aperiantur, si inspecto fluentis impetu ipse satis fore videbitur, qui solus quod requiris vacuet, naturę rem omnem permittes. Sin minus, tantum ipse detrahes, quo ex coniunctis ambobus perficiatur, quod postulas.

APHORIS. XXI.

Cocta expurgare, & cruda non mouere, neque in principijs, nisi turgeant, plurima verò non turgent.

COMMENT.

Hic Aphorismus pariter cū superioribus duobus connectitur. cùm enim dixisset Aphoris. 19. obstinen

abstinendum esse ab omni medico auxilio, quando natura perfectas atque integras efficit iudicationes, & in 20. qua via educenda sint, quæ ducere expedit, non integre iudicata, modo naturam docet eorum, quæ ducenda sunt purganti medicamento, aut enim coacta esse debent, aut turgentia, cocta, inquit, φαρμακεύειν, id est, purgare, cruda non mouere, neque in principiis, nisi turgeant, & plurima non turgent: præter cocta igitur pauca sunt, quæ purgari debeant. Hanc sententiam oraculum esse dixit Galenus libro quarto De sanitate tuenda, & iure quidem: quoniam hæc diuina prope & summopere seruanda sententia est. Quod præceptum quotidie se nobis offert, quando in omnibus morbis à materia pendētibus: præsertim in venis copiosa, statim de purgatione consultamus, tum etiā de purgationis occasione, acclamātibus omnib⁹ ferè medicis minoratiuā, quā dicunt purgationē ab initio esse molliendā, & cōmunes, quas ipsi vocant materias esse ducendas pharmaco, deinde totum reliquū humorem ad coctionē seruandum. Nos verò perpetuo humores & excrementa, quæ in prima regione cōtinentur, clysteribus primis melle coctis, & iure pulli, aut mercurialis ducimus, citra febrem humoralem quoque si humor in primis venis cōtineatur, post attenuationem, & incisionem, si opus fuerit humorem purgamus agarico, aut elect, diaphœnicōn, cum febre verò purgās medicamētū cocto humore propinamus, aut ab initio si humor turget, turgentem autem appello. cum Gal, ad Hippo. mentē agitatam de loco in locum, &

Cocta purgare. *Oraculū.* *Minoratiuum.*

minimè quietũ, aut firmatum in parte quapiam, in Commentario præſenti, & primo ſectionis 4. Principium tempus cruditatis eſt: cruda autem mouenda non vult, neque in principiis, niſi turgeant, quoniam quanuis in principio, & augmento crudus humor ſit, ſi quã do cõuenit ipſum purgare, maxime in principio, cùm natura coctionẽ nondum eſt aggreſſa, nam in augmẽto melius eſt dimittere naturam vacare coctioni. Crudo igitur húmore medicamentum expurgans non conuenit, neque in ipſo principio, de quo magis credi poſſet, cõuenit tamen eo tẽpore ſi turget humor Vbi verò non turgeant, cocta eſſe debẽt, quibus purgantia conueniunt medicamenta, conueniũt etiam & crudis, quæ citra febrem parata ſunt, in cutim, aut locum alium trãsfundi, & his qui nullam coctionẽ admittunt. Addit plurima non turgere, quoniam raro ſunt humores per corpus agitati: vt dicemus circa Aphoriſ. 23. Dixiſſem tamen multa de coctione, & coctorum purgatione, niſi fuiſſet à nobis explanatus hic Aphor. li. 2. De art. med. cap. de purgatione, ex cui⁹ lectione puto abunde patere huius enarrationem. Illud autem hoc loco dicere non prætermittam, medicos eos, qui pharmaca minoratiua exhibent crudo morbo: quãuis aſſumpto eo medicamẽto æger vigeci es deiiciat in mediocri ſemper quãtitate, eã purgationẽ minoratiuã appellare: cùm verò tẽtãt eradicatiue, vt aiũt, purgare, valde copioſo adhuc manẽte humore & morbo vehementi, ſi quater aut quinquies moderata quãtitate deiiciãt, copioſam

Aduerſus medicos quoſdam.

sã & radicatiuã dicũt esse purgationẽ: tentãt enim purgationẽ per scamoniũ, & alia calida, simul & valida medicamẽta, validissimis adhuc existẽtib⁹ febribus, quo tẽpore vniuersum corpus exurũt, & febris medicaminum vires dissipat, & sites vehementes concitantur. Ab initio verò minori existẽte febre & valde pleno corpore consequutionis ratione multa ducuntur à medicamento, & omnia cruda, & mala bonis & coctis miscentur, & susq; déq; aguntur, quæ vbi turgent, facile ducuntur, cum non egeant, nisi veluti manu ducente.

APHORIS. XXII.

Prodeũtia nõ multitudine conijcienda. Sed si prodeãt qualia oportet, & æger ferat facile, & vbi opus fuerit vsque ad animi deliquium ducere, & id facere, si sufficiat ægrotans.

COMMENT.

Eorũ, quę à corpore exeũt, quauis via, & quouis euacuationis genere quantitatẽ definire docet in præsẽti Apho. nõ cõsiderata excretorũ quãtitate, quoniã hæc nullam habet certam mensurã, si qui dẽ non sunt partes succi vacuandi in diuersis morbis, & diuersis hominibus, & diuersis temporib⁹: nullam igitur certam quantitatem poteris animo concipere, ad quam euacuatorum facta collatioe, intelligas an corpus sit abundè vacuatum. Aliunde tamen ipsam definire docet, nempe à cõditone vacuati, & ab ægri tolerãtia. Si enim talia vacuãtur, qualia oportet, & æger facile ferat *Quãtitas eorũ quæ vacuãtur vnde definienda.*

vacuationem, quantitas euacuati nondũ modum excedit, ac perinde decet ipſam permittere vlterius procedere, ſiue à natura, ſiue ab arte facta ſit. Tunc verò ipſam impedire conueniet, cum aut conditiones non ſeruauerit, quas ſignificant, talia & qualia, & Aphoriſmo primo huius ſectionis ſunt à nobis explicitæ, aut æger non facile ferat eandem. Ita difficilis, aut vtcunque moleſta euacuatio, quam non bene ac facilè fert æger, & mutatio conditionis excreti, manifeſta indicia erunt completæ iam ac perfectæ vacuationis. Sed videtur in Hippocrat. ſententia vnum duorum abundare. dixit enim: Si prodeunt qualia oportet, & æger facilè ferat, fieri etenim nequit vt prodeant qualia oportet, & æger non facile ferat vacuationem, dicente ipſo: Si qualia oportet purgari purgentur, conferre, & facilè ferri. At quamuis verum ſit vnum horum ad alterum ſequi, vtrumque conſiderare præcepit ad euidentiorē notitiam, cōditionem eius, quod prodit à corpore, & ex facultate ægri tolerātiā. Præterea ad comprobationem ſuæ ſententię, multitudinē, nempe excretorũ, nullam menſuram euacuandorum nobis præbere, addit: Et vbi opus fuerit ad animi deliquium ducere, id facere vbi æger ſufficiat: ac ſi diceret, tantam quantitatem ducere aliquando licere, vt nonnunquam conueniat, ad animi deliquium ducere ægrum, ſi facultas id ferat. Fert autem vitalis facultas quandóque maximas vacuationes, cum interim dum æger animo linquit, manu pulſui admota, agnoſcimus ipſum aut conſtare, aut parum languerę cũ enim

ſangui

ſanguinem mittimus ad animi deliquium id expoſcente morbo, manum pulſui admouemus, quem ſi manifeſtè minui videamus, ſtatim venam claudere iubemus: in aliis namque vacuationibus quæ purgatione ventris, ſudore, aut fluxu ſanguinis narium fiunt, neque tuta res eſt, neque tale quidpiam facere aliquando tentabimus. Linquunt autem ægri animo perterriti rei nouitate, aut vtcunque timentes ſanguinis miſſionem, aut bile vacuationis tempore ad os ventris confluente, vti & alij ſurgentes à lecto, aut ſedentes: non tamen loquimur de his, ſed de animi deliquiis, per quæ animalis facultas, præ euacuationis quantitate deficit. Hanc autem vacuationem tribus de cauſis conuenire Gal. in Comm. docet, ob febres ardentiſſimas, maximas inflammationes, & dolores ingentiſſimos. Ob maximas inflammationes euacuationis, & reuulſionis ratione, quã maximè proficimus, tum quòd ſanguinis impetum cohibemus, & influxum vacuamus: tum quòd perterrita natura ſolet ab omni loco diſtrahere ſanguinem ad cor per deliquia animi. In febribus ardentiſſimis, præſertim quibus copia ſanguinis efferueſcentis, aut ſimul etiam putreſcentis moleſtat, ſanguinis miſſio ad animi deliquiũ, corpus vniuerſum refrigerat, & ſæpe ſudores, aut aliæ ſequuntur vacuationes, quæ ægrum liberant, quin & ſola ipſa miſſio ſanguinis, ſine alia manifeſta euacuatione id facere valet. In ardentiſſimis verò, quæ à bile fiunt, non ita: nam tutius eſt in ipſis magnam aliquam bilis facere vacuationẽ. In doloribus tamẽ vehementiſſimis nouimus.

Animi deliquij cauſa.

Euacuatio ad animi deliquiũ quando conuenit.

quantum valeāt maximę ſanguinis vacuationes, & ad animi deliquium diſtracta doloris cauſa. Præter quam ſi dolor vires diſſoluerit: tūc enim non licet: ac perinde dixit Hippo. ſi æger ſufficere poteſt. Neque idem eſt vires diſſoluere, ac diſſoluiſſe: dum diſſoluuntur enim, adhuc conſtare poſſunt, diſſolutæ non conſtant. Cæterum de miſſione ſanguinis, ad animi deliquium, non pauca diximus lib. 2. De arte med. cap. De ſanguinis miſſione.

APHORIS. XXIIII.

In acutis paßionibus raro & in principiis medicamētis purgantibus vti, & id bona cum præmeditatione facere.

COMMENT.

Duo docet in præſenti ſententia, primum docuerat ſupra eiſdem fere verbis. dixit enim: In acutis paſſionibus raro conuenire purgantia medicamenta, ídque in principiis faciendum. Dixerat autem ſupra apho. 21. crūda non eſſe mouenda, neque in ipſis principiis, niſi turgeant, plurima verò non turgent: idem autem eſt raro conuenire, & in principiis, & turgentibus conuenire in principiis, & plurima non turgere, hoc eſt rarò turgere, ac raro conuenire purgātia medicamenta. Secundo loco admonet, vt id cum bona ac diligēti præmeditatione faciamus, προεξευκρινήσαντας, inquit, hoc eſt bene prius diiudicantes, aut cum bona præmeditatione. Sed rurſus totā Hippo. mentem ita aperiemus. Quod apho. 21. dixit, cruda non eſſe mouenda, niſi turgeant, de omnibus

Cruda nō mouere, quomodo audiendū

bus morbis intellexit, in præſenti verò de ſolis acutis paſſionibus loquitur. de longis enim notius eſt quàm vt egeat repetita admonitione: ſi quidem in eis humores neque turgent, neque cogere videntur ad intempeſtiuas purgationes. acutos autem morbos eos appellat, qui intra diem 14. finiuntur. Quòd verò paſſionibus dixerit, de morbis intelligendum eſt, quoniam πάθος, permanentem quoque ſignificat diſpoſitionem. Gal. namque lib. De differen. ſymp. poſtquam dixerat, affectum de permanentibus dici, paſſionem vero de his, quæ ſunt in motione & alteratione, addit: Nihilominus Græci permanentem quoque affectum vocant pathos. In acutis itaque morbis (inquit) in principiis conueniunt purgantia medicamenta, ſed raro, quoniam non conueniunt eo tempore niſi humores turgeant, rarò verò turgent: pauci namque ſunt per corpus agitati, & qui facile poſſint ad loca purgationis vi medicamenti duci. Ex eo tamen, quod raro dixit, hoc eſt, turgentibus tantum conuenire purgantia medicamenta: conſtat quàm ſint reprehenſione digni medici noſtri ſeculi, qui nullum non purgant acuto morbo laborantem, aut in principio non turgente humore, aut in augmento. Omnes verò in ſtatu dum feruentiſſimus morbus eſt, cùm tamen à principio vbi non turgent ſit ſatius coctionem ſpectare, & in augmento permittere naturam vacare ſuo operi, & in vigoris prima parte, ipſam non diſtrahere à coctione, quæ tunc maxime fit, & in ſecunda attente inſpicere quò vergat natura,

πάθος.

De purgatione aduersus medicos.

& an aliquam renter iudicationem, ne nos naturæ contrarium motum moliamur, & ipsius impediamus cursum. Nam in postrema iam iam inclinante morbo, cum natura non mouet, aut imperfecte mouet, quamuis hîc purgationem subticuerit, ipsam præceperat apho. 20. dicens: Quæ ducere conuenit, quò natura vergit ducere. Duo inde restant tempora purgationi oportuna, principium cùm turgent morbi, & propè inclinante morbo, aut iam inclinante. Quod sequenti docebit sectione, cùm dicet, incipientibus morbis, si quid videtur mouendum moue, cùm consistunt ac vigent, melius est quietem habere, quoniam circa initia & fines omnia sunt imbecilliora, circa status fortiora. licebit igitur circa principia & fines purgare. Morbo verò non turgente in principio, & in augmento instante acuto morbo quid agendum sit, Hippo. docuit li. 4. De ratione victus. acu. Sect. 45. dicens: Corpus quieti permittere, vngere, & æqualiter contegere oportet, mulsamque aquosam bibendam, & ptisanæ cremorem vesperi sorbendum dabis, ventrem ab initio clystere duces, sed medicamenta purgantia non admouebis, nempe si ventrem moueris, vrina non maturabitur, febrísque citra tum sudorem, tùm iudicationem in longum protrahetur tempus. Quod secundo loco dixit in præsenti sententia. Id cum bona præmeditatione facere, multis de causis protulit, quæ à medicamentis purgantibus, humoribus vacuandis, & corporibus ipsis desumuntur. Medicamenta sanè purgantia, quæq; humores familiaritate substãtiæ vacuant, calida

Morbo incipiente ac non turgẽte quid agendum.

Purgare cum bona præmeditatione, quare.

calida ſunt, & acuti morbi continuas febres coniunctas habent,quas medicamenta augent, & irritant.De quibus Gal.lib. 2. De ratione vict. acu. comm.12.inquit: Medicamentorum purgantium natura, corporum purgandorum naturis contraria eſt, & veluti lethalis ac deleteria.Non ſunt de hoc genere roſa, viola, ſerum, caſia quoque fiſtularis forte eccoproticum medicamentum eſt, & quod conſequutionis ratione aliquando potius, quàm electione humores vacuet,& parum calida eſt. De hac quidẽ, & manna,& rhabarbaro, & ſiropo roſato de nouem infuſionibus, & multis compoſitis medicamentis, quæ quamuis ſcamonium,turpetum &colocynthim,recipiunt, valde moderata ſunt,& correcta: dicerem,licere ſane cum maiori audacia eis vti, ſed non tempeſtiue, aut extra prædicta tempora. Circa humores purgãdos non leuis meditatio præcedere debet, ſi quidem eos oportet extenuare, & fluidos facere mulſa,aut aceto mulſo, ſolis aut adiunctis medicamentis, eaſdem vires habentibus, adhuc etiam turgentibus, & ab initio, primíſque ipſis diebus purgatione egentibus:nam & pręparationem eorum ſtatim aggrediemur, ob morbi breuitatem. Corporum quoque diſpoſitio non parum conſideranda:nam ante purgationem decet inſpicere,an pars aliqua de nobilioribus inflammatione tentetur,& an ſit iecur,aut ventriculus, aut venter ſupra modum vratur, aut diſtentum ſit:hos enim purgare non conuenit, & an meatus laxi ſint abundè.Quam ob rem corpora,cùm quiſpiam purgare voluerit, fluida facere debet,

& vti. 6. De morb. popu. par. 5. inquit, Elleborum bibentem, citius purgare si velis, lauare atque comedere:& infra,sect.5. Ad elleboros, qui non facile supra purgantur,pluri cibo,atque quiete vti oportet.His de causis raro conueniunt purgationes,si quidem raro hæc simul adsunt.Cæterum quod cum bona præmeditatione dixit, Gal. tria nobis significasse refert : Diligentem examinationem, an conueniat purgare , an non, & an maior noxa sequatur ex vsu calidorum medicamentorum adaucta febre, quàm vtilitas ex malorum succorum vacuatione : corporis præparamentum, per humorum præparationem ad fluxionem & meatuum laxitatem : & recti iudicij spectationem. Hoc est, vt medicus summa prudentia, & omnibus recte perpensis iudicium ferat,de vtilitate, aut noxa, de tempore, & medicamenti,tum natura,tum quantitate,& de ægroti viribus, vt quoad fieri possit maxime noxam omnem metiatur,prospiciat,ac præcaueat, & ægrum seruet.

APHORIS. XXIIII.

Si qualia purgare conuenit purgentur,confert,& facile ferunt:contraria verò,difficulter.

COMMENT.

Quoniam de purgationibus loquitur in hac sectionis parte, placuit hanc sententiam repetere,quam apho. 1. scripserat, quo loco abundè à nobis est exposita.

HIP.

HIPPO. APHORISMORUM ſectio ſecunda, Chriſtophoro à Vega interprete & expoſitore.

APHORIS. I.

IN quo morbo ſomnus loborem facit, lethale: ſi verò ſomnus iuuerit, non lethale.

COMMENT.

PRæſens apho. ſicuti & nonnulli ſequentes ad partem artis prognoſticam attinet, lethalem docens diſpoſitionem, per quam ſomnus in morbis lędit, non lethalem, ſi iuuat. Somnus quies eſt animalis facultatis ob vaporem mitem, qui occupat cerebri meatus: *Somnus.* colligitur enim calor ad viſcera per ſomnum, & interim laborat in concoquendis, & ſuperandis cibis, ac ſiccis: vapor autem, qui ex eiſdem eleuatur in caput, ſomnum conciliat, donec diſſoluatur, & animal à ſomno excitetur. Colligi quidem calorem ad viſcera per ſomnum teſtatur Hippocrat. ſexto De morbis popu. parte quarta, *In ſomno calor intus colligitur.* dicens: Planè vigilans exterius calidior, interius frigidior. Dormiens contra, & rurſus, in ſomno ſanguis ad interiora magis fluit, & lib. eodem,

parte tertia. Labor articulis & carnibus, cibus & somnus visceribus. Vnde manifestum fit, somnum coctiones iuuare, vti & Gal. lib. 3. De causis symp. testatur, quoniam hæ per somnum meliores fiunt in ventre & corpore toto. Somnus enim cibos coquit, crassos humores superat, & acres mitigat humectatione: solet autem quandoque laborē, siue læsionem inferre, id enim πόνος, hoc in loco significat, quamuis aliis in locis dolorem significet, vt cùm infra inquit, δύο πόνων, id est, duobus doloribus simul factis: quandoque significat exercitationem, vt li. 6. De morbis pop. par. 5. πόνοι, id est, labores cibos præcedant. Hac de re Cicero secundo Tuscula. quæstionum Græcos repræhendit, quòd vno nomine multa significent, qui verbis solent plurimum abundare: loquens enim de labore & dolore inquit: Hæc duo Græci illi, quorum copiosior est lingua, quàm nostra, vno nomine appellant, (& rursus) O verborum inops interdum quibus abundare semper putas Græcia, aliud, in quam, est dolere, aliud laborare. Lædit itaque in quibusdam morbis, vti in caro, & lethargicis affectibus, & febribus à catarrho ortis, & in quibusdam morborum temporibus, vti in accessionum principiis semper, & in augmentis earundem magna ex pgrte, & quādoque in summis vigoribus: præsertim febrium ortarum à pituita: in declinationibus autem semper solet à natura iuuare somn⁹. Cùm enim in accessionibus humor totus dissolui debeat, in principiis cùm humor colligitur, & facultatem grauat interius, somnus nocet, aut quoniam maiorem efficit

Somnus coctiones iuuat.

πόνος.

Somnus quib. mor. lædit.

Somnus quibus nocet temporibus.

efficit reclusionem, aut quoniam diffusionem impedit, in augmento simili ratione nocet: in statu aliqua ex parte crassis peccantibus succis impedit dissolutionem, & multitudine opprimitur calor: in declinatione verò, neque oppressionis caloris, neque reditus humoris ad interiora periculum imminet: dissoluitur autem facile quod reliquum est, & si quid in visceribus manet, id coquitur & superatur. Quòd si hoc tempore, quo somnus natura iuuare solet, noceat, lethale signum statuit Hippo. significat enim in visceribus adesse inflammationem, quæ ex somno eo tempore irritatur. & quamuis non valde noceat, (neque enim id significare voluit Hippo.) valde tamen malum signum est: quoniam deberet natura sua iuuare, & non iuuat, sed præterea nocet, quæ duo mala sunt, alterum priuatiuum, alterum positiuum. Neque etiam sequitur si lethalis dispositio est, ipsam adeo malam esse, vt necessario mors sequatur, sicuti neque ad multas alias, quæ ab Hippocra. lethales censentur, sed sunt de his, quæ lethales nominantur, & quas cum salubribus conferre oportet, & numero, & dignitate, antequam mortis præsagium feramus. Si verò iuuat, inquit, non lethale: somnus enim per prædicta tempora suapte natura iuuat: quapropter iuuare non erit valde bonum, sed erit non malum, ac non lethale, quamuis aliorum malorum signorum ratione æger mori possit. Nos sanè non tantum non lethale signum esse dicemus somnum iuuare, sed & bonum: quoniam bona vrina in morbis, qui sunt extra vasa, in quibus pro-

prium ſignum non eſt, quamuis ſuapte natura bonum ſignificet, vbi talis apparet, bonum ſignum dicimus, non tantum, non malum, & conſtare mente, & bene ſe habere ad oblationes, bonum: ſic & ſomnum iuuare, quod maiorem prędictis habet boni rationem, bonum, quoniam bona vrina, vti diximus, & conſtare mente, & bene ſe habere ad oblationes, bona ſunt, vt ſigna tantum: ſomnum autem iuuare, bonum ſignum eſt, & bona cauſa: ſignum ſi quidem indicat bonum vaporem in cerebrum aſcendere, & calorem non admodum acrem, & naturam humores ac cibos coquere, à quibus vapores ſuſcitat. Et cauſa item bona, quoniam iuuat, & vires reparat animales. Præterea quæ in ægris ſanis ſimilia manent, & perſeuerant, bona ſunt. Cæterùm cùm Hippo. non lethale dixit, non negauit bonum etiam eſſe: ſed vt Gal. inquit, id quod magis tutum eſt pronũciauit, cùm ſomnus iuuat, non lethale: nam & poſſet æger alia ratione mori.

APHORIS. II.

Quando ſomnus delirium ceſſare fecerit, bonum.

COMMENT.

Somnus ſymptoma tanti mitigat. Somnus multa ſymptomata ſolet mitigare, ac ſedare, vti dolorem: (eſt namque doloris præcipuum remedium) ſitim, ardorem, ſedat etiam quammaximè mentis agitationem, quam παραφροσύνην, hoc loco appellauit Hippocrat. nos delirium diximus. Ex his vnum hoc tantum, vti exemplum

emplum secundæ partis apho. prioris, scripsit, ac si diceret continuata oratione, si vero iuuerit, non lethale, vt quando somnus delirium cessare fecerit, bonum. Nos in præcedenti Commen. diximus, cùm somnus iuuerit, non tantum non lethale signum esse, sed bonum, quod præsens comprobat sententia, in somno delirium sedante, & in aliis nempe doloribus, febribus, & inflammationibus, de quibus Gal. in Com. bonum esse adscripsit.

APHORIS. III.

Somnus, vigilia, vtraque supra modum facta, malum.

COMMENT.

In somno & vigilia exempli gratia docet quod sequenti apho. generali doctrina statuit, quod præter naturam est, immoderatum esse, & immoderatum non esse naturale, nec bonum. Cùm igitur somnus aut vigilia supra modum, aut supra mediocritatem facta fuerint, mala esse notissimum est. Malum sane est supra modum dormire, quoniam significat multam cerebri frigiditatem, aut humiditatem, aut vtrumque. cùm sola humiditas abundat, somnus longior iusto fit, frigiditate verò abundante sola, aut simul cum humiditate, κώματα fiunt, id est, graues sopores, qui non tantum longi sunt, sed & difficilem habent expergefactionem. Significat quoque somnus iusto longior, aut etiam grauior, crassos, multos, frigidos, ac lentos humores in cerebro contineri. Malum autem

Somnus & vigilia supra modũ mala.

Somnus lõgus qua mala afferat.

sequitur adhæc causæ ratione: si quidem facultas animalis opprimitur, & consequutionis ratione vitalis, laborantibus respirationis instrumentis: tepescit corpus, & excrementa retinentur. Vigilia rursus moderata, dissolutionē vaporum suauium, somnum naturalem efficientium, significat: cùm verò modum excesserit, calorem, aut siccitatem, aut vtrumque abundare. Præterea causæ ratione hæc mala affert, virium dissolutionem, cruditates, & corporis ariditatem, & mentis turbationes, ac deliria. Malum igitur est alterum horum modum excedere. Gal. in Commen. quorundam refutat opiniones (sed de nominibus fuit disputatio) quantum ad somnum attinet ipsum, de solo moderato dici volentes, immoderatum esse κῶμα. Cæterum somnus longus, somnus dicitur, sola longitudine peccans κῶμα, tamēn difficilem etiam habet expergefactionem. De vigilia rursus dixerunt ἀγρυπνίαν, id est, euigilationem, aut peruigilium, de sola vigilia præter naturam modúmve excedente dici: verùm quod parum modum excedit, pariter moderatum aliorum collatione dici posse, inquit. Nos verò dicemus ὕπνον, id est, somnum, de naturali, & non naturali, ampla voce, dici, sic & ἀγρυπνία, id est, vigilia de ea, quæ parum, & quæ multum modum excedit, dicetur, quin & de naturali: nam teste Phauorino ἀγρυπνία, id est, quod, ἀΰπνία, additis, γ, ρ. ἀΰπνία, vero omnem vigiliam significat. Quapropter somnus & vigilia de naturali & non naturali dicentur. Hippoc. vero in causis non naturalibus, quas appellant, & nos ita

Vigilia modũ excedēs quæ mala affert.

κῶμα.

ἀγρυπνία

ita eas appellare solemus, mediocritatem commendat.7.li.De morb.pop.parte.6.dicens,Labor, cibus,potus,somnus,venus,omnia moderata.

APHORIS. IIII.

Non satietas, non fames, neque aliud vllum bonum est, quod naturæ modum excedat.

COMMENT.

Aliud exemplum apponit eorum quæ cùm modum excedunt, mala sunt,ad finem colligens nullum eorum, quæ naturæ modum excedunt, bonum esse. Exemplum est in satietate,ac fame, quæ, cùm naturæ modum excedunt, malum ostendunt: sunt enim quæ in his aphor.scribuntur signa, vti somnum in morbis lædere, somnum delirium sedare, & sequenti apho. sponte lassitudines euenire. Sic & satietas,ac fames. Quapropter λιμὸς, hoc loco non significabit annonæ caritatem, neque alimenti indigentiam, de quibus suo loco agemus(hęc enim nihil boni aut mali significant)sed ciborum appetentiam:πλησμονὴ vero, quamuis omnem significet abundantiam, & satietatem, hoc loco contrarium fami significat,ciborum tamen appetentiæ, inappetẽtia contraria est:hæc dicta est ab Hippo.sect.4.sequenti, apho. decimo septimo ἀποσιτίη, est autem idem quod ἀνορεξία,teste Gal.Commen.eiusdem. Eritque apho. sententia, ciborum auersio, & eorundem appetentia, siue quoduis aliud,quod naturæ modum excesserit, bonum non est. Cùm enim naturæ nostræ perfectio, ac sanitas in quadam

Naturæ modũ excedentia, bona non sunt.

λιμὸς.

πλησμονὴ

mediocritate consistat, excessus omnis malum significabit, apho. tamen 51. sequens de causis est, hic est de signis. Non potuit tamen λιμὸς, hoc loco famem significare, quæ indigentia ciborũ est: de qua Hipp. apho. 16. sequenti dixit: vbi fames, laborandum non est: nam ciborum indigentia nihil boni, aut mali significat. Præterea significat ciborum indigentiam ex electione factam, vt Gal. eo Comm. testatur. id verò quid mali docet? Significat igitur ciborum appetentiam. ex iis quoque fiet, vt πλησμονὴ non ciborum abundantiam, sed eorundem auersionem, hoc loco significet, quam nos satietatem diximus.

APHORIS. V.

Laßitudines spontaneæ morbos ostendunt.

COMMENT.

De lassitudinibus sponte natis quid significent docet Hippo. in præsenti dicẽs: morbos ostẽdere, κόποι αὐτόματοι, dixit: κόπος verò corporis laboriosum motum significat, & quod nos lassitudinem appellamus. Primum tamen non est, quoniam id non ostẽdit morbos: Tum etiam quoniam addit, spontaneæ, quę vox id quod sine manifesta causa fit significat, vt nos Com. 1. sect. 1. docuimus: motus verò corporis manifesta causa est. Morbos autem φράζουσι, inquit, id verò hoc loco idem est quod δηλοῦσι, id est, ostẽdunt, aut nunciãt. Quòd tamen lassitudines factæ absque manifesta causa morbos ostẽdant, non omnino quidem iam præsentes, sed futuros, Gal. latissime docet li. 3. De sanitate tuenda: lassitudines si quidem vlcerosæ acres significant subesse succos. Tensiuæ multos, phlegmonis

[Margin notes: κόπος. | φράζουσι. | Laßitudines absq; manifesta causa quid indicant.]

monis ſpeciem referentes, vtrũque muſculos occupare. Ad hæc vero facile morbi naſcũtur, quos ipſæ laſſitudines, venturos iã oſtendunt, ac nunciãt. De his multa dixim⁹ li. De arte med. parte. 2.

APHORIS. VI.

Quicunq; dolẽtes aliqua parte corporis, magna ex parte dolores nõ ſentiũt, ijs mẽs ægrotat.

COMMENT.

Galenus abũde ac perſpicue admodũ expoſuit, apho. ſententiam, ita vt non videatur noſtra opus eſſe enarratione. Cæterùm cùm intelligam à quibuſdam perperam euerti, quæ ab ipſo dicta ſunt: iure viſum eſt mihi Hipp. ſententiam rurſus explanare, & Gal. à calumnia defendere. Sententia Hippo. hæc eſt, ὁκόσοι πονέοντές τι τοῦ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν πόνων οὐκ αἰσθάνονται, τουτέοισιν ἡ γνώμη νοσέει, quod eſt: Quicunque dolentes aliqua parte corporis, magna ex parte dolores nõ ſentiunt, iis mẽs ægrotat. πόνος enim vt Com. 1. huius ſect. dximus laborem, læſionem & dolorem ſignificat: verum hoc in loco dolorem ſignificat, neque aliud potuit ſignificare: ſicuti neque apho. 46. & 47. ſequentibus. de labore enim, id eſt corporis motu: non ſequitur, ſi ipſum magna ex parte non ſentit æger, mens ægrotat, neq; ſequitur, ſi læſionem patitur, & ipſam nõ ſentit, mens ægrotat: nã quãplurimæ læſiones, ac læſionũ cauſæ ſenſibiles nõ ſunt. Si tamẽ dolorẽ patitur, id eſt, cauſam habet, q̃ dolorẽ inferre ſolet, & nõ ſentit ipſam pro maiori parte, eiuſdẽ mẽs ægrotat. Per dolorẽ autẽ cauſam doloris intellige: nã ea acceptione pariter vſus eſt Hipp. qui li. 6. De morbis pop. parte 1. dixit

πόνος.

Dolorem cauſam doloris ſignificat.

In Cranone antiqui, ὀδύναι, ideſt, dolores, frigidi, noui verò calidi. Dolor autem ipſe, id eſt, ſenſus triſtis, calidus, aut frigidus eſſe nequit: erit igitur cauſa calida, aut frigida, & ita modo dolorem vti calorem ſentiri vult Hipp. quia cauſam dolorem inferentem ſentimus. Sunt autem doloris cauſæ, quædam immediatæ, vt intemperies inæqualis, & ſolutio continui: mediatæ verò, quæ hæc inducere poſſunt: qui itaque cauſas habet dolorificas, & ipſas magna ex parte non ſentit, mente ægrotat, ſi quidem nimiam mentis turbationem, & vehementibus imaginationibus diſtractā eſſe ſignificat, dolorificas cauſas magna ex parte non ſentire: non enim eas omnino non ſentire neceſſum eſt, ad apho. veritatem, vt quidā cum Philotheo tranſtulit. Neq; deturbat hanc Gal. expoſitionem, quod in hoc loco, hac voce πόνος, & li. 6. De mor. pop. parte citata ὀδύνη, vſus fuerit: quamuis enim ὀδύνη dolorē proprie ſignificet, nihil vetat πόνον, dolorē hic ſignificare, vti & in aliis dictis locis. & alibi laborem, aut læſionem. Neque obſtat, quòd aliquo loco Hipp. his duabus vocib⁹ vtatur, quòd fecit prog. 12. li. 2. cū inquit: ἢ γὰρ ὑπὸ ὀδύνης τε καὶ πόνων ἀγρυπνίη, id eſt, vel enim à dolore & laboribus, vigilia, verū quid vetat, ὀδύνην, ſignificare dolorem, & πόνον ſignificare laborem. Nos tamen vt obiter dicamus aliter Græcū codicem legimus in noſtris enarrationibus, nempe pro ἀγρυπνίη, diximus, ἀγρυπνοῖ ἄν, id eſt, vigilabit. & ſic placet legere Hippocrat. litteram, vt eo loco tranſtulimus. Præterea cùm inquit τὰ πολλὰ τῶν πόνων, nemo recte dixerit, plurimos laborum: nam ſi

τὰ πολλά,aduerbii ſignificationem,& vicem non haberet,ſed nominis,nullatenus conueniret cum nomine ſubſtantiuo πόνος, maſculini generis. At decet Grammaticos eſſe interpretes, quos videbis pro τὰ πολλά,transferre,nunc quidem ,magna ex parte,poſtea,plurimos, quæ maxime diſſidēt, & hanc ſecundam ſyntaxim Græca litera non patitur. Solent tamen Græci nomina neutra ſæpiſſime pro aduerbiis vſurpare. Nemo autem Latinè,aut alia lingua,eum,qui magnam partem doloris non ſentit, diceret,plurimos dolorum non ſentire,& ipſemet Aphoriſ.28.ſectio.2.τὰ πολλά, plurimum,tranſtulit.Optime igitur Gale.ſententiam Hippo.expoſuit.Non etiam Hippo.vtitur in Aphoriſ.propria & vulgari acceptione huius vocis πόνος,id eſt,dolor. Nā vtrobique vulgaris eſt, pro cauſa doloris,cùm inquit, Quicunque dolentes,hoc eſt, cauſam doloris habentes, magna ex parte, cauſas dolorum non ſentiunt, iis mens ægrotat.Expoſuit Galenus hunc Aphoriſ. lib.7.De placi.Hippo.& Platonis. De doloris autem eſſentia,& cauſis,li.De arte med.parte 3.diximus.

APHORIS. VII.

Quæ longo tempore extenuantur corpora,lente reficere conuenit: quæ vero breui, breuiter.

COMMENT.

De extenuatione,& refectione corporū præſentem ſcribit ſententiam, docens hæc pari pro portione fieri debere, ita vt poſt celerem exte

nuationem reficiamus celeriter, post tardam, tardè. Tota sententia ad vires reficientes refertur: cum enim extenuatio non labefactat vires, facilis est refectio, & quę breui fieri potest: vires námque validæ multum alimentum euincere possunt, à quo refectio fit, vt à materia. quòd si vires constant, & materia suppetit, breui fiet refectio. Constant autem, vbi breui facta fuerit extenuatio. Quoniam verò per extenuationes, quæ longo tempore fiunt, vires non constant, neque multum alimentum superare valebunt, neque breui corpus reficere. Extenuationes, quæ breui fiunt, spiritus & humorum vacuationes sequunur, non tamẽ solidorum corporum dissolutionem, vt magna ex parte firmam sunt febres adeò validæ, vt breui solidas deuastent particulas. Cùm autem virium firmitas in solidarum partium substantia, & temperamento qualitatum consistat, per breues morbos non mutatæ dissolutiones, & defectus humorum, & spirituum facile reparabunt, ac breui. Corpora verò longo tempore extenuata, non tantum spiritus & sanguinis diminutionem patiuntur, sed etiam solidorum membrorũ, quibus dissolutis vires labefactantur, quæ non nisi longuo temp[ore] refectionem efficient, sensim superato alime[nto]. Quòd autem extenuationes breui factæ solos [s]piritus & humores attingant, diutius si persev[er]auerint, solidas etiam partes, testatur Hippo. li[b]. 5. De mor pop. par. 3. dicens: Extenuatio omnis cutem laxat, deinde circum tendit: refectio, contraria. Quam sententiam ita intelligere oportet. Extenuationem efficiũt multæ

Extenuationes breui factæ.

Extenua-

exer

exercitationes, alimentorum defectus, curæ, vigilię, dolores, morbi vaporationē, aut colliquationum efficientes. Præterea vacuationes sanguinis, vomitus, fluxus ventris, sudores & vrinæ. Hæ omnes primò laxam reddūt cutem, quod vtribus & vesicis vacuatis, omnibus accidit, vt post vacuationem laxæ & rugosæ reddantur. Deinde cutis humana, vacuatis humoribus & spiritibus, si dissolutio humiditatis ipsius succedat, dura, arida, ac tensa fiet. Ab initio itaque causæ extenuantes non attigerunt cutis substantiam: sic nec aliarum partiū solidarum, quibus valētibus breui fient refectiones. Longa verò facta extenuatione, & quæ solidas attingat particulas, vti cùm cutis tenditur, lāguent vires, & refectionē breui facere nequeunt. In extenuationibus igitur dissolutio, & vacuatio, primò spiritus & humores dissipant, & cutis laxa fit, & refectio breui fieri potest: deinde dissolutio tentat partes solidas, & cutis tenditur, & vires labefactantur, & refectio non facile, nec breui fit. Quòd verò in refectionibus primo cutis tendatur, deinde laxetur, constat, quoniam ex alimento primo generantur sanguis & spiritus: ad quorum generationem, impletur cutis, postremò ipsa cum reliquis solidis humescit, ac laxatur. Reficies autem sensim corpus, sensim adhibito alimento, breui autem si accumulatum exhibeas, serues autem modetamentum in causis non naturalibus: de quibus dixit, Labor, cibus, potus, somnus, venus, omnia moderata.

tionem efficientia.

APHORIS. VIII.

Si quis à morbo cibum accipiens non robo-

dundante, aut omnibus ſuccis ad portionem: ſi verò vnus tantum, purgatio. Galen. in Commentario illam Hipocratis loquutionẽ, cibos accipiens, & cibos non accipiens, dixit ſignificare accipere cum appetitu, aut non accipere, nec appetere, & eſſe Aſſiaticam. Nos etiam Hiſpani eandem loquutionem ſeruamus. Nam de ægrotante qui cũ appetitu cibos accipit, dicimus, Eſte enfermo biẽ come. *Cibum accipere.*

APHORIS. IX.

Non pura corpora quo magis nutries, eo magis lædes.

COMMENT.

Placuit nobis (quoniam teſte Galen. Commentario præcedenti huius & ſequentis Aphori. ordo deprauatus eſt) debitum ordinem ſeruare, & hunc nouum ordinẽ facere, in quo præcedentis rationem adiungit: in ſecunda námque parte dixerat, ſi non aſſumẽte cibos, accidat, vt non roboretur, indicat euacuatione indigere. Quoniam ſine cibi aſſumptione vires non reficiẽtur: cibum autem aſſumere non decet, vbi corpus impurum fuerit, nã impura corpora, quo magis nutries, eo magis lædes. Primùm notum eſt ſine cibo non refici corpora: ſecundum pariter, impurum eſſe corpus, quod reualeſcit ex morbo, & non appetit cibum. Tertium verò eſt Aphoriſ. præſens, cuius cauſa valde nota eſt: ſi enim in cœnoſum puteum aquam limpidiſſimam fundas, tota cœnoſa & turbida reddetur; ſic & ſi prauis ſuccis in cor- *Impura corpora nutrire nõ conuenit.*

pore existentibus,in ventriculo præsertim,autore Galeno, aut etiam in toto corpore (nam & id inappetentiam facere potest) quod aduenit,coniunctum priori in malam qualitatem transibit, & corrumpetur. At vero quoniam in præcedentis Aphorismi parte secunda dixit, si non assumenti cibos,accidat vt non reficiatur,& id,vt diximus, euenire possit ob abundantiam bonorum succorum,quibus debetur sanguinis missio,& ob prauitatem eorum, quibus debetur purgatio, hic de non appetitibus ob corruptionem loquitur, & vocat impura copora, in quibus assumpti cibi corrumpuntur,& lædunt. Galen.lib.1.De simpli. medi.fac.cap.11.dixit. Nam vt Hippoc.inquit, sic etiam ait Plato:Non solum impura corpora quo magis nutries, eo magis lædes, verùm etiam impuris animis si nutrientes sermones obtuleris, modo nihil profis, verum tamen magnopere officies. Hinc constat tam in corpore, quàm in animo quoduis purum adiectum non puro corrumpi,nisi prius impurum abieceris, & corpus,aut animũ purgaueris. Multa signa sunt,quæ ostẽdunt reualescentium corporum impuritatẽ, & ea purgatione egere ante nutritionem, ne interim in morbos reincidãt,de quibus Commentario duodecimo sequenti dicemus.

Impura corpora, quæ

APORIS. X.

Corpora vbi quispiam purgare voluerit, fluida facere debet.

COMMENT.

Postea quàm rationẽ adhibuit, quare corpora, quæ

quæ cibos non accipiunt, neque conualeſcunt à morbis, purgari debeant quid ante purgationem agendum ſit docet, nempe corpora fluida facere. Quod pariter admonet in ſequentibus quarta ſectione, dicens, Ad elleboros, qui nom facilè ſupra purgantur, pluri cibo, atque quiete vti conuenit. Nam corpora fluida fiunt vbi meatus laxantur, laxitas autem humectatione paratur: tum quoniam omne humidum cedit, & facilè extenditur, tum quoniam humores, qui è corpore ducuntur medicamento, vbi humidi fuerint fluent, ſuapte natura, & tractioni magis obedient. Vtrunque igitur aſſequemur humectatione, meatuũ laxitatem, & humorum fluxibilitatem: atque hæc cibo & quiete·cibus enim humectat omnis, qua cibus eſt, ſed humidus eligendus hoc loco. Quies verò facultatem habet humectandi, quoniam eſt priuatio motus, qui diſſoluit, & ſiccat Lib. præterea 6. De mor. pop. part. 5. inquit: Elleborũ bibentem cito purgare ſi velis, lauare, atque comedere. ſecundum horum expoſuimus: primum etiam notum eſt, balneũ quam maxime corpus humectare, & laxare, & humores fluidos facere. Cæterùm balneum ante purgationem pręparandi ratione tunc adhibemus, cùm corpus non valde plenum fuerit, aut cum paramus in declinatione purgationem: ante id verò periculum eſt ex balneo incidere in magnum aliquem morbum ex fluxione, aut plenitudine dilatatis humoribus ac diffuſis, balneo aquæ dulcis tepidæ: cuius gratia purgationes aſſumpto medicamẽto citius fiẽt, & cum minori moleſtia. Quod nos etiã facimus

Corpora ad purgationes fluida facere.

Balneum ante purgationẽ.

corpus & humores parantes clysteribus & siropis extenuantibus, & incidentibus, vbi morbus concedit. Præterea humoribus turgentibus adhuc Galen. occasionem arripi docet, Commentario penultimo præcedentis sectio. prębēdi in potu mellicratum ex decocto origani, tragorigani, aut hyssopi. Curátque perpetuo Hippoc. ante purgationem, fluxiles facere humores incisione, & attenuatione (quamuis tenues aliàs sint) & humectatione. Quod Arabes imitantes admonuerunt, cùm quempiam purgare volebāt, expectare tempus pluuiæ. Cui rei experimentum subscribit: fiūt enim faciles, & feruntur sine molestia purgationes factæ flante Austro, & descendente pluuia. Flante autem Borea, & non præparato corpore, neque extenuatis humoribus, molestæ, cum angustia, torminibus, vertiginibus, nauseis, inquietatione, pulsuum variatione, & animi deliquio.

Tēpus pluuiæ ad purgationē expectare.

Purgationes ante præparationem, quales.

APHORIS. XI.

Facilius est impleri potu, quàm cibo.

COMMENT.

De refectione conualescentium rursus loquēs inquit, facilius fiet potu, quàm cibo, & autore ipso libro De alimento, quòd Gal. quoque in Cōmentario citat, odoribus adhuc facilius corpus reficitur. Natura siquidem nostra sanguine constat, spiritu & solidis particulis, à quibus si quidpiam dissoluatur, refectione est opus. Hanc ita perficimus, si solidas partes reficere volumus, quod ex humoribus fit, alimenta commoda adhibemus, & ita

Refectio corporis per cibos, potus, & odores.

& ita humores reparamus, & inde mẽbra. Quòd si in spiritu facta fuerit resolutio, vel solis odoribus id præstamus, vt cum subito casui virium subuenire volumus. Potus autem vini, aut iuris, aut liquidi cuiusuis, quod alendi vires habeat, spiritus quamprimum recreat, deinde humores, & ad finem membra. idem faciunt alimenta solida, vaporibus spiritum reficientia: odores autem neque humores, neque membra reficere valent, cum eam consistentiam assequi nunquam possint (quamuis intelligam vapores concretione posse in aquam transire) nam humores in iecore, ventre, & venis generantur: odores verò in caput ascendunt, & naribus, aut ore sumuntur. Cæterum, vt libro primo De arte medendi docuimus, spiritus duas habent generationis materias, alteram ex vapore alimenti, alteram ex aëre inspirato: hanc secundam odores accommodatissimam præstant. Reficimus itaque corpora sensim per alimenta, celerius per potum, vini præsertim, & odorati citiùs celerrimè odoribus, hoc vnum intelligentes, eo minus refectionem durare, quo celerius facta fuerit, vt infrà Commẽtario decimo octauo dicemus. Quamobrem tardius vina nigra, crassa, & acerba nutriunt, sed eorum nutrimentum magis durat: alba autem & aquosa vrinam magis mouent, celerius subueniunt, & minus alunt aliis, vt Galenus vult, cùm dixit, ἥκιστα δὲ τρέφουσι, id est, quam minimum, ac paucissimum alunt.

Spiritus duæ materiæ.

APHORIS. XII.

Quæ relinquuntur ex morbis post crisim,

recidiuas facere consueuerunt.

COMMENT.

Quod Aphoris.8.dixerat,eos qui à morbis non appetũt cibos,neque conualescunt,egere purgatione,hac ratione cõprobat: nam si nõ purgẽtur, rursus in morbum incidẽt: quæ enim relinquuntur ex morbis,recidiuas facere cõsueuerunt:siqui dẽ quæ iudicato,ac finito morbo,post iudicationẽ imperfectã relinquuntur, putrefieri ac corrumpi solent, corrupta verò morbum priori similem efficient:merito igitur dictum est, ea purgatione egere. Ex morbis dixi,quamuis Græci codices habeant,ἐν τῇσι νούσοισι,id est,in morbis:rectius námque dictum esset ἐκ τῇσι νούσοισι,id est, ex morbis: ac sic scribendum fore puto, & Græcos codices mẽdosos:non enim relinquuntur in morbis, quæ supersunt, sed post morbos,& ex morbis. Et Galenus in Commentario coniungere docet hunc Aphorismũ octauo, & eiusdem causam reddere, nempe quare qui cibum non assumentes non ro borantur ἐκ νόσου,vel,μετὰ νόσον, id est,ex morbo, vel post morbum,purgatione egent,quia quæ ex morbis relinquũtur,faciunt recidiuas. De his itaque loquitur,quæ relinquuntur ex morbo,non in morbo: nam neque post iudicationem est morbus,neque reliquiæ sunt cum morbo, sed à morbo. Per crisim autem hoc loco, morbi finem intellige, vt Hippocr.sæpe in libro De morb. pop. non subitam ad salutem, vel mortem, mutationem.Recidiuas facere consueuerunt, dixi,quamuis in aliis codicibus ὑποστροφώδεα scriptum sit, id est,reuersionis amica, in aliis tamen sic, ὑποστροφὰς

Recidiuas faciũt quæ reliquuntur ex morbis.

Crisis.

φὰς

φάς ποιέειν εἰώθειν, id eſt, recidiuas facere conſueuerunt. Nos ſane ex morbis, & cauſis morbos facientibus, partem aliquam relinqui iam finito morbo agnoſcimus multis ſignis, præſertim his, quæ ab Hippocra. ſcribuntur ad ſignificandos futuros abſceſſus, li. 6. De mor. pop. parte ſecunda, cùm inquit: Ratione eadem ſi relinquitur ſitis, oris ſiccitas inſuauitáſque, & ciborum faſtidium, quæ indicant talia corpora egere purgatione, ne in morbos recidant.

APHORIS. XIII.

Quibuſcunque iudicatio fit, ijs difficilis eſt nox, quæ ante acceſſionem: quæ verò ſequitur, facilior magna ex parte.

COMMENT.

Hoc loco criſis, ſiue iudicatio, ſubitam mutationem ad ſalutem, aut mortem per manifeſtas excretiones, aut efatu dignos abſceſſus ſignificat. Quæ tribus partibus conſtat, conturbatione, vacuatione, & alteratione. Galenus magis proprie dici vult iudicationem de antecedente conturbatione, quæ agnoſcitur decretoriis ſignis, quæ ſignorum & accidētium rationem habent, vti difficile ſpirare, caput dolere, mente turbari, iactare ſe à capite in pedes lecti, delirare, conuelli hypochondria, lachrymas inuoluntarias fundere, rigores, & varii pulſus. Vbi ergo iudicatio inſtat, nox antecedens acceſſionem grauis erit, ſi ad ipſam hæc omnia attineant, quæ ſolent iudicationē antecedere. Hoc loco acceſſio

Criſis ex quibus cō ſtat.

Acceſſio iudicatio eſt dura.

nem ipsam iudicationē appellauit, quoniam iudicatio nō fit sine irritatione, & παροξυσμὸς, omnē irritationem, ac concitationem significat: dixit autem πρὸ τῦ παροξυσμῦ, id est, ante accessionem, siue concitationem, qualis est crisis: quòd si morbus accessionem habuerit, crisis & accessio coincident. Meminit autem noctis, quia, vt Galenus inquit, noctu molestiora sunt hæc accidentia (quo tempore æger quiescere natura & consuetudine solet) quàm interdiu, quo tempore vigilare aliàs debet. Fiet quóque vt accidentibus his euenientibus interdiu, dies antecedens nocturnam euacuationem, molestior sit, sed non adeò vti si noctu euenissent. Neque putes hunc fuisse loquendi modū, vti cùm diximus, tertiana febris tertio quóque die aduenit, quãuis noctu eueniat: nã dies spatium viginti quatuor horarū, aliquãdo significat, & diē ac noctem cōprehēdit, vti cum mensem triginta dierū spatium dicimus: nox verò à nemine appellatur viginti quatuor horarū spatiū, neque vnquã diem ac noctē significauit. Neq; etiã vox, crisis, casu dicta est de iudicationib⁹, aut sine causa inualuit vsus: magnã enim habet cū iudiciis forensibus similitudinem, iudicium in morbis, & vtrunque κρίσις Græcis dicitur. In illo enim iudicis sententiã sperãtes, spe ac motu laborãt: in hoc autem naturæ & morbi pugna fit, vt æger inter spē & metū constitutus, vitæ, aut mortis expectatione detineatur. Quæ verò sequitur, inquit, leuior est magna ex parte, leuior sanè, quoniã excreta iam causa morbū faciēte, æger leuior redditur, qui aliàs veluti sarcina à multitudine, ac malitia oppri

Nox non significat 24. horarū spaciū.

meba

mebatur,ac cõflictabatur ante crisim. Quòd verò magna ex parte ita fiat,hinc constat,quòd magna ex parte ad bonum fiunt iudicationes,&quoniã maior pars morborũ salubris est, seclusa enĩ pestilẽti constitutione, per quã maior pars ægrotantium moritur, in aliis maior pars liberatur. Quod quã verum sit, hinc euidenter constabit: nam paucissimi sunt homines, qui vitæ cursu nõ ægrotent,bis, ter,& pluries, & quamplurimi supra decies, & vigesies, semel tamen moriuntur, reliqui igitur morbi salubres fuere. *Morbi magna ex parte salubres sunt.*

APHORIS. XIIII.

In ventris fluxibus mutationes deiectionum,iuuant,nisi in praua mutentur.

COMMENT.

Huius Aphoris. sententia de ventris fluxibus sponte factis intelligenda est: nam vt Commentario 21.sectio.4.dicemus,quamuis medicamenti purgantis vi praui humores vacuentur autore Hippocrat. non est malum. De sponte factis tamen dixit, & quanto dolores magis, praui fuerint plures,peius.Hoc est,quod modo docet in secunda Aphoris.parte,éstque tota sententia in fluxibus ventris,si fiat deiectionum mutatio, iuuat, nisi in mala fiat. Mala autem tradidit Prog. 22. libro secundo, dicens: His autem magis lethales erunt, nigræ vel pingues, vel liuidæ, vel eruginosæ,vel fœtidæ,& Prog.23.inquit: Variegatæ tamen deiectiones,his diuturniores sunt, sed nihilominus lethales: sunt autem tales, ramentosæ, & biliosæ,& cruentæ & porraceæ, & nigræ,non *Deiectionum mutatio in fluxu vẽtris.*

nunquam quidem ſimul , nonnunquam verò viciſſim procedentes. Quando itáque deiectiones in has mutantur, morbus longus ſignificabitur, ac lethalis, vt in noſtris in eum locum expoſitionibus abundè patefecimus, cum imbecilla facultate, lethalis: cum robuſta, longus, ac perinde non iuuabit talis mutatio. Quamuis neque hoc perpetuum ſit, vt citato loco docuimus: nam liuidæ, cruentæ, bilioſæ, & fœtidæ deiectiones, ſi bene exierint, id eſt, notis co-ctionis præcedentibus, bonæ eſſe poſſunt, non tamen pingues, aut ramentoſę. Quòd ſi in ſpontaneis ventris fluxionibus deiectiones mutationem accipiant, & non in aliquam prædictarum, iuuabit: variegatæ ſiquidem deiectiones, præſertim vbi ſeiunctim eueniant, veluti ſi bilis purgatur, deinde pituita ſequatur, & ex pallido aut rufo colore, albus eueniat, vel ſi poſt, crudas, ac ſubpallidas deiectiones coctę ſequantur, iuuabunt ſane, quoniam corpus integre purgatur, & coctis ſuccedentibus, iuuabit cauſæ ratione, ac ſignificabit validiorem factam naturam, & morbum ad finem perduci. Præterea ſi per fluxum ventris intelligere velis, ſymptomaticum fluxum diutinum, aut copia modum excedentem, & eum qui vires imbecillitat, notum eſt mutationes colorum deiectionum, vbi non fiant ad aliquam malarum ſpecierum, iuuare cauſæ ratione, quoniam leuant, & ſigni ratione, quoniam oſtendunt non adeo ſtabilem ac perpetuam fluxionis cauſam.

Apho

APHORIS. XV.

Vbi fauces ægrotant, aut tubercula in corpore naſcuntur, excretiones conſiderare oportet: ſi enim biliosæ fuerint, corpus vnà ægrotat: ſi verò ſanis ſimiles fuerint, tutum eſt corpus nutrire.

COMMENT.

Quadantenus ad partem artis, quæ docet corpora reficere, attinet hic Aphoriſ. ſed & partem habet ad diagnoſticam attinentem. Docet námque qualis ſit totius corporis diſpoſitio agnoſcere, deinde aut alere, aut ab alimentis abſtinere. Vbi fauces ægrotauerint, inquit: φάρυγξ enim fauces ſignificat, hoc eſt partem, quæ gutturi, & gulæ interiacet, apud Galen. Commentar. Aphoriſm. 34. ſectione 4. & Comment. 16. lib. 3. Prog. Aut tubercula in corpore naſcantur, φύματα, dixit, quæ vox tria ſinificat apud Hipp. & Gal. vt nos li. 3. Prog. expoſi. 19. abundè patefecimus, hic de tumorib⁹ paruis toto corpore erũpentibus intelligenda venit ſententia. Ab his itaque, & faucium vlceribus, aut inflammationibus, non magis, nos procedimus, ex Hippocra. doctrina, atque inquirimus an excretiones ſint ſanis ſimiles: quòd ſi tales fuerint, ſignum eſt corpus ipſum internis partibus ſanum eſſe, quod attinet ad diagnoſticam, deinde decernimus corpus eſſe probe alendum, neque timendam alimentorum in viſceribus corruptionem, quod attinet ad partem artis factiuam: ſi verò excretiones, intellige, excrementa quæuis, quæ à toto manant,

φάρυγξ.

φύματα.

Fauces laborantes, quid ſignificat.

biliosa fuerint, aut quouis alio modo infecta, signum est vnà corpus ægrotare, quod attinet ad diagnosticam, ac non esset tutum, corpus nutrire, quod pertinet ad factiuam, & refectoriam artis partem. Quapropter inde quoque colligimus, si fauces ægrotant, aut in corpore pullulant tubercula, aut vlcuscula, natura videlicet valente in ambitum corporis mittere excrementa calida, aut medio capite distillationis modo in fauces, opus esse aut purgatione, aut refectione. Purgatione, si corpus vnà ægrotat: non refectione, quoniam non pura corpora quo magis nutries, eo magis lædes: si vero non ægrotat, corpus refectione egere, non purgatione, cùm corpus à redundantia malorum succornm liberum sit.)

APHORIS. XVI.

Vbi fames, non oportet laborare.

COMMENT.

Fames. Siue fames significet ciborum inopiam, siue voluntariam à cibis abstinentiam, rectè dictum est: Vbi fames, non oportet laborare: si enim ciborum inopia cogit, vt cibus parce sumatur, vtcũque in ciborum abstinentia, aut parcitate, siue ipsa coacta, siue voluntaria sit, non oportet laborare: dissoluetur etenim corpus, & vires deficient. Labores nãmque cibos præcedere debẽt, ita vt labor primũ locũ habeat tanquam necessarius, & veluti causa, ad ciborum digestionem, excrementorum discussionem, caloris augmẽtum, ex spiritus concitatione motu. At quem sequitur, vt excrementa impetu pellantur, & deinde corpus ad exercitationes aliàs reddatur habilius, articulis

articulis quoque redditis durioribus ad labores ferendos. Idem autem significat, hoc loco labor, quod exercitatio: est autem exercitatio vehementior corporis motus, ad quem sequitur, vt respiratio fiat maior, celerior, & vehementior. Quòd si quis vellet ab exercitatione cibo iā in corpus digesto, & discusso excremento, & resoluto spiritu ab alimentis abstinere, exiccaretur, dissolueretur, ac liqueret animo. Sanis his rationibus fames, siue ciborum abstinentia post exercitationes non conuenit, sed labores cibos antecedāt, & ordinē hunc seruent. Labor, cibus, potus, somnus, venus, quibus venere est opus, & omnia moderata. Cæterum ab exercitatione non statim cibus assumendus est, sed prius sedata turbatione, vt vult Gal. li.3. De rat. vic.acu. Com.55.dicens: sedata ea, quæ ex balneo est, turbatione, tùm esse, tùm bibere melius est, veluti & composita ea, quæ ab exercitatione oritur. Nam cibum protinus, aut potum sumere, caput replet, deuoratúmque interdum superfluitates facit. Aegros autem aut purgare, aut sanguinem eis mittere, aut vomitum ciere, aut sudorem, & deinde famem aut inediam adiūgere malum est. Peius autem febricitantes luctis, deambulationibus, cursibus, & frictionibus fatigare, & fame cruciare, quod Prodicus faciebat, autore Hippo. li.6.de mor.pop.parte 3.febricitantes si quidem has motiones corporeas ferre nequeūt, minime verò ab ipsis inediā, ob quā in febres hecticas, & totius corporis consumptionem facile deducentur sani.

Exercitatio.

Cibus ab exercitatione sumendus.

APHORIS. XVII.

Vbicunque alimentum plus præter naturam ingrediatur, id morbum faciet, manifeſtat autem curatio.

COMMENT.

Primum quod aſſerit Hippoc. eſt, alimentum plus & præter naturam, ſi partem quampiam ingrediatur, id alimentum morbum facere: ſecundum eſt, curationem oſtendere nobis argumento à poſteriori, ab effectu, & à iuuantibus & nocentibus deſumpto, eam fuiſſe morbi cauſam, quoniam eadem ſublata, curatur morbus. Alimentum auctore Hipp. li. De alimento, quoddam eſt vere alimentum, quod actu alit, quódque iam in noſtram mutatur ſubſtantiam. Et eſt tanquam alimentum, id quod paratum eſt alere, vti ſecundæ humiditates, quæ in poris membrorum continentur, & iam agglutinantur. Eſt & alterum alimentum, quod in ventre, & venis continetur. Id igitur quauis parte harum ingrediatur, plus, id eſt, quantitate abundans, morbum facit, quod non minus faciet, ſi præter naturam ſit, id eſt, prauæ cuiuſuis qualitatis: ſucci enim & alimenta quæuis, vbi quantitate abundauerint, aut qualitate moleſta fuerint, morbos efficiunt: ſic etiam vbi præter naturam, non malitiam qualitatis, ſed id, quod ſupra naturam ſignificauerit. Quod enim naturæ partis vires ſuperat, id morbum facit, ſi quantitas, aut qualitas læſionem ſenſibilem facere valuerint: id enim ſemper audiendum.

Alimentum.

Alimentum plus parte ingrediens.

Qua-

Quapropter tria ſignificaſſe Hippoc. mihi videtur duobus verbis, πλείω, & παρὰ φύσιν. primum enim quod plus quantitate eſt ſignificat, ſecundum vero quod præter naturam: atque id bifariam, aut qualitate naturæ aduerſum, aut quod naturæ modum quantitate excedit, etiam ſi id nimium quantitate, ſimpliciter non ſit. quod ad primum membrum reduci poſſet. Quoduis itaque horum alimentorum ſi partem quampiam ingrediatur, in ea morbum faciet. ὅκου ἂν, dixit Hippocrat. id eſt, vbi, aut vbicumque. nam particula ἂν, nonnihil addit: Galenus namque in Comment. explicans Hippocrat. ſententiam inquit: Non tantum enim curatio oſtendit, alimentum ἔνθα ἂν εἰσέλθῃ, id eſt, vbicunque ingrediatur, plus, morbum facere, ex qua littera conſtat ἔνθα ἂν, id ſignificare, quod ὅκου ἂν, & non eſſe transferendum, cum, ſed vbi, locum enim ſignificabit, non tempus: præſertim quoniam qui, cum, transferunt in præcedenti aphoriſmo, ὅκου, traducunt, vbi, quod aduerbium eſt loci, quemadmodum & ἔνθα, quod pro ὅκου, vſurpauit Galenus. Addit τοῦτο νόσον ποιέει, id eſt, id morbum facit, quod Latine alimentum probè refert, ſed & Græce, τροφὴν, nam apud Græcos neutrum relatiuum, cuiuſuis generis nomen referre valet. Manifeſtat autem curatio, inquit: vt enim diximus libro ſecundo, De arte medend. morborum dignotiones à multis deſumuntur, vt à cauſis, effectibus, ſimilibus, & diſſimilibus, à iuuantibus & nocentibus. Hæc etiam tribus temporibus morbos docent: cauſæ

ὅκου ἂν.

Dignotiones à quibus de ſumuntur

namque quoniam præcedunt effectus, similia, & dissimilia, quoniam adsunt, iuuantia; & nocentia, obfuturum quod sequitur, nempe aut melior aut deterior status, vt curatio, quæ docet meliorem statum sequutum à iuuantibus, vnde & Hippo. probat alimentum ingrediens partem, morbum ea parte fecisse, quoniam adhibitis iis, quæ vacuant, quod morbum faciebat, mansit æger à morbo curatus.

APHORIS. XVIII.

Eorum, quæ accumulatim, & celeriter alunt, celeres quoque fiunt excretiones.

COMMENT.

Si quis alimentorum naturam, & alendi rationem probe nouerit, veram atq; infallibilē inueniet Hippo. sententiam. In alimentis coniicere oportet substantiam, qualitatem & præparationis modum. substantia crassitudinem & tenuitatem, lentorem ac friabilitatem comprehendit: qualitas omnes tam primas, quàm secundas: è quibus sunt, calor, frigi. humi. sicci. & in saporibus, acer, & adstringens. Ex præparationibus sunt, assatio, elixatio, torrefactio, & aliæ præparationis species. modus alendi est alimentorum mutatio, in ventre distributio, & conuersio in substantiam corporis, & extrementorum, quæ post sequitur, expulsio. Quæcunq; igitur aliméta citò nutriunt, id est, citò alimentum præstant, & ἀθρόως, quod est, vniuersum, quod tribuere debent, celeriter tribuere: celeriter eorum excrementa excernentur, si tarde, & sensim alunt, tarde quoque ac sensim demittunt excrementa: si quidem in alimento,

In alimētis quæ cōsicienda.

ἀθρόως.

Alimēta quæ cito nutriunt.

to,quod alit,& quod eius alere nequit,& excerni debet, coniuncta sunt in vnam substantiam. *Hæc* verò vi naturæ separari debent, si citò separentur, citò fiet, vt & alimentum natura capiat, & excrementum excernat, si tardè, sic etiam tardè, nisi aut vitæ obsistant, aut præparatio, aut qualitas cibi transitum excrementi per ventrem, aut impediat, aut acceleret, primum acerbitas facit, secundum acrimonia. Ante partium tamen separationem, neque alimentum capit animal ad nutritionem, neque excrementum secernit. *Hæc* est generalis apho. ratio. Si velis etiam collationem facere, dices, eorum quæ celerius, & affatim nutriunt, celeriores fieri excretiones, & verum erit in omnibus seruata similitudine, vti pręparatione alimẽtorum, & corporum dispositione, & causis aliis similiter accedentibus, quæ nõ naturales dicuntur, ne videlicet altero eorum ciborũ sumpto, sumẽs dormiat, & quiescat, altero verò vigilet & exerceatur: alter cibus assus assumatur, quod ad retentionem, & tarditatẽ agit: alter elixus, quod facit ad celeriorem descensum. Prætetea si alterum cum alliis, & pipere paraueris: sic calor, & humiditas ad celeriorem descensum, & citam excrementorum discussionem faciunt, frigiditas & siccitas ad tardam, & si multo potu, aut pauco misceatur cibus, cum multo enim citò degeritur, cum pauco tardè. Decet igitur ad probandam apho. sententiam experiri in consimili ciborum præparatione, omnem alienam qualitatem demere, & in corpore consimili modo affecto: sic enim fiet, vt quæ celerius nutriunt, celerius ex-

crementa demittant, & tardius, quæcumque tardius. Pari ratione dices, & alimentum eorũ, quæ citò & accumulatim nutriunt, pauco tempore durare, propter ſubſtantiæ alimenti tenuitatem: & quæ tarde, multo tempore durare, quod ad venas deductum fuerit, ob craſſitudinem & lentorem. Quæ enim tenuia ſunt, vt citò & accumulatè nutriunt, ita minimum conſtans alimentũ præbent, & quæ ſubſtantiæ ſunt craſſioris, aut magis viſcidæ, vt tarde & ſenſim nutriunt, ita conſtans & tenax præſtant alimentum, quodque diutius perſeuerat. Quod ad rationem victus inſtituendam in ſanis & ægris apprime conducit. De excrementis tamen ventris diximus cum Gal. acrimoniam alimenti facere ad citam excretionem. Quapropter quædam ſunt, quæ quamuis tarde coquãtur, cito ventrem mordentia deſcendunt, vti caro bubula cum pipere elixa: & quædam quæ quamuis citò coquantur, tarde deſcendunt, vt pedes hædi elixi: hi enim citius coquuntur carne veruecis, ob lentorem tamen magis ipſa morantur in deſcenſu: male igitur quidam limitationem hanc, quam Gale. addendam voluit ad veritatem aphor. ſuperuacaneam ex parte putant. Quæ etiam de vinis ab eodem in Commenta. dicta ſunt, integram obtinent veritatem, nigra tardius alere, & magis conſtans præbere alimentum, alba citiſſimè ſubuenire, ſed parum alere, & citò diſſolui, & per vrinam deſcendere, media colore & ſubſtantia, vt κιῤῥὰ, id eſt, fulua & modice craſſa: mediam etiam ſeruant naturam inter alba aquoſa, & nigra craſſa, tùm in celeritate alendi, ac præſtandi

Alimenta quædã citò coguntur & tarde deſcendunt.

præſtandi vniuerſum alimentum, tùm etiam in diſſolutionis celeritate: vina rurſus præſtantiſſima, & quæ celerrime diſſolutis ſubueniunt, ſunt à ſancto Martino fulua odorata, præſertim quæ Abulæ reponuntur duorum, aut plurium annorum.

APHORIS. XIX.

Acutorum morborũ non omnino tutæ ſunt prænunciationes ſalutis, aut mortis.

COMMENT.

Archigenes acutos morbos appellabat, auctore Gal. eos, quorum motus eſt velox, & citò pericula adueniunt: in horum numero ſunt, quos Hippo. lib. primo, De ratio. vict. acut. recenſuit. Lethargus, phrenitis, pleuritis, pulmonia, cauſus, quibus continuæ febres coniunctæ ſunt. His accedunt conuulſio, tetanus, & apoplexia, qui ſunt ſine febre. Sunt & alij longi, qui lento motu procedunt, & vltra vigeſimum diem prorogantur: in acutis docet non eſſe temere ſalutis, aut mortis pronunciationes ferendas: ſolent enim quandoque fallere ob id, quod ὀυ πάμπαν ἀσφαλέες: id eſt, non omnino tutæ ſunt: Nam Galenus in Commenta. inquit: τὸ γὰρ ὀυ πάμπαν, τῷ ὀυ παντελῶς ταυτὸν σημαίνει, quod eſt, illud enim, ὀυ πάμπαν, idem ſignificat, quod non omnino: idem rurſus voluit lib. primo De humana natura, Comment. primo; quo loco προσαγορεύσιες, id eſt, pronunciationes appellat, προρήσεις id eſt prædictiones. Ratio vero, quare hæ non omnino tutę

πάμπαν.

προσαγορεύσιες.

Prædictiones non omnino tutæ.

ſunt in acutis morbis, eſt mobilitas humorum, qui calidi ſunt, & nulla parte firmati, præter quam in quibus ſunt inflãmationes partium cum febribus, in quibus paucæ quoque iudicationes ſperantur, ſicuti & paucæ mutationes à parte in partem. In aliis vero cùm medicus ſperat iudicationem bonam, humor in partem aliquam præcipuam transfertur, & vbi eam non ſperat, effunditur per ventrem in ſalutem ægroti. Quamuis itaquæ magna ex parte tutæ ſint huiuſcemodi prædictiones, nonnunquam fallunt, ídque raro. Neque tamen id quidpiam ab auctoritate artis prædicendi detrahit: nam vt Gal. li. 3. Prog. Com. penultimo dixit: Nunquam aberrare captum humanum excedit: quàm minimè vero, ſolius eſt artificis. In longis autem morbis, in quibus humor morbum efficiens aliqua parte præfixus eſt & quietus, magis tutæ ſunt prænunciationes ſalutis, aut mortis, neque enim periculum imminet tranſpoſitionis ſubitæ, & inopinatæ, quamuis & has longitudine temporis cauſæ externæ ſoleant interturbare, & ægrotantium, atque áſſiſtentium errores: verum in om̃nibus ante prænũciationes decet ſingula probè noſſe & accuratè perpẽdere, in longioribus tamen auctore Hippo. lib. 3. Prog. difficillimum eſt, primis diebus iudicare, quò vertet morbus, ſed decet per quaternos annumerantes procedere, donec ſigna oſtendant, quò vertet morbus, quo tempore futura ſunt prædicenda.

APHORIS. XX.

Quibus iuuenibus ventres humidi ſunt, eiſdem

eiſdem ſeneſcentibus ſicci fiunt. Quibus tamen iuuenibus ventres ſicci ſunt, eiſdem ſeneſcentibus humectantur.

COMMENT.

Doctè admodum vti ſolet,& ſumma quadam perſpicuitate obſcuram Hippocratis ſententiam patefecit Gal. ita vt nulla alia ſit opus enarratione.Cæterùm nos pauca quædam:perſtringemus, quoniam ad huius operis integritatem videntur neceſſaria. Docet autem per ætates, ventris mutationes,ex laxitate in duritiem,& retentionem: & contrariũ,eos qui in iuuentute ventres habent humidos, id eſt, laxos & faciles,& deiectionem liquidiorem,& humidiorem,in ſenectute ad ſicciorem,& duriorem commutari:eos tamen, qui in iuuentute ventres habent ſiccos, & duros, in laxitatem, & mollitudinem, atque humiditatem in ſenectute mutari. Id verò magna ex parte ita fieri intelligendum, vt ipſe vult aphor. 53. huius ſect.& de ſanis, qui ſimili victus ratione vtantur in iuuentute & ſenectute. Sententia itaque probatur, venter humidus redditur,quoniam plurimum accipitur alimentum, & plus,quàm diſtribui poſſit, quod ventriculi frigiditatem ſignificat: aut quoniam & ſi non multum aſſumatur, neque id probè diſtribuitur, quod ad iecoris frigiditatem refertur: aut venter humidus eſt in iuuentute, ob bilis abundantiam,quæ ad excretionem irritat, antequam fæx ſiccetur, aut ob imbecillitatem retinentis, quæ humiditatem ſequitur, aut ob robur expultricis, quæ ante tempus

Ventris mutationes per ætates.

Vẽtris humidi cauſæ.

emittit excrementa. Si venter humidus ſit in iuuentute, ob id, quòd cibus copioſè accipitur, id fiet ob ventriculi frigiditatem, qua multum appetunt: hæc verò in ſenectute aucta, vt par eſt, appetitum minuet, ſi quidem omnis immodica intemperies actiones propriæ facultatis deſtruit: ſi verò alimentum non multum accipiatur, verùm non diſtribuatur probè, hæc non mutabitur, quoniam ſenes fient frigidiores. Si ob bilis abundantiam fiat, hæc ætatis proceſſu minuetur, & ſuccedet ventris retentio & fæcum durities in ſenectute. Cùm enim fæces detinentur, ſemper aliquis humor trahitur à iecore, & pars diſſipatur. Propter retentricis imbecillitatem, quæ à nimia humiditate fit, ſi hæc adiungat ab initio frigiditatem, non mutabitur, ſed potius augebitur in ſenectute aucta humiditate ob cruditates: ſi fuerit calori iuncta, ſiccabitur & indurabitur venter. Ob robur expultricis, notiſſimum eſt, ita vt non egeat noſtra comprobatione, mutationem in ſenectute fieri: nam robur expultricis ſequitur ſiccitatem fibrarum tranſuerſarum, hæ verò ſupra modum ſiccæ in ſenectute, vires comprimendi remittent: quæ cùm valentiores ſunt, cibum ante tempus pellundare ſolent, is verò celerius iuſto deſcendens, humidior iuſto eſt. Quòd ſi venter in iuuentute ſiccus ſit, in melius recipiet ad ſenectutem mutationem, fiet enim humidus: Si quidem ventris ſiccitas euenit: aut quoniam cibum paucum accipiunt, aut quoniam parum bilis confluit in ventrem, vel quoniam facultas retinens validior eſt. Qui non appetunt cibos, quod

Ventris ſicci cauſæ.

calore

calore fit abundante, qui laxat ventriculi os, in senectute frigiditate ætatis superueniente, plus cibi assumetur, & venter humectabitur. Idem fiet si calor iecoris humiditatem immodice fugat, & inde fæcem siccet: nam ætate hic calor minuetur. Bilis defectus non mutatur, sed si huius causa fæx tardatur, & inde abduratur, similis dispositio in senectute manebit: nisi defectus bilis eueniat ob iecoris frigiditatem, quæ in senectute aucta humorem non trahet, ac humida descendet, perinde deiectio. Quibus verò ob robur retentricis dura deiectio fit, nimia siccitas est in causa, qua aucta supra modum in senectute, retentricis vis remittet, & languescet.

APHORIS. XXI.

Famem thorexis soluit.

COMMENT.

Qua ratione fames canina à medicis appellata curari debeat, docet, dicens: Famem thorexis, id est vini potio, soluit. Fames vero non quæcumque vini potu curatur, si quidem naturalis, & ea, quæ sequitur dissolutionem, ad quam & fames canina quædam sequi solet, & ea, quæ aduenit post fluxum ventris, aut fluxum sanguinis, & summatim ab inopia procedit, vini potu, præsertim meracioris, non curatur, sed vinum neruos lædet, & mentem turbabit. Quòd si quis aliquo modo famis ex dictis laborás, sumpto cibo vinum bibat, non ei nocebit, verùm cibus reficiens famem curat, & vinum post cibum

Fames quam soluit vini potio.

iuuat. Neque est hæc fames, de qua Hippoc. lo- *Bulimos.* quitur, bulimos, quoniam fames proprie de ciborum appetentia dicitur: qualis non est bulimos, qui incepit quidem cum appetentia, sed deinde sola indigentia' cum imbecillitate manet. Famem autem caninam, eam nempe, quæ à ventriculi frigiditate nuda, aut simul cum arido humore oritur, vini potio miro modo curat, præ assumptis pinguibus, & oleis, quæ natura sua appetentiam hebetant. Quod autem id vinum meratius esse debeat, non est dubium, quoniam in fame canina caloris vini potentiam desideramus, & θωρήσσειν, teste Phauori- *θωρήσσειν.* no, Homerus de armatura dicebat, & ab aliis antiquis de ebrietate dicebatur, & θώρηξις, vini potum, & ἀκρατοποσίαν, id est, vini meratioris potum significat, & θωρήσσω: armo, atque inebrio: nam & ebrij sunt, veluti thorace arma- *θώρηξις.* ti, calefacto corde, atque thorace. Gale. verò θώρηξιν, vini potum significare explicuit in Comment. & Hippo. sententia ex lib. 2. de natura humana id confirmauit, qui eo loco dixit: Notum autem est, quòd victus singulorum non est caussa, quare morbus omnes vno nomine comprehendat, iuuenes, & senes, fœminas & viros similiter, & τῶν θωρησσομένων, id est, vini potores, & aquæ potores. Quo loco Hippocrat. per θωρησσομένων, vini potores significauit, ac posset vini meratioris potores significare: quod tamen *Gal. vindicatur.* Galenus non explicuit, neque probare tentauit. Quapropter non video qua mente possit quis Galeno imponere, ipsum voluisse θωρησσομένων, signi-

ſignificare prædicto loco, vini meratioris potores, quod neque ſomniauit quidem, quamuis, vt diximus, id verum ſit, vini meratioris potum fami caninæ conuenire, & de ipſo Hippo. loquutum in hoc apho. credi poteſt.

APHORIS. XXII.

Quoſcunque morbos, qui ab impletione fiunt, euacuatio curat, & eos qui ab euacuatione impletio, & aliorum contrarietas.

COMMENT.

Eſt hæc ſententia, axioma maximum, & partis artis curatiuæ primum, Contrariorum per contraria fiunt curationes: cùm enim medicina teſte Hippocrat. lib. De flatibus, ſit adiectio & ablatio: adiectio eorum, quæ deſunt, ablatio eorum quæ ſuperſunt, verum quoque & perpetuum erit, morbos, qui fiunt impletione, curari vacuatione, & morbos, qui fiunt vacuatione, curari impletione, & alios omnes ſuorum contrariorum oblatione. Quoniam autem plures ſunt morbi, qui fiunt adiectione, & ablatione, (omnes ſi quidem tales ſunt) quàm qui fiunt ex impletione, & vacuatione, adiecit: Et aliorum contrarietas. Morbi namque in temperatura facti, ex adiectione, & ablatione fiunt, & non ex impletione, aut vacuatione, ſic & vnitatis ſolutio. Præterea ex eiſdem quidam ſunt fientes, quidam facti. ex his, qui fiunt, quidam impletione fiunt, quidam vacuatione, quidam nullo *Medicina*

Morbi ex impletione & vacuatione fientes cōtrariis curantur.

horum modorum, vti continui solutiones. De his tamē, qui impletione, aut vacuatione fiunt, dixit, eos, qui impletione fiunt, curari vacuatione: & eos, qui ex euacuatione, impletione. Quod de morbis fientibus quàm verùm sit, hinc constat, quòd qui fiunt, partem habent factam, partem futuram ex Gale. lib. artis medica. capit. 88. & libro octauo De metho. med. pars futura præseruatione eget, quæ fit causæ ablatione: quæ verò facta, curatione, contrariorum oblatione, sed & causæ ablatio, quam habent fientes morbi, curatio per contrarium dici potest: quoniam nomine curationis, curationem & præuisionem, quæ morbis debetur, comprehendunt medici, præuidet autem futuris, qui causam aufert. Contraria etiam, quæcumque opposita sunt, dicunt: quemadmodum & Aristot. in Prædicamentis: quomodo impletio vacuationi, & vacuatio impletioni contraria est. Reliquos verò morbos contrariis curari in vniuersùm dicit. Impletionem tamen conuertimus, quod Hippocra. πλησμονὴν, bis dixit in aphoris. quamuis enim πλησμονὴ, satietatem significet alibi, vt aphoris. quarto huius sect. hîc tamen impletionem significat, à verbo πλήθω, quod est impleo. Neque cogimur cum aliis huius aphorismi enarratoribus, vocem eandem in vno & eodem aphoris. breuissimáque sententia, duobus modis conuertere, primo loco repletionem, secundo refectionem. sed est sane vtróque loco impletio, hæc verò quandoque est moderata, quando vasa vacuata per alimenti assumptionem ad mediocritatem

πλησμονὴ.

redu-

reducuntur : tunc enim quæ vacuata erant, iurè impleri dicentur, & impletio ipsa πλησμονὴ. Quòd si hæc modum excedat, & morbum faciat, rectè quoque dicemus hanc πλησμονὴν, id est, impletionem, vacuatione curari. Quemadmodum enim si corpus plus æquo plenum fuerit, cum demimus quod superabundat, eam vocamus vacuationem, & vbi à mediocritate, rursus vacuetur, euacuationem dicimus: licebit quoque cùm corpus plus æquo vacuatum fuerit, reductionem ad medium impletionem dicere, vti & eam, quæ supra medium fit. Hæc aperta est apho. interpretatio.

APHORIS. XXIII.

Acuti morbi quatuordecim diebus iudicantur.

COMMENT.

Acutorum morborũ natura, ea est, vt celeriter ad finem percurrant, ac citò magnitudinẽ adferãt & periculum: finis autem ab Hippo. definitus est, quartus decimus dies, intra quem morbi acuti simpliciter finiri, ac iudicari solent, quem etiam non transgrediuntur, nisi dies aliquos interim habuerint, in quibus non valide affligant, neque suam ipsorum naturam seruare videantur, aut etiam diminutam aliquam euacuationem patiantur, ob quam ad vigesimum prorogentur, quem terminum externum acutorum morborum statuit Hippocrat. li. 3. Prog. Cæterùm, hi acuti morbi sunt, sed non simpliciter tales: ac dicemus eos, qui facta diminuta vacuatione perueniunt ad 20. diem, esse quadamtenus acutos ex decidentia. *Acutorũ terminus.*

Intra limites acutorum qui ad 14. diem pertingunt, ſunt peracuti exactè, qui finem habent tertium, quartum, & quintum diem: ſunt & peracuti non exactè, qui deſinunt, in 6. aut 7. acuti tamen exactè in 9. aut 11. aut 13. aut 14. Acuti non exactè prorogantur ad 17. & 20. & 21. Ab his ſunt, qui poſt 21. ad 40. & ad 60. & centeſimum, & centeſimum vigeſimum perueniunt, quos omnes acutos ex decidentia appellamus: ſi tamen ab initio lento motu procedant, longis ſunt annumerandi. Cauſa verò, ob quam acuti morbi breuem habent iudicationis limitem, eſt, quoniam qui adeo validi ſunt, citò mala omnia adferunt, & citò cogitur natura pugnam cùm morbo committere, ſi validior ſit, & ſi inualida cogetur ſuccumbere. terminus autem experimento cognitus eſt 14. dies.

APHORIS. XXIIII.

Septenorum quartus, indicatorius eſt, alterius ſeptimanæ octauus principium. Contemplatorius quoque vndecimus, hic enim quartus eſt alterius ſeptimanæ, contemplatorius rurſus decimus ſeptimus: hic enim quartus eſt à decimo quarto, & ſeptimus ad vndecimo.

COMMENT.

De diebus iudicialibus & cõtemplatorijs. Dies contemplatorios quoſdã ſtatuit in præſenti aphoriſmo, à quibus coniicere liceat, quod in diebus iudiciarijs futurum ſit, vtrum bonum an malum euenire debeat. Iudiciarios in 20. vſque ſcripſit lib. 3. Prognoſticorum, ad initium, dicens

Simpli

Simpliciſſimæ námque febres, & ſignis firmatæ ſecuriſſimis, quarto die aut citius ceſſant, peſſimę verò ac cum ſignis grauiſſimis factæ, quarto die, aut citius interimunt. Primus itaq; inſultus ipſarũ in hunc módum finitur: ſecundus autem ad ſeptimum perducitur, tertius ad vndecimum, quartus ad quartum decimum, quintus ad decimum ſeptimum, ſextus ad vigeſimum. Igitur ex acutiſſimis morbis, facta per quatuor adiectione, ad vigeſimum finiuntur. Placuit (vt obiter dictum ſit) transferre, ex acutiſſimis, quoniam in codicibus Galenianis, & Hippo Aldinis ἐκ τῶν ὀξυτάτων, legimus: Gelanus tamen in huius Aphori. Commẽtario, ἐκ τῶν ὀξέων, id eſt, ex acutis legit, & bene. Docet hoc loco tribus ſeptimanis membrorum acutorum limitem, & ſingulas per quaternarios diuidere, ita vt ſingulæ duos contineant quaternarios, quod fit, ſi primum ſecundo copulemus in omnibus ſeptimanis. Cæterùm, ſecunda ſeptimana à prima ſeparari debet: quoniam primum quaternarium ipſius dicit finiri ad vndecimum: & quoniam in præſenti Aphoriſ. dixit: Alterius ſeptimanæ octauus principium. Tertia verò ſeptimana ſecundæ coniungẽda eſt, quoniam in Prognoſtico dixit, quintum quaternarium finiri ad decimum ſeptimum, quod non eſſet niſi primus eius ſeptimanæ eſſet quartusdecimus. In hoc tamen Aphoriſ. dixit, contemplatorium eſſe decicimum ſeptimum, quoniam eſt quartus à quarto decimo, & ſeptimus ab vndecimo, quod non minus oſtendit, quaternarios in ſingulis trium ſeptimanarum eſſe coniungendos, & diem medium

Contẽpla toriȷ dies. bis numerãdum. In præſenti tamen Apho. quoſdam ex his contemplatorios appellat, ſiue iudicatorios: ſunt ex his, quartus, vndecimus, decimus ſeptimus: non equidem quoniam his nõ ineſt vis ſatis magna iudicãdi, ſed quoniam ſeptim⁹, quartus decimus, & vigeſimus, plures indicant, quàm quartus, vndecimus, & decimus ſeptimus, & quæ futura ſunt, in his qui ſeptimanas finiunt, à quartis ſeptimanarum iudicãtur. Quartus indicat ſeptimum: vndecimus, quartum decimum: ſeptimus decimus, vigeſimũ: quo limite tres ſeptimanæ comprehenduntur, in quibus morbi acuti deſinunt, tanquam in terminum externum. internus enim quartus decimus eſt. Quòd verò dies prædicti contemplatorij ſint, rationem adhibuit Galen. lib. 1. Prorrhe. Cõment. 1. quoniam ſi quid boni aut mali in die contemplatoria ſe oſtendet, id in iudicatoria fiet: ſi enim in die contemplatoria natura fluxum ſanguinis narium tentet, & non perficiat, aut per ſudorem, aut ventris ſolutionem, malum futurum in die iudicatoria eſt ſperandum: ſunt enim hæc deiectoria, quæ non decernunt. Bonum etiam ſperamus ſeptima die futurum, ſi nebula, aut appendiculum in vrina appareat quarta die. Meminit his duobus locis Hippocr. dierum iudicãtium ad vigeſimum, quoniam loquitur de acutis morbis, de quibus modo dicit: Acuti morbi 14. diebus iudicantur. & in lib. Prog. de ſolis acutis morbis agit: quamuis connexionis ratione, quædam etiam ſcribat de iis, qui fiunt ex ipſis, & de terminis ipſorum. Non meminit autem omnium, qui iudicant intra vigeſimum

gesimum, sed eorum, qui frequentius iudicant: nam & tertius est iudicatorius, & quintus, & sextus, quamuis ad malum, & nonus, & decimus tertius, & decimus octauus, qui etiam vigesimi primi contemplatorius est, vt decimus septimus vigesimi. Sed sunt prædicti intercidentes, qui nec septimanas, nec quaternarios finiũt. Hos dies esse iudicatorios experimentum docuit, & vigesimum tres septimanas claudere voluit Hippocr. quoniam ex his, quæ in libris De mor. pop. docuit, experimento constat, vigesimum iudicare plus quàm vigesimumprimum. Cuius causam Gal. à lunæ motu inuenire tentauit, in libris De diebus decretoriis: cum autem nihil firmum de ea re inuentum sit à Galen. aut aliis, tutius est experimenta sequi, & prædictos dies, & post vigesimum multos alios, qui non adeò frequenter de morbis decernunt, qui per septimanas ad 40. 60. & 80. & 120. perueniunt, modo priori seruato, experimento comprobare: quorum Galenus meminit in libro De diebus decretoriis, & nos hæc & multa alia, & dierum omnium iudicãtium historiam abunde docuimus lib. 3. Prog. expositione prima. A quo loco quæ hic desunt, petenda erunt. Qui verò dicit dies omnes, iudicatorios esse plus, aut minus, quoniam in omnibus possunt morbi iudicari bene, aut male, fallitur aperte: Gal. enim li. 1. De diebus decretoriis quosdam dies decretorios probat, quoniam etsi in omnibus diebus, iudicationes visæ sint, non tamen cum subitis mutationibus, neque frequenter, præter id, quod Gale. eo loco testatur, se nunquam in 12. & 16. vidisse cri-

Dies intercidentes.

Fallitur qui dicit, dies omnes esse iudicatorios.

ſim,neque ſubito de morbis decernere 19.

APHORIS. XXV.

Aeſtiuæ quartanæ breues magna ex parte ſunt, autumnales verò longæ, præſertim quæ hyemem attingunt.

COMMENT.

Morbi lõgi aut breues quare fiunt.

Quẽadmodum calor morbos omnes breues reddit,ita frigus longos. breues autem eſſe omnes calidos morbos, experimentũ docet, & Hippocrat.lib.6.De mor.pop.dixit:In Cranone dolores antiqui frigidi,noui verò calidi. Ratio hoc idem confirmat:à calore námque morborũ cauſæ attenuantur, & diſſoluuntur, frigus autem poros aſtringit,& humores cõpingit, qua de cauſa morbos ipſos producit. Quód ſi morbi ſalubres fuerint à calore ambientis diſcuſſa cauſa finientur: ſi lethales,ſimul cum cauſa diſſoluto ſpiritu morientur, & frigido tempore vti humorum diſſolutio cohibetur, & propterea fiunt longi: ſalubres ita lethales virium diſſolutione impedita prorrogantur. Quartana vſus eſt, vt exemplo, omnes morbos calido tempore factos ſignificare volẽs: ídque magna ex parte fieri affirmat, dicens: τὰ πολλὰ, quæ vox idem, quod magna ex parte ſignificat, vti & ſupra Aphoriſ.6. non tamen omnino, vt Philotheus, & Fuchſius, & Leconicenus eo loco ſunt interpretati: cum tamen neque id vox ipſa ſignificet, neque ad veritatẽ Aphoriſmi illius, ſit neceſſarium eiuſdem ſignificationem peruertere.

APHO

APHORIS. XXVI.

Febrem conuulsioni superuenire melius est, quàm febri conuulsionem.

COMMENT.

In præcedenti Aphorismo ambientis aëris calorem, morbos curare exemplo æstatis, & quartanæ febris docuit: in hoc verò non tantum hũc, qui in ambiente aëre est, nobis non naturalis, nec perinde præter naturam, sed & eum, qui præter naturam est, & febrilis, morbos frigidos, & qui à crassis humoribus pendent, curare posse conuulsionis exemplo docet. Est etenim conuulsio, quæ fit neruis primogenia affectione laborantibus duplex, ex impletione nempe, & ex inanitione, est & tertia species, quæ consensu fit, vti nos alibi abunde probauimns. In omnibus verò musculi ad originem retrahuntur, eo modo, quo per sanitatem animali facultate operante fiebat. Conuulsio subito nata, & quæ non præcedente febre aliqua ardenti, & vehemẽti, aut prolixa fit, à crassis & lentis humoribus nascitur. Quæ verò fit febre aliqua de prædictis præcedente, ex consumptione fit, & hecticam refert. Prior conuulsio curationem admittit, secunda autem nullam, aut difficilem admodum: non enim est admodum difficile, humores crassos & lentos coquere, ac discutere, humorem autem natiuum in conuulsione sicca amissum reparare, ferè impossibile. Ac perinde melius est conuulsione facta, nempe à crassis humoribus, vt fit ab initio (magna ex parte) aduenire febrem, quæ curationi proficiat, co-

Conuulsio duplex.

Conuulsio quæ curatur, & à quacausa.

ctione, ac discussione facta: quam præsente febre conuulsionem euenire, quæ à consumptione fiet, quam reparare ferè impossibile erit. An tamen curationis ratione febrem concitare conueniat diximus libro 3. De arte meden. sectio. 3. capit. 21. diariam febrem excitare esse ex vsu, & Celsum febrem mouere consuluisse quandoque. Neque obstat quòd quidam obiiciunt, morbum alium esse, & duos difficilius curari, & sæpius pro diaria sequi putridam. Nam cùm febris superuenit, aut vi medicamentorum excitatur, conuulsio facilius multò curatur, quàm vbi ipsa non adsit, & febris, quam exposcimus non erit difficilis curatu, nec multum molesta: nam & si non sit facile mouere febrem, quæ magna non sit, id non tollit, quominus talem febrem mouere sit ex vsu, & vbi putridam febrem mouerimus, non necessum est omnem talem esse periculosam, aut periculum afferre conuulsioni æquale. Præter id, quod & quartanam prodesse conuulsionibus testatur Galenus libro quinto, Aphoris. 7. vbi à quartana captos, dicit, non admodum capi conuulsionibus, & à conuulsione iam capitis quartana superuenien te liberari. Quòd si quartana superueniens, aut similis febris magnitudine, vehementia, & periculo, à medico excitaretur, conuulsiones quoque curaret. Non diceret autem rectè Hippocrat. à conuulsionibus liberari eum, qui curata conuulsione, vi febris moreretur. Sed sunt febres multæ, quæ conuulsionem curare valebunt, & non erunt periculosæ, vti diaria, & ex leui sanguinis inflammatione orta, & leuis putri

Conuulsis febrem mouere.

putrida, aut etiam tertiana, aut quartana, non magnæ.

APHORIS. XXVII.

His, quæ non secundum rationem leuant, non oportet fidem præbere, neque valde timere praua, quæ præter rationem fiunt, plurima enim talium infirma sunt, & non multum permanere, aut durare consueuerunt.

COMMENT.

Quoniã sermonẽ habuit de diebus decretoriis, atq; inseruit de iudicatoriis nõnulla, rursus in præsenti Aph. de signis, quæ iudicationes antecedũt, quíque in diebus contemplatoriis apparere solent, docet nonnullam fidem esse eisdem adhibendam, etiam si ostendant ægrum melius, aut deterius habere, si præter rationẽ talia fiant: bonorum primum, deinde malorum signorũ mentionem faciẽs, quæ sine ratione talia sunt: de bonis dicens: His, quæ non secundum rationem leuant, non oportet fidem præstare: ad finem addens, quoniam talium plurima infirma sunt, [& neque multum permanere, aut durare consueuerunt. Leuant autẽ sine ratione, hoc est, leuatos indicant, multæ actiones, quas exercent quidã veluti à morbo liberi, aut non adeò, vt antè grauati, nulla tamen vacuatione per fluxum ventris, vomitum, sudorem, aut similes alias vias facta. Quod sæpe in morbis euenire subitò videmus: ægrum nempe hodie valde oppressum, & cras ferè liberũ, sine aliqua manifesta excretione, aut effatu digno abscessu. Præterea videbis multos *Signa incta.*

leuatos à morbis perniciosis, & cum manifestis vacuationibus, quibus pariter fidendum non est, nisi ante eam vacuationem in diebus contemplatoriis coctionis notæ apparuerint. Quod Hippo. Prog. 22. lib. 3. docuit, dicens: Quibus febres desinunt, neque cum signis solutionis, neq; in diebus decretoriis, recidiuam in eis expectare oportet. Et lib. 2. Prorrhe. sect. 17. inquit: Perniciosa, quæ sine signis leuant, mortem significant. Cùm igitur quis subito, aut breui admodum à morbo liberatur, non paruo, vel ab eodem melius habet, vt hæc tuta sint à recidiua, oportet, vt signa bona, vti signa coctionis antecedant, & vacuatio sequatur, & ad maiorem securitatem, vt in die decretoria fiat. Secundo loco, inquit: Neque valde timere oportet praua, quę præter rationem fiunt. Plurima enim talium infirma sunt, neque multũ permanere, aut durare consueuerunt. Praua tamen signa, ac sine ratione facta sunt, signa decretoria, quæ infida omnino sunt, autore Goleno, lib. 1. De Crisibus, cap. 14. quorum quædam signi tantum rationem habent, vt difficilis respiratio, capitis dolor, vigiliæ, inquietudines, deliria, & similia: & quædam habent rationem signi & causę, vt stillæ sanguinis, vrina multa, aut deiectio, quæ solent antecedere imminẽtem iudicationẽ. Quibus quamuis magnum aliquod malum ostẽdere videantur, nulla fides adhibenda est: aliunde enim, nempe à signis coctionis pendet salutis vera, ac firma indicatio. Videmus enim multos cum his signis saluatos, signis coctionis præcedẽtibus, & vacuatione, siue crisi sequuta: alios verò cum simi

ſimilibus ſignis, non præcedētibus notis coctionis, mortuos. Quapropter ſigna hæc, quæ malum oſtendebant, ac valde malum, infirma fuerunt, neque multum permanſerunt, aut durarunt.

APHORIS. XXVIII.

Febricitantium, non omnino leuiter, permanere ac nihil minui corpus, aut extenuari plus quã poſtulat ratio, malũ. Illud enim morbi longitudinem, hoc verò imbecillitatẽ ſignificat.

COMMENT.

De febricitantibus loquens, qui non omnino leuiter febricitãt, duo docet agnoſcere, morbi lõgitudinem, & virium imbecillitatem: longitudinem morbi, ſi corpus permaneat, ac nihil minuat à mole corporis, quam habebat ſanitatis tempore. Indicat enim hæc corporis permanentia cutis dẽſitatem, & humorum craſſitudinem, quæ duo, impedita & retenta vacuatione & diſſolutione humorum, morbum in longum tempus producent. Vbi verò corpus marceſcat, ac extenuetur pluſquam ratio poſtulat, imbecillitatem ſignificare dicit. Hoc autem bifariam fit: nam ob imbecillitatem virium corpus plus æquo diſſoluitur, atque ita diſſolutio corporis ſignificat imbecillitatem facultatis, veluti cauſam priuatiuam: ſignificat etiam cutis raritatem, & humorum tenuitatem: ad hæc autem facilè ſequitur virium imbecillitas. Quam vt cauſam ſignificat extenuatio, & vt effectum, qui ſequitur ad duas prædictas extenuationis cauſas. De febricitantibus nõ om-

Corpus permanere plusquàm ratio poſtulat.

i

nino leuiter loquitur: prima námque pars Aphorismi vera non esset, si de his qui leuiter febricitant, dicta esset. permanere enim corpus, & nec quiquam minui per paruas febres, non significat eas longas futuras: nam ad id neque humorum crassitudo, neque cutis densitas est necessaria: satis enim est calorem nòn esse multum, vt nulla manifesta corporis dissolutio sequatur: febres autē nō omnino leues, mediocres & magnæ dicuntur: in quibus verum quoque est, si plus, quàm ratio postulat, extenuentur, significari humorum tenuitatem, cutis raritatem, & summatim, vt in Aphoris. imbecillitatem, præsertim retinentis facultatis: nam & fieri potest, vt in febre vehemēti corpus plus æquo extenuetur primis ipsis diebus. Verum quoque id esset, si de paruis febribus diceretur: nam in eisdem plus, quàm ratio postulat extenuari, imbecillam ostenderet facultatem. Neque hoc tollit veritatem Aphoris. qui enim docet in febribus non omnino leuibus aliquid fieri, non tollit quominus in minoribus & leuibus id fieri possit. Quoniam tamen primæ parti Aphoris. non conueniret, vt de vtrisque verum esset, de non omnino leuiter febricitantibus scriptus est. At verò plus, quàm ratio postulat, id significat, quod fit maius, quàm ꝓ ratione eorū, quæ solent ægrum dissoluere, sunt hæc febrilis calor, & is qui in ambiente, & euacuatio quæuis manifesta, inædia, vigiliæ, curæ, & corporei motus, ad quæ respiciens medicus, intelliget an æger plus, quàm pro ratione extenuetur. Diximus autē extenuari, quoniam etsi litera habeat, συντήκεσθαι.

Plus quā ratio postulat, quid.

συντήκεσθαι.

κεῖσθαι, id eſt, colliquari, vt Galenus in Commentario inquit, abutitur Hippocrat. voce ea, λεπτύνεσθαι, dicturus, id eſt, extenuari, συντήκω enim in liquidam ſubſtãtiam conuerto ſignificat propriè, vt libro tertio Prognoſt. in annotationibus in tertium Galen. Comment. oſtendimus. Congruit ſane hæc pars, plus quàm ratio poſtulat, cum parte, extenuari, non ita cum parte priori, qua dixit, permanere corpus. Nam etſi rectè dictum ſit, permanere corpus plus quàm ratio poſtulat, ſignificare morbi longitudinem: fruſtra tamen diceretur id fieri in febricitantibus non omnino leuiter: in omnibus enim febribus id verum eſt: ſi enim in leuibus febribus plus quã pro ratione corpus permanet, febris erit longior. Præterea neque rectè dicetur, plus quàm ratio poſtulat, nihil minui: qui enim dixerit nihil minui corpus, ſignificare febris longitudinẽ, inutiliter & incongrue, addet ſi id fiat plus quàm ratio poſtulet. Pars itaque nõ omnino leuiter febricitare, de vtriſq; dicitur: pars verò, plus quàm ratio poſtulat, propriè de his qui extenuantur, non proprie de his, qui permanent, vt in Aphoriſ. ſententia & contextu. Neque enim ea additione eſt opus, ſimpliciter enim rectè dicetur: In febribus non omnino leuibus permanere corpus, nec quicquã minui, morbi longitudinem ſignificare, neque opus eſt addere, plus quàm ratio poſtulat: nam ſi corpus in prædicta febre permanet, nec quidquam minuit, id neceſſario erit plus quàm ratio poſtulat: ratio nãque poſtulat in febre non omnino leui corpus diminui, & non permanere.

APHORIS. XIX.

Incipiẽtibus morbis si quid mouendũ videtur, moue: vigẽtibus autẽ, quiescere melius est.

COMMENT.

Video magnũ numerum medicorũ nostri tẽporis, improbe seruare huius Apho. sentẽtiam, & lõge aliter, quàm par est intelligere. Hippo. mentẽ: putãt enim hac ratione conuenire omnibus morbis, qui aut febres sunt, aut febres adiunctas habent: prima aut secunda die ventrem purgare, ea, quam ipsi appellant minoratiuam purgationem: dementes excrementa primarum venarum, quæ vocant materias communes: vtque deinde natura minorata materia reddatur potẽtior supra residuum. Quod Galen. his verbis dixisse videtur. Vt igitur coctiones citius eueniant, melius est circa principia vacuare, quo minorem iam factam materiam, facilius possit natura concoquere. Verum in his omnibus quammaxime errant, vti Commentario 21. sectio. 1. probauimus. In præsenti námque Aphoris. Hippocrat. duo docet, primum est, in principiis morborum magis remediis vtendum esse, vbi aliquid mouendum videatur: secundum, in vigoribus ab huiuscemodi remediis esse abstinendum. Principium morbi ab aliis coctione & cruditate distinguitur: nam principium est cùm crudus est morbus: augmentum, cùm coctionis notæ apparere incipiunt, sed nondum integre se ostendunt: vigor cùm integre coctus est humor faciens morbum, declinatio, morbi & humoris diminutio est. Mouemus autẽ sanguinis missione, aut purgatione, quæ magna remedia

Minoratiua purgatio.

Principiũ morbi.

media à Galen. in Commentario huius Aphoris. appellantur. sanguinis missio, vel incipiente morbo, si conueniat, temporis ratione non denegabitur, præterquam quòd medici, quorum meminimus, ante ipsam, minoratiuam suam purgationẽ exercẽt. De purgatione verò dicemus Hippo. voluisse ipsam in principio esse exercendam, si quid mouendum videtur, acsi dixisset, si quid turget, tãtum enim ea mouenda videntur in principiis, quæ turgent, ex Aphorism. 21. sect. 1. Cùm verò morbus viget, quiescere melius est, & ab his abstinere purgationibus, & eas differre in declinationem, & summi vigoris finem expectantes an natura aliquam faciat iudicationem, quam si imperfectã videmus, ipsam arte perficimus. In vigore námque natura coctioni maximè vacat, & quãdoque vacuationi, & eo tempore animalis facultas valde languet. In vniuersum autem Aphoris. sequenti, rationem huius adiungit, quoniam circa principia & fines sunt omnia imbecillima, circa vigores fortissima, & cum morbus fortior est, à remediis magnis abstinere erit satius. Hic Aphoris. de salubribus morbis intelligendus est: qui enim lethales sunt, curari non debent, sed solis prę̨sagiis relinqui, siquidem morituris non oportet adhibere manus, vbi omnino constet id arte prædicendi: vt enim Galen. 11. Method. inquit: In his, quorũ salus omnino desperata est, imprudentis consilii fuerit, apud vulgus infamare præsidia, quæ multis fuere saluti.

APHORIS. XXX.

Circa initia autem & fines omnia imbecilli ma, circa vigores verò fortißima.

COMMENT.

Rationem reddit præcedentis Aphorismi. ea est, quare circa initia mouẽdum, & circa vigores quiescendum, quoniam morbi omnes incipientes, & declinantes, sunt minores: vigentes, maiores ac maximi. Quod ex propriis morborum accidẽtibus licet cognoscere, quæ in summis vigori bus maxima sunt, nempe vigiliæ, dolores, sitis, febrium accessiones, nisi morbus sit ex his, qui ante id diminutas aliquas fecerit vacuationes, & imperfectas crises: illi enim coctionem assequuti sunt minores, quos etiam in summis vigoribus purgare non esset à ratione alienum. Voco modo summum vigorem, coctionis completæ primum tempus, & si nõ adsit summa morbi magnitudo. Præterea quoniam cùm natura quãmaximè vacat coctioni malorum humorum, melius est abstinere à purgationibus, quæ ipsam distrahere ab opere debent. Opprimi tamen à multitudine, crassitudine, lentore, & frigiditate causæ, commune quoddam accidens est ferè omnibus morbis incipientibus, quod non ostendit morbi magnitudinem. De qua lib. 2. De diffe. feb. in Commentariis nostris multa docuimus, ab aliis non satis perspecta.

Summus vigor.

APHORIS. XXXI.

Ex languore cibum probè capienti, nihil proficere corpus, prauum.

COMMENT.

De his, qui à morbo conualescunt est Aphoris. præsens, vti & octauus huius sectionis, malum esse docens, si conualescens cibum probe capiat, id est, cum appetitu, & abunde, nec tamen corpus augeatur, quod ἐπιδιδόναι, id est, proficere dixit. Malum autem quod sit, modo non apposuit, explicat autem id Aphorism. 8. vnum duorum significare dicens, aut quod conualescens plurimo cibo vtitur, quod natura superare non valet, demendámque esse quantitatem: aut si cibum supra modum non accipit, prauum aliquem succum in corpore fuisse reliquum, atque eius causa egere vacuatione. Ex languore autem diximus, quoniam Grece habetur, ἐξ ἀῤῥωστίης. Aegrotos autem Græci appellant, autore Galen. lib. 2. De method. medend. νοσοῦντας, id est, ægrotantes, & ἀῤῥωστοῦντας, id est, lãguentes, & ἀσθενοῦντας, id est, minime valentes, & κάμνοντας, id est, laborantes, ἀῤῥωστία, igitur languor est, aut morbus. ἀῤῥωστία.

APHORIS. XXXII.

Vt in plurimum omnes, qui male se habent per initia bene cibum capientes, & nihil proficientes, versus finem rursus cibos auersantur. Qui verò per initia cibos validè auersantur, postea bene cibos capientes, melius euadunt.

COMMENT.

In præsenti Aphor. quemadmodum in præcedenti, & in octauo huius secti. de conualescẽtibus

ἐπιδιδόντες loquitur, quandoquidem participium ἐπιδιδόντες, id est, proficientes, de solis his, qui conualescunt, dici solet ab Hippocrat. & aliis Græcis, vt Galenus testatur in Commentario. Quando igitur hi probe cibos appetunt & accipiunt, non tamen proficiunt, sed malè se habent, indicium est firmam esse facultatem ventriculi, qua cibos appetunt, cæterùm in corpore post morbum remansisse prauum aliquem succum, qui aduenientes corrumpit humores: vnde fiet: vt processu temporis magna copia aceruata, facultas etiam appetens vires committat, & ventriculus cibos auersetur. Id verò vt in plurimum ita fieri constat, quoniam nonnunquam secus accidit, constante enim adhuc concoctrice, quod ex morbo fuit reliquum, & si quid aliud interim fuit additum, superabit, & à valida expultrice expelletur, firma manente, appetente cibos facultate. Qui verò à principio conualescentiæ cibos non appetunt, aut eosdem valide auersantur, non ingurgitant aliquid supra vires: totum igitur cibum assumptum superant & coquunt, atque interdum natura raboratur, quæ coquere valebit eum succum, qui erat inappetentiæ causa, quo superato rursus appetent conualescentes cibos, & melius euadent quàm priores.

APHORIS. XXXIII.

In omni morbo mentem firmam esse, & bene se habere ad ea quæ offeruntur, bonum: contrarium verò, malum.

COM-

COMMENT.

Ad partem artis prognosticam pertinet præsens sententia, bonum in morbis omnibus docẽs prænoscere, ex mentis firmitate: si enim hæc firma est, ac cõstans, robur cerebri significat, & animalis facultatis, quod in omnibus morbis bonum est indiciũ, vti & bene se habere ad cibos, qui offerentur, significat firmam esse facultatẽ naturalẽ ventriculi & venarum. Non equidem quoniam facultas, quæ cibos appetit est naturalis: est enim animalis sequens tristem sensum in ore ventriculi. Sed quoniam dum hæc probe cibos appetit, quod est bene se habere ad ea, quæ offeruntur, bona coctio fit, & coctorum distributio, & suctio membrorum à iecore & ventre. Quòd autem de cibis loquatur, cùm dixit, ad ea quæ offeruntur, constat ex Gal. in Commen. tùm etiam quoniam bene se habere ad ea quæ offeruntur, significat robur naturalis facultatis: bene autem accipere medicamenta, vti siropos, & pharmaca, ad nullam naturalem facultatem attinet. Adde quod dixit Hippo. Contrarium verò, malum, non appetere tamen medicamẽta, qua ratione est malum, id dicant? Videmus enim ægros eo magis odio habere medicamenta, quo magis sanitati accedunt. Meminit autem horum duorum signorum, quoniam hęc in omnibus morbis bona sunt, & eorum contraria mala: simpliciter autem bonum & malum dixit, & sine additione, valde, aut valde iam, & sine superlatiuo, vt solet: quoniam hæc signorum vires ostendũt, quorum medicum perpendere decet, numerum, & dignitatem ante

Mentis firmitas quid indicat.

Fa. cibos appetens non est naturalis.

Ea quæ offeruntur, cibos intelligit Hip.

quam quidpiam de salute aut morte prædicat: vnum namque signum bonum sæpissime plurima signa mala vincit, falsum autem est maiorem malitiam habere signa mala, quàm contraria bonitatem, quod affirmat is, qui in huius operis commentariis valde dissentit à Gal. sententiis, & ab his quæ à nobis viua voce docentibus hauriuit in schola, quem frequenter admonuimus veritatis & bonæ doctrinæ in lib. De arte medendi, & in præcedentibus commentariis: non raro etiam id faciemus in sequentibus. Bonam siquidem respirationem dixit Hippo. valde magnam vim habere ad salutem in omni morbo acuto, qui cum febre sit, & quadraginta diebus iudicetur, nec tamen dixit optimam: nam hæc cum acuto morbo & febre nunquam aderit. At dicat dogmatis asser tor, cuius nomē subticere visum est mihi. An mala respiratio habeat valde magnam vim ad mortem in prædictis morbis? non equidem: nam in morbo laterali difficile spirare nihil aliud à morbo significat, & cum iudicatio imminet, mala respiratio signis coctionis præcedentibus salutem nunciat non longe futuram, iudicatione interueniente. Præterea, vt libro de vrinis in præfatione probauimus, cum optima vrina nullus moritur, sed cum pessima vrina multi liberantur. Pręterea constare ac firmam esse mentem, bonum est, delirare etiam malum, & nō pessimum, neque valdè malum: nam & id dixisset, vt solet Hippo. Cæterum ob solos vapores in caput ascendentes delirant ægri, quod nihilo maiorē habet malitiam, quàm mente constare, bonitatem. Præterea in-

Signa mala non habent maiorem malitiā, quā contraria bonitatē.

febre

febre biliosa siti vacare maiorem bonitatem ostendit, quàm sitire, malitiam.

APHORIS. XXXIIII.

In morbis minus periclitantur, quibus naturæ & habitus, & ætatis, & regionis morbus fuerit magis familiaris, quàm quibus secũdum nihil horum fuerit familiaris.

COMMENT.

Minus periculum imminere à morbis similibus, quàm à dissimilibus prædicere docet in præsentiarum. Similes autem morbos dicimus cognatos, proportionales, & familiares, similes vero esse decet naturæ, hæc est naturalis temperatura, aut habitui. est autem habitus moles corporis crassitudo & macilentia. Aut ætati, aut regioni, continet autem regio aëris temperiem, cæli statum, & anni tempus. Cum verò alicui horum, aut omnibus morbus est familiaris, & similis, minus est periculosus, quàm vbi nulli horum fuerit similis. Exemplum est, febris tertiana, quæ si æstate fiat, in iuuene macilento, & temperatura calido, minus mala erit, quàm si hyeme, aut seni, aut crasso homini, & pituitoso eueniret. Tota ratio ad causæ magnitudinem refertur, deinde ad id quod maior causa effecit. Maior etenim causa est, quæ potuit tertianam in sene, & hyeme generare, quàm quæ æstate, & in iuuene, & reliquis. Causæ igitur ratione maius ab illa, quàm ab hac tertiana febre periculum imminet. Maius item ab eo, quod factum relinquit causa, siquidem distemperies, quæ frigidum

Morbus similis.

Morbi similes minus periculosi.

corpus febrire cogit, maior est ea, quæ calidum, & quæ hyeme maior, quàm quæ æstate: nam æstate calor non multus supra temperamentum proprium, adiutus calore ambientis læsionẽ manifestã faciet in actionibus, secus in hyeme. Neque obstat quòd morbi calidi hyeme facilius curentur: nam aliud est facilius curari, aliud periculosum esse: & si enim hyeme tertiana facilius curetur, quàm æstate, id intelligendum est, vbi pares fuerint causæ facientes, verùm causa faciens æstate tertianam est minor, & ea ratione facilius curatur, quã quæ hyeme fit à maiori causa: quamuis si febris tertiana æstate fieret, facilius curaretur hyeme, aut frigida constitutione aëris, quàm æstate, difficilius tamen ea curaretur hyeme, quæ hyeme facta foret: Neque etiam obest, quòd raucedines, & grauedines, in valde senibus non maturantur, autore Hippo. apho. 40. sequenti, qui de valde senibus loquitur, quibus nulli alij conferri debent ob virium lãguorem, præter id, quod non dixit Hippo. raucedines, & grauedines, quæ senibus sunt familiares, esse magis periculosas, sed non perduci ad coctionem, ídque citra periculum. Neque etiam obstat quod lib. 1. De mor. pop. dixit, maximè mori eos, quorum natura vergebat ad phthisim: illis enim familiaris erat morbus, quia natura eorum vergebat in eum morbum. Verùm ibi naturam dixit corporis cónstitutionem, & compositionem, hic tamen naturæ dicit esse familiares morbos, qui sunt similes naturali temperaturæ. Hãc sentẽtiam citauit Gal. in Com. ex lib. 1. De mor. pop. quamuis ea non ita scripta

ſit:citat etenim eam non vt ſcripta eſt,ſed vt ſcribi deberet,vt docet in Comm.eius loci.Sed dices, nónne ſicca cõuulſio magis periculoſa eſt, quàm humida, & neruus eſt natura ſiccus,& propterea ſicca conuulſio eſt eis familiaris? Benè quidem, cæterum non conuenit diuerſos morbos vni naturæ, aut temperaturæ conferre,quandoquidem neque ipſi parem habent malitiam, neque par periculum minantur,ſed ſicca cõuulſio ſemper maius, quàm humida:decet autem conferre vnum morbum diuerſis ac contrariis naturis, vt Gal.in Comm.facit,ac ita veram & perpetuam inuenies aphoriſmi ſententiam: conuulſio etenim ſicca magis mala eſt neruis humidioribus,quàm ſiccioribus. Qua de re honeſtiſſimis verbis admonuimus lectores lib.3.Prog. in annotationibus in 36. Gal. Commentarium, vt deinde hac collationis forma vterentur. Ille vero, cuius antè meminimus,veritate cõuictus admiſſit expoſitionem, nõ potuit tamen ſe ipſum continere, quominus præceptori foret contumelioſus.

APHORIS. XXV.

In omnibus morbis partes circum vmbilicum, & imum ventrem craßitudinem habere,melius eſt:valde tamen tenuis, & contabefactus, malum: periculoſum verò ad infernas purgationes,quod tale eſt.

COMMENT.

Totus venter,qui abdomine definitur auctore Gal.in Comm. in tres partes diuiſus eſt, in hypochondrium, quæ pars infra coſtas eſt, & enſifor- Venter.

mem cartilaginem à latere in latus, vt li. Prog. 1. in expositione 23. ostendimus, & in partes, quæ sunt circum vmbilicum, & hypogastrium, siue imum ventrem, Græci ἦτρον dicunt, pars ab vmbilico vsque ad pubem. Meminit verò Hipp. partium circum vmbilicum, & imum ventrẽ, quamuis & de hypochondrio idem dici possit, & forte in partibus circum vmbilicum comprehendit ipsum hypochondrium: laudat autem eas partes, vbi crassitudinem fuerint nactæ: si quidem dum tales fuerint coctiones in ventre & iecore probè perficientur, adiuto ab ipsis ventriculo & iecore ad chyli & sanguinis confectionem. Melius igitur erit ita se habere, quàm extenuari vtcunque. Valde tamen extenuari, ac contabescere malum esse dicit, ob contrarias causas, imbecillæ siquidem fient in ventre naturales actiones, ob caloris defectum. Estque hæc dispositio ad inferiores purgationes periculosa: nam ad eas opus est vti animali facultate, quæ in musculis ventris suum munus exercet compressione. Non meminit autem purgationum quæ fiunt per superiora, quoniam ex eius sententia notissimum euadit: nam si ad inferiores purgationes periculosus est, venter extenuatus & tabefactus, in quibus minus laborat, quàm in vomitionibus, multo erit ad vomitiones deterior. Id itaque vt manifestum Hippocrat. prætermisisse testatur Gale. Ille verò qui Gal. placita ferre nequit, nedum mea, neminem qui sua scripta intelligat, Gal. sententiam probaturum, dicit, is verò neminem forte vidit vomentem: nam ita facile intellexisset, quanto maiori

Partes circum vmbilicum crassitudinem habere.

labore musculi ventris vomitum, quàm deiectionem exercent. Similem huic sententiam scripsit Hippo. Prog. 19. lib. 2. dicens: Decet autem in omni morbo vẽtrem flaccidum ac bonæ molis esse: quod enim hoc loco dixit, πάχος ἔχειν, id est, crassitudinem habere, illic dixerat, decere ventrem esse ἔυογκον, id est, bonæ molis, quod est crassos esse musculos ventris.

APHORIS. XXXVI.

Qui sana habent corpora per medicamenta purgati, citò exoluuntur, & qui prauo vtuntur cibo.

COMMENT.

Admonet Hipp. abstinendum esse à purgantibus medicamẽtis, quæ humores à proprietate ducunt, quorum etiã erat vsus apud sui tẽporis medicos. Id vero in sanis corporibus, & in his, qui prauo cibo vtuntur, adiiciens causam, quoniam per purgationes prædicta corpora cito exoluuntur. Sana etenim corpora, & quæ nullo modo sunt neutra, nullaegent purgatione: ea enim neque membrum aliquod ægrum habent, neque parata sunt iam iã ægrotare, neque futuro tempore: quapropter neque succos prauos cõgesserunt, vt opus habeant purgatione præuisiua, qua vbi vtantur, bonos succos euacuari, & carnes ipsas liquescere necessum erit, ac perinde dissolui vires. Loquitur autem de sanis etiãsi non sint ad modũ sani: nam sani qui non admodum tales sunt, non egent euacuatione per purgantia medicamenta, *Sana corpora purgari non debent.*

quibus ſatis faciet ad excrementorum vacuationem exercitatio. Qui verò prauo vtuntur cibo, non ſane qui nunc primum ipſo veſcuntur, ſed qui diu ante,& etiã modo ex arbitrio, aut inopia cogente prauis cibis vtebantur, atque adhuc vtuntur, medicamento purgari celeriter exoluuntur: vti enim cibo aliquo dicuntur, qui illi cibo aſſueuerunt: præterito namque tempore prauos cibos cõgeſſerunt, & paucum bonum ſanguinem, & ea de cauſa vires habent languidas, & quæ purgationem non ferent, quin exoluantur. Præterea qui cum virium languore abundantiam habet prauorum ſuccorum,leui eget purgatione, ac repetita, & interim bono cibo ad refectionem & epicraſim, vt prima ſectione Comm. 16.Gal.docuit:quòd ſi prauo adhuc cibo vtantur, minime reficientur: diſſoluentur autem cito. At verò nulla ratione dici poſſet cibus,quo quis vtitur(vt quidam dixit) de cacochymia, qua nemo vnquam vſus eſt, ſed de externo cibo, qui hanc quoque generare valet. Sana igitur corpora purganda non ſunt, & quæ prauis vtuntur cibis,per epicraſim curanda, & prauo cibo in meliorem mutato: nam ſi prauo adhuc vtantur exoluentur purgatione.

Cibo vti.

APHORIS. XXXVII.

Qui bene ſe habent corpore, purgationes moleſte ferunt.

COMMENT.

Qui bene ſe habent corpore,ſani ſunt, de quibus etiam ſcriptus eſt præcedens apho. teſte Gal. in Com. verùm vnum tantummodo malum atq;

id

id magnũ eis euenire ſcripſit in pręcedenti, nempe exolutionem, vbi purgentur, modo generaliter moleſtum eſſe dicit, ſi ſana, aut bene valentia corpora purgentur medicamentis, vno verbo, multa praua ſymptomata colligens, faſtidium, inquietationem, ventriculi lancinationem, vertiginem, & deinde exolutionem, ſanguine atque carne liquatis. Quod fit vbi medicamentum humorem, quem ſimilitudine ſubſtantiæ trahere ſolet, non inuenerit.

APHORIS. XXXVIII.

Paulo deterior potus & cibus, ſuauior tamen, melioribus quidem, ſed minus ſuauibus, magis eſt eligendus.

COMMENT.

Quã plurima concedere debet medicus in gratiam ægrotantiũ, quorum Hipp. li. 6. De mor. pop. par. 4. meminit, dicens: Gratiæ ægrotantibus, vt munde conficiantur tùm potus, tũ cibus, & quæcũq; viderit, mollia ſint quęcũq; tangat, aliæ non valde lędant, vel facile emẽdentur, vt frigida, vbi ea opus ſit. Modo verò in gratiam ægrorum eiſdem concedere docet cibos, & potus paulo deteriores eis, qui ſibi cõueniunt ex arte, vbi fuerint ipſis ægris ſuauiores reliquis, eóſque eligendos magis dicit, melioribus, ſed minus ſuauibus. Duobus rationibus id conuenire notum eſt, quoniam aliquid eſt permittendum in ægrorum gratiam, cùm id non fuerit multo, ſed paulo deterius, vt inquit Hippo. ægri enim, quos gratos habemus, magis confidunt, & propenſius parent. Tum etiam quoniam quod paulo deterius eſt, id à ventriculo

Gratiæ ægrotantibus.

Paulo deteriores cibos eligendos.

cùm ſuauius fuerit, magis amplexatur, & deinde coquitur melius. Præterea cibi, quos appetimus magis, quíque ſunt nobis magis familiares, minus à noſtra ſubſtantia diſſident, & facilius ſymbola in noſtram naturam tranſeunt, quàm diſſymbola: quæ igitur ſuauia, conſueta, grata, & amica nobis ſunt, etſi paulo deteriora fuerint, magis ſunt eligenda, quàm meliora minus ſuauia, minus amica, & minus conſueta: nam hæc melius commutata, meliora redduntur. De ſuauibus tantum loquutus eſt Hippoc. Scimus autem in ſuauia alimenta, quamuis boni ſucci, nauſeam, & fluctuationes in ventre facere, vt Gal. in Com. docet, cuius verba hîc apponemus, quoniam Græci codices mendoſi ſunt, & ſolius aduerbij οὖν, id eſt, igitur, tranſpoſitione corriguntur: ſic itaque legendi ſunt, ἀποχωρεῖν δὲ ἀπὸ τῶν ἀηδῶν ὡς ἤτοι ναυτίας ἐπιφέρειν, ἢ πνευματώσεις, ἢ κλυδῶνας, ὅπερ ἐπὶ τῶν πλείστων καὶ εὐχύμων ὄντων γίνεται, ὅταν οὖν ἢ μικρῷ χεῖρον, ἐπὶ τῶν ἡδέως λαμβανόντων οὐ μόνον οὐκέτι χεῖρον, ἀλλ᾽ ἐνίοτε καὶ βέλτιον γίνεται. Quod eſt, recedere autem ab inſuauibus, vnde & nauſeæ fiunt, & flatus, & fluctuationes, quod & plurimis boni ſucci cibis accidit. Quando igitur paulo peior fuerit, in his, qui cum ſuauitate ſumuntur, non modo non peior, verùm quandoque melior fit.

Aliměta inſuauia.

APHORIS. XXXIX.

Seniores iuuenibus magna ex parte ægrotant minus. Quicunque autem morbi diutini eis eueniunt, magna ex parte eiſdem commoriuntur.

COMM.

COMMENT.

Longe aliter sensisse videtur Hippocrat. de senum & iuuenum ægrotatione, hîc & libro de victus ratione, vbi ita scriptum reliquit. Ex ætatibus pueri sanissimi, secundo iuuenes, morbosissimi, qui maxime senes, & eis proximi. Cæterum nulla re dissentiunt hæ sententiæ: nam aliud est quempiam paratum esse ægrotare, aliud actu ægrotare: senes namque magis iuuenibus sunt ægrotare parati: de qua ægrotandi ratione & præparatione loquutus est lib. De vict. ratione: siquidem senes minus valentem habent calorem, minus natura, & frigida sua temperatura possunt cibos superare, & causis morbos inducentibus obsistere: iuuenes autem actu frequentius ægrotant: & de hac ægrotandi ratione modo loquitur: iuuenes enim quamuis validi sint, plurimos errores committentes in victu, imprudentes frequentius ægrotant: vt enim tertia sectione sequenti, Comm. 29. Gal. scribit iuuenibus plurimę accidunt ægritudines, non ob imbecillitatem, sed ob incontinentiã: quoniam vulnerãtur, franguntur, saliunt, clamãt vehementius, refrigerãtur, humi cubãt & replentur. Id verò magna ex parte intelligendum est, quoniam iuuenes ob malã viuendi rationẽ frequentius ægrotant, senes ob prudentiã modice viuentes rarius. cùm vero non omnes idẽ faciant, sed quidã senes sint incontinentes, ebrij, & luxuriosi, hi frequẽtius ægrotabunt iuuenibus: habent enim internã & externã ægrotandi causam: iuuenes tamen, vbi incõtinentes fuerint, externam tantum. Sed dicit aliquis Hippocrat.

Iuuenes frequẽtius ægrotant.

Falsæ opinionis refutatio.

ſententiam non eſſe ad victum referendam, vt voluit Gal. ſi enim ita foret, nō tantum ſenes, ſed quicunque alterius ætatis, meliori victu vtentes minus ægrotabunt, neque ſenes omnes meliori vtuntur victu: neque multum intereſſet admonere eos ſalubrius degere, ſi meliori victu vtantur. Cum autem iuuenes bile multa ac ſanguine abundent, in acutos morbos crebro incidunt, crebro quoque ab eis liberantur: ſenes vero cum frigidiores ſunt, acutis morbis non deprehenduntur calidorum ſuccorum copia diminuta: & ſi in acutos morbos inciderint, non ſolent ab eis liberari. Hac igitur ratione (inquit ille) præſtat ſenectus iuuentuti, quod in mulieribus experimur, quæ cùm toto iuuentutis tempore multis vexarētur morbis, & crebro, menſibus ob ſenectutem ceſſantibus, ceſſare ſolent. Ego ſane non video quibus rationibus conuictus quiſpiam vel modice eruditus, hanc expoſitionem acceptet. Gal. verò autoritatem, & præclaram, quā retulimus ipſius interpretationem, deſerat. Cùm enim huius nouæ expoſitionis autor dicit, ſententiam Hipp. non eſſe ad victum referendam quoniam quicunque alij bono victu vtentes, minus ægrotarent, quid ad rem eſt πe faſa ſententia de ſenibus, quoniam de aliis vera eſſe poteſt? Preterea de ſenibus illud docuit, quoniam de his non ita credi poſſet, minus iuuenibus ægrotare. Rurſus quamuis alij à ſenibus moderatè viuere poſſint, ſenes tamen fere omnes modicè viuunt, non alij: cum autem dixit non omnes vti meliori victu, verum eſt, atque ob id dixit Hippoc. magna ex parte. Intereſt autem non

non parum, nos admonere eius quod videtur à ratione alienum, non tamen à veritate. Neque intelligi debet sententia de acutis morbis: nam vt ipse dixit, senes non incidunt in acutos morbos: & si inciderint, non euadunt ab eis, quapropter non opus fuisset magna ex parte dixisse eos minus acutis morbis corripi: nã hoc perpetuum est, & in omnibus senibus ita euenit, vt minus quàm iuuenes acutis morbis corripiantur: atque id est, quod non foret Hippo. dignum admonere, senes minus capi ab acutis morbis, quàm iuuenes. Sed tamen iure dixit seniores iuuenibus minus ægrotare, vbi senes ad morbos senum, & iuuenes ad iuuenum morbos conferantur. Præterea vbi iuuenis moderata victus ratione vtatur, atq; etiam senex, nemini dubium iuuenem minus frequenter ægrotaturum acutis morbis, quàm senex longis, aliàs non foret iuueni sanitas melior, nec foret verum temperata corpora magis obsistere causis morbum inducentibus. Quod vero de fœminis dicit, est falsum, quamuis aliquando id euenisse sit visum: nam quæ purgantur saniores sunt, quàm quæ non habent connatam aliquam viam expurgationis, & fœminæ, inquit Hippo. non laborant podagra, nisi ob defectum mensium, sic & asthmate, & capitis ingẽtissimis doloribus easdem laborare conspicimus. Addit Hippoc. Senes per morbos diutinos qui eis eueniunt commori, quod est non liberari ab ipsis. ratio est, quoniam morbi diutini à crassis pendent humoribus, hi vero magna ex parte manent incocti, & ipsis manentibus morbus ad mortẽ vsque seruatur. Quo-

niam tamen nonnunquam à medico & natura, & tempore adiuti liberantur, id magna ex parte fieri dixit.

APHORIS. XL.

Raucedines & grauedines in valde senibus, non maturescunt.

Raucedines & grauedines.

COMMENT.

Cùm in præcedenti apho. dixisset per diutinos morbos commori senes, in præsenti exemplum apponit, & causam reddit: Raucedines & grauedines, dicẽs, in valde senibus nõ maturescere. Quod de his duobus morbis dixit, de omnibus longis morbis intelligi debet, nẽpe asthmate, podagra, gibbositate, repandítate, & diuaricatione. Causa autem quare his commoriũtur est, quoniam non maturescunt: morbi autem à materia pendentes non finiuntur ante maturitatem. Raucedo Græcis βράγχος dicitur, humore à capite in guttur, & asperam pulmonis arteriã delapso: grauedo Græcis κόρυζα, est delapsus humorũ à capite in nares: vbi vero in os, & palatum defertur, καταῤῥος, id est, distillatio dicetur, harum vocum expositionem li. 3. Prog. 49. expositione tradidimus, & autorum diuersas sententias explanauimus latè, contra quàm Fuchsius in præsenti Commentario.

APHORIS. XLI.

Qui sæpè ac validè exoluuntur, absque manifesta occasione, repente moriuntur.

COMMENT.

Ad partem artis prognosticam attinet hæc sententia.

tētia. Mortem ſiquidem repente venturam prædicit, ſi quis exoluatur, ſæpe, valide, & abſq; manifeſta occaſione: vbi enim aliquod horum defuerit, non neceſſum erit mortem ſequi. Quod tamen de cauſa manifeſta dixit, inde cõſtat, quòd cauſæ manifeſtæ plurimæ poſſunt animi diſſolutionem afferre, quas tollere non erit admodum difficile, ipſis autem ſublatis æger liberabitur: incidunt enim nõnulli in animi deliquium, ob balnei calorem, aut vaporem, aut ob inædiam, aut iram, aut vehementem motum corporis, aut animi, & fœminæ ob vteri ſtrangulationem, à qua etiam nonnullæ citò liberantur. Exolui autem idem eſt, quod animi deliquium pati: nam autore Gal. li. I. De arte cur. ad Glau. ca. De febribus cum accidentibus: cõſueuere medici de eadem re hæc duo nomina dicere, ἔκλυσις. & λειποθυμία, id eſt, exolutio, & lipothymia, ſiue animi deliquium. Cæterum animi deliquium, non eſt cordis paſſio, vt quidam exiſtimant: ſyncope enim ad cor, & vitalem facultatem pertinet, animi deliquium verò ad animalem: Gal. enim lib. De ſang. miſſione, vbi ſanguinem mittere docet ad deliquium animi, manum pulſui admouere, & pulſum diminutionibus animum aduertere præcipit: non igitur deeſt pulſus in animi deliquio, ſed animo deficiente, id eſt animali facultate, vitales vires conſtare decet, & aphoriſ. 22. Hippocrat. præcipit euacuationes ad animi deliquium, ſi vires poſſint id ferre: cum igitur animo linquunt, adhuc conſtant vires, nempè vitales, quia animalis deficit. Quod Gal. in Comment. explicuit,

Exoluiſſe pe ac vali de ſine occaſione manifeſta

ἔκλυσις. λειποθυμία.

de his qui exoluuntur, dicens: οὗτοι δι' ἀῤῥωστίαν τῆς ψυχικῆς δυνάμεως τοῦτο πάσχουσιν, hoc eſt, hi ob imbecillitatem animalis facultatis, hoc patiuntur. & addit, Sicut & ille, cui dum exolueretur, cor fortiter palpitabit, de repẽte mortuus eſt, non alter, quàm illi, qui acutiſſimas cardiacas ſyncopas patiuntur. Hinc conſtat Fuchſium inutiliter emendaſſe codicem Græcum, & male pro animali facultate legiſſe vitalem, quoniam non pertinet ad eam lipothymia: verũ vbi quis repente, ac valide abſque manifeſta cauſa, animo linquat, non longe abeſt periculum incidendi in defectũ vitalis facultatis, & mortẽ ſubitam, præſertim ſuperueniente ſyncope, quod fieri aliquando vidimus: ſyncopem verò ex ſudore cognoſces: qui enim in ipſum incidunt ſudant, non tamen deliquium animi patiuntur. Præterea in ſyncope palpitatio, & ſaltus cordis frequenter accedunt, & pulſus ſummus lãguor, & inęqualitas, ſine quibus ſæpe etiã videmus deliquia animi. Diximus abſque manifeſta occaſione: Græce enim habetur, ἄνευ φανερῆς προφάσεως. Vtitur autem pleonaſmo: nam πρόφασις manifeſtam cauſam ſignificat, apud Hippoc. Gal. enim li. 2. Prog. Com. 46. inquit: προφάσεις εἴωθεν ὀνομάζειν ὁ ἱπποκράτης τὰς φανερὰς αἰτίας, quod eſt, προφάσεις, conſueuit Hippo. nominare, manifeſtas cauſas.

Fuchſius notatur.

APHORIS. XLII.

Soluere apoplexiam, fortem quidem impoſsibile eſt: debilem vero, non facile.

Apoplexia periculoſa eſt.

COMMENT.

Fieri nequit, quin apoplexia morbus ſit maxime

me periculosus, per eam enim autore Gal. in Cōmentario, aut cerebrum patitur dispositionem inflammationi similem, aut eius ventres multa implentur pituita, & lib. 3. De lo. p. cap. 7. de melancholia, mania, resolutione & aliis loquens, inquit: In omnibus his affectibus, in quorum numero apoplexia quóque continetur, periculi magnitudinem ex respirationis nocumento coniicere oportet. Hac ratione magnā aliquam apoplexiam, siue fortem intelligemus, vbi respiratio fuerit admodum difficilis, inæqualis, & stertorosa: quòd si fiat non admodum difficilis, & aliquem seruet ordinem, erit debilis, in medio harum sunt multæ differentiæ, maioris, & minoris, ratione diffidentes. Magna non curatur, quoniam ob respirationis interceptionem cordis calor suffocatur, antequam humor crassus, aut viscidus, qui vētres cerebri affatim implet, autore Gal. loco citato, excutiatur: leuis curari, quamuis difficile, potest. Ex mediis illæ, quæ magis accedunt ad fortem, non curantur, aliæ cum magna difficultate, & raro. Qua tamen ratione curari debeat, lib. 3. De arte medendi docuimus. *Magna apople. quare non curatur.*

APHORIS. XLIII.

Eorum qui strangulantur, ac moriuntur, nondum tamen mortui sunt, non referuntur, quibus spuma fuerit circa os.

COMMENT.

Pertinet hic Aphoris. ad prædicendi artem, ac docet non referri ad vitam eos, qui cum fuerint

Spumæ causæ. strãgulati, siue laqueo suspensi, ac demortui, nõdum tamen mortui, spumam ore mīserint: spuma duas habet generationis causas, vt Galenus docet in Commentario huius Apho. & libro secundo Progrnst. Commentario quadragesimo septimo, vehementem motum, & feruentem calorẽ: materia verò est flatus humori commixtus, in multas ac paruas bullas dispersus. Eorum, qui strangulantur laqueo suspensi, quidam soluto laqueo celerrime, manent superstites, & parum læsi, quidam tardius soluti, manent demortui, & iam morientes, quos appellat Hippocrat. vti & alii, καταλυομένους. De his, qui moriuntur, nondum tamen mortui sunt, docet spumam considerare, ac prædicere, si spumam ore mittunt, liberari non posse, quod est, non referri ad vitam: efferri *ἀναφέρειν.* enim dicuntur mortui ad sepulturam, ἀναφέρειν, verò, id est, referri, qui à tumulo, aut morte, ad vitam referuntur, aut reducuntur. Ratio tamen quare qui spumam mittunt, non referuntur, aut raro, sic enim intelligenda est sententia, est, quoniam raro visum est, vt qui ad id mali peruenit præ nimio calore pulmonis, & cordis, & vehementi accedente pulmonis ac thoracis agitatione, spumam mittens, substantia & natiua pulmonis humiditate, liquatis, & partim in flatum versis, liberetur.

APHORIS. XLIIII.

Crassi admodum à natura, breuioris vitæ sunt quam graciles.

COMMENT.

De gracilibus & obesis loquens Hippocr. gracilium

cilium habitum ad viuendum meliorem esse dicit, quàm crassorum admodum, natura. Decet autem crassos, siue obesos, ad corpus moderatum conferre, quod Gale. in Comm. appellat εὔσαρκον, id est, modicæ carnis, aut, vti Cels. li. 2. cap. 1. quadratum. Non est autem bene carnosum appellandũ, quoniã vt Grammatici dicunt, nomina in osus significant abundantiam. Bene carnosi igitur dicentur, qui carne abundant. Ad moderatos itaque facta collatione melius, inquit, est ad gracilitatem, quàm ad crassitudinem labi, pari intellecto in ambobus excessu, aliàs nihil referret dicere, ad modũ crassorum habitum magis malum esse, quàm graciliũ, nõ admodũ. Causam Gale. in Com. ad sanguinis & spiritus copiam refert: crassi enim admodum, angustas habent venas, & arterias, si tales à natura & prima ipsa generatione fuerint, ac perinde calorem, sanguinẽ, & spiritum paucum in ipsis continebunt. Cùm verò ab his vita seruetur, breuis erunt vitæ, crassi ad modum à natura. Qui verò crassi, victu & quiete, facti sunt, non item pauci sanguinis, & angustorum meatuum erũt. Graciles præterea à natura amplas habent venas, & arterias, multum sanguinem, copiosum spiritũ, & natiuum calorem, à quibus diutius vita seruantur.

εὔσαρκος.

Crassi admodũ, natura.

Graciles natura.

APHORIS. XLV.

Eorum, qui morbo comitiali laborant, pueri, mutatione potissimum ætatis, regionis, & victus liberantur.

COMMENT.

Comitiali laborātes. De pueris morbo comitiali laborantibus præsens sententia docet, salutis spem sitam habere in mutatione potissimum ætatis, regionis & victus. Gale. secti. 5. Comment. 7. legit etiam, locorum. Laborant sane comitiali morbo frequenter pueri: hi sunt ante 14. annum, ob temperaturam humidam, & cruditates, quas aceruant, ob inordinatum viuendi modum: reliquum igitur est, vt accedentibus his, quæ siccare ipsos possint, sanentur. Explicuit autem Hippo. ætatem, & hanc potissimum eos sanare posse dicit, quoniam etsi alia iuuent, ætas eos sanare solet. Quod ex his maximè constat, quæ ab ipso scribuntur Apho. 7. sectionis 5. vbi pueros morbo comitiali laborantes mutationem dicit accipere posse, post 25. annum verò, commori, quòd si aliæ mutationes, vt regionis, & vitæ possent eos curare, post 25. annū reciperent mutationem. Vidimus autem non paucos pueros mutatione ætatis liberatos, nullum tamē post 25. Regionis quoque mutatio ab humidiori in sicciorem valde iuuat. Comprehendit autem regio habitationem, aërem ambientem, & anni tempus: ab omnibus enim his iuuatur, sic & à victus mutatione, quam *βίον*, id est, vitam appellat Hippo. nam vita est viuendi norma, & vitam mutare, est mutare modum viuendi, quod comprehendit, alimenta, potus, exercitationes & artes. Diximus tamen, pueri, quoniā de pueris loquitur Hippo. cùm dixit, *τοῖσι νέοισι*, est autē *νέος*, hoc loco puer, nō iuuenis, quoniā iuuenes sunt à 25. anno in 35. vt supra de ætatibus agentes docuimus.

Bίος.

Νέος

At

At nulli liberantur post vigesimum quintum annum à comitiali morbo, ex Apho.7.sect.5. Quãuis iuuenis, νέος sit appellatus ab Hippoc. Progno. 14. lib. 3, quo loco idem nos aperte docuimus in nostris expositionibus, & infrà hac eadem vtitur significatione Apho.49.

APHORIS. XLVI.

Si duo dolores simul fiant, non in eodem loco, vehementior obscurat alterum.

COMMENT.

Quoties imaginatiua vis animę in diuersa distrahitur, singula minus bene cognoscit, atque ita phreneticorum respiratio fit magna & ex longis interuallis, vt inquit Hippoc. li.1. Prog. Vehementibus etenim imaginationibus distracti abũdantiam caloris & respirandi necessitatem non sentiunt, aut tarde: sic & validis imaginationib⁹ detenti, delata ob oculos non videmus. Pariter siquis duos dolores simul patiatur, non in eadem parte maior obscurat alterum: quoniam maior animam ad se conuertit, hæc vero dolori maiori vehementius intenta, minus alterum sentit, hoc est, minus sentiet causam, quæ minorem dolorẽ infert. Dolor item de causis trahentibus est, quoniam concitat animalem facultatem, hæc verò ad partem dolentem mittit spiritum & sanguinem, vti auxiliares copias. fiet igitur, vt non tantum, quoniam animum distrahit, maior dolor alterũ minorem reddat: sed quoniam spiritus est potissimum animæ instrumentum, quod si aliò vertat, minus alio loco ministrabit sensui. Accedit etiam

Duos dolores nõ in eadẽ parte patiẽtes quare minorem minus sentiũt iustor

quòd ſanguis impetu miſſus in partem dolẽtem, continuitatem partis ſoluit: ſi verò in aliam partem diſtrahatur, minus in alteran confluet, minus diſrumpet, ac minorem dolorem efficiet. His de cauſis rectè dictum eſt Hippocrat. Si duo dolores ſimul fiant, non in eadem parte, aut loco, vehementior obſcurat alterũ: fieri autem nequit, quin minor, quóque aliqua ex parte maiorẽ minuat, quoniam his quo tempore ſentitur, animam diſtrahet. Si tamen in eadem parte lata, veluti brachio, aut crure, aut capite, fiant, vnus alternm non obſcurabit, ſed potius eundem augebit: non enim aut animam ipſam, aut fluxionem diſtrahet in alium locum. Nam & nos arte dolorem tibiæ ſedare aut minuere volentes, non fricamus tibiam ipſam, neque cucurbitulas eidem apponimus, diſtrahendi ratione, ſed brachia fricamus, aut ligamus, aut alteram tibiam. Cùm itaque dixit, non in eodem loco, partes corporis locos appellat, & modo non eandem exquiſite intellexit, quoniam vt Galenus inquit, in Commentario, nunquam in eodem loco exquiſite fiunt duo dolores, ſed in eodem lato loco, in quo fieri non debent, vt valeat maior minorem obſcurare. Sed dices, ponamus partem quampiam ſecari candenti ferro, eo tempore pars illa ſimul ſentiet continuitatis diuiſionem ac calorem ſubito illatum exurentem: quare duo triſtes ſenſus diuerſorum obiectorum, & duo dolores ſimul eandem partem exquiſite occupabunt. Dicimus veram eſſe Gale. ſententiam, & rationem hanc eſſe leuiſſimam: quoties enim duo immutantia

Duo dolores nõ fiũt in eodem loco exquiſite.

tantia ſenſum adeo valide, vt dolorem inferant, ſe offerunt eidem parti, vnicus ſenſus triſtis naſcitur, non duo. Nam dicas ſi placet, Si qui ab igne ſolo ſecus poſito vratur, an ſentiat vnicum tantum dolorem? ita eſt ſane, verum duæ diſtemperantiæ alterant ſubito & affatim ipſum, calor, & ſiccitas. Valet autem ſiccitas dolorem efficere coniuncta calori. Ecce duæ ſunt cauſæ doloris diſtinctæ ſpecie, vnicus tamen dolor: quoniam igitur & calor cādentis ferri alterando, & corpus ferri ſecando, dolorem inferant, non efficient dolores duos, ſed vnicum: aut oportet ibidem tres adeſſe dolores. Præterea cùm dolor ſit triſtis ſenſus cauſæ ſubito mutantis, quamuis duæ cauſæ ſimul moueant, ſi vnius tantum, poteſt ſenſus rationem reddere, vnius quanuis confuſæ, erit ſenſus non duarum, & vnicus erit dolor. Is tamē, qui vritur à candenti ferro, qui ſimul penetret, ignis ſcindentis tantum ſenſum habet, qui vrendo ſcindit. Cùm igitur dolor ſenſus ſit, ſi ſenſus vnum tantum ſentit, & vnius tantum reddit rationem, vnicus erit dolor, non duo, aut tres. Præterea ſi quis corpora habētia colorem album, & rubeū obſcurum, commiſceat valde, colorem roſeum efficiet, quē ſi viſus inſpexerit, vnicā efficiet ſenſationē, quamuis cauſæ ſint duæ, & ſpecie differentes. Quapropter etſi duę cauſæ dolorum vni parti ſe offerant, vnica tantum erit ſenſatio confuſa, atque vnicus dolor. Hinc fiet notū duos colores contrarios mixtos, & duas qualitates cōtrarias, vbi ſimul eidem parti admoueantur, quā mouere poſſint, efficere motiones contrarias, ſed

ſenſum vnicum, atque confuſum,quo contraria ſentiantur.

AHP ORIS. XLVII.

Circa puris generationem, dolores & febres magis eueniunt,quàm ipſo confecto.

COMMENT.

De ſignis eſt præſens ſententia, & ad partem artis, quæ ſimiotice dicitur, pertinens. Ex ſignis námque docet agnoſcere vigorem, ac declinationem inflammationum : dum enim conficitur pus,hoc eſt in vigore inflammationis,dolores & febres eueniunt magis,quàmipſo confecto.In generatione inflammationum humor confluit in partẽ,quam ſubingreditur à magnis vaſis in parua, & ab his in minutiſſima, & poros membrorum tranſiens. Eſt autem principium totum id tẽpus:dum verò is humor,qui in tumore continetur,efferueſcit, & dilatatur, eſt tumoris augmentum. Deinde pus conficitur in ſummovigore,exeſa parte,& carne interpoſita lacerata, & ſimul cum ſanguine in pus tranſeunte. Interim tamen maiores quàm toto alio tempore inflammationis,concitantur dolores ob calorem,& diruptionem,& conſumptionem carnis muſculi,&vapore multo in cor tranſmiſſo, febres maiores. Hoc eſt quod voluit Hippo. & præterea pure confeto,hæc duo minora reddi, quoniam vapor puris exalauit,& feruor fuit depreſſus,& ea ratione febris minor. Dolor autem in pondus mutatur,& pro dolore,& morſu ſuccedit partis grauitas,hæc

Inflãmationum generatio & tempora.

verò

verò eſt morbi declinatio. De puris generatione li.9.Prog. in expoſitione vltima abunde tractauimus,quo loco probauimus vocẽ Græcam ἰχὼρ, male conuerti, ſaniem,quod Fuchſius in Cõ.hui' Apho.fecit: ſiquidem ſanies de craſſa & tenui dicitur, ἰχὼρ verò de ſola tenui, vt legentibus conſtare poterit.

APHORIS. XLVIII.

In omni corporis motu, cum laborare cœperit, quieſcere ſtatim, laborem ſedat.

COMMENT.

Ad partem,quæ docet valetudinem bonã tueri, attinet hæc ſentẽtia:ſiquidem docet in exercitationibus, quando quieſcẽdum ſit,& quòd ſit labori,ſiue laſſitudini adhibẽdum remedium, nẽpe quies.In omni corporis motu, dixit,hoc eſt,in omni exercitatione,quoniã hęc ſolet in laborẽ ducere corpus,quãuis etſi leuiores motus, quã exercitationes(quæ vehemẽtiores motus ſunt) laborem effecerint, nihil minus quies remedium ſit, cum cœperit is qui mouetur, πονέειν, id eſt, laborare,aut fatigari,aut dolere, hæc enim ea vox ſignificat, quieſcere ſtatim, ἄκοπον, hoc eſt,laboris aut fatigationis,aut doloris remediũ.Improbe tamen quis dixerit, ἄκοπον, id eſt,ſine laſſitudine:nam ἄκοπα medicamenta apud medicos dicta ſunt, nõ quoniã ſine dolore,ſed quoniã ſedãt & mitigant dolores:non eſt autem idem ſine dolore eſſe, & dolores mitigare, aut ſedare, & ſine laſſitudine eſſe,& laſſitudinis eſſe remediũ.Erit quoq; terminus exercitationem definiẽs laſſitudo,aut defatigatio,aut dolor,& rẽediũ, vti priuatiuum cõtra-

ἄκοπον.

Laſſitudinis terminus.

rium, quies. Galenus tamen libro ſecundo de ſanita. tuen. exercitationis terminos ſtatuit, miro modo, dicens: Poſt hæc exercitetur, dum & corpus intumeſcit, & color illi floridus apparet, & motus prõptè & æqualiter, & cõcinne edit. Inter hæc verò ſudorem cum calido vapore mixtum cernes. Inhibenda verò exercitatio tum primum eſt, cum aliquod horum fuerit mutatum. Quippe ſi cõtractior paulò corporis moles videbitur, deſiſtẽdum illico eſt. Si enim vltra quid pergat, etiam boni ſucci nõnihil educetur, atq; ita tũ gracilius corpus fiet, tum aridius, atque ad incrementum minus habile. Nõ minus profectò & ſi coloris gratia vaneſcat, ceſſandum eſt, quando ſi exercitationem continues, frigidum corpus efficies, & nimium exhauries. Iam motuum alacritas, æquabilitas, & cõcinnitas, ſi remitti quippiam, collabíque cernitur, vtique ſtatim deſinere conueniet. Itidem ſi in ſudore accidat vlla qualitatis eius, quantitatíſve mutatio, quippe quem & copioſum magis, & magis incalẽtem edi par eſt, prout motibus vehementiæ plus acceſſerit. Cùm igitur his aut maior intelligitur, aut frigidior, tum ſcias digeri, exhauriríque corpus, præterea refrigerari, ac ſiccari plus iuſto. Quo magis ſolicite attendendo, exercitãdo corpori eſt, vt cùm dictarum iam notarum quælibet apparet, protinus ceſſet. Hæc Galenus.

APHORIS. XLIX.

Aſſueti conſuetos labores ferre, & ſi fuerint inualidi, aut ſenes, inſuetis, validis, atque iuuenibus, facilius ferunt.

CO M

COMMENT.

Quantũ valeat cõſuetudo ad labores,ſiue exercitationes ferẽdas, probe admodum exaggerauit Hippo.dicens: Aſſuetos,inualidos,aut ſenes,facilius ferre labores conſuetos, quàm iuuenes, & validos, labores inſuetos. Experimentum id ſane verum eſſe docet. qui enim aſſuetus eſt à iuuentute arare, aut remigare, aut terram fodere, ſenex factus,facilius id facere fert,quàm iuuenis non conſuetus.Id quoque in animi actionibus verum eſt:nã qui aſſuetus eſt legere literas diu, quãuis languidior, facilius id facit, quam robuſtior non conſuetus,& cum minori viſus noxa, & anima actus virtutis ſæpe exercẽs,in habitu cõſtituitur, cuius gratia ſimiles actus, aliàs ipſi, aut aliis moleſtos,facilius exercet,& ſine moleſtia. In his habitus eſt in cauſa,qui animam ad ſimiles actus inclinat,& conſuetudo in anima generatur, in actionibus ipſis corporeis.Quin & in naturalibus actionibus conſuetudo naſcitur ſuperandi cibos, & quoſdã cõſuetudine familiares facimus, quos facilius mutamus, & athletæ ex conſuetudine plurimos cibos ingurgitant, & horum ſumendi cibum ex conſuetudine ſequitur natura, & omnia hæc ſine noxa. Nam & conſuetudo, inquit Galenus lib.2.De motu muſculorum,eſt acceſſoria natura,& libro ſecundo De ſanitate tuen. Cõſuetudo, inquit, adcititiam naturam generat. Quòd ſi quæ nobis naturalia ſunt, ea facilius ferimus,conſueta facilius feremus.Itaque vt magnam conſuetudinis vim oſtẽderet, prius ſub diſiunctione dixit: inualidi, vt ſignificaret debiles

Conſuetudo quantũ valeat.

Aſſueſiũt naturales fa.

Conſuetũdo accititia natura.

quacunque causa,& deinde senes, qui natura debiles sunt.Deinde coniunctim dixit: Validis atq; iuuenibus,vt robur ætatis & naturæ consuetudinem superare affirmaret.Causa tamen Apho.scripta est à Gal.li.2. De sanitate tuẽda, vbi cõmoda, quæ sequuntur ad exercitationem scribens,dixit: Nam quoniam vehementior motus exercitatio est, necesse quidem est tria hæc ab ea perfici in corpore exercitando , membrorum duritiem ex mutuo ipsorum attritu, genuini caloris augmentum,& spiritus concitatiorem motum: sequi verò hæc reliqua omnia priuatim commoda, quæ corpus exercitiis accepta refert, vtique ex membrorum duritie, tum vt minus ex labore afficiantur, tum ad labores robur. Ferent igitur labores consueti facilius ob has duas causas, nempe articulorum duritiam, & virium robur. Idque Hippocrates libro De medici vulnerarii munere docuit,dicens: Quoniam exercitatio roborat, otium autem colliquat. Quod etiam Plato in Tæteto scripsit. Galenus quoque in Commentario De omnib⁹ exercitationibusin summa dixit:Hoc tamen omnibus commune existit, quòd partes exercitatæ fiunt robustiores, atque iccirco labores consuetos facilius ferunt. Perperam autem quidem Gale. reprehendit,dicens: non totam causam facilis tolerantiæ,quæ nascitur à consuetudine,esse in membrorum robur referendam,vt Galenus statuit, alia etenim est causa, nimirũ, quòd fibræ musculorum ad eam figuram, quam sæpe acceperunt, facile trahuntur,in alias difficile:Galenus enim in hoc Com. atque sequenti, quamuis dixit,

Opinio falsa confutatur.

dixit, partes exercitas reddi robuſtiores, non negauit, aliam cauſam poſſe accedere ad facile ferendos labores, præter partium robur, neque tenetur omni loco omnes cauſas eorum quæ dixerit recenſere. Nam & cauſam, quæ à fibrarum extenſione ſumitur, libro ſecundo De motu muſculorum tradidit, dicens: Maiori autem ex parte ne deducere omnino ad extremam flexionem eius poſſumus, niſi manibus cooperati fuerimus, ſed veluti claudum præ inſuetudine ad hanc operationem habemus, ſoliſque & ſaltatoribus, & luctatoribus facile flectitur, quibus vel ſolis perfecte flecti ſolitum eſt. Tantum igitur mediæ figuræ ad extenſionem progreſſum eſt, quod perfectè caret dolore, quantum à diuturna conſuetudine membrorum flexum eſt. Hæc igitur duo conſiderans in omnibus articulis, naturam videlicet, & conſuetudinem, ſic adinueniens medium, ac dolore carens. Hæc Galen. quibus manifeſte docet ab extenſione facta muſculorum per conſuetudinem naſci facilem tolerantiam ſimilium flexionum, ita vt ſine dolore fiant. Neque illud prætermittẽdum videtur, Hippocra. in prima parte Aphoriſ. admonere, vt non dimittantur aſſueta exercitia, quoniam inde magna mala ſequi ſolent, & nos ipſi vidimus multos, qui aſſueta exercitia dimiſerunt, breui poſt in magnos morbos incidiſſe, & quoſdam eorum mortuos. Id itaque eſt quod dixit: Aſſueti conſuetos labores ferre, quod eſt non dimittere, neque fugere, aut detrectare labores aſſuetos.

APHORIS. L.

Quæ multo tempore consueta sunt, quamuis peiora, non consuetis, minus molestare solēt, oportet igitur, & ad insueta permutari.

COMMENT.

Duo docet in præsenti Aphorism. Hippocrat. primum in præcedenti docuit speciatim in exercitationibus, modo verò generatim in omnibus causis, quas nō naturales dicere solemus, nempe cibis, potibus, somnis, vigiliis, impletionibus, vacuationibus, & animi accidētibus omnia comprehendens, cum dixit: Quæ multo tempore con sueta sunt, quanuis peiora, non consuetis minus molestare, intellige, quamuis non consueta minus mala sint. In secunda parte consuluit ad inconsueta permutare, veluti colligens: si enim con sueta minus molestant, omnibus assuefieri erit melius. decet igitur ad insueta permutari. Quod ad primam partem attinet, de exercitationibus dictum est in præcedēti Aphorismo. De cibis & potibus Hippocrates libro secundo De rati. victus acu. inquit: Cibos quibus vti consueuerunt, facile ferunt, tametsi natura haud quaquam boni fuerint, similiter & potus. Contra grauiter ferunt cibos, quibus vti non assueuerunt, etiam si mali non sint, consimili modo & potus. De somno & vigiliis docent experimento monachi, qui tota vita media nocte à somno resurgunt, sine noxa. Impletionem docent athletæ, qui quotidie quammaxime implentur, & bonum suum habitum

Cibi & potus consuetu.

Somni cō suetudo.

habitum ſeruant ob conſuetudinem & qui in aula degunt, ſingulis diebus cibos ferunt, qui quatuor hominibus forent ſatis, ídque ob conſuetudinem lautiſsimè epulandi. In animi accidentibus nihil refert dicere quantum valeat conſuetudo ad ferēda mala. Cauſam horum in præſentiarum non referimus, quoniam ſingula dicta ſunt à nobis libro ſecundo De arte medendi, quid inquam in ſingulis faciat conſuetudo, & quo pacto contrariis aſſueſcere ſit melius: hoc admonet modo Hippocrat. quoniam diuerſis rerū caſibus, & aduerſis fortunis ſubditi, atque obnoxii ſumus: vt igitur contrariis fortunis aduenienbus parati ſimus, omnibus aſſueſcere erit tutius. Qui enim definitam aliquam viuendi regulam perpetuo ſeruant, quouis caſu adueniente moriuntur, aut grauiter ægrotant. Aſſueſcere autem contrariis conuenit robuſtis & iuuenibus: vt id multo tempore facere liceat, quod dixit Hippo, & ſine manifeſta noxa, & poſtea multo tempore valetudine bona, & minime fragili fui. Conſuetudinem verò nō eſſe permutandam quo ad ægrotant homines, in medendi metho. docuit Gal. Quamuis ex medicamentorum vſu frequenti notum ſit ægris innaſci conſuetudinem, ob quam minus ab ipſis mutantur, quæ cogit medicos in alia medicaméta trāſire. Quin & venenis aſſuefieri poſſe putarūt antiquiores, qui vetulā ferunt veneno ſenſim aſſuefactā, & ex Ruphi ſententia puellam nutritam veneno, vt interficerentur per eam Reges & Prȩſides, qui cum ea

Aſſueſcere cōtrariis.

Veneno nutrita.

conuenirēt, & consequutam esse intemperatura, quodam magni momēti, ita vt saliua eius interficeret animalia, & non auderet gallina saliuā eius degustare. Gale. verò li. 3. De simplici. me. fa. cap. 18. cùm de venenis frigidis probat, ea alere posse, inquit: Id quod anus Atheniensis experimento docuit, cuius apud omnes percelebris memoria est. Etenim ea ab exigua cicutæ portione auspicata, nullo detrimento ad permagnam progressa est copiam: principio enim paucum præ exiguitate, ipsa victum est, atque consuetudo naturale reddit. Nec enim nunc locus est, vt cui plurimum possit consuetudo, cúrque velut altera adcititia natura sit, vti à veteribus proditū est, caussam reddere.

APHORIS. LI.

Vniuersim & repente euacuare, vel implere, vel calefacere, vel refrigerare, vel vtcunque aliter corpus mouere, periculosum. Et omne nimium naturæ inimicum. Quod verò paulatim fit, tutum est, præsertim si quis ex alio in aliud progrediatur.

COMMENT.

Præceperat ad incōsueta transire in præcedēti Apho. quoniā id ad sanitatis securitatē videbatur esse necessarium, modū tamē transeundi definit in præsenti, omnē subitā mutationem vituperans, laudans vero eam, quæ sensim fit. Et inquit, Vniuersim & repente vacuare, aut implere, vel calefacere, vel refrigerare, vel vtcunque aliter

Subitæ mutationes vituperantur.

corpus

corpus mouere,periculoſum eſt.Et rationem adiungens ait: Et omne nimium naturæ inimicum. Huius ſententiæ veritas experimento facile conſtat:ſi enim vniuerſim corpus mutare quouis modo tentaueris, dolorem inferes, non tantum vbi à naturali diſpoſitione, in id, quod præter naturam eſt mutetur:verum &ſi à non naturali diſpoſitione in natiuam & propriam reducatur.Dolorem enim infert omne pathema vniuerſim & ſubito ingruens, inquit Plato in Timæo. Non tantum igitur, quorum manus affatim & ſubito refrigerantur, dolent: ſed ſi manus ita refrigeratas igni applicuiſſent prope, ita tamen vt ſubito,& vniuerſim incaleſcerent, dolorem paterentur. Cauſam verò inuenire nõ eſt difficile: Qui enim calidi aliàs à natura ſunt, ſi ſubito refrigerentur, ſymmetriam amittunt, vt Gal.in Comm.inquit, in qua ſanitas &propria natura ſeruatur,& aduenit ſubito aliena natura, quæ corpori recipienti contraria eſt. Quod ſenſim facta mutatione non accidit,tum quoniam non ſentitur,tùm quoniam quod aduenit naturale fit, & conſuetum.eſt autem conſuetudo adcititia natura.Cùm vero alteratur quis à diſpoſitione præter naturam verſus naturalem,ſubito dolor accidit ob inæqualem in temperiem, ex præcedente & adueniente compoſitam. Iure igitur ante Apollinis templum, vt inquit Plato,ſcriptum erat μη δὲ ἄγαν,hoc eſt,nequid nimis: quod Hipp. in comprobationem ſuæ ſententiæ attulit.Modum autem in omnibus ſeruandum eſſe,notiſſimum eſt,atque id eſt,quod in alterationibus & vacuationibus ſeruare præci-

Mutatio ſubita ad naturalẽ diſpoſitionẽ dolorẽ infert.

pit:nam id,quod paulatim fit, tutũ eſt,præſertim cum ab alio in aliud mutatio fit,hoc eſt,cum con ſuetudinem mutare eſt in animo. Hanc eandem ſententiam approbat li.6. De mor.pop.par.2.dicens:Contraria ſenſim adhibere conuenit atque interquieſcere. Quod de conſuetudinibus intelligendum venit autore Gal. in Comm. quas ſenſim mutare conuenit,non vniuerſim. Et lib.2.De rati.vict.acu.ſect.22.Hippo. repentinas mutationes dixit, noxam, atque imbecillitatem parere, tum his,qui bis in die comedũt, tũ his qui ſemel. At noxam, & imbecillitatem parere nihil aliud eſt,quàm ſymmetriam, à qua vires pendent,ſubuertere.Diximus autem vniuerſim & repente,nõ vt alij interpretes,plurimum & repente, quoniã Hippo. hîc non de quantitate eius,quod vacuari debet agit, ſed de modo ſeruando:de quantitate autem prima ſecti.egit apho.2.athletarum exemplo.rurſus apho.22. & apho.4.huius ſect.nũc autem modum definit, nec vniuerſim,nec repentè vacuare docẽs. Quod etiam ex ipſius verbis conſtare poſſet,qui dixit, τὸ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης. nõ eſt autem idem τὸ κατὰ πολὺ & τὸ πολὺ,id eſt plurimum: nam κατὰ πολὺ,contrarium habet in præſenti loco apud Hipp. τὸ κατ᾽ ὀλίγον, id eſt ſenſim:qua propter quemadmodũ κατ᾽ ὀλίγον,& κατὰ μικρὸν,id eſt,paulatim,modum mutãdi ſignificãt, ita, κατὰ πολὺ, id eſt, vniuerſim, ſiue aceruatim. Accedit ad hæc, quod Gal. lib. 6. De mor.popu. Commen.partis citatæ docet,non eſſe aſpernandas cõſuetudines, οὔτ᾽ ἀθρόως μετάγειν, ἀλλὰ καὶ κατὰ βραχὺ,hoc eſt,neque vniuerſim transferre,ſed ſenſim

Vniuerſim nõ vacuare.

Interpretes taxantur.

τὸ κατὰ πολύ.

ſenſim,quo loco ἀθρόως,id eſt,vniuerſim,aut aceruatim dixit,quod hic,κατὰ πολύ,& ei appoſuit κατὰ βραχύ,id eſt,ſenſim,quod idem eſt,κατ' ὀλίγον, id eſt,paulatim:qua voce vtitur modo.Iure quoque cùm dixiſſet vniuerſim, addit, & repente: quoniam maiorem celeritatem mutationis ſignificat repente,quàm vniuerſim.

APHORIS. LII.

Facienti omnia ſecundum rationem,ſi non ſuccedant ſecundum rationem, non tranſire ad aliud manente quod viſum fuit à principio.

COMMENT.

Lõgo verborum tractu, & prolixa oratione opus eſſet, ſi vellet quis hoc loco reprehendere medicos noſtri ſeculi,quales & Gal.ſeculo fuere, qui quoties ad viſendos ægrotos accedunt,noua alia, atque alia eis iniungunt medicamenta,non arte quidem,ſed techna vtentes,vt videantur aliquid feciſſe,& diligentiam accuram quammaximam adhibuiſſe, neq; poſſint accuſari apud vulgus, & eos, qui ægrotis aſſiſtunt, quòd æger aut mortuus fuerit,aut in periculo conſtitutus ob medicorum incuriam. Præterea vt iure mercedem reportaſſe videantur. Præſtaret autem principio omnia probè perpendere, morbos & cauſas agnoſcere,& ſingula diligenter conſiderare,deinde remedia admouere,à quibus recedendum nõ eſſe præcipit Hippo.etiam ſi non ſuccedat ſecundum rationem, vbi maneat ac perſeueret, quod à principio viſum eſt, id eſt, interim dum

Medici taxantur.

immutata manet, indicatio, à qua motus medicus ea ſpecie remediorum eſt vſus. Vt igitur aliquid ſecūdum rationem factum à nobis exiſtimemus, intelligere decet, in exemplo, aliam eſſe indicationem in febre, quæ ſumitur à morbo, qua morbus eſt, aliam à morbo huius generis, ſcilicet caloris: tertiam à caloris quantitate, exempli gratia, quatuor numerorum. Qua morbus eſt, contrariis eget, atque eis inſiſtendum, quo ad morbus fuerit: qua verò calidus morbus eſt, frigidis eget, atque in eiſdem perſiſtendum quo ad morbi genus ſeruetur. quatenus tamē quatuor eſt numerorum calor, quatuor numeris, aut pluribus, frigidorum vti decet: periculi magnitudine ſimul cum morbi magnitudine perſpecta, vt alibi docuimus, ac ſeruare remedij quantitatem, & vires, dum ſeruatur morbi quantitas. Manente igitur morbo contrarium obiiciendum, & manente ſpecie morbi, maneat ſpecies contrarij: ſingulare verò remedium, duabus de cauſis mutamus: aut quoniam morbi quantitas mutata eſt: tunc enim mutamus ad dictam menſuram pręſidium, aut immutata morbi quātitate, mutamus præſidium in aliud eiuſdem quantitatis & ſpeciei, quoniam conſuetudo, non patiendi cauſa eſt: idque cùm videris non ſuccedere ſecundum rationem, in aliud tamen, aut alterius generis, aut eiuſdem, ſed diuerſi vigoris, non tranſibit medicus, manente eo, quod à principio viſum eſt. Dum tamen id fuerit probè perſpectum, & ex artis pręceptis cōſideratum, etiam ſi non eueniat, quod ſecundum rationem foret ſperandum: Nam medicamenta, quæ ex ratione

Secūdum rationem factum vnde agnoſcemus.

&

& arte morbis conueniunt, sępe solent longa pugna, & spatio temporis, eadem, aut similia repetita, curationem perficere: id quod Gal. guttæ aquæ exemplo docet li.3. De tempe. & li.3. De simpli. med. fa. & in præsenti Comment. Quemadmodum enim guttæ vis non se ostendit in lapide vnico ictu, sed plurimis: nam mollior assiduis saxum cauat ictibus vnda: ita medicamentum pro ratione adhibitum, sæpius repetitum, ac perseuerans suam ostendet actionem, etiamsi non statim veniat pro ratione auxilij manifestum atque effatu dignum iuuamentum, aut forte noxa sequatur non medicamenti, sed alterius causæ ratione, quam rursus disquirere cōuenit. Quamuis & hoc secūdum, his, qui non satis perspectas habent causas, posset esse indiciū à posteriori, quos dicimus à iuuantibus & nocentibus, ad morbi dignotionem non paruum, & ei qui non secundum rationem operatur, aut etiam morbum ignoranti, ad mutandum consilium, remedium, & remedij speciem.

APHORIS. LIII.

Quicunque iuuenes aluos humidas habent, melius euadunt, quàm quibus siccæ sunt, in senectute tamen deterius euadunt: exsiccantur enim senescentibus, magna ex parte.

COMMENT.

Ex enarratione apho.20. huius sectionis aperta est huius sententia, qua Hippoc. laudat magis aluos humidas, quàm siccas: nam fluxili existente ventre, minus cōgeruntur excrementa, quæ per

ventrem facilius, & copiosius purgantur, quàm ad ambitum corporis distracta. Et ea ratione iuuenes melius in iuuẽtute euadere, aut degere dicit. Quoniam tamen in senectute trãseunt in siccitatem, in ea ætate deterius degent, idq; magna ex parte, si quidem magna ex parte eam faciunt commutationem, quod ad integram veritatem vigesimi apho. fuit addendum.

APHORIS. LIIII.

Magnitudo corporis, iuuentuti quidem, liberalis est, nec indecens: senectuti verò inutilis, & peior paruitate.

COMMENT.

Non est idem munus traducere, & exponere: qui enim traducit, autorum scripturam omnino seruare debet, quoad Latina patiatur lingua. Expositoris verò est dicere quæ sunt ad mentem autoris aperte & perspicue, & si vera nõ sint. Quãobrem Fuchsius & alij, male transferunt in hoc apho. proceritas, vbi Græce habetur, μεγέθει, id est, magnitudo, quoniam & si magnitudo hîc, pro longitudine non satis proprie, vt Gal. inquit, accipiatur, aliud est, quod dixit, & aliud quod ex verbis intelligere debet lector: nam & inutilis foret discursus in Gal. Comm. quo contendit manifestum facere, per magnitudem Hippoc. intellexisse longitudinem, si ipse longitudinem, aut proceritatem dixisset. Hanc vtique dixit iuuenibus liberalem, ἐλευθέριον dixit, id est, ad vsum facilem & liberam, non vt Fuchsius dixit, decoram: nam statim addit, nec indecens. & quoniam ei

Fuchsius reprehenditur.

oppofuit

oppoſuit, dicens, ſenibus eſſe longitudinem δύσχρηστον, hoc eſt, inutilem, ſiue minime ad vſus aptam: ac perinde paruitate, id eſt, breuitate peiorem, ſenibus. Erit itaque longitudo, quæ ſine craſſitudine eſt, & quadratura, in iuuenibus apta & decora, & in ſenibus inepta, & deterior breuitate, quoniam hi ſtatim adueniente ſenectute gibboſi fiunt, & incuruantur.

HIPPO. APHORISMORVM ſectio tertia, Chriſtophoro à Vega interprete & expoſitore.

APHORIS. I.

Mutationes temporum maxime pariũt morbos, & in temporibus magnæ mutationes, aut frigoris, aut caloris, & alia pro ratione eodem modo.

COMMENT.

Haec tertia ſect. aph. Hipp. circa duo verſatur: nam prima parte docet quantum valeãt tempora, & temporum mutationes ad generationes morborum, & ad ſeruandas

aut mutandas naturas, quosque singula anni tempora procreent morbos: secunda per singulas ætates percurrens docet, quæ quibus morbis sint obnoxiæ. In hoc verò apho. mutationes temporum dicit maxime parere morbos. Porro non est à ratione aliena Gal. expositio, qua dicit esse intelligendum varias mutationes, quæ in temporibus euenire solent multæ aliæ post alias, parere morbos, & ea causa dictum est maxime, aliàs pari ratione dixisset, mutationes temporum sanare morbos, vt enim ver hyemi succedens morbos quosdam calidos affert, ita frigidos quosdam sanat: non esset itaque opus addidisse, maxime, si de varietatibus temporum anni scripta esset sententia. Cæterùm aliam expositionem aphor. quam Gal. recitat, magis probo, singulorum anni temporum mutationes morbos parere. Quorum in sequentibus apho mẽtionem habebit. Maximè verò dixisse, quoniam validissimam vim habẽt anni tempora adferẽdi morbos, ob aërem, qui nostra corpora inspiratione, & trãspiratu perpetuo alterat. Et in temporibus, inquit, magnæ mutationes frigoris aut caloris morbos afferunt, & alia pro ratione eodem modo. Nam si in quouis temporum anni magnæ mutationes à naturali temporum temperatura fiant, morbos parient. Vbi mutationes sint ad calidum vel frigidum, aut eadem ratione ad humidum, aut siccum, aut simul multis modis, & ventorum successiones, & mutationes diuersæ eueniant. Dixit autem, magnæ, quoniam nõ quæuis mutationes in temporibus ipsis factæ, maxime pariũt morbos (nam pars illa, maxime, cùm

Mutationes temporũ morbos faciunt.

cum secunda quoque apho.parte legi debet) sed illæ, quæ magnæ fuerint, & effatu dignæ.

APHORIS. II.

Naturarum, hæ quidem ad æstatē, illæ verò ad hyemem, bene, vel male natura aptæ sunt.

COMMENT.

A verbo φύω, fit φύσις, vt à nascor natura: quoniam autem omnia mixta corpora à primis elementis nascuntur, constitutionem ex elementis, dicimus, nostram φύσιν, id est, naturam. Hæc verò tunc bene se habet cùm seruatur: male verò, cùm alteratur, & corrumpitur. Temperata vere optime degit, verum modo distemperatarū est aph. ac perinde distemperatorum anni temporū meminit æstatis & hyemis. Naturarum, dicens, hæc quidem ad æstatem, ille verò ad hyemē bene vel malæ natura aptæ sunt. Nam calidæ bene paratæ sunt ad æstatem, male ad hyemem, siquidem ab æstate seruantur, à hyeme alterātur. Et naturæ frigidæ dene aptæ sunt ad hyemem, quoniā seruantur ab ipsa, male ad æstatem, à qua mutantur: simile namque à simili seruatur, mutatur à contrario. Quod de non valde labentibus naturis intelligi debet: nam valde lapsæ ad calorem, æstate facile ægrotāt, & valde lapsæ ad frigiditatem. hyeme, & cōtrariis temporum temperaturis præseruātur. Calidæ præterea naturæ ac frigidæ, ad media tempora, vt ver, & autumnum modice quodammodo se habent, siquidem quadamtenus seruantur, & quadamtenus alterantur. Diximus, Natura paratæ sunt, quoniā Gręce habetur πεφύκασι, φύσις.

quod est, natura promptæ, aut paratæ & ex naturali inclinatione.

APHORIS. III.

Aegritudinum aliæ ad alias bene, vel male sunt à natura aptæ, & ætates quædam ad horas, regiones, & victus rationes.

COMMENT.

Confert modo morbos, & ætates, ad tempora, regiones, & victus, dicens, quædam horum quibusdam esse magis apta, quædam minus. Tota autem oratio ita texenda est, vt à Gal. in Commentario, simul coniunctis in oratione morbis, & ætatibus, deinde ad tempora, regiones, & victus collatis. Atque erit hæc Hipp. littera à Gal. tradita τῶν νούσων καὶ τῶν ἡλικιῶν, ἄλλαι πρὸς ἄλλας, ὥρας, καὶ χώρας, καὶ δίαιτας, εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι, hoc est ægritudinum & ætatum, aliæ ad alias horas, regiones & victus rationes bene, vel male natura aptæ sunt. Est hæc vera sententia, atque cōcinna, & probe contexta oratio. Sed decet intelligere νόσον esse fœminei generis, sic & ὥραν, quæ significat anni tempus, & ita nihil mali inuenies in aphor. contextu. Ille tamen, qui Gal. placita moleste fert, nostra verò molestissime, ita transtulit aphoris. morborum alij ad alios bene, vel male habent, & ætates quædam ad tempora, loca, & victus. & postea dicit hanc orationem ineptissimam esse. Est sane hæc oratio inepta, sed non est hæc Hippo. Verum fac, morbum fœminei generis, & pro νόσος, dic, ægritudo, & fac tempus fœminei quoque generis, & tēpora, dic, horas, vt & Græci, &

Quorumdam male dictorum reprehensio.

&facies orationem non incongruam, quam nos in apho. damus, & eam cum Gal. ordinabis, vt fecimus. Præbuit nobis non paruam, tum ridendi, tùm male dicendi occasionem, præsertim cùm iam translato apho. addit: Constat verò hanc orationem ineptissimam esse ad significãdum, morbos quosdam ad quædam loca & tempora. Verum dicant modo nobis Grammatici, an recepta sit hæc locutio apud ipsos. Ego significo morbos ad loca & tempora. Sed iam aphor. sententiam à Gale. ordinatam exponamus. Quemadmodum in præcedenti aphor. naturas anni temporibus contulit, ita modo ægritudines, & ætates bene, aut male aptas esse dicit, ad tempora, loca, & victus: Morbi siquidem calidi, calidis temporibus facile eueniunt, & frigidi, frigidis, humidi, humidis: & sicci, siccis. Male vero morbi calidi frigidis temporibus eueniunt, & frigidi calidis, facile quidem in similibus eueniunt, sed à contrariis facile curantur: vbi postquam à similibus generantur, contraria tempora succedant. Idem de regionibus, & victus rationibus intelligendum: Calidi siquidem morbi his, qui victu calido vtuntur, facile eueniunt, & victu contrario curantur: vti & victui frigido difficile succedunt, & difficile curantur, similes collationes in morbis frigidis, humidis & siccis faciemus. Aetates deinceps ad tempora, loca, & victus bene, aut male paratas esse dicit: Nam ætas calida, vt iuuentus ad regiones & tempora frigida bene natura apta est: siquidem in eis bene degit, & ætas frigida,

vt ſenum in regionibus,& temporibus calidis, in ſimilibus tamen regionibus,& temporibus male: quoniam ab ipſis facile in morboſos lapſus ducuntur lapſæ temperaturæ. Adoleſcentium ætas temperata cùm ſit, in omnibus modicè ſe habet. Idem quoque de victus rationibus dicẽdum à ſimilibus irritari lapſas ætates, à contrariis moderari, ac ſeruari, præter pueritiam, cuius lapſus ad humiditatem, adeo eſt ad extenſionem corporis, & vitæ protogationem neceſſarius, vt ſimilibus omnimodo ſeruari debeat. Lacte quoque humidiſſimos infantes alimus, mel tamen caue putes humidum eſſe, aut infantibus alimenti ratione præbendum.

Aetas tẽperata in omnibus tẽporibus modice ſe habet.

APHORIS. IIII.

In anni temporibus, ſi eadẽ die, modo quidem calor, modo vero frigus ſit, autũnales morbos expectare oportet.

COMMENT.

Morbos autumnalibus ſimiles dicit ſperandos eſſe, quocunque tempore tales fiant mutationes, quales autumno fieri videmus ſingulis ipſis diebus: nam mane frigus fit, meridie calor, rurſus veſpere frigus. Quòd ſi ſimiles fiant intra diem mutationes aliis anni temporibus, autumnales morbi ſunt ſperandi: vt enim Gal. in Comm. inquit, temporum temperaturæ, nõ ipſorum appellationes, morborum cauſæ ſunt. Cæterum aduertendum, quòd autumno fiunt mòrbi quidam, qui ſequuntur totam ipſam conſtitutionem, quæ frigida

Autumnales morbi quando ſperandi.

Autũnales morbi.

gida eſt,& ſicca,qui frigidi & ſicci ſunt. Autumnum namque frigidum & ſicum dixit Hippo.lib. De humana natura:Siccus, inquit, eſt autumnus, & hominem iam frigefacere incipit. Quidam ſequuntur autumni conſtitutionem,vt æſtatem ſequitur, non propriã ipſam autumni naturam,veluti in apho.11.ſequenti,cum inquit:Si hyems ſicca,& aquilonia,ver vero pluuioſum, & auſtrale, neceſſe eſt æſtate febres acutas fieri,& lippitudines.Hoc loco febres acutas, & lippitudines fieri dicit æſtate, non tantũ æſtatis ratione,ſed præcedentiũ temporũ.Ita apho.9.dixit,Autũno morbi acutiſſimi atq; exitioſiſſimi omnino. Gal.vero id refert ad æſtatẽ præcedentẽ,& autumnũ ſequentẽ ipſam.In pręſentivero nõ refert morbos totius autumnalis conſtitutionis, neque eos,quos facit, quoniam æſtatem ſequitur, ſed eos, qui ſequuntur ſingulas dierum varietates, per calorem & frigiditatem.Sunt autem morbi hi inconſtantes, *Autũmnales morbi inconſtantes.* varij,& mali iudicij,quales in incõſtantibus temporibus fieri dixit infra aphoriſ. 8. & autumno ob partium dierum varietatem fieri neceſſe eſt, nunc quidem calefactis, ac dilatatis humoribus, nunc vero refrigeratis, ac conſtrictis,tales etiam fiunt, quoties eadem die calor & frigus fit,variis concitatis humoribus, & imbecillitata natura: varij,inconſtantes & mali iudicij,ſiue non firmi. Horum meminit aphor.22.ſequenti.Sunt autem quartanæ febres erraticæ, lienes, aqua inter cutem, vrinæ ſtillicidia,quæ omnia temporis inæqualitem ſequuntur.

APHORIS. V.

Austri auditum hebetantes, caliginosi, caput grauantes, pigritiam adferentes, ac dissoluẽtes, quando constitutio hæc praualuerit, talia in morbis patiuntur: si verò aquilonia fuerit, tusses, fauces, alui duræ, vrinæ difficultates, horrores, costarum dolores & pectorum: quando hæc constitutio præualuerit, talia in morbis sperare opportet.

COMMENT.

Temporum constitutiones, quammaxime variant venti flantes: quoties enim media hyeme flat auster, tepescunt omnia, & frigora coercentur. Media item æstate flãte borea, calor temporis in frigus vertitur. Quamobrem nos alibi admonuimus habitationum & ciuitatum temperaturas, nihil minus locorum situ, quàm climatum differentia distingui: videmus enim in quinto climate loca boreæ exposita & sublimia, frigida admodum, & alia infima, & austro patẽtia valde calida. Est enim boreas, aut sibi lateralis aquilo, frigidus & siccus, vti auster, aut notus calidus & humidus: flat siquidem auster ab Oceano in hoc nostro hemisphærio, & à meridionali plaga: Primum efficit humidum ipsum, quoniam inde vapores ac nubes defert: secundum calidum, quia à calidis flat locis. Ita boreas frigidus est, ob absentiam solis à parte qua flat, nempe Septentrione: & siccus, quoniam non tantum vapores, aut nubes non defert, sed delatas ab austro euertit.

Locorum situs.

Boreæ tẽperatura & austri.

Sub

Subſolanus ab Oriente flat, & ſiccus eſt: Zephyrus ab Occidēte, atque humidus. De his plura diximus li. 2. De arte medendi. Hippo. tamē hoc loco multa refert ſymptomata, quæ ſequuntur cōſtitutiones, per quas flant, & prædominātur duo hi cōtrarii vēti, locis, & qualitatibus, boreas, ſiue aquilo, qui duo flant à Septentrione, & auſter, qui à Meridie, aliis duobus præcipuis ventis prętermiſsis, qui non adeo magnam vim alterandi habent, flante auſtro fieri dicit auditus hebetudinem humectato ſane cerebro, & aëre, per quē permeant ſonitus. Caliginoſus item eſt, non quòd aerem caligine impleat, ſed quoniam oculos caligine obtundat, autore Gal. li. 1. De mor. pop. in prima conſti. commen. 9. dicente, Et caliginoſum dictum eſſe, quod aceruatum in nobis ob ipſum indicat caliginem, non aeris. Sic etiam & caput grauat, & neruos laxans, pigritiam adfert, & totius corporis diſſolutionem, dum pręualet hæç conſtitutio: vti & præualente aquilone fiunt tuſſes ob frigidam intemperiem, fauces exaſperantur: ſic enim Celſus habet lib. 2. cap. 1. ſunt autem aſperæ inæqualiter refrigeratæ, ac ſiccate, farces tantum dixit, intelligendum autem patiuntur, vti & lienes dixit apho. 22. aut fauces, & alui duræ legendū: nā fauces ſiccatæ ac refrigeratæ duræ reddūtur. aluus autē cōprimitur à frigore & ſiccatur, ac perinde fæcē retinet, quæ vt vēter ipſe obduratur. Difficultas vrinæ fit cōpreſsis & oblæſis muſculis claudentibus veſicā. Horrores à frigore cutē alterante. Dolores pectorū & laterū, ob frigiditatē lædentē partes exāgues, ad quas

inſpiratus aër prope accedit, & extra alterando manet, & corporibus plenis diſtillationes exprimit ad eas partes, etiam ſi humida cõſtitutio non præceſſerit, quod Fuchſius neceſſariũ putauit. Atque hæc accidunt dum aquilo pęrualet, alios ventos omnes ſuperans, ac diu flans.

Fuchſius notatur.

APHORIS. VI.

Quando æſtas veri ſimilis fuerit, ſudores multos in febribus ſpectare oportet.

COMMENT.

Quouis anni tempore ſudores fieri videmus, vbi calor humiditati coniunctus ſuperabundet, abundant autem verno tempore magis, ac propterea dixit ſudores fieri multos, vbi ęſtas veri ſimilis fuerit. vt enim dixerat, ſi eadem die calor & frigus fit, autumnales morbos expectare oportet: ſic modo. Si æſtas veri ſimilis fuerit, talia expectare cõuenit, qualia vere ſolẽt euenire. Sudores autem eueniũt vere multi: calor namq; ipſius effundit humiditates ex hyeme concretas, & eas ad cutem euocat. Et vti Gal. in Com. inquit, æſtatę adeſt calor ambientis, hyeme humiditas, vere vtrunq;. Neque tamen inde ſequitur ver eſſe calidum & humidũ. NãGal. nõ loquitur de ambientis humiditate, ſed de calore ambiẽtis, & humiditate corporis cũ inquit, Neq; enim ſine aëris ambiẽtis calore multi ſudores fieri poſſunt, neq; abſque eo, quòd aliqua humiditas ſuperuacua in corpore cõtineatur. Horũ vero alterum in æſtate, alterũ in hyeme, autumno neutrũ, veri vtrũque adeſt. hoc eſt vere adeſt humiditas in corpore à hyeme cõtracta, & calor, qui valeat ipſã liquare, præſertim

Vere ſudores multi.

ſertim in poſtrema eius parte. De tẽperatura veris, & qua ratione temperatũ cum ſit, calidum & humidũ dici poſſit, diximus li.2. De arte medẽdi.

APHORIS. VII.

In ſiccitatibus febres acutæ fiunt: & ſi talis fuerit annus magna ex parte, qualem fecerit conſtitutionem, tales morbos vt in plurimum oportet expectare.

COMMENT.

Febres acutas dixit fieri ἐν τοῖσι αὐχμοῖσι, hoc eſt, in ſiccitatibus. ſunt autem ſiccitates, cõſtitutiones temporum plus iuſto ſiccæ, non quæ extreme ſiccæ ſunt. Nam vt inquit Gal.lib.1.De morbis popu.par.1.comm.4.conſtitutionem plus iuſto ſicciorem αὐχμὸν nominauit, non valde conſueta voce: conſueuimus enim non ſimpliciter ſicciorem, ſed extremè ſiccam, ita nominare. Hippo. igitur aliter quàm alii vtitur eius vocis ſignificatione. Iure tamen eo tempore febres dixit fieri accutas, nam hæ à bile fiunt, & bilis ſiccitate accreſcit, & ſanguis acrior redditur. Quòd ſi talis fuerit annus magna ex parte, ſic etiam magna ex parte tales fiẽt morbi, nec perinde multi. quoniam vt dicet in apho. 15. ſiccitates imbribus ſunt ſalubriores, & minus mortiferæ. αὐχμὸς

APHORIS. VIII.

In temporibus conſtantibus, ſi tempeſtiue tempeſtiua reddantur, morbi conſtantes, & bo-

ni iudicij fiunt: in inconstantibus verò, inconstantes & mali iudicij.

COMMENT.

Tempora constātia. Constantia tempora ea dicuntur apud Gal. in com. quæ propriam seruant naturam. est autem temporum natura propria, vbi hyems fuerit frigida, neque valde clemens, neque modum excedens frigiditate, qualis regionibus singulis debetur, & accesserint nonnullæ pluuiæ, ita vt humida potius, quàm sicca sit, ver temperatum, sed pluuiæ descendant copiosæ, non immodicæ. Aestas calida & sicca, neque omnino sine pluuiis: Quas in hac nostra regione abundare & vtiles esse videmus autumno, qui frigidus, non valde siccus est. Nam ferenaturalem temporum differentiam tradidit Hippo. li. de aere, aquis & locis. Quando tales fuerint constitutiones, morbi fient constantes, quoniam tempestiue tempestiua redduntur, sunt autem morbi cōstantes, stabiles, firmi, & se-

καθίςημι datinā à verbo καθίςημι, quod vt diximus lib. 1. De arte medendi cap. de temperamentis, significat, compono, placidum reddo, & sedo, fit καθεςῶσι, id est, constantibus, placatis, siue compositis, & sedatis. In talibus igitur temporibus morbi fient sedati, & minime turbati, ac boni iudicii. Bonæ siquidem fieri solent iudicationes, quoties humores morbos facientes, quieti sunt, & placati, quos interim natura coquit, ac superat, deinde excernit. In temporibus verò inconstantibus & tubatis, humores turbantur, neque seruant vnam naturā, neque vnum locum, sed variè cocti, aut naturæ opus fugiētes, intestabiles morbos faciūt, & tur-

& turbatos, ἀκατάςατοι, dixit, qua voce vſus eſt li.4. De rat. victus acu. ſect. 52. & Gal. eandẽ exponit in Com. dicẽs: ἀκαταςάτυς, febres dixit, quę nihil habent ſtabile, id eſt, firmum, ſunt autem firma, quæ apparent in circuitibus, & vrinis, & exquiſitis febriũ formis. Circuitus igitur principio non apparẽt primis dieb⁹, cætera verò apparẽt aliàs, alia, & ſæpe ter, ac quater mingere cõtingit per diem ac noctem, & inuicem diſſimiles apparent, hanc febris formam, ἀκατάςατον eſſe dicũt, quod idem ſigificat, ac non ſeruans vnam exacte formam. hæc Gale. Ex quibus manifeſtum fit in his febribus inconſtantibus vrinas & acceſſiones varias eſſe, ac turbatas, & cauſas eaſdem facientes cõfuſas, & minime placatas, ob temporũ inconſtantiã & varietatẽ. Inde veto fient mala iudicia, hæc ſunt cũ prauis ſymptomatibus, & ſolẽt recidiuare: quoniam vbi cauſæ, quæ morbos efficiũt, diſpares ſunt, pars cocta excernitur, & cruda à iudicatione manẽs repetere facit morbũ. Id verò eſt mali iudicij eſſe. Quamobrem per ea tẽpora, præſertim ſi ad calorẽ & humiditatẽ magis inclinauerint, peſtẽ futurã recte prædicemu⁹ nihil boni ſperãtes in febribus, & earũ iudicationibus. ἀκατάςατος

APHORIS. IX.

Autumno morbi acutiſſimi & exitioſiſſimi magna ex parte: ver autem ſaluberrimum, & minime mortiferum.

COMMENT.

Vt diximus ſupra Com. 4. morbi autumnales quidam ſequuntur naturalem temporis anni *Morbi autumnales.*

constitutionem, quorum meminit apho. 22. quidam dierum ipsius inæqualitatem, de qua loquutus est, apho. 4. quidam eius ad æstatem sequelam, de quibus modo dicit, autumno fieri morbos acutissimos, & exitiosissimos, ὡς ἐπίπαν, hoc est, vt in plurimum, siue magna ex parte. Est sane autumnus omnium temporum pessimus, frigidus & siccus, si quis totam ipsam trium mensium constitutionem cōmensuretur, autore Hippo. li. De humana natura, cùm inquit, Siccus est autumnus, & hominem iam frigefacere incipit: fallitur autem Fuchsius contrarium sentiēs aduersus Musam. Nam etsi in calore & frigore sit inæqualis, solum ad meridiem est calidus, toto reliquo tempore frigidus, siccus quoquē & ea ratione naturæ nostræ contrarius, & est inæqualis calore & frigore in singulis ipsis diebus, quod naturæ affert imbecillitatem. Præterea excipit æstatem, in qua natura fuit à calore dissoluta: & humores assati, quorum dissolutionem frigus autumni reuocatione ad interna impedit. Ad quæ omnia sequitur, vt morbi acutissimi, id est, breuissimi cum periculo fiant, & exitiosissimi. Hæc vero magna ex parte: nam & quidā eorum sunt minus acuti, neque etiam exitiosi. Gal. his causam aliam addit, malum quorundam regimen, qui immodice vtuntur fructibus, mollis corticis, quos vocant, ὀπώρας, quoniam eo tempore maturescunt: id verò est autore Gal. com. 14. sequēti, secunda pars æstatis, à qua facti sunt cacochymi prędicti. Ver autem cùm temperatissimum sit, saluberrimum erit, & minime mortiferum.

Autūnus pessimus. *Fuchsius taxatur.* *ὀπώρα.*

Apho.

APHORIS. XI.

Autumnus tabidis malus.

COMMENT.

Autumnũ malum eſſe tabidis teſtatur Hippo. & experimentum, quoniam tabidi omnes languidi ſunt,& aridi, & ab autumno vtroque nomine læduntur: nam quoniam ſiccus eſt, ſiccos lædit: quoniam vero inæqualis languorẽ affert, atque ipſi languent. Tabidos autem hic φθίνοντας appellat, infra tamen apho. 16. & libro 1. de mor. pop. par. 2. ſectio. 13. φθινώδεις: Gal. tamen illo com. atque præſentis apho. tabidos dicit appellare Hippo. eos, qui quomodolibet conſumpti ſunt, ſiue vlcus pulmonis patiantur, ſiue non: nouimus autem aduerſiſsimum eſſe vtriſque autumnum. *Tabidi ab autumno læduntur.* φθίνοντας

APHORIS. XI.

De temporibus autẽ anni, ſi quidem hyems fuerit ſicca, & borealis, ver autem pluuioſum, & auſtrinum, neceſſum eſt æſtate fieri acutas febres, lippitudines, difficultates inteſtinorum, præſertim mulieribus, & his qui humidas naturas habent.

COMMENT.

Diuerſa ſunt morborum genera, quæ ſequuntur ſimplices temporum mutationes, ab his quæ ſequuntur multas ac varias diuerſorum temporum ſucceſsiones. Alia item ſunt morborum genera quæ debẽtur temporibus ſuam naturam

seruantibus, ab his, quæ in ipsis fiunt cum suam naturam seruant: præcedētia verò suam ipsorum non seruauerunt. De hoc mutationis genere agit Hippocrat. modo, & in Aphoris. 13. sequenti. De temporibus, inquit, si hyems sicca fuerit, & aquilonia, ac si diceret, frigida, ver autem australe & pluuiosum, humidum ac calidum statuit, necesse est æstate fieri febres acutas, lippitudines, & intestinorum difficultates. Sequuntur hi morbi æstate naturam suam seruante, ob præcedentis hyemis & veris mutationes, quāuis neque hæ magnæ fuerint, neque propriis naturis temporū contrariæ. Si quidem hyems natura sua frigida est, & Boreas sæpius per ipsam flare solet, teste Galen. lib. 1. De mor. popu. in prima constitutione, vbi exponens Hippocrat. partem, qua dixit: parui flatus aquilonij, inquit, flauerunt, siquidem paucis diebus aquilonij, & non vehementès, cum aquilonium magnum habere hyems cō sueuerit, & longo tempore. Quod vero siccam dixit, contraria est naturali, quæ frigida & humida esse debet, autore Galen. Cōment. 13. sequē. i. Humidam quoque significauit veris constitutionem, dicens: Ver austrinum & pluuiosum: scimus autem ver natura sua pluuias adferre non paucas, & austrum eo tempore flare: cæterùm cùm pluuiosum dixit, Græca ἔπομβρον, redundantiam pluuiarum significauit, non tamen contrariam vèri temperaturam. Fuchsius hyemis & veris constitutiones, naturalibus contrarias esse dicit, quas Hippocrat. modo depingit: fallitur tamen, vt ex dictis constat. Præterea cum constitutio

Hyeme Boreas flat.

Ver austrinum & pluuiosū.

ἔπομβρον

Fuchsius notatur.

tutio præsens veris, constitutionem hyemis corrigat, siquidem prior fuit ficcior iusto, & sequens iusto humidior, reliquum fuit, vt non essent sperandi morbi vere, sed sequenti æstate. Humiditate quidem perseuerante, & ad æstatem seruata, hac verò æstatis calore liquata, atque ebulliẽte, sequuntur putredines, quoniam calor, & humiditas putredinis principia sunt: fiunt etiam morbi ab Hippocrate traditi. Febres acutæ in humoribus incalescentibus & putrefactis intra vasa. Lippitudines, distillantibus humoribus à capite in oculos, quemadmodum vbi defluxerint ad intestina, dysænteria. Vera quidem vbi acres fuerint humores, & erodentes: vbi verò tales non fuerint, non vera fiet, decumbente sanguine ad intestina, & per eadem vacuato, erunt hæ cruentæ deiectiones, sed sine vlcere. Necessario tamen hæc sequi dixit, quoniam id non tantum experimento comprobauit, sed horum causas firmas esse agnouit ad prædictos morbos generandos. Quod constat ex his, quæ ab ipso tradita sunt libro De aere, aquis & locis, cùm inquit: Si verò hyems quidem sicca sit, ac borealis, ver autem pluuiosum & australe, necesse est æstate febres fieri, & lippitudines: cùm enim æstas de repente accedat, terra humida existente à vernis imbribus, & ab austro, necesse est æstum duplicatum esse, à terra irrigua & calida, & à sole vrente, cùm ventres in hominibus nondum constricti sunt, neque cerebrum resiccatum. Non enim fieri potest cum ver tale existat, vt corpus & caro non fiãt humore fluida,

adeo vt febres acutiſsimæ in omnes irruant, maxime autem in pituitoſos. At dyſænterias par eſt fieri, & mulieribus & viris humidioribus, & ſi quidem circa canis ortũ accedat aqua, & tempeſtas, & eteſiæ ſpirauerint, ſpes eſt ceſſationis, & vt autumnus ſalubris fiat: ſin minus, periculũ eſt ne pueri & mulieres moriantur. Minime verò ſenes, & qui ſuperſtites euaſerint, in quartanas deſinant, & ex quartanis in hydropas. Hæc Hippo. quibus docet horum temporum prædictas mutationes, prædictos morbos de neceſsitate afferre, vt cauſas, & præſertim euenire mulieribus, & viris (ſic enim legitur in quibuſdam codicibus apho.) qui naturas humidas habent, & modo addit, pueros. Adiunxit etiam ex mutatione temporis remedium, in præſenti ſi circa canis ortum eteſiæ flauerint. Sunt autem hę, venti quidam anniuerſarii, quod vox ipſa docet, qui ſingulis annis poſt canis ortum flare ſolẽt, quos frigidos & aquilonios eſſe ſcies ex Ariſt. lib. 2. Metheorologicorum cap. 5. Aquilonii autem venti flantes facile poſſunt malitiam ortam à calore & humiditate emendare, fuítque id à natura datum remedium aduerſus canis feruorem, ventus frigidus & anniuerſarius flans.

Ἐτησίαι.

APHORIS. XII.

Si tamen hyems fuerit auſtrina, pluuioſa & clemens, ver autem ſiccum & boreale, mulieres quarum partus ad ver ſpectant, ob quamuis cauſam manifeſtam abortiunt, ſi vero pepererint,

rerint, languidos ac morbosos infantes parient, ita vt statim moriantur, aut tenues & morbosi viuant: aliis autē difficultates intestinorum, & lippitudines siccæ fiunt, senioribus verò defluxiones statim interimentes.

COMMENT.

Duabus constitutionibus descriptis in præcedenti Aphoris. duas alias in præsenti opponit, vbi enim hyemem statuit siccam borealem: modo scribit, austrinam, pluuiosam. quod verò εὔδιος, etiam dixit, nihil refert, quamuis nihil ei respondeat, in præcedenti Aphoris. nam vox hæc εὔδιος, vt Cornarius transfert, clementem significat, nemo tamen negauit, hyemem austrinam & pluuiosam esse clementem: quam partem Galen. quoque in Commentario legit, & eandem Hippocrat. scripsit libro de aëre & aquis. Ver autem, inquit, siccum ac boreale, quod opponitur australi & pluuioso præcedentis Aphorismi. Mulieres quarum partus ad ver spectant, ob quamuis causam manifestam abortiūt. Morbos & symptomata quædam narrat, quæ vere eueniunt, de quibus est aborsus: ver enim frigidum & aquilonium humiditates à hyeme contractas intus conuertit, & ad vterum deductæ acetabula dissoluunt, ad quod sequitur aborsus, quauis occasione accedente, vt motu, labore, dolore, malo victu. Præterea cùm frigiditas ambientis poros inueniat patentes ob hyemis calorem, & humiditatem, penetrat ad vterum vsque. Quòd si ea de causa abortiant, sin minus parient infantes,

εὔδιος

Aborsus, quare.

qui ſtatim morie͂tur, aut languidos ac morboſos, hoc eſt, ægros ſimpliciter ad incidendum in morbos ab ortu naturæ aptos : id enim potuit frigus humori iunctus, penetrans facere. Aliis autem euenient difficultates inteſtinorum, à falſa pituita, quæ hyeme genita à calore, frigore ſuperueniente comprimetur ad inteſtina: vbi erodens dyſenteriam efficiet. Aliter etiam à calore & humore hyemis acceſcit ſanguis, ac dulcis pituita, quæ rurſus, coctione fiet ſanguis, adueniente tamen vere frigido, ſanguis ad inteſtina expreſſus dyſenteriam efficiet. Lippitudines quoque dixit ſiccas, fluentibus namque expreſſione humoribus à capite in oculos, lippitudo fiet, à qua ob ambientis frigiditatem & ſiccitatem clauſis poris nihil effluet. Senioribus fient in hac cõſtitutione defluxiones: ſic enim vertimus κατάρροι, à quibus ſtatim moriuntur, quod verum eſt vbi acres humores ad pulmonem abunde defluant. Suffocantur etiam nihil minus, vbi ad cor per arterias deſce͂dant, aut eaſdẽ ſoporiferas oppleuerint. Sed quare cùm Hippocrat. aphori. præcedenti ſtatuit hyemis & veris conſtitutionem, morbos ad æſtatem diſtulit ennarrare: in præſenti verò diſpoſitis hyeme & vere morbos narrauit vere factos, non eos, qui æſtate ſequenti fieri poſſent, æſtate naturam ſuam ſeruante, quemadmodum & ſeruauit in aphoriſ. præcedentis diſpoſitione, præſertim quoniam neque morbi, quos narrat in præcedenti apho. eueniſſent, niſi veris humiditas prorogata fuiſſet ad finem vſque, & æſtas corpora inuaſiſſet humida, ſic & ſi ver ſiccum tale ad æſtatem perſe

Difficul. inteſt. cauſa.

Lippitudinis ſiccæ cauſa.

Dubium.

perseuerasset, vti in præsenti disposuit aphor. fierent sane multi morbi æstate, nẽpe febres ardentes, vlcera in cute, & corporis cõsumptiones. Rursus vt veris humiditas, & calor potuerũt in cõstitutione præcedẽti emẽdare hyemis frigiditatẽ ac siccitatem, & proinde non euenere morbi eo tẽpore, sed æstate sequẽti: ita in præsenti siccitas veris, ac frigiditas, valuerũt emẽdare caliditatẽ & humiditatẽ hyemis, forẽtq; morbi in æstatẽ differendi. Dicemus, in præcedenti aphoris. constitutionem non fuisse longe diuersam à naturali, cum hyems aquilonia fuerit & sicca, sola siccitate contraria naturali, & ver australe humidum. Quapropter non sequẽtur ad eas constitutiones morbi, aut symptomata effatu digna, æstas autem eadem afferre potuit, superfluam humiditatem excipiens. Præsens verò constitutio longe à naturali dissidet, per quã hyẽs australis pluuiosa disponitur, ac propterea calida. Ver autem boreale, ac proinde frigidum, & siccum, vt vult Hippo. Hæc verò constitutio longe differt à naturali vtriusque tẽporis. Et quamuis temperatura sequẽs posset pręcedentem corrigere, ambæ à natura nostra essent alienæ, & frigiditas cum siccitate veris non emendasset humores collectos hyeme, cũ impediret eorũ dissolutionem, & præterea apertis poris per hyemem, corpora ipsa peruaderet, ac dictos ab Hippocr. morbos efficeret. Quòd verò meminerit horum morborum vere euenientium, non tollit, quominus sequenti æstate perseuerante siccitate morbi à nobis dicti fierent. Libro De aëre, aquis & locis hunc apho. ita scripsit,

Si verò hyems fuerit austrina,& pluuiosa, & clemens, ver autẽ boreale & siccum,& tẽpestuosum primùm quidem mulieres, quæ vtero gerunt, & partus ipsis ad ver instat, aborsum facturas verisimile est. Quæ verò pepererint, inualidos ac morbosos pueros parere, ita vt statim pereant, aut tenues ac debiles, & morbosi viuant. Atque hæc quidem mulieribus, reliquis verò dysenterias,& lippitudines siccas, & aliquibus deflnxiones à capite in pulmonẽ. Pituitosis igitur dysenterias fieri verisimile est, & mulieribus, pituita de cerebro defluente propter naturæ humiditatem. Biliosis tamen lippitudines siccas, propter carnis caliditatem & siccitatem. Valde autẽ senibus defluxiones, propter raritatem ac eliquationem venarum, adeo vt aliqui quidẽ de repẽte pereãt, alii verò semisiderati, dextra aut sinistra parte fiant.

APHORIS. XIII.

Si verò æstas sicca fuerit, & borealis, autumnus autem pluuiosus & australis, capitis dolores ad hyemem fient, & tusses, & raucedines, & grauedines, quibusdam etiam & tabes.

COMMENT.

In illa anni constitutione, quæ descripta est Aphoris. 11. hyems fuit aquilonia sicca, ver australe pluuiosum: neque attulerunt morbos hæc duo tempora, quoniam vnius distẽperies alterius præcedentis emendauit: verùm perseuerante humiditate veris ad æstatem vsque æstas morbos intulit,

tulit,

tulit,quos dixit Hippocrat. Modo pariter cum æstatem diſponat frigidam & ſiccam,autũnum humidum ac calidum , ſecunda tempeſtas diſtemperiem primæ emendat, ac proinde non in ipſa, ſed in ſequenti hyemali morbi fient. Adhuc hyeme ſuam ſeruante naturam,vt in Aphoriſ.11. ſeruauit æſtas. Cæterùm , vt ibi ad morbos procreandos æſtate opus fuit humiditatem veris per durare ad æſtatẽ vſque: ita ad procreandos morbos hyeme in hac conſtitutione opus fuit, vt autumni humiditas ad hyemẽ prorogaretur. Quẽadmodum etiam in illa cõſtitutione æſtate ſuam naturam ſeruante morbi euenerunt, it: modo poſt ſiccã cõſtitutionem æſtatis, & humidam autumni,hyeme ſuam naturã ſeruante, morbi fiũt, ſiue ſymptomata dicta in hoc Apho.Ea ſunt, capitis dolores,aceruata in cerebrohumiditate multa,& impedita ob hyemis frigiditatem tranſpiratione,& diſſolutione. Quòd ſi humiditas in capite abũdans non retineatur,dolorẽ nõ efficiet.Sed expreſſa deſcẽdens in thoracẽ & guttur tuſſes cõcitat,in aſperã pulmonis arteriam, raucitatem,in nares grauedinẽ. Præterea vbi acres humores & biliosi in pulmonẽ deſcendãt,aut ſalſa pituita, tabes fiet ex vlcerato pulmone,maximè verò in paratis ad phthiſim,quorũ pectus anguſtum eſt,& humeri alati.Illud etiam mihi addẽdum videtur, quod cum Hippo. Apho.11. diſpoſuit trium temporum conſtitutionem,hyemisſiccam & frigidã, veris calidã & humidã , morbos ſequi dixit ęſtate reſpondentes humiditati veris,quã in corporibus redundãtem reperit.Et propterea ad morbo-

Cap. dolores.

rum dictorum in eo apho. generationem nihil fecit constitutio hyemalis, sed potius obfuit: quoniã cõstitutio veris sequens multo humidior fuisset, magísque ad morbos æstatis parasset, nisi tempus præcessisset siccum, quod attemperauit veris humiditas, fuissétque multo morbosior æstas, si solam veris humidam constitutionem sequeretur, & prædita symptomata adhuc maiora euenissent. Quod in præsenti apho. pariter notãdum est: nam vbi Hippoc. statuit æstatem frigidam & siccam, autumnum deinde calidum & humidum, morbos scripsit, qui sequuntur hyeme suam naturam seruante, propter abundantiam humiditatis, quam reperit ex autumno præcedenti. Hæc vero humiditas fuisset multo maior, si non pręcessisset ęstas immodice sicca, qualis ab Hippoc. statuitur. Quapropter & morbi, atque symptomata, quæ tradita sunt in hoc apho. fierent, & adhuc vehementiora, vbi vnica tantum autumni constitutio à natura varia processisset, nulla in æstate facta à naturali temperatura mutatione.

APHORIS. XIIII.

Si verò borealis & siccus, ijs qui natura humidi sunt, & mulieribus cõfert, reliquis autem lippitudines siccæ futuræ sunt, & febres acutæ & longæ, quibusdam etiam & melancholiæ.

COMMENT.

Continuata oratione prosequitur quod ceperat in præcedenti aphori. dicens, Si verò æstas sicca fuerit & borealis, autumnus autem pluuiosus & australis, capitis dolores ad hyemem fient, & tusses,

tusses, & raucedines, & grauedines, quibusdam etiam & tabes: si verò borealis & siccus (autumnus nempe fuerit) iis, qui natura humidi sunt, & mulieribus confert, reliquis vero lippitudines sic cæ futuræ sunt, & febres acutæ & longæ, quibusdam etiam & melancholiæ. Quòd de autumno intelligenda sit sententia, docet ipse sermo, & attestatur Gal. in Commentario, & Cel. libr. 2. cap. 1. vbi ita transtulit apho. Si autem autumnus quoque æque siccus, iisdē aquilonibus perflatur, omnibus quidem mollioribus corporibus, inter quæ muliebria esse proposui, secunda valetudo contingit. Durioribus verò instare possunt & aridæ lippitudines & febres partim acutæ, partim longæ, & hi morbi, qui ex atra bile nascuntur. Hinc duo constare poterunt, de autumno esse aphoris. ac voluisse Hippocrat. hæc symptomata euenire, vbi æstas sicca fuerit, & borealis, sic etiam & autumnus, nec opus spectare hyemem: in autumno etenim notum est iuuari mulieres, & quæcunque corpora humida ac mollia fuerint, quoniam attemperantur. Aliis autem, quorum naturæ siccæ sunt, siue durioribus, lippitudines siccas vēturas, quoniam bilis arefacta, & acrior reddita à cerebro in oculos transfusa lippitudines efficiet, à quibus ob cutis ariditatem nihil effluet, febres quoque acutæ succedent, absumpta serosa humiditate bilis, & ipsa intra venas acriori reddita. Hæc autem febres efficit ardentes, quæ syncera bilis appellatur. Notum etiam euadet, quòd cùm bilis arescat, & pars eius crassior reddatur, tenui absumpta, tum etiam sanguis, ita vt

plurimũ transeat in melancholiam, futuras quoque febres longas, & quibusdam melancholias, id est, mẽtis turbationes ab humore melãcholico in capite, idq; citra febrem. Legimus autẽ febres acutæ & lõgæ, quoniã ita legit Cel. in citato loco, & ita Hippo. habet, li. De aëre, aquis & locis. Cùm inquit: Quòd si borealis sit ac siccus, & vsque in arcturum, pituitosis confert, & præsertim eis, qui natura humidi sunt, & mulieribus. Biliosis autẽ inimicissimũ est: valde enim exsiccãtur, accidûntq; eis lippitudines siccæ & febres acutæ, καὶ πολυχρόνιοι, id est, ac diuturnæ, & aliquibus melãcholiæ: si quidẽ quod liquidissimũ est in bile & aquosissimum, absumitur, densissimum verò & acerrimũ relinquitur, quod idẽ accidit secundũ eandẽ rationem circa sanguinẽ, vnde & hi morbi his accidunt, pituitosis autẽ hęc omnia cõmoda sunt, & in hyemẽ perducuntur ab alio in aliud exsiccati. Adiecit itaque Hippo. causam eorũ, quæ habẽtur in Apho. & præterea cõstat, legi debere, febres lõgæ, & vbi in codicibus Galenianis legitur, κόρυζαι, id est, grauedines, legẽdũ potius, tum in Apho. tũ in Gal. Com. καὶ πολυχρόνιοι, hoc est, & longæ. Falsum autẽ est, quod alter Hippo. imposuit dicens, libro De aëre, & aquis, scripsisse, & grauedines longæ, cum ex adducta scriptura nihil tale constet, quam tamen ad literam trãstulimus ex Græco Aldino codice. Præter hæc non foret difficile, multas alias temporum constitutiones cõponere, ac morbos in ipsis euẽturos prædicere, intellecta singulorum natura, & à naturali temperamento, variati

Codex Græcus corrigendus.

Quidã taxatur.

variatione, in calore, frigore, humiditate, ac ſiccitate, & compoſitis eiſdem, atque tum qualitatibus, tum etiam temporibus diuerſimode mutatis. Cæterum in apho. hæc tantum ſcripſit Hippo. aliis alia relinquens.

APHORIS. XV.

Ex anni tamen conſtitutionibus in ſumma, ſiccitates pluuijs ſunt ſalubriores, & minus lethales.

COMMENT.

Si quis hunc apho. ordine ſtatuere vellet, vt Gal. docet in Comm. primo, ſcriberet, quintum ab eo 17. ab eo hunc, 15. atque foret. 7. ordine inter omnes. Laudat autem in hoc ſiccam conſtitutionem, vituperat humidã, & iure quidem: nam magna pars morborum habet ortum ex abundantia excrementorum: hæc verò pluuiarum copia augetur, & ſiccitatibus abſumitur. Quin & excrementa vacuare non eſt facile, quando purgantia medicamenta non conueniunt advacuanda ea, quæ quotidie congerũtur, & frequens purgatio facta ſingulis menſibus, præter id, quod nocet, homines ducit in prauam conſuetudinem. Si vero balneis tentaueris vacuare quotidiana excrementa, cutem ſolam mundabis, ſed carnem relinques excrementis ſcatentem. ſola reſtat exercitatio, qua ſi quis tempeſtiue, & multis præceptis ſeruatis vtatur, magis quàm ipſa temporis ſiccitas proficiet: ſed ſiccitas temporis ſecundum locum habebit ad ſeruandam ſanitatem. Quòd ſi

Sicca conſti. laudatur, humida damnatur.

adhuc ſicca exiſtente cõſtitutione morbi euenerint, minus erunt lethales, vbi tempori reſpondeant. Aut dicemus minus lethalem eſſe conſtitutionem, per quam rarius eueniunt morbi.

APHORIS. XVI.

Morbi autem in pluuiarum copia fiunt magna ex parte febres longæ, ventris fluxiones, putredines, comitiales, atoniti, & anginæ. In ſiccitatibus vero tabes, lippitudines, morbi articulares, vrinæ ſtillicidia, & difficultates inteſtinorum.

COMMENT.

Morbi conſti. humidæ. Cum in apho. præcedenti ſiccã conſtitutionem humidæ contuliſſet, in hoc morbos vtriuſque recitat. In conſtitutione humida, dicens, fieri febres longas, quoniam aucta humiditate diutius prorogantur humorum coctiones, & morborum fines Vẽter quoque laxior redditur, & inde dixit ventris fluxiones, fiunt etiam putredines, tum in humoribus, tum etiam in membris ipſis, quoniam humiditas eſt alterum putredinis principium. Comitiales morbi aucta in cerebro pituita, vti & apoplexiæ, vbi ſubſtantia cerebri multa irrigetur. Anginæ tamen ſi à capite in fauces delinauerit humor, aut aliunde defluxerit. Hæc de humidis conſtitutionibus & morbis dicta facilia ſunt. Sed *Morbi cõſtit. ſiccæ.* quæ de ſicca conſtitutione dixit, non plane diſtincta, vt inquit Gale. egent enim diſtinctione, ad veritatem. nam dixit: Tabes fiunt, lippitudines, morbi articulares, vrinæ ſtillididia, & difficultates inteſtinorum. Tabes ſanę proprie dicta non fit

fit à sola siccitate, sed à frigore nimio, aut calore & humiditate: est enim consumptio cùm vlcere pulmonis, vlcus autem fit à frigore dirruptis vasis, aut calore humore distillante in pulmonem, vt Gal. vult: Erit igitur vera sententia de tabe, id est, consumptione, sine vlcere, quo modo accipi nonnunquam Comen. 11. docuit supra: Cum igitur id non explanauerit Hippo. recte etiam lippitudines siccæ fient, aut tabes cùm lippitudine coniungenda, ac legẽdum tabidæ lippitudines, à quibus præ siccitate nihil manat, & per quas oculi tabescunt. Articulorum dolores non adeo notum est quomodo fiant in sicca constitutione, nisi arthriticos appelles eos, qui quomodolibet laborãt articulorum morbo, siue ob intemperiem, siue ob acrẽ aliquem humorem, ibidem arefactũ. Vrinæ stillicidia fiunt ob nimiã siccitatẽ, laborãte vesica, & imbecilla reddita. Difficultas intestinorũ accidit, vbi ob calorem siccitati coniunctũ humores acres generẽtur, qui ad intestina confluãt, quales & vrinæ stillicidium ad vesicã conuersi efficere possent. Hęc cùm nouisset Gal. inquit: Indistincte loquutus est Hippo. Modeste admodũ dissentiens ab ipso, & obscuritatis, non falsitatis eũdem notãs. Multo aliter sane, quàm is, cuius aliàs meminimus, qui Gal. taxans dixit, ipsum nõ satis intellexisse Hipp. & ob inopiam consilij confugisse ad friuolas enarrationes, qui modestior esse posset erga magistros. Gal. namque apho. Hipp. indistinctum, clarissimis expositionibus illustrauit, verùm, & quoad fieri potuit, distinctum reliquit, si bene aduerteris, hæc vera inuenies. *Notatur quidam.*

APHORIS. XVII.

Quotidianæ verò constitutiones boreales corpora confirmant, valida, agilia, bene colorata, melius audientia efficiunt, vẽtres exsiccant, oculos mordent, & si dolor quispiam in thorace præfuit, affligit magis. Australes tamen corpora dissoluunt, & humectant, capitis grauitates, auditus hebetudines, & vertigines faciunt, in oculis & corporibus difficilem motum, & ventres humectant.

COMMENT.

Commentario, 15. cum Gal. diximus hunc aph. post quintum ordine sequi, ibi enim austri, & boreæ cum præualuerint, potentiã ostendit, & symptomata, quæ ad eos sequuntur. Modo vero quid faciant in quotidianis constitutionibus, etiamsi nõ diu durauerint, & præualuerint per anni tempora, à boreali initium faciens, dicit: corpora confirmare: si quidem ea densat frigiditas cum siccitate, valida etiam reddit, quoniam calorem intrò reuocat, ad quod sequitur, vt omnes actiones, tã animales quàm naturales melius fiant: inde agilitas oritur, bonus calor, bonus auditus: nam & ariditas ad bene audiendum commoda est. Mala tamen nonnulla refert, quæ ad boream sequuntur, parua quidem & quæ malis ab austro ortis conferri non debeant.. Hæc sunt ventris siccitas, arefactis fæcibus, aut calore interius reuocato, consumpto humore. Morsus oculorum, quem à frigore

Boreales constitu. quotidianæ.

frigore fieri Gal.teſtatur li.4.De ſimpli.med. fac. cap.1.& id demonſtratione confirmat.Et dolores thoracis, ſi qui præfuerint, auget. notũ autem eſt frigidos ventos thoracem ſubire,& membraneas atque exangues partes offendere.Hæc mala ſunt, ſed parua:quæ verò ſequuntur auſtrum, plura & peiora,quibus bona nulla fere addidit Hippo. vt fecit cùm boreæ facultates tradidit.Auſter itaque corpora humectat,ad quod fere omnia alia mala ſequuntur: nam ea de cauſa corpora diſſoluit, laxatis neruis & muſculis,capitis grauitates, & auditus hebetudinesCom.5.expoſuimus,vertigines oppleto capite,humore deinde in flatum ex parte verſo,& difficiles motus,tũ oculorũ,tum etiã totius corporis,ob cauſam dictam.Hoc tamẽ atque vnum bonum ad auſtrum ſequi adiecit, nempe ventres humectari, melius enim eſt excrementa facile deſcendere per ventrem, quàm cohiberi, quod apho. 53. ſectionis ſecundæ Hippo. docuit. Totius vero apho.ratio ad apho.15.referenda, in quo dixit, in ſumma ſiccitates pluuiis eſſe ſalubriores: ibi enim vniuerſaliter docuit veritatem, quam hic exemplis firmauit. *Auſtrales conſti.quotidianæ.*

APHORIS. XVIII.

At vero per anni tempora, vere quidem atque æſtatis initio, pueri & qui hos ætatibus ſequuntur immediate,optimè degunt, & maxime ſani ſunt, æſtate autem,& autumno vſque ad aliquid,ſenes. Quod vero reliquum eſt, hyeme qui medias tenent ætates.

COMMENT.

Pueri æstatis initio & vere.

Quibus anni tēporibus singulæ ætates optimè degant, in hoc docet apho. à vere initium sumēs, in quo atque in æstatis initio pueros optimè degere dicit, & eos, qui pueros ætatibus sequuntur immediate, siue per ætates sequuntur immediate. Sunt autem hi adolescentes: dixit enim, Pueri, *καὶ οἱ τουτέων ἐχόμενοι τῆσι ἡλικίησι.* Significat autem, ἔχομαι, sequor immediate, vt apud Lucianum reperies, in vaticinio mortuorum, & ita Celsus transtulit. Pueri proximique his vere optime valent, & æstate prima tutissimi sunt. Huius rei ratio est, quoniam adolescentes temperatissimi sunt. Est enim hæc omnium ætatum optima, autore Gal. in Comm. & li. 6. De sani. tu. inquit, Optimam namque temperiem in adolescentia corpus obtinet. Optima verò temperatura seruari debet simili tempore, id autem ver est, tempus tēperatissimum. Prima autem æstatis pars, quam paucissimū à veris natura dissidet: nā vnum quodque anni tempus tribus partibus natura diuisum est, prima præcedēti est similis, postrema sequenti, media exquisitè seruat tēporis illius naturam. Itaque veris prima pars non longe distat, natura, à postrema hyemis, neq; postrema pars veris longe abest ab æstatis initio, sicuti neq; æstatis initiū à fine veris. Quapropter recte Hipp. dixit vere & æstatis initio optimè degere pueros & adolescentes: ætates enim, vt & tempora ipsa, parū natura distāt, & vti adolescentes, ita & pueri per ea tempora optime degent. Gal. verò in Com. magis exquisitū sermonem fuisse dixit, si ita scriberetur:

Ado-

Adolescentes vere, pueri æstatis initio optime degunt: sunt etenim pueri paulo humidiores iusto, quapropter tēpore paululū ficciore melius, quā tēperatissimo degēt. Ille vero, qui solet obesse, his verbis Gal. taxat: Non enim profecto probo quod Gal. dicit, fuisse ita scribendū, vt distinctus sermo euaderet, Vere quidē adolescētes, & in principio æstatis pueri. Quasi pueri melius habeāt in principio æstatis, quā in vere. Nam est hoc aperte falsum: nihil enim adeo seruari in pueris debet, quā humiditas, neq; à causa quapiā deterius afficiūtur quàm à sicca, & calida causa: quia ob naturalem mollitiem, & raritatem partium facile dissoluuntur: hæc ille. Cæterum meo iudicio facile constabit quàm aperte fallatur, qui Gal. sententiam dixit aperte falsam: si namque pueri & adolescentes non omnino eandē sortiuntur temperaturam vt constat, non etiam idem omnino tēpus ad conseruationē desiderabunt, ac proinde falsum erit citra distinctionē vere & æstate incipiente, pueros & adolescentes optime degere. Quòd si pueri vere optime degunt, quando dices adolescentes optime degere? Rursus si pueri non degunt optime initio æstatis, quoniā à calore & siccitate dissoluuntur, quomodo seruari poterunt adolescentes, qui calidi & sicci non sunt, ac dicat, qui sunt qui optime degūt æstatis initio? & eos ab aliis distinguet, & egebit distinctione, qua non est vsus Hipp. Deinde pueri parē habent calorē cum adolescentibus & iuuenibus, nā pueri & adolescētes augentur, & eos cōferens iuuenibus parē habere calorē probat Gal. li. 2. De tēperamentis, & nos in

Notatiuq; quidam.

Gal. ab iniuria tuetur.

eius expositionem multa diximus lib. 1. De arte medēdi cap.4.quo loco adolescentium optimam probauimus temperaturam,puerorum item,adolescentium,& iuuenum calorem parem: falletur igitur ille cum dicat puerorum temperiem calidam & humidam.nam quamuis plus habeant caloris innati,quæ augentur corpora,ille calor temperatus est,& qualis in adolescentia. Habent sanè pueri redundantem humiditatem, quæ etiam seruari natura debet, ad incrementum, & vitæ prorogationem. sed non seruatur(vt inquit)prima æstate,bene est:verū cum Galenus dixit,pueros initio æstatis optime degere, id tātum voluit magis securos esse à morbis, nihil de augmento curans,quod ætatis processu speratur,idem enim est optime degere,& minime ægrotare, ac securissimos esse.Hoc est quod Hippocrates voluit dicens:Et maxime sani sunt. at vero sunt pueri initio æstatis securissimi: quoniam in tempore paulo iusto ficciori,ętas paulo iusto humidior à lapsu & morbis qui ab ea humiditate euenire possent, seruatur,& securissima est. Et ptopterea Celsus dixit cum Hippocrate: Et ęstate prima tutissimi sunt.Diuersum esset, si quis quęreret,quod tempus ad conseruandum humorem puerorum, qui ad extensionem est necessarius,erit melius,ac diceremus veris initium:Hippocrates tamen de sanitate pręsenti & securitate à motbis loquitur,de qua optimam distinctionem adhibuit Galenus, cùm dixit,Adolescentes vere,& pueros initio æstatis optime degere.Neque resolui pueros æstatis initio putandum, sed eorum ctuditates coqui,

&

& eorum humiditatem parũ mutari versus temperamentum, vti & parum à veris natura distat æstatis initium. Inquit deinde Hipp. Aestate & autumno, vsque ad aliquid, senes. Pars illa, vsque ad aliquid, Græce habet μέχρι μέν τινος, quã quidam vertunt, vt Fuchsius, aliquãtisper, referentes eam ad senes ac si Hipp. vellet senes quadãten⁹ bene habere æstate, & autumno, quod significare videtur, cùm transfert sequenté orationem dicens: Reliquo hyemis tẽpore, qui inter has ætates medij sunt: quasi totius autumni meminerit, quãuis in Com. diuersum ab eo, quod in apho. scribit, videatur sentire. Nos tamen partem illam, μέχρι μέν τινος, ad autumnum referimus: senes nãque ęstate bene valẽt, quoniam hæc ætas frigida est, & calore æstatis corrigitur, & idẽ fit initio autumni, quod diximus, vsque ad aliquid. interim enim calor æstatis perseuerat. Postremo dixit, τὸ δὲ λοιπὸν, τοῦ χειμῶνος, οἱ μέσοι τῇσιν ἡλικίῃσι, quod est, Quod vero reliquum est, hyeme, qui medias tenent ætates. Sunt autem hi iuuenes, atque subsistentes à 25. anno, in 35. iuuenes, à 35. in 49. subsistẽtes, siue crudi senes. Iuuenes enim hyeme bene admodum valent, quoniam calor eorum non superatur, sed ad ventrem se conferens validior redditur, & in vniuersum attemperatur ipsius qualitas, quæ siccitati cõiuncta est. Autumno autem post primam partem, quam senibus commodam dixerat, crudi senes attemperantur ab ea autumni parte, quæ iam hyemem refert: est enim, vt lib. 1. De arte medendi, cap. 4. docuimus, eorum temperies parum admodum declinans à iuuentu

Fuchsius notatur.

te, & vtraque calida est, & sicca, sed minus calida subsistentium, paulo item siccior, ita vt ab humiditate postremæ partis autumni iuuetur. Aut dices iuuenes & subsistentes, hyeme bene degere, dixisse, & prętermisisse reliquum autumni: iuuenes autem, & subsistentes, qui à iuuenibus, insensibili lapsu labuntur, hyeme optime degunt, quoniam fere eandem habent temperaturam, & hyemi aduersam. Quod Celsus ita dixit: Iuuenes hyeme, quíque inter iuuentutem senectutémq; sunt. Vbi duarum meminit ætatũ. Nam duæ sunt ætates mediæ inter adolescentes & senes, & has dicit Hippo. optime degere hyeme, & maxime sanas esse. Cùm autẽ dixit: Quod vero reliquum est, totius anni, nempe hyeme, qui medias tenent ætates, id est iuuenes & subsistentes, optime degunt, atque sanissimi sunt, siue, vt dixit, maxime sani: si quidem hyeme iuuenes & subsistẽtes probe seruãtur, & sani maxime degunt. Licebit quoque, vt apud Gal. in Comm. ætates conferre regionibus, & facile inuenire, quæ ætates in quibus regionibus optime degent. Temperatæ enim in temperatis sanissimæ sunt, & distẽperatæ in contrariis ad portionem.

APHORIS. XIX.

Morbi autem omnes in omnibus temporibus fiunt, magis autem quidã, in quibusdam ipsorum, & fiunt & proritantur.

COMMENT.

Quamplurimas habent suæ generationis causas morbi quicunque: omnes siquidem, quas non natu-

naturales appellamus.Cùm igitur aut omnes,aut plures earum modum excedentes possint occurrere quouis anni tempore,poterunt quoque & in omni tempore quiuis morbi generari,& si in quibusdam quidam magis fiant, & proritentur. Veluti tertiana hyeme visa est,ab ira,exercitatione immodica,& cibis calidis orta,æstate tamen frequentius generatur, & genita proritatur magis, hoc est, ad maiorem perducitur vehementiam. Verum etiam est,exquisitā tertianam,alio quàm æstatis tempore non generari:Gal.enim lib.2.De diffe. fe. cap. 3. ad generationem febris tertianæ simplicis, tempus exposcit,atque regionem calidam & siccam.

APHORIS. XX.

Vere quidem furores, melancholiæ,morbi comitiales,sanguinis fluxus, anginæ, grauedines,raucedines, tusses,lepræ , impetigines , alphi,pustulæ,vlcerosæ multæ,tubercula,& articulorum dolores fiunt.

COMMENT.

Quamuis omnium anni temporum ver optimū sit & temperatissimum,quā plurima morborum genera in eo fieri testatur Hipp.quæ nos quoque euenire conspicimus. Non equidem sua ratione, sed quatenus vires roborat,& calor ipsius hyemi succedens humores in ipsa,aut etiam ante ipsam congestos, agitat,& dilatat. vis autem valida excrementa superat, & à corpore pellit: aut vbi id facere nequeat, in partes ignobiles transponit: fit tamen nonnunquam , vt neque abundantiam vincere, neque ipsam ad partes dictas *Morbi veris.*

transponere valeat, eam tamen diffundat, & in partem aliquam præcipuam impetu pellat. His suppositis notum est, etiam si vere morbi plurimi fiant, non esse causam in ipsum reiiciendā: quemadmodum enim Gal. in Comm. dixit, quamnis exercitatio mala quędam afferat corporibus, ipsa ex se vtilissima est. Quod Hippo. lib. 6. De mor. pop. parte. 5. scripsit dicens: Vlcera erumpent, si impurgatus quis laborauerit. Morbi igitur vere fiunt nonnulli, qui aliis temporibus magis debentur, vt licet videre conferenti morbos ab Hippocrate scriptos cum temporibus anni sequentibus, in quibus eosdem repetit. Sed nos modo singulos ordine persequamur. Furores sunt animi turbationes, & deliria ab humore melancholico assato, vti & melancholiæ ab ipso naturali frigido, ac sicco humore fiunt, sanguinis & aliorum fæce similiter cerebrum occupante. Morbi comitiales fiunt à pituita, sed & quandoque à melancholia. Angina à pituita in guttur delapsa. Sanguinis fluxus veri proprius est, dilatato sanguine: is enim aut per nares, aut vterum, aut venas ani, manat. Grauedines, raucedines, & tusses, læsis & occupatis ab humorum copia naribus, aspera pulmonis arteria, faucibus aut thorace eueniunt veris ratione, qui tamen perniciosi non sunt. Lepra, apud Paulum lib. 4. cutis aspredo est, cum pruritu, orta ab humore melancholico, altam cutim orbiculatim depascens, à qua squamulæ decidunt. Impetigo verò à tenuibus, serosis, & acribus humoribus fit, crassioribus aliis mixtis. In hoc malo videmus scalpta cute, manare ichores.

Furores. *Comitiales.* *Angina.* *Sanguinis fluxus veris proprius.* *Grauedines.* *Lepra.* *Impetigo.*

ἄλφοι

ἄλφοι, vitiligines Latinis sunt, sed sunt albæ quædã, aliæ nigræ, in cute, quæ & pilorũ colorẽ mutant: & ab albis, albos pilos videmus ortos. Albæ ab humore fiunt pituitoso, nigræ à melancholico. Hispani albirazos appellant. Pustulæ etiam fiunt vlcerosæ multæ, quas appellat ἐξανθήσεις, & sexta sect. apho. 9. ἐξανθήματα. & lib. 3. De mor. pop. par. 3. secti. 51. ἐκθύματα, dixit, & Gal. in Commentario appellationem de sponte in cute efflorescentibus factam asserit. Sunt autem ex his puerorũ variolæ dictæ, & morbilli, Hispanis viruelas y sarampione. Nam & li. 6. De morbis pop. parte 1. Com. 20. morbum hunc infantibus molestum esse dixit. At verò ad finem vlcerantur serosa cute hæc exanthemata. Tubercula etiam fiunt, idest paruæ inflammationes, quas appellamus nascentias, & in articulis dolores ad eosdem humore traducto, vt ad ignobiles particulas.

Ἄλφοι. ἐξανθήματα. ἐκθύματα. Tubérculus.

APHORIS. XXI.

Aestate autem ex his quidam, atque febres continuæ, & ardentes, & tertianæ plurimæ, & quartanæ, & vomitus, & diarrheæ, & lippitudines, & aurium dolores, & oris vlcerationes, & pudendorum putredines, & sudamina fiunt.

COMMENT.

Antequã æstatis morbos proprios narret, quosdam alios fieri in ipsa dicit ex his qui fiunt, vere, vti sanguinis fluxus, furores, pustulæ vlcerosæ: quoniam æstate ob humorum assationem hæc mala fieri possunt, aut ob eorum efferuescẽtiam.

Aestatis morbi. Verùm principium æſtatis ſimile veri eſt, ac proinde morbos veris afferet. Fiunt autem æſtate morbi peculiares, febres continuæ, & ardentes, & tertianæ, bile abundante, ac putrefacta in vaſis aut ab eiſdem extra miſſa: fiunt etiam vomitus, & ventris fluxiones, quas diarrhæas vocant, decumbente bile ad ventrem: lippitudines etiam, *Musa taxatur.* ſed non ſiccæ, vt Muſa voluit: quoniam humores acres, mordentes oculorum membranas, non poſſunt non proritare lacrymas, vbi non adfuerit magna cutis adſtrictio: ea vero æſtate non adeſt, ſed magna pororum apertio. Aurium item dolores, oris vlcerationes, & pudendorum putredines, humore bilioſo ad has partes fluente, & mordẽte, ac putrefacto. *Sudamina.* Sudamina item fiunt, quæ cutis aſpredines ſunt, quales infantibus fieri videmus, & quibuſdam aliis natura humidis, & fœminis quarum cutis eſt mollior, æſtatis tempore iuxta meridiem, & parum durant. Accidunt ex ſanguinis ebullitione ſeroſa parte & acri ad cutis poros deducta, nec diſcuſſa, nec in ſudorem manante, ſed retenta ad ſpeciem puſtularum multarum, & minutiſſimarum. *Sarpullido.* Hiſpani dicunt, ſarpullido. Quartanarum etiam meminit Hippo. quæ vſtione bilis fieri poſſunt.] Sed partem hanc quidam non legunt, nec Gal. in Comm. eius meminit, nec Celſus, & apho. ſequenti dicit, Autumno fieri plurimos æſtiuos morbos & febres quartanas, ab æſtiuis morbis ſeparans ipſas. eam tamen partem libro octauo de placi. Hippo. & Plato legit.

APHO

APHORIS. XXII.

Autumno verò plurimi morbi æstiui fiunt, & febres quartanæ, & erraticæ, & lienes, & hydropes, & tabes, & stillicidia vrinæ, & leuitates intestinorum, & difficultates intestinorum, & coxendicum dolores, & anginæ, & asthmata, & ilei, & comitiales, & furores, & melancholiæ.

COMMENT.

Autumnus sua natura frigidus & siccus est, & inæqualis, ex frigore & calore, quæ duo singulis diebus fiũt, mane & vespere frigus, ad meridiem calor, ob frigiditatem cohibet effluxum & transpirationem humorum, qui æstate aucti sunt, & quidam assati, ob inæqualitatem frigoris & caloris, totam ipsam naturam languidam reddit, & partes corporis languẽtes arguit. Quapropter nõ tantum vt de æstate dixit morbos quosdam veris facere, ita modo autumnum, quosdam ęstatis, sed plurimos, quoniam æstas ad cutem vti ver deducit quosdam humores, & morbos veris. Verùm autumnus omnem fere effluxum humorum æstate genitorum cohibens, plurimos æstatis morbos affert: sed sunt autumno proprij: quartanæ à melancholia, quæ à frigore & siccitate habuit generationẽ, aut assatione genita fuit æstate, hæc vero autumno retinetur, donec putrescat: fiunt quoque febres erraticæ, tũ ob temporis inæqualitatem, tum ob humorum crassitiem, ob quam febres quæ errabili modo apprehendunt, quartanę sunt futuræ. Lienes intumscunt delata ad ipsos

Morbi autumni.

Autũnus cohibet humorũ effluxum.

melancholia,& inde consentiente iecore,hydropes succedunt. Tabes, quoniam temporis inæqualitas languori,& extenuationi paratos arguit statim. Vrinæ stillicidia expressa bile ad vesicam, aut ipsa à frigore offensa, quod fit cùm calor poros aperit, deinde frigus subito inuadit. Leuitates & difficultates intestinorum, expressis humoribus ad intestina, qui summam cutem eorum exulcerantes ante coctionem cogunt expelli cibos,aut eosdem ob languorem non continent venter& intestina: Si verò profundius intestina exeserint, difficultates intestinorum pariet, coxendicum dolores fiunt crasso sanguine truso ad eos articulos, maxime pituitæ mixto. Sic & angina & fauces,& asthma ad pulmonem, compresso sanguine, qui æstate efferuescebat, & ad cutem euellebatur,atque eo pituitoso. Ileus fit tenui intestino inflammato,retentis fęcibus.Morbus etiam comitialis detegitur in his, qui eo solent aliàs laborare, præsertim quos melancholia facit. Maniæ item & melancholiæ ad caput transmissa melancholia calida assata, & efferuescente, aut fæce sanguinis crassa frigida & sicca fiunt.

Ileus.

APHORIS. XXIII.

Hyeme, verò pleuritides,peripneumoniæ, grauedines,lethargi,raucedines,tusses,dolores pectorum, laterum,lumborum, & capitis vertigines,apoplexiæ.

COMM.

COMMENT.

Ad finem morbos refert, qui hyeme fiũt, suam naturam seruante. Est autem hyems natura frigida & humida, morbos igitur pariet à frigore & humiditate ortos, & partes frigidas facile lædet, & morbos ex defluxione concitabit, capite repleto. Hinc facile causas morborum traditorum ab Hippocrate reperies. Pleuritides enim fiunt sanguine expresso, aut à capite defluẽte in membranas thoracem subcingentes. Quòd si in pulmonẽ decũbat, pulmoniam faciet: lethargum verò, si in cerebro pituitosus sanguis aceruetur, atque putrescat. Hanc partem non omnes codices habẽt. cæterum legitur à Galeno li. 8. De placitis Hipp. & Pla. quo loco hunc aphoris. citat, Grauedines, raucedines, & tusses ex defluxione omnes nascũtur, quas frigus cum humore facit. Dolores pectorum, & laterum, siue costarum, fiunt à frigida intemperie, aut ab aëre frigido, qui flatus modo ingrediens solet eos dolores afferre. Dolores etiam lumborum ob eandem causam: sunt autem lumbi spacia vtrinq; à vertebris quinque, quæ à thoracis vertebris ad os sacrum ordine procedunt, caput à frigore dolet, & ab humore crasso grauatur, is vero in flatum versus, & agitatus vertiginẽ, occupans autẽ cerebri substantiam, apoplexiam facit.

Morbi hyemis.

Pleuri. generatio.

Lumbi.

APHORIS. XXIIII.

Per ætates verò talia eueniunt, paruis quidem, ac nuper natis puerulis, aphthæ, vomitus, tusses, vigiliæ, timores vmbilici imflammatio-

nes, aurium humiditates.

COMMENT.

In hac secunda parte huius sectionis morbos singulis ætatibus familiares narrat, à primo ortu infātiū auspicatus. Puerulis nuper natis, & paruis, hoc est iis, qui quāuis nuper nati nō sunt, nōdum tamē veniūt annumerādi iis, quorū mentionē habebit in sequēti apho. qui propè iam dētes edere debēt. Sunt igitur hi à primo ortu vsq; ad mēsem septimū, & vltra ipsum, autore Paulo li. 1. ca. 9. nā nō omnibus est idem terminus definitus. De paruis igitur, ac de nuper natis puerulis loquens, inquit, Aphthæ eueniunt. Referūtur sane morbi eorū omnes aut ad tēperaturam, aut ad victū. Pueruli humidissimi sunt, & eorū cibus est lac, quod cū exugitur, sua serosa parte palatū detergendo exulcerat, concedente mēbranę ipsius mollitie. Vomunt etiam frequēter, quoniam plurimū lac, & supra modū accipiunt, quod aut copia grauat vētriculum, aut corrumpitur, mordet, & vtcunque pellitur: quoniam & retentricē habent imbecillam. Tusses, distillante à capite in thoracem humiditate multa & serosa, multa quidē natura, serosa verò ex alimento. hanc partē non legit Galen. in Com. legit tamē ipsam li. 8. De placitis Hippo. & Plat. Vigilant item infantes, quamuis natura somnolenti sint, quoniam lac corrumpitur in eorum ventribus, & fumus caput tentat, & eos à somno excitat. Accedit ad id, quòd cum tenerrimam habeant cutem, ab vrina & excrementis mordetur, & inde vigilant & clamant. Timent in somnis, & pauidi excitantur, ob fumos lactis corrupti in caput

Puerulorū morbi. *Aphthæ.* *Vomitus puerulorum.* *Tussespuerulorum.* *Vigiliæ infantium.* *Timor in somnispuerulorum.*

caput aſcendentes, qui imaginē præbent rei terribilis, quæ ipſis talis appareat. Quod verò eoſdem maxime terret, eſt imaginatio caſus ab alto: nam & id vigilantes timent, quoniam ſe deſtitutos putant, qui ante id omni ex parte ab vtero amplexabantur. Id agnoſces ex tremulis motibus brachiorum & crurũ, cum à nutricibus nudi ſubleuantur. Vmbilici fiunt inflammationes, ſanguine ad partem vulneratam & dolentem tranſmiſſo. Per aures humiditates purgantur, quę in capite abundant. Quòd verò & per nares purgētur, natura fit, & ſine morbo. Narrat verò Hippo. modo morbos: non meminit tamen comitialis, quoniam non eſt iis tantum familiaris, ſed magis euenit iis qui dentes edunt, quod conſtat ex apho. ſequenti: nam conuulſiones motus conuulſiuos comprehendunt, & comitialem morbum. Numerat autem conuulſiones inter morbos eorum, qui dentes edunt, & Prognoſtico 34. libri 3. conuulſiones, dixit, promptiſſimè euenire pueris quamprimum editis vſque ad ſeptimum annum: non igitur eſt familiaris nuper natis, qui adultioribus etiam euenit, & eis magis, vt in apho. ſignificat ſequenti: hoc eſt, quod Commentario 29. dicit ex Hippocratis ſententia abundare in pueris comitialem, & quod ea ratione morbus puerilis nominatur.

Vmbilici inflammationes.

APHORIS. XXV.

Cum verò prope iam ſunt, vt dentes edant, gingiuarum pruritus, febres, conuulſiones, & alui profluuia fiunt, præſertim cum caninos dē-

tes edunt, & ijs, qui craßißimi sunt, & aluos duras habent.

COMMENT.

Morbi pue rorum cũ prope sunt vt dentes edant.

Iis, quibus dentes pullulare incipiunt, à septimo & octauo mense, & vltra hos, morbi quidam accidunt ex defluxione, à morsu, & irritatione, quam dentes cùm oriuntur efficiunt. Pruriunt námque gingiuæ diuidente ipsas dente, ex pruritu concitatur dolor, & vigilia, & fluxus humorũ ad cor & thoracem, inde febres. Ad febres conuulsiones, liquatis humoribus implentibus neruos, sequuntur: ad quod acccedit neruorum puerorum imbecillitas. Quòd si in capite concitatus humor, obstrutionẽ fecerit, morbi comitiales fiẽt, quib⁹ cõuulsiones cõiunctæ sũt, symptoma ipsum scribit Hippocrat. Venter quoque fluit, quoniam in ventriculum & intestina delabitur humor, irritatione gingiuarum commotus. Accidunt hæc maxime cum caninos dentes edunt, qui aliis anterioribus maiores sunt, & interim gingiuæ duriores. Tum etiam crassiores hæc patiuntur, quia pleniores sunt, & magis comprimũt sanguinem, vnde putrescit magis ad febres generandas, & cõuelluntur, & comitiali laborant: sic etiam vbi aluos duras habuerint, quoniam excrementa ventris retenta, in caput assumant, & neruos implent,

APHORIS. XVI.

Grandioribus tamen, tonsillæ, vertebræ, quæ ad occipitium ad interiora luxationes, asthmata, lapides, lumbrici rotundi, ascarides, ver

rucæ

rucæ pensiles, satyriasis, strumæ, & alia tubercu la, præsertim ante dicta.

COMMENT.

Cum verò pueri magis ætate processerunt, à dentitione in vndecimum annum, post quem sequuntur pubertate proximi: de quibus apho. sequenti aget, morbi eis eueniunt, quos hîc refert, qui omnes ab humorum abundantia, & crassitudine materiam accipiunt, & accedente calore generationẽ. Tõsillæ Græcis παρίσθμια, hoc est, iuxta isthmum, est autem isthmus, angustus locus inter duo maria, qua parte tamen cibos & potus deglutimus, angustia est, à lateribus tamen sunt glandulæ duæ, quæ iuxta isthmum siue angustiã sunt. Hæ in pueris inflammãtur, & nomen partis, ipsæ inflammationes sortiũtur, & παρίσθμια, id est, tonsillæ dicũtur, aliàs etiam antiades, Barbaris, amigdalarum inflammationes, Hispanis, agallas. Luxãtur etiã vertebræ, quæ in occipitio, præsertim secũda ordine ad anteriora, siue ad interiora: idem enim est. Habet morbus ortum ab inflammatione ad anteriora euellente vertebras ipsas, sed euellitur, quandoque tertia, & ab his anginæ fiunt, compresso gutture: in pueris ab humoribus relaxantibus vertebrarum ligamenta fiunt: præsertim vbi partes anteriores inflammant, quæ easdem ad se trahant. Harum luxationum meminit Hippocrates libro secundo De mor. pop. Asthma fit oppleto pulmone crassis humoribus, vnde celeriter ob angustiam respirare coguntur, tãquam à celeri cursu. Lapides in vesica fiunt, vti senibus

παρίσθμια *Luxatio vertebræ.* *Asthma.* *Lapides.*

bus in renibus, quoniam puerorum humores ma gis fusi sunt, & à renibus in vesicam delabuntur, *Lumbrici* vbi accedente calore concrescunt. Lumbrici teretes in intestinis fiunt, & ascarides, in recto præsertim, à corruptis cibis in pituitosam naturam, accedente calore viuificante: sed de his libro tertio De arte medendi diximus. Verrucæ pensiles, *ἀκροχορδόνες* quas Græci ἀκροχορδόνας dicunt, quia chordarum nexui videātur similes, ob angustiam basis. Sunt paruæ quædam cutis eminentiæ, callosæ, rotūdæ, sine dolore, angustæ basis, ita vt suspensæ videan *Satyriasis* tur, ac proinde pensiles dictæ. Satyriasis, pudendi significat erectionem, & ossium capitis prominentiam, & quandoque lepram. Sed libro De antiquis dictionibus Hippo. significat σατυριασμὸς, tumores prominentes in glandulis, quæ sunt circa aures. Partem hanc Fuchsius optime ennarrauit. *Strumæ.* Strumæ sunt duri tumores circa aures & maxillas inferiores, quas Græci *χοιράδες* χοιράδες, dicunt, quoniam χοῖρος, porcus est, & hoc morbo porci frequenter laborant, appellant quoque has scrofulas, quoniam scrofæ hoc malo affliguntur. Hoc loco Gal. libro 8. de placitis Hippo. & Pla. legit *στραγγουρίη* στραγγουρίη, id est, vrinæ stillicidia, quæ eis eueniunt ab humore, vesicæ musculos relaxante, aut vesicam implente, aut à lapide vesicæ, qui de familiaribus morbis ipsorum est. Fiunt etiam & alia tubercula, sed præsertim dicta. Tubercula Græcis *φύματα* φύματα. sunt autem hæc inflammationes adenarum, quæ celeriter tendunt in suppurationem.

Apho.

APHORIS. XXVII.

His tamen,qui adhuc grandiores ſunt, & ad pubertatem accedunt,horum plurimi,& febres diuturnæ magis, & ex naribus ſanguinis fluxiones.

COMMENT.

Pubeſcũt homines tredecimo, & quartodecimo anno,& pubertas ad 18.extẽditur. Adoleſcentia vero à 18.in 25.vt Gal.vult.com.9. ſectionis.5. inde ſequitur iuuentus.Cùm igitur pueri iam 14. annũ attingunt, & pubertatẽ ipſam,quæ antecedit adoleſcẽtiã,plurimos morbos exdictis patiũtur,vti lapides,lũbricos, & tonſillarum inflãmationes, ob cauſas dictas in Commentario præcedenti. Præter hos tamen febres diuturnas magis, quoniam magis aliis ſanguine abundant, nam & ſi non plus aliis generent, minus tamen abſumunt, quia minus augentur. Ante hanc tamen ætatem febres fiunt acutæ magis, vt Galenus in Cõmentario propter corporis humiditatem, & facultatis naturalis ἀῤῥωςίαν,id eſt imbecillitatẽ, ſed Laurentianus,& antiquus interpres leguntῥώμην,id eſt robur:& bene,quoniam eorum naturalis facultas robuſtiſſima eſt, & cito morbos finit. Ea de cauſa patiuntur ſanguinis è naribus fluxiones:ſed mares præſertim. nam eo tempore fœminis erumpunt menſes, qui eas à fluxu ſanguinis liberant, & à multis aliis morbis. Sanguis igitur in ea æſtate magis abundat, & inde prædicti morbi oriuntur. Hæc aphoriſm. expoſitio plana eſt, & Galeni Commẽtarius facilis, & perſpicuus, & ætatum diuiſio ad Galeni & Hippocratis mentẽ

Morbi eorũ qui ad pubertatẽ accedunt.

integererrima habetur à nobis libro 1.Progn. in expoſitione 29.& libr.1. De arte medendi, capi. De temperamentis. Quamobrem in vanum ſe i-
Taxatur ille. pſum diſcruciat ille,qui nouas alias ætatum diuiſiones inuenire contendit, & Galenum reprehendere,& deinde aſſerit,ſemen viris, & menſes fœminis in adoleſcentia erumpere,quæ duo fieri vidthe 13.& 14.anno,& adoleſcentia incipit à 18. vt diximus ibidem. Nam & diuiſiones aliæ , ab his quibus vtitur Hippocrates atque Galenus,inutiles erunt ad libros eorũ legendos , & agnoſcendam ſententiarum veritatem.

APHORIS. XXVIII.

Plurimæ autem paſſiones pueris iudicantur.hæc quidem in quadraginta diebus, illæ verò in ſeptem menſibus, illæ in ſeptem annis,quædam cùm ad pubertatem perueniunt. Quæ verò in pueris perſeuerant, & in pubertate non deſinunt , vel fœminis cum menſes erumpunt, ad multum tempus durare conſueuerunt.

COMMENT.

Fines morborum puerorum , qui diutini ſunt, ſiue iudicationes eorum,perſcribit dicens:eos iudicari 40.die:hic enim eſt primus terminus longorum morborum:ſed ſunt alii, qui ſeptem menſibus iudicantur , quemadmodum acuti ſeptem
Fines longorũ morborum. diebus. Alij morbi ſeptem annis iudicantur. Alij ſunt,qui quouis anno ante ceperint,ad pubertatẽ vſque prorogantur,& ibidem finiuntur:viris quidem

dem,quia humidi minus ſunt,& excrementa quæ
dam in pilos abſumunt, & ſemen mittunt: fœ-
minis, quoniam menſes erumpunt. Quòd ſi eo
tēpore & ætatis mutatione,& quarto decimo an-
no accedente non ſanantur, commoriuntur, ſiue
vt Hippocrat.modo dixit, χρονίζειν ἐίωθεν, quam
partem Galen. ita exponit, μέχρι πολλȣ̃ χρόνȣ πα-
ραμένειν ἐίωθεν, id eſt multo tempore permanere
conſueuerũt.Cùm verò Hipp.dixit morbos quoſ
dam finiri quadraginta diebus, aut ſeptem men- *Taxatur*
ſibus,aut ſeptem annis: Dicet,qui ſolet,Hippocr. *ille.*
voluiſſe morbos puerorum finiri quadrageſimo
die ab ortu, aut ſeptimo menſe, aut ſeptimo an-
no,aut etiam decimo quarto,quoniam hiſce tem
poribus non paruas ſuſcipiunt pueri mutationes.
Cæterùm præter id,quod Galen.contradixit,non
conſonat literæ Hippoc.qui dixit.τὰ μὲν ἐν τεσσα-
ράκοντα ἡμέρησι, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ μησὶ, τὰ δὲ ἑπτὰ ἔ-
τεσι,quod eſt, hæc quidē in quadraginta diebus,
illæ verò in ſeptem menſibus, illæ in ſeptem an-
nis.Modo qui ad finem quadraginta dierum ab-
ortu vti 35 laborans, ipſo quadrageſimo libera-
tuseſt,non dicetur liberatus quadraginta diebus,
ſed quadrageſima die: & qui ſexto ætatis menſe
ægrotauit, ſanatus ſeptimo menſe ætatis, minus
benedicetur,ſeptem menſibus liberatus,ſed ſepti
mo menſe. Dixiſſet autem Hippo.de eo qui libe-
ratus eſt die quadrageſima ab ortu,non ab ægro-
tatione, iudicatum fuiſſe, ἐν τεσσαρακοςῆ ἡμέρῃ, id
eſt,in quadrageſima die: non ἐν τεσσαράκοντα ἡμέ-
ρησι,id eſt,in quadraginta diebus, vt dixit,quoniā
neque quadraginta diebus ægrotauit.

APHORIS. XXIX.

Iuuenibus autem sanguinis spuitiones, tabes, febres acutæ, morbi comitiales, & alij morbi, præsertim prius dicti.

COMMENT.

Quare Hippo. prætermiserit adolescẽtium ætatem, Gale. in Comment. existimat factum, quoniam ex dictis de puberibus aphoris. 27. constare poterit: nam in adolescentia, vti in pubertate, sanguis abundat, & fluxus sanguinis narium, eis ætatis ratione eueniunt. Est quoque ætas hæc temperatissima, & in qua paucissimi sperantur morbi familiares. Hæc est à decimo octauo in vigesimum quintum annum, vt quinta sectio. Commẽta. 9. qui verò aliter diuidit ætates, præter id quod fallitur, confundit omnino Hippocrat. & Galen. doctrinam, qui illis ætatum nominibus illos homines intellexerunt, quos intra eas comprehenderunt. Iuuenibus itaque fiunt sanguinis spuitiones, quoniam sanguis adhuc abundat in iuuentute, atque is biliosus, qui ad pulmonem ductus ipsum exedet, vnde & tabes sequetur, qua laborare adolescentes, & iuuenes aphoris. 9. sectionis 5. docuit, dicens: Tabes fiunt maxime ætatibus à decimo octauo in trigesimum quintum: febres item acutæ eis eueniunt, ob bilis redundantiam, quæ si intra venas putrescat, efficiet ardentem: si extra, tertianam, vtraque tamen est acuta breuitatis ratione, quamuis tertiana periculo vacet, li. 1. D: mor. pop. parte. 3. Cõ. 1. & Hippo. ibidem sect. 8 inquit: Tertiana exquisita celeriter iudicatur,

Morbi iuuenum.

tur,& lethalis nō eſt. Morbus comitialis per con ſenſum à vētriculo,ob bilis abundātiam fieri poteſt,ſed primogenia affectione,à pituitoſo humore,aut melancholico cerebrū occupante,non fiet iuuenibus,niſi ob malam victus rationem,quemadmodum &,ſupra dixerat ſectio.2. Senes iuuenibus vt plurimum egrotant minus, quod ad viuendi rationē retulimus. Atque ita modo, cū iuuenes indiſtinctè cibos craſſos capiant, humi cubēt,veneri indulgeāt,ſoli & imbrib⁹ ſe exponāt, nihil mirū ſi comitialibus capiantur.Gal.verò miratur, quòd Hippocrat.comitialem ſcripſerit iuuenibus euenire, prætermiſerit autem cum de pueris loquutus eſt:cum tamē alibi dixerit ipſum pueris abundare, & ea ratione dictum morbum puerilem. Notū autem eſt hic Gal.loqui de morbo comitiali per eſſentiam incapite.Quapropter inutilis mihi videtur expoſitio, qua quidam machinatur, cuius meminimus(nam eſt ille ſane ingenioſus)Hippo.non tātum narrare morbos, qui ſingulis ætatibus fiunt, ſed etiam qui in eiſdem proritantur:vti & ſupra apho.19.cùm dixit: Morbi omnes in omnibustēporibus fiunt,ſed quidam in quibuſdam magis & fiunt, & proritantur: atque in ætatibus quidā magis fiunt & proritātur, vti comitialis, qui poſt vigeſimum quintum annum proritatur magis, & repetit frequentius: licet enim in iuuentute minus fiat, tamen factus in pueritia,ſi ad iuuentutē perueniat, in ipſa exacerbabitur. Sed deceret prius cōſiderare,an velit ipſe loqui de morbo comitiali per cōſenſū facto

Taxatur ille.

ab humore bilioso in ventriculo, an de facto ob crassos humores in cerebro: si de primo, non opus est distinguere morbos, qui fiunt in aliqua ætate, ab his, qui in ea proritantur, & dicere Hippoc. hic annumerare eos, qui proritantur, aut exaceruantur: nam comitialis qui à bile fit per consensum, iuuenibus, & fit, & aceruatur. Si tamen loquitur de comitiali afficiente ipsum cerebrum primaria affectione, à crassis humoribus, is neque crebro fit, nec crebro aceruatur: vt enim iuuentus propter siccitatem solet quosdam sanare aphor. 45. secti. 2. vt vult quoque Gal. in Comment. poterit semper magnitudinẽ supprimere eorum qui nõ sanãtur, eadẽ omnino exicãdi facultate. Præter id quod valde alienum à ratione est, alios intellexisse Hippocrat. morbos, qui fiunt, & alios qui in temporibus proritantur. dixit enim: Quidam verò magis in quibusdam & fiunt, & proritantur. Tertiana enim æstate vt magis fit, ita magis proritatur: & quotidiana vt magis fit hyeme, ita magis proritatur: & è conuerso vt magis prædicti morbi eis temporibus prorhitantur, ita & fiunt magis. Adde quòd morbus comitialis, qui à crassis succis fit, quamuis nõ sanetur post 25. annum, tamen non proritãtur magis, quia ex ætate prædicti succi non abundant.

APHORIS. XXX.

Illis verò, qui hanc ætatem prætergressi sunt, asthmata, pleuritides, pulmoniæ, lethargi, phrenitides, febres ardentes, choleræ diutinæ, ventris

vētris fluxiones, læuitates, & difficultates intestinorum, & hæmorrhoides.

COMMENT.

De ætate, quæ iuuētutem ſequitur, præſens eſt aph. ea verò à 35. anno in 46. porogatur, quā nos ſubſiſtantiā appellauimus, & ſubſiſtētes eoſdem cū crudis ſenibus eſſe, tū in expoſitionib⁹ li. Prog. tū li. 1. De arte medēdi abunde probauimus. Hæc ætas eam fere rationem ſeruare videtur ad iuuentutem, quam autumnus ad æſtatem: & quemadmodum autumnus frigore continet bilem æſtate genitam ne diſſoluatur, ita ſubſiſtentium ætas quæ paulo frigidior eſt quàm iuuenum, bilem in iuuentute genitam retinet. Sunt ſane ſubſiſtentes iuuenibus frigidiores, verūtamen non admodum manifeſte, quoniā & ſi non adeo labores ferre, vt ipſi poſſint, ad ciuilia negocia adhuc valent. Bilis verò ea parte morbos facit in quam redundans transfunditur. Præter id quòd vt autumnus morbos quoſdam à melācholia facit, vita & ætas hæc hęmorrhoides & ipſam melancholiā cuius mentionem feciſſe Hippo. ob quædam exemplaria in quibus reperiebatur credendum eſt, autore Gale. Cū itaque bilis mixta cruditatibus, quas etiā cōgerunt ob malū victum, & quoniā nō ita bene coquūt, in pulmonē effluxerit aſthma, aut peripneumoniam efficiet, ſi in caput lethargū, vbi bilis ipſa ſincerior efficiet phrenitidē: ſi in membranā ſubcingentē coſtas, pleuritidem: ſi in venis contenta putreſcat, febrē affert ardētē: vbi ad inteſtina trāſferatur, diuturnos alui fluores: ſi miſceatur bilis

Subſiſtentium temperies.

cruditatibus: siue ipsis intestinorum abrasiones, & dysenterias. Lyenteriæ, non habetur in quibusdam codicibus. Legitur tamẽ in aliis hæc pars, & à Gal. in Com. ac fit ob malum victum non trahentibus membris tantam cibi copiam, quáta assumitur, qua ratione crudi cibi per ventrem descendent, aut intestinis & ventriculo à bile derasis fiet ante tempus ciborum excretio, minus etiã constante retentrice in eis. Cholera verò fit humore bilioso impetu delato ad partes ventris, atque ita excreto vomitu, & ventris secessu.

APHORIS. XXXI.

Senibus autẽ difficultates respirandi, distillationes cũ tussi, vrinæ stillicidia, & difficultates, articulorũ dolores, nephritides, vertigines, apoplexiæ, mali habit⁹, prurit⁹ totius corporis, vigiliæ, vẽtris oculorũ & nariũ humiditates, visus hebetudines, glaucedines, & graues auditus.

COMMENT.

De senib⁹ est præsens sentẽtia, qui ætatẽ vltimã tenent, eã videlicet quæ 49. anno incipit, quamuis & hanc diuidant medici in senectutem & decrepitam. Hipp. itaque cùm de aliis ætatibus egisset, senes qui post subsistentes sequuntur, de quibus apho. præcedenti scripsit, vnà omnes comprehendit, & eorum morbos narrat. Hi sunt respirãdi difficultates, ob frigiditatem thoracis, & ob pituitæ abundantiam, quæ distillatione à capite descẽdit, & pariter tussim affert. Abundant enim multis cruditatibus & pituita. quapropter quibusdã visi sunt senes frigidi & humidi, qui tamen fri-

Senũ morbi.

gidi

gidi & ſicci natura ſunt ob ætatem. Vrinæ ſtillicidia ob intemperiẽ frigidam veſicæ, & difficultates vrinæ ob multam pituitam impedientem vrinæ tranſitum fiunt. Articuli dolent, quoniã ad eos transfundit natura humores craſſos. Adde quòd in ſenectute non exercentur, neque diſſoluunt excrementa, quæ natura ex conſuetudine à iuuentute mittit ad articulos. Solent enim articulorum humiditates impedire quominus oſſa attritione incaleſcant valde, quæ interim dũ exercentur absumuntur, quiete verò ſeruantur. Nephritides renum morbi ſunt, obſtructiones quidem à craſſis humoribus ſenibus fiunt. Lapides verò accedente calore eos aſſante, vertigines à craſſis vaporibus agitatis, qui in cerebro generantur, aut aliunde in ipſum aſcendunt. Apoplexia à craſſa pituita ſenibus accidit, cum aut ſupra modum augetur, aut à cauſa aliqua dilatatur. Malus habit⁹ refrigerato iecore & crudo ſanguine, aut eius vapore cũ ſanguine in ambitũ corporis delato. Totius corporis pruritus ob ſalſam pituitã quæ ſenib⁹ eſt moleſta, & eius trãſpiratus ob cutis ſiccitatem cohibetur, quæ eiuſdẽ generationis eſt magna cauſa, pituita enim cohibita putreſcit, & à ſiccitate membrorum alterata in ſalſam tranſit quæ pruritum efficit. Vigilant ob cerebri ſiccitatem, vbi humiditates via aliqua expurgẽtur, ſic & quia curis vexantur, quidam etiam à vapore ſalſæ pituitæ morſum in cerebro patientes excitantur. Humiditas præterea abũdãs ſi in ventrẽ aut oculos, aut nares mittatur, eaſdẽ partes humidas efficiet. ἀμβλυωπίαι ſunt viſus hebetudines, abſq; manifeſta cauſa.

Articuli quare ſenibus dolẽt.

ἀμβλυωπίαι

Graues item auditus à redundãtia humiditatis in meatu aurium interno. Glaucedines, Græci γλαυκώσεις & γλαυκώματα vocant, fiunt hæc ob immodicam instrumentorũ siccitatem, & quia speciem habent suffusionis autore Gal. in Com. & li. Artis medicinalis cap. 27. Glaucum colorem, inter reliqua, retulit ad puritatem & paucitatem humoris aquei qui in pupilla continetur. Et li. 10. De vsu partium, Siccitatem nimiam esse adstruit atque concretionem crystallini humoris. Paulus tamen li. 3. veteres dixit vnum voluisse, glaucedines esse & suffusiones: posteriores tamẽ existimasse glaucedines humoris crystallini passiones, ὑπὸ ὑγρότητος μεταβαλλομένυ, ἐπὶ τὸ γλαυκὸν, id est, ab humiditate mutati in glaucum colorem. Cum autẽ constet crystallinum ab humiditate non mutari in glaucum colorem, sed à siccitate, legendum erit, ὑπὸ ξηρότητος. id est à siccitate.

γλαυκώματα

Pauli locus emendatur.

HIPPO. APHORISMORVM ſectio quarta, Chriſtophoro à Vega interprete & expoſitore.

APHORIS. I.

Vtero gerentes purgare ſi turget humor, quadrimeſtres, & vſque ad ſeptimum menſem: ſed minus has, iuniores autem & ſeniores vitare oportet.

COMMENT.

IN quarta hac aphoriſmorum ſectione de rebus non parũ diuerſis ſcribit Hipp. aphoriſmos. principio de purgationibus quæ arte fiunt, & purgantium medicamentorum facultate, deinde de purgationibus ſponte factis, deinde de febribus, vltimo loco de vrinis. In præſenti vero de vtero gerentibus docet quibus earum liceat purgantia adhibere medicamenta, ac quibus temporibus. Quatuor tamen partes continet apho. prima eſt, Vtero gerentes purgare oportet quadrimeſtres, & vſque ad ſeptimum menſem. Secũda eſt, Id facere conuenit ſi humor turgeat. Tertia docet minus cõuenire purgationem his quæ ſunt ad ſeptimũ men-

ſiones non feret fœtus primis menſibus, dum tenerrima ſunt eorum in vtero acetabula: neq; poſtremis, in quibus ſola grauitas fere poteſt eadem dirrũpere, & ſolet abortus afferre, & ſeptimo tentare partũ ſolet natura, & quãdo q; perficere. Adde quod fœtus exitũ tentat poſtremis mẽſibus, ob alimẽti inopiã. Sed neque hoc tẽpore intermedio purgantia conueniunt niſi materia turgeat, id eſt agitata ſit & cõmota, ita vt periculum immineat raptus eiuſdem in partem aliquam nobilem, aut in fœtum ipſum. Tunc etiam maioris mali vitãdi gratia eas purgabimus. Quieſcẽtibus humoribus, non: Cæterum mihi non minus videtur cõuenire coctis humoribus atq; quietis, purgatio, quàm turgentibus nondũ coctis, & vt Hip. turgentes humores vtero gerentiũ purgare cõcedit, nihil vetat in febrib⁹ aut aliis morbis, vbi humor coctus fuerit, ipſũ medicamento ducere, cũ morbus minor iam ſit in fine ſtatus, aut in ipſa declinatione. Neque Hip. qui primum ſtatuit, turgentes videlicet eſſe purgandos, tollit purgationem coctorum nõ turgentium. Præter id quod neque quo tẽpore Hip. eos purgare præcipit op⁹ eſt medicamẽta prębere quæ Hipp. præbuiſſet, neq; ex eiſdẽ cõpoſita, quæ vti valida recenſuimus, ſed leuia, aut mediocria, quorũ vſum neque ipſe denegaſſet coctis humorib⁹, minime vero vbi turgẽtes forẽt, de q̃bus Gal. in Com. dixit, nõ egere niſi veluti manu ducente, & perducẽte ad locũ vacuationis. Nõ igitur opus eſſet validis medicamẽtis, neque alia denegare à quarto in ſeptimũ mẽſem, quãuis nõ turgeãt humores. Dixit præterea, Sed minus has, hoc eſt mi-

Coctos humores prægnantium purgare.

ſiſtere.quod non ignorans Hipp.ipſe in apho. inquit: Vtero gerentes purgare ſi materia turget quadrimeſtres & vſque ad ſeptimum menſem, minus vero has, iuniores & ſeniores vitare oportet.Et parum infra inquit: Ob hęc trimeſtres & quadrimeſtres præ aliis magis ſeruantur.In his verbis notum eſt,Gal.velle ex Hipp. ſentẽtia trimeſtres fœtus eſſe de his qui magis ſeruantur,cũ tamen in apho.tres primos menſes excludat, & tres poſtremos.Quòd ſi trimeſtres ſeruãtur magis, ferẽt etiã facilius abſque aborſu purgationẽ. Præterea dubium videtur,quare Gal. cũ dixiſſet trimeſtres & quadrimeſtres fœtus magis aliis re ſiſtere,illud approbauit ex apho.ſentẽtia, in quo Hipp.nullam habuit tertii menſis mentionẽ. qua de re multa inuenio ab aliis dicta quæ non ſatis placent.Quidam enim dixerũt Hipp.in libris De mor.pop.ea ſcripſiſſe quæ experimento inuenit, In apho.tamen reieciſſe quæ nõ conſtãt ratione, atque ita excluſum tertiũ menſem.Verũ quid ad Gal. dicta reſpondebimus?qui non tantũ approbat vim tertii menſis ad ſeruãdos fœtus, ſed aliis præſtare ea in re dicit,generale quoddã ac firmũ ſtatuens quod de tertio mẽſe dixit Hipp. Alii dicunt diuerſam eſſe rationem ſumptã ex ſexu, & mares,quoniam citius formãtur,tertio iam menſe ſeruari, fœminas vero non ante quartum,& credunt mulierem,de qua lib. 3. De mor. popu. concepiſſe marem. Sed quoniam nullam adhibent rationẽ ad id credendũ,vana eſt eorum opinio.Alii dixerunt vim totã cõſiſtere & dubii ſolutionẽ in illis verbis Hipp.Sed minus has. quibus

verbis significauit minus purgādas esse quæ sunt ad septimū mensem,quā quæ ad quartū.Sunt autē ad septimū mēsem, quæ sunt in sexto,& ita cū potius purgationē ferant quæ sunt in quarto, quā quæ in sexto,illę quę ad quartū proxime accedūt, cū in tertio sint,ferent itē purgationes,fere vti & quæ sunt in sexto.Atque ea ratione Gal.in Com. citato ex li. 3. De mor.pop cū Hipp.tertiū mēsem ad firmitatem fœtuum laudauit.Et itaGal.cōprobat quod habetur in historia per apho. quoniam putat ibi potestate contineri mensem tertiū, cum dixit, Sed minus has.Præterea quòd Hipp.nō meminerit tertij mensis exptesse in apho.eam dicūt causam,quoniā ibi in vniuersum loquitur,& sine conditione: li.tamē de mor.pop.vt cōstat ex Gal. in Comm.loquitur de muliere robusta,& valida, quoniā miratur quare nō meminerit ætatis Hip. eam enim putauit necessariam ad liberandā mulierem , credit igitur ipsam fuisse florentem ætate,& validam. aliàs non euasisset à morbo acuto. Verùm neque hæc placēt,quod enim primo loco dicunt,tertium mensem potestate contineri,cum dixit Hippoc. Sed minus has, quòd si minus purgare conuenit eas quæ sunt ad septimum , (dicunt) quàm eas quæ sunt in 4. licebit etiam purgare eas quæ sunt prope quartum, id non colligitur,præter id quod Gal.tertium mensem non tantum voluit fœtus seruare. Sed magis aliis,cum di xit:iam illud quoque meminisse conuenit fœtum trium vel quatuor mensium prę aliis maxime resistere,& infra dicit:Ob hæc trimestres & quadri mestres præ aliis magis seruantur.Quam ob rem nobis

nobis aliter respondendum videtur. Principio in Hipp. sententiis nihil est quod dubium videatur. quamuis enim in lib. De mor. pop. historiam narrauerit mulieris quæ trimestrem fœtum seruauit in morbo acuto, non tollit veritatem apho: in quo tribus primis mensibus & tribus postremis significauit non esse tritas purgationes. Neque enim illud singulare potuit generalem efficere disciplinam, neque de purgatione loquitur, aut eius meminit ibidem. Quod tamen videtur dubium ex Gal. verbis manat, qui tertiũ & quartum mensem aliis præfert, & illud ex apho. comprobat. Verùm primum horum hac ratione verum videtur, quòd cum ibi loquatur de muliere morbum acutum patiente, id tantum probat ad ferendos morbos acutos praferendos tertium & quartum mensem. Quod verum est & rationi consonum, nam morbi acuti aborsum afferunt ob id quòd febres continuas fere habent adiunctas, qualis etiam erat morbus mulieris prædictæ. Per morbos autẽ febriles vtero gerẽtes periclitantur ob febrem quæ fœtum interimit, & quoniam alimentum commode adhibere est difficile, & pene impossibile. Hæc autem mala trimestres & quadrimestres facilius ferunt, cum enim adeo magni non sint vt à calore & angustia loci febricitantes suffocentur, aut ob alimenti inopiam deficiant, vti magni, melius maioribus seruari poterunt. Minoribus vero melius quoque, nam ob tenerrimam eorum substantiam qui ante tertium mensem sunt, à febribus, & alimenti inopia citissime dissoluuntur & pereunt. Hac igitur

ratione dixit, Gal. trimestres & quadrimestres magis aliis seruari, peracutos intellige morbos. Idqu oque palam docuit Gal. infra sect. 5. Com. 30. vbi Hippoc. dixit: mulierem vtero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, lethale: Gal. vero causas prædictas reddit dicens: In hoc duplex est periculum, vnum quidē propter febrem fœtum occidentem. Alterum vero, quòd ex longo interuallo cibum dantes ex alimenti defectu fœtum destruimus. Cōstat igitur ex his quare trimestres & quadrimestres fœt⁹ per morbos acutos magis seruantur, quia minus ab his causis offenduntur: Præterea in Comm. loci citati ex 3. lib. De mor. popu. postquā dixit fœtus minores imbecilla habere ligamenta, quibus vtero hærent, & corpus totum molle esse. Maiores vero ob alimenti defectum periclitari: addit, ob hæc trimestres & quadrimestres magis seruantur. Ratio itaque est, quoniam fœtus quadrimestribus maiores alimēti inopiam minus eis ferunt, & minores sunt tenerrimi. Ad ferendas tamen commotiones quæ per medicamenta purgantia fiunt, fœtus trimestres adhuc sunt inepti ob mollitudinem accetabulorum. Et ea de causa in apho. excludūtur. Trimestres itaque licet minus aliis molestentur à febribus, & alimenti inopia: motionibus minus resistunt quàm qui sunt à quarto, & vsque ad septimum. Sed quare Gal. tertij & quarti mensis vim comprobat ex apho. in quo nulla tertij mensis habetur mentio? Dicemus Gal. nunquam putasse quod neque vulgaris homo putaret, aphor. comprobare mensis tertij vim. At vero citauit apho.
vt

vt doceret Hippo.agnouisse causas ob quas minime ferunt purgationes fœtus ante 4. mensem,& post sextum.E quibus nonnullæ accommodantur comprobationi tertij mensis. Causæ sunt acetabulorum mollitudo, & substantiæ fœtus ipsius in minoribus, in maioribus grauitas maior vi retinente eos,& per morbos acutos alimentorũ inopia,atque febris. Ob primas duas causas nõ ferũt fœtus cõmotionem quã faciunt medicamẽta purgantia,quibus trimestres non resistũt,neque commotionem ferunt. Ob tertiã tamen & quartã trimestres magis aliis seruãtur. Siquidem maiorem inediam ferunt quã minores qui dissoluuntur facilius,nihil minus & à febriũ vehemẽtia. Quod agnouit Hipp.cũ dixit,minores nõ ferre cõmotiones medicamentorum purgantiũ, & ita ex apho. sententia cõprobatur Hipp. nõ ignorasse causam quare tertius mensis,pariter & quartus sunt validi ad seruãdos fœtus. Agnouit enim teneritatem. hæc vero facit vt ante tertiũ non ferant colorem febrilem dissoluentem,neque alimenti inopiam, ob eãdem causam,ob quam neque maiores quadrimestribus ita bene seruari poterunt.Licet & hi vsque ad septimum mensem commotiones ferre valeãt præ cæteris.Quia itaque Hipp.scribẽs hũc aph.agnouit, fœtus in primis mẽsibus ob mollitudinem,& in postremis ob magnitudinem & grauitatem, non ferre medicamentorum purgantium commotiones,necessariò etiam agnouit trimestres & quadrimestres,cùm minus molles sint minoribus,minus dissolui à febribus acutis,& minus suffocari à febribus quàm maiores, & minus

eiſdem lædi ab alimenti inopia,ac perinde magis aliis à morbis acutis liberari.

APHORIS. II.

In purgationibus per medicamenta talia ducere conuenit è corpore,qualia ſponte venientia vtilia ſunt:quæ vero contrario modo veniunt, retinere oportet.

COMMENT.

Naturam probe operantem ars imitari perpetuo debet,ad cuius imitationem medici inuenere medicamenta purgantia, vt inſtante vſu talia à corpore ducerent,qualia natura ſpōte,id eſt nulla artis ope accedente,ſolet excernere.Sed id bifariam fit,aut vti naturæ opus, aut vti ſymptoma natura intempeſtiue excernente quod grauat, aut mordet, aut irritat. Medicum igitur decet talia per medicamēta purgantia ducere, qualia ſponte venientia vtilia ſunt,talia etenim conferunt, & bene ferunt euacuationem: vt lib. 1. apho.1.late docuimus in expoſitione. Primum à priori docet coniicere Hipp. in eo apho. multis etiam additis à Gal.in Com. illo , atque præſenti.Secūdum æger referet, talia itaque per medicamenta purgantia ducere conuenit, qualia ſpōte natura pellente ſunt vtilia,hæc enim conferūt & bene fert æger:quæ vero contraria ſunt, id eſt non conueniunt, cohibere ac retinere refert. Minus generalis eſt hic apho. quàm.1. ſectionis primæ:nam is loquitur de ſolis purgationibus,ille vero de omni vaſorum inanitione.Sed aduertendum, quòd apho.1.ſecti.1. nō docuit aliquam

Sponte quid.

facere

facere vacuationem, ſed agnoſcere bonas & malas à natura, aut arte factas, quod ad partem artis diagnoſticã attinet. Hic tamẽ apho. ad partẽ pertinet curatiuã, in quo purgare docet talia, qualia ſponte venientia ſunt vtilia: & quæ cũ ſpõte veniũt, vtilia nõ ſunt, retinere, παύειν, dixit, hoc eſt retinere, aut ceſſare, conuenit. Sed dices, multa eueniũt in ratione ſymptomatis, quæ tamẽ iuuãt, ergo nõ ſunt tales cohibendæ vacuationes. nihil ad rẽ: nã de his quæ cũ eueniunt non iuuãt loquitur Hippo. An tamen omnia quæ ſymptomatice procedũt noceãt, aut nõ iuuẽt, dubiũ videtur, ob nõ parũ diſsidentes ſentẽtias, quas diuerſis in locis Gal. ſcripſit. Nam. li. 1. de criſibus cap. 8. inquit: Sanguinis autẽ profluuiũ, & ſudores, & tumores qui iuxta aures fiunt, & reliqui defluxus, ſi in tẽpore fiant oportuno, prodeſſe poſſunt, intẽpeſtiua autẽ nihil iuuant. Vocat intẽpeſtiua quæ ſine notis coctionis eueniũt. Prætetea com. 22. huius ſectionis inquit: Quãdo aliquis incipit morbus, ſi quid excernitur, nihil tũc excernitur naturæ ratione: ſed ſunt omnia hæc ſymptomata, præter naturã earum quæ ſunt in corpore diſpoſitionũ. Quo enim tẽpore, à cauſis quidẽ morbũ facienti bus natura grauatur, adeſt autẽ cruditas humorũ, tũc aliquid bene vacuari eſt impoſsibile: & in præſenti Com. ex euacuationib⁹ factis ſymptomatis ratione inquit: Nulla vtilitas inde prouenit, & talis euacuatio prauæ diſpoſitionis eſt ſignũ. Verũ, cõtrariũ experimẽto cõſtat, cùm enim humores turgẽt, & qui agitati ſunt aliqua parte excernuntur incipiẽte morbo, natura exoneratur, & cõfert,

Vacuationes ſymptomaticæ an noceant.

& æger melius habet.& Hip. li.1.De mor.po.par. 3.in histo.Metonis inquit,Is mingebat vrinam tenuem & subnigram, & quinta die sanguis ex sinistra nare fluxit merus, sudauit,& iudicatus est: Ex quibus constat Metonem liberatum sine notis coctionis cum tamen prædictæ vacuationes symptomatis ratione factæ sint.Præterea Hipp.supra sect. secunda apho.27.dixit.His quæ non secundũ rationem leuant,non oportet fidem præbere. Nõ leuant autem secundum rationem euacuationis sine signis coctionis.Quomodo & illud dictũ est. ab Hipp. li.3.Prog. quibus febres desinunt,neque cum signis coctionis,neque in diebus decretoriis, recidiuã in eis expectare oportet. Quòd si febres desinunt & sine notis coctionis, euacuationes in ratione symptomatis aliquando iuuant. Præterea cũ humores in principiis morborũ turgẽt,natura eos euacuat,non sine cõmodo ægrotantis, atque Hipp.1.sect.apho.21.docuit crudos humores non purgare nisi turgeant.eos igitur qui turgẽt adhuc crudos purgare licebit, sed non licet purgare eos quorũ purgatio nõ iuuat ex apho.præsenti.iuuat igitur crudorũ & turgentium vacuatio. Nos sane his de causis non possumus satis probare Gal.sententiam,qua in præsenti Com. dicit,nullã vtilitatem sequi ex symptomaticis vacuationibus, aut, vti Com.22. sequenti, crudis humoribus nullam fieri posse vacuationem in cõmodum ægrotantis, vt enim probauimus,multas tales videmus,& Gal. ipse cõprobans quod dixit Com. 23. sequenti adducit Hipp.sententiam,qua docuit coctiones crisis celeritatem & securam sanitatem ostendere,

cruda

cruda vero & incocta, & in malos abſceſſus conuerſa, criſium defectus, labores, diuturnitates, mortes,& eorundem reuerſiones. Modo ſi reuerſiones ſignificãt crudorũ vacuationes, colligitur eaſdem profuiſſe cum hominẽ perſanarũt. Quid igitur dicemus? ſi namque talia in purgationibus ducere conuenit, qualia ſponte venientia ſunt vtilia, & crudorum vacuatio à natura facta vtilis eſt, ipſam imitari licebit, & crudos ſuccos purgare. Bifariam vtique aliquis ſuccus in ratione ſymptomatis excernitur, aut coagente natura, aut non coagente. Humores namque praui cum cocti ſunt à natura, vacuantur per ſe, crudi tamen ante tempus aut mordent, aut grauant, ita vt cogant naturam eos mouere ad excretionem, aut quamuis grauent in parte continentur. Quando humor irritat aut grauat naturam, ita vt ipſum agitet & expulſioni paret, opus naturæ eſt, quãuis non niſi irritata natura, ac perinde ſymmptoma. quòd ſi inde vacuatio ſequatur, ſymptoma eſt, & naturæ irritatæ opus: ſi tamen crudi fuerint & grauantes quos natura non mouet, fieri poterit vt vacuentur, quoniam non retinentur, & ſi natura ad hanc ſymptomaticam vacuationem non coagat. Quòd ſi natura mouente vacuatio ſequatur, ad eam vacuationem vtilitas ſequi ſolet, & hanc vacuationem imitari licet. Quando vero non commouetur humor à natura, ſed ſuapte natura labitur ob retentricis imbecillitatem, aut per accidens mouetur, quoniam alterum ei commixtum tentat natura pellere, vtrumque non expedit quidpiam ſimile tentare, neque enim talia

Symptomatica vacuatio bifariam.

vacuata iuuant. Quòd ſi priora iuuant cùm ſponte à natura pelluntur, & agitata ſunt, talia quoque ducere conueniet, nam habet medicus in his quæ commota ſunt naturam adminiculantem. Poſteriora tamen neque ſponte vacuantur, neque ea mouere tentat natura: neque ſi arte ea vacuare tentaret medicus aliquo pacto, prodeſſet. Adde quòd ſi natura tentante aliquem humorem vacuare, alius eum ſequatur cuius vacuatio noceat (quod fit cum mordente bile vaſa excernitur ſanguis bonus qui aliàs retentus iuuat) non tantum non iuuat, neque id medicus imitari debet, ſed potius tales vacuationes cohibere tenetur. Præter id quod quæ fluunt, non tamen à natura pellente, ſed ob imbecillitatem retentricis, aut conſequutione ad id quod vacuatur, nemo rectè dicet ſponte vacuari, vt diximus in expoſitione apho. 1. ſect. 1. De quibus Hipp. modo dixit: Quæ vero contrario modo veniunt, retinere oportet, quoniam non iuuant.

APHORIS. III.

Si qualia oportet purgari, purgentur, cõfert & facile ferunt: contraria verò, difficile.

COMMENT.

Hic apho. non eget expoſitione, ſiquidem abunde expoſitus eſt in ſuperiori Com. & in Com. 1. ſect. 1.

APHORIS. IIII.

Purgare quidem æſtate ſuperiores magis, hyeme vero inferiores.

COMM.

COMMENT.

Cum de his quæ à corpore purgari debẽt, mentionem habuiſſet, quas partes corporis purgare conueniat per anni contraria tempora, diffinit, æſtate partes ſuperiores, hyeme inferiores purgandas eſſe docens, atque inquit: Purgare quidem æſtate τὰς ἄνω, id eſt ſuperiores, nempe κοιλίας, hoc eſt ventres. ad κοιλίας enim referri vult Gal. in Comment. quod dixit, τὰς ἄνω: hyeme vero inferiores, ſic etiam ventres intelligemus. Quapropter iure mihi videtur, in hoc apho. Hippocrat. non docuiſſe per quas partes ſint vacuandi humores æſtate & hyeme, ſed quæ partes eis temporibus ſint purgandæ. Neque etiam idem eſt docendi modus in hoc, & ſexto & ſeptimo aphoriſ. Sequentibus, in quibus φαρμακεύειν ἄνω, aut κάτω, dixit, ideſt ſupra, aut infra, non, τὰς ἄνω, aut τὰς κάτω, id eſt ſuperiores aut inferiores, vt in pręſenti. Sunt autẽ ſuperiores ventres omnes cauitates quæ ſupra ſeptũ trãſuerſum ſunt, & renum regionẽ, ac iecur, qua parte corpus in ſuperiores & inferiores partes diuiditur, ita vt venæ omnes & cauitates ſupra iecur ſuperiores dicãtur: inferiores vero ſunt iecoris partes, & venæ ac cauitates omnes quæ infra ipſũ ſunt. In qua ſignificatione κοιλία id eſt vẽter accipitur aph. 20. ſect. 6. Superiores ſane ęſtate purgare cõuenit antequã in morbos incidant, præuiſionis ratione, & poſtquã inciderit curationis gratia. Si quidem hæ partes ſunt quæ æſtate implẽtur bile, & aliis humoribus ſi qui abũdauerint, tẽporis caliditate eos ſurſum leuante, & ad ſupernas partes ducente.

Purgare æſtate ventres ſuperiores.

Hyeme vero ob frigiditatem ad inferiores partes descendunt ſucci, qui eo tempore abundant, eas igitur præuiſionis aut curationis ratione purgabimus: hæ ſane partes hyeme, & æſtate purgandæ ſunt, quæ malis ſuccis premuntur, æſtate tamen ſuperiores, hyeme inferiores premuntur magis ſiue magna ex parte, ſic enim ſuam affirmauit ſententiam Hippoc. quoniam contrarium quandoque ſed raro euenire videmus, vt hyeme laborent ſuperiores, æſtate inferiores, quas etiam his temporibus purgare conueniet. Neque huic ſententiæ contradicit quod Hippocrat. lib. 1. De rat. vict. priuatorum in hunc modum ſcripſit, Sex hybernis menſibus vomere vtile eſt: nam & pituitæ plus, & capitis morbi fiunt, & circa regionem hanc quæ ſupra ſeptum tranſuerſum eſt. Quando vero fuerit æſtus, clyſmatis vtemur: hoc etenim loco Hippo. de locis per quæ purgari debeant ſucci qui abundant loquitur, non de locis quæ ſunt purganda, de quibus in præſenti. Neque ignoro, Gal. velle aphor. eſſe de locis purgationis, & æſtate purganda voluiſſe corpora, per ſuperiores partes & hyeme per inferiores, nam vt videbis lib. De rat. vict. pri. Com. loci citati, vbi Hipp. in apho. præſenti dixit, τὰς ἄνω, ipſe dicit voluiſſe Hipp. in apho. æſtate quidē purgare, διὰ τῆς ἄνω, hyeme vero διὰ τῆς κάτω κοιλίας, id eſt, æſtate per ſuperiorē, hyeme vero per inferiorem vētrē, cū tamen Hipp. in aph. loquutus fuerit plurali numero, dicēs, ſuperiores vētres, non ſuperiorē ventrē, neq; dixit, διὰ, id eſt per: neq; ſi ita dixiſſet, bonum ſenſum habere potuiſſet, loquēs de pluribus.

nemo

nemo enim rectè diceret æstate conuenire purgationem per superiores ventres, non enim sunt plures superiores ventres, per quos purgamus, sed vnus, nempe ventriculi superior pars. His itaque de causis mihi magis arridet planus & genuinus sensus aphoris. traditus, quo diximus, æstate conuenire purgare ventres superiores. Sunt autem hi venæ & cauitates omnes supra septem transuersum, & hyeme inferiores, id est infra septum, nam & venæ atque arteriæ ventres ab Hipp. appellantur, cùm dixit: Si in ventrem sanguis præter naturam effunditur, necessum est suppurari. Has appellat modo, τὰς ἄνω, καὶ τὰς κάτω κοιλίας: his ipsis verbis, non vti Galen. exposuit, ac transmutauit libro De rat. vict. priua. διὰ τῆς ἄνω κοιλίας, addēs, præpositionem, διὰ, & mutans pluralem in singularem numerum.

APHORIS. V.

Sub cane & ante canem difficiles sunt purgationes.

COMMENT.

Astronomi nos docent duo astra siue duas in cælo constellationes, quarum alteram canem maiorem, alteram minorem appellāt. maior stellam habet in ore, aut lingua, quam sirium dicūt, sumpta voce à verbo, σειραίνω, quod idem significat, quod ξηραίνω, apud Phauorinum. ξηραίνω, verò est exsicco, quoniam hac oriente stella, omnia exsiccantur, quæ intra cælū sunt. Inde Latini serenitatem dixerunt, cum tempestas sicca est pluuiis & nubib⁹ vacua, à verbo Græco mutuata voce. Gal. li. 1. De mor. pop. dicit nonnullos hāc stel- *Canis maior & minor.*

lã appellasse canẽ, totius constellationis nomine abutentes, ad vnam eius stellam significandam, rectius tamẽ appellari debere προκύνα, id est, ante canem: siquidem ante ipsam constellationem oritur, siue ab ipsius initio. Astronomi verò, vt diximus, Sirium, ipsam nominant & caniculam, & ab ea dies caniculares. Quorũ initium diuersum est in diuersis regionibus à 18. Iulii, in 24. diem, & tempus totum est intra triginta dies. Est etiam canis minor, qui ante canem maiorem & sirium, quæ vna est stella ipsius primæ magnitudinis, oritur, atque ea ratione προκύων, id est, antè canis dictus. Plinius lib. 18. cap. 28. Procyoni dixit non esse Romanum nomen, nisi ipsum velimus caniculam, id est, canem minorẽ appellare. Verum Cicero in Arati Phœnomenis inquit: Anticanem Graio Procyon qui nomine fertur. Modo Hippo. molestas dicit esse purgationes quæ fiunt sub cane, & ante canem, quoniam quo tempore canis oritur, aut procyon, qui ante canẽ oritur, siue antequam canis ipse oriatur, vel prope canem, vehementer æstuant humana corpora, cum tamen medicamenta purgãtia calida admodum sint, & calorem corporis augentia. Rursus calor ambientis corpora imflammat, & in ambitum corporis ducit humores, contra medicamenti purgantis opus, quo ad intima eosdem ducit. Dissoluuntur pręterea corpora tum calore aëris, tũ etiam medicamenti. rectè igitur dixit hoc tempore purgationes ἐργώδεας, id est, difficiles & molestas esse.

προκύων.

Dies caniculares.

APHORIS. VI.

Graciles & facile vomentes purgare, ti-

mentes hyemem.

COMMENT.

Quos sursum purgare conueniat, atque quo tẽpore docet conuenire dicens purgare graciles & facile vomentes ἄνω, idẽ autem est sursum purgare, & vomitu purgare. decet autem hos esse graciles, quoniã hi hirsuti sunt & paucæ carnis, quorum venę prominent quidem, & biliosi sunt magna ex parte, sic enim intelligendus est aphor. vt Gal. in Comment. docet, sunt enim nonnulli graciles, sed melancholici, de quibus non est aphori. præsens, sed nonus. Quòd si graciles fuerint, nosse oportet an facile vomant, nam qui angusto sunt thorace & longo collo, quíque ad tabem parati sunt, non facile vomunt, & si graciles sint. neque etiam qui vi morbi extenuati fuere, in hoc sensu habentur, sed sani & natura graciles. Hos igitur si facile vomant, supra purgabimus, nam magna vi ad vomitum corpora mouere, periculum est ruptionis venarum. Conuenit autem eas supra purgare, quoniam bilis sursum agitur à natura, & decet humores eò quò vergunt ducere: consentit tamen corporis habitus, aut consuetudo vomendi, quæ duo ad vomitum facilitant. Idque facere consulit timentes hyemem, autumno sane, nam vernis mensibus siquẽ purgamus, nõ id facimus timẽtes hyemẽ, sed æstatẽ. Timemus autẽ ne hyeme superueniẽte his qui bilẽ habẽt abũdantem purgari non possit incrassata bile & inepta ad vomitum facta. Nihil minus conueniet hos purgare vere, ne æstas superueniens eos in morbos biliosos ducat, sic etiam æstate vbi id periculi immineat.

Graciles qui vomere debent.

APHORIS VII.

Eos verò qui difficile vomunt, & modice carnosos, deorsum purgare, timentes æstatem.

COMMENT.

ἔυσαρκος Quamuis vox hæc ἔυσαρκος, vti Commentar. 44. sectio 2. eum significet qui moderatæ carnis est, & quadratum: hoc loco eum qui carne abundat significare videtur, hac præsertim ratione, quòd non est vsus Hippo. ea sola voce, sed dixit, μέσως ἐυσάρκυς, hoc est modice carnosos, quòd si ἐυσάρκυς, eos significasset, qui modicã siue moderatam carnem habent, abũdaret particula μέσως, id est, modice. voluit igitur significare eos qui moderate abundant carne, non tamen multum, tales sunt pituitosi, non in extremo, ita vt timeri non debeat aliquando (vt æstate) bilem superabundare posse in eis, quo tempore conueniret vomitione eos purgare, id vero ex hypothesi Hippo. erit admodum molestum: quoniam supposuit eos difficile vomere. Quando igitur in corpore pituita abundat, & difficilis est homo ad vomendum, ante æstatem prope purgabimus ipsum deorsum, ne æstas adueniens & augens bilem ipsum in vitę discrimine constituat, bilis enim & æstas exposcunt vomitionem, quam ipse moleste feret, quia difficile vomit.

APHORIS. VIII.

Tabidos cauens, ad supernas purgationes nullatenus duces.

COM

COMMENT.

Sunt sane Græci codices deprauati ac mutilati, vt ex Galen.Comment.constat,qui addit,φαρμακείας οὐδέποτ' ἄξεις. Eritque totus contextus, τοὺς δὲ φθινώδεας ὑποστελλόμενος ἐπὶ τὰς ἄνω φαρμακείας, οὐδέποτ' ἄξεις, quam literam transtulimus. Docet autem Hippo. hac oratione tabidos non esse purgãdos vomitione,nam si tabidi fuerint proprie tales, qui vlcus in pulmone patiuntur,pereclitantur ne vlcera maiora multo fiant, ex thoracis & pulmonis commotione vehementi : si verò fuerint ad tabem parati, quorum meminit libro 1.De mor.pop.qui humeros habenralatos, & collum longum, & thoracem angustum, notum est eos difficile vomere, & rupturæ vasorũ pulmonis periculum impendere.

APHORIS. IX.

Melancholicorum validius purgare inferiores,simili ratione contraria opponens.

COMMENT.

Quemadmodum aphor.4.docuit æstatis tempore,cum bilis abundat ac sursum vergit,superiores ventres purgare : ita modo abundante melancholia purgat ventres inferiores. nam vt bilis superiores occupar partes, ita melancholia inferiores,& ita bilis & superiorum purgatio, simili ratione opponitur melancholiæ, & purgationi inferiorum. Diximus melancholicorum, quoniam incodicibus Græcis habetur, τοὺς δὲ μελαγχολικοὺς ἁδροτέρως τὰς κάτω, vsitata dicendi forma, apud Iones,sed nos legimus,vti in Cõmen. τῶν μελαγ-

χολικῶν ἀδροτέρως τὰς κάτω. id est, melancholicorum inferiores validius purgare. Hippo.namque accusatiuum pro genitiuo de more vsurpauit. veruntamen, φαρμακεύειν, & τὰς κοιλίας, subintelligit Hippo.in oratione autore Gal.in Com. præsenti, & supra apho.4.verbũ apposuit, & Gal.in Com. nomen κοιλίας, intelligi vult, inde tota conficitur integra oratio·Meláncholicorum validius purgare vẽtres inferiores, simili ratione cõtrariaopponẽs.

APHORIS. X.

Purgare in valde acutis, si materia turget, eadem die: differre enim in talibus, malum.

COMMENT.

Ex Gal.Comment· omnia quæ ad hunc aphor. attinẽt, adeo nota sunt, vt non videãtur egere noua expositione. Sunt sane morbi valde acuti, qui intra septimum diem natura sua iudicantur, hos appellat modo λίαν ὀξέα, & apho.7.sect, 1. κατοξέα, in quibus si materia turget, eadem die purgare conueniet, turgentes succos diximus commotos Com.21.sect.1. Eadem autem die purgare manifeste conuenit, id est prima die. Quid enim opus est differre in crastinum, quod hodie facere conuenit? Vbi verò coctio speranda non est, quoniam crudos humores turgentes purgare licet, nihil boni afferet cunctatio. malum autem timendum: nam vires interim languẽt, febris viget, & humor præcipitabitur in partem quampiam nobilem: ac perinde tutius est eadem die tales purgare. Quãuis consentiente morbi vehementia liceat semel aut bis attenuans aliquod medicamentum

tum præaſſumere.

APHORIS. XI.

Quibus tormina, & circũ vmbilicũ labores, & lumbi dolor, qui non ſoluitur, aut purgatione, aut aliter, in ſiccam hydropã firmabitur.

COMMENT.

Siccam hydropam futuram notis præſentibus docet coniicere, ex doloribus, & eorundem perſeuerantia: dolores autem ſunt, tormina, id eſt inteſtinorum dolores deuoluti, quos στρόφους vocat: tales verò à flatu intercluſo fiunt, qui per inteſtina deuoluitur. Sic & dolores circum vmbilicum ab eadem cauſa orti, & circa lumbum. Quòd verò non curentur purgatione, neque aliis auxiliis quæ ſolent prodeſſe ad flatus diſcutiendos, vacuandos, & concoquendos humores frigidos (nam & hi ſolent dolores diu perſeuerantes harum partium efficere) indicat permanentem ac factam aliquam intemperiem quæ imbecillum reddit natiuum calorem iecoris, aut ventriculi. is verò vbi non admodum à frigore vincatur, flatum generat, vnde & ſiccam hydropam futuram ſperare merito docet. Sicca etenim hydrops, ſiue tympania, flatum habet cauſam immediatam, & deinde calorem languidum, qui ex humore ſubiecto flatum generare valet, non tamen diſcutere. Quoties igitur dolores partem mutant, & deuoluuntur, ita vt modo inteſtina, deinde lumbos occupent, & circum vmbilicum vagentur, flatus eſt cauſa: quoties tamen non curantur humoris vacuatione, qui ſolet mate-

Hidrops ſicca.

Tympaniæ cauſa.

riam flatui præstare, neque dissoluentibus flatum medicamentis signum est causam esse factam à qua siccã hydropam futuram prædicemus. Nam sunt præter hanc aliæ tres hydropum species, vt lib. 3. De arte med. docuimus.

APHORIS. XII.

Quorum ventres intestinorum læuitate laborant, hyeme per superiora purgare, malum.

COMMENT.

Læuoris intest. causæ.

Læuor intestinorum multas habet causas, quasdam cum materia, & quasdam sine ipsa: nam fit ob quamuis intemperiem, quæ possit coquẽtem, aut retinentem facultatem ventris & intestinorum labefactare, ob quam alimẽta cruda, aut parum cocta intẽpestiue excernãtur deorsum. Quãdo ob nudam intemperiem fit, non est opus purgatione: veluti & cum vlcerato ventre, aut intestinis fiat, absente causa, quæ vlcus procreauit: humor autem faciens lyenteriã est aut bilis irritans ad excretionẽ, aut acida pituita, aut crassa ac lenta hærens intestinis. Si bilis causa sit, non est opus eã hyeme purgare per superiora, nam etsi ipsum purgare cogamur, aut aliud tempus eligemus, aut hyeme purgabimus eam per inferiora, si quidem bilis, quãuis tenuis & calidus humor sit, & fluitare soleat, non ita supernatabit in ventre hyeme ob tẽporis frigiditatẽ. Ad quod accedit, quòd bilis ipsa facile per inferiora purgatur. Gal. in Cõ. hyeme eam purgationem per superiora fieri non debere dicit, ac si diceret, tempus ad id faciẽdum non esse aptum. Acida verò pituita melius per inferio

inferiora purgatur,& crassa hærens intestinis pari ratione.Galen.verò addit:Quoniam quæ in intestinis continentur, non possunt vomitu vacuari, intellige vt dixit, si ipsis adhæserit,nulla vi impelli posse sursum. Quamuis alia multa vel ab ipso ano impetum assumentia, sursum pelli possint, quod libro 3.De causis sympt.palam docuit.

APHORIS. XIII.

Ad elleboros qui non facile supra purgātur, ante potionem præhumectare corpora conuenit pluri cibo atque quiete.

COMMENT.

Quamuis Hippoc.non ignorauerit frequentem vsum vomendi, non parum conducere ad facile vomendum, id tamen vti notum prætermisit, vt Gal. vult in Com. Cæterùm duo magni momenti præcepit antepotionē facere eosqui elleborum bibere debent, præsertim si non facile vomant, hæc sunt:multo cibo vti, & quiescere, ac si dixisset: Corpora purganda vomitu, præhumectanda sunt.Cibus enim,qua cibus est,humectandi vires habet,quoniam sanguinē auget, & bilis acrimoniam ac siccitatem attemperat,& mitigat.Quies tamen ex accidenti humectat, quoniam non dissoluit,vti exercitatio:hoc in vniuersum docuerat apho.6.sect.2.dicens: Corpora vbi quispiam purgare voluerit,fluida facere debet,& speciatim de ellebori potu id scripsit li.6.De mor.pop. parte 5. dicens:Elleborum bibētem, citius purgare si velis,lauare, vel comedere, quo loco balneum pro quiete, cuius hic meminit, subrogauit, omnia *Corpora elleboro purganda.*

tamen vnà humectant, & humores fluxioni parant: quod ad omnem purgationem est necessarium. maximè verò ad vomitionẽ & ellebori vsum, qui acrimonia sua neruos & partes sensu prędites valide mordet, & ad conuulsiones siccãdo, & mordẽdo, præsertim ventriculi os, ducit. Quod tamen de balneo dicit Galenus, ipsum non humectare solidas corporis partes, non nobis cõtra dicit, qui solam in humoribus & mẽbris laxitatẽ & fluxionem exposcimus. Quòd verò quidã dixit, Hipp. hoc loco per cibum intelligere siropos, falsum est, & à ratione alienũ. nullus enim sirop⁹ magis fuit in vsu apud Hippo. quàm acetum mulsum, is tamen nullatenus alit, ac perinde nunquam ipsum appellaret cibum. quòd verò non alat, testis est Galenus libro 1. De rati. vict. acu. Commẽt. 43. dicens: Cùm igitur virtus ad morbi vsque iudicationem, sine ptisanæ sorbitione suffecerit, oxymeli & aqua mulsa satis sunt, oxymeli quidem vim medicamentosam solam habens, aqua mulsa verò, cibi pauci & imbecilli. Præterea pluri cibo liquido, qui facile coquatur, vt iuribus & herbis natura humidis vti, nihil vetat, præsertim in morbis aliis à febribus, in quibus per elleborum purgationes fiebãt, atque in ipsis quoque febribus eadem accipere, nihil prohibet, sed & siropum acidum simplicem, aut compositum, nullus vnquam cibũ appellasset, quibus nulla alimẽtitia vis inest. Quòd verò is ipse dicit, per balnea Hippo. intellexisse fomenta hypochõdriorum, nõ totius corporis balnea, pariter est ab Hippo. mẽte alienum: qui nunquam fomentum, balneum aut lotio

Siropos non appellat cibos Hipp.

Oxymeli non alit.

lotionem appellauit, vt constat ex aphor. 31. sect. 6. vbi fomenti & balnei seiunctim meminit, & Galenus in Commentario partis supra citatæ de de balneo aquæ dulcis dicit esse Hippocrat. sententiam, & de tali qualis debetur iis qui crasso sanguine abundant, illi verò totius corporis balneo egent. Quamuis temporibus Hippocrat. non fuerint illi balnei artificiales, qui temporibus Galeni, sed corporis lotiones, nam lauare dixit. Præter id quod balneare eos qui crassos habẽt humores, non nocet, & vt Galenus ibidem inquit, balneum fundit humores, atque laxat, si quid in corpore intẽtum aut concretum fuerit. Quapropter nondum purgato corpore balneum conueniet ad hos vsus, & Galen. vult in illius loci Com. de balneis esse sententiam Hippo. Fomẽtum autem hypochondriis tantum adhibitum, humores elleboro purgandos, qui in toto corpore sunt, neque effundet, neque fluxioni parabit. *Balneum apud Hip.*

APHORIS. XIIII.

Quum biberit aliquis elleborum, ad motiones quidem corporis magis ducere, ad somnos vero & quietes minus. manifestat autem nauigatio motionem corpora turbare.

COMMENT.

Ante potum ellebori docuit corpora humectatione parare in præcedẽti apho. in præsenti vero, bibito elleboro præcipit, ad motionẽ corpora cõuertere magis, ad somnum & quietẽ minus, idque argumento à nauigatione sumpto: nam nauigantes cõmotione corporum ad vomitum co- *Elleboro bibito corpora moueri.*

guntur. Sic etiam cum animus ſit vomendi per elleborum bibitum, magis motu quàm ſomno & quiete vtemur. Nos de Aphoriſmi obſeruatione primum dicemus, deinde de vi nauigationis & motus ad vomitum & alias purgationes. Aphori. docet motũ conuenire à medicamenti purgantis potu (quod enim de elleboro dixit, de omni purganti medicamẽto intelligendum eſt) ſomnus enim omnes validas vacuationes cohibet, præter ſudorẽ, & ſanguinis fluxiones, quæ per nares, vterum & hæmorrhoides atq; venæ cuiuſuis ſciſſionẽ fiunt. Præterea ſomnus vires debilitat medicamenti, humectatione: tũ etiã ſomnus medicamẽta leuia diſſoluit, & natura inter dormiendũ eadẽ coquit, & valida diſſoluit, & vires eorũ frangit: quapropter dormire non conuenit aſſumpto purganti medicamẽto, præterquã ſi in forma pilulari ſumatur, docente experimẽto quotidiano, probe admodum pilulas ſuum munus perficere, ſi à cœna finita cibi coctione & deſcenſu, ſumantur, deinde ſomnus ſequatur, dum tamen incipiente purgatione, à ſomno abſtineant. Quod ſi medicamentũ vomitũ mouere debeat, adhuc magis vigilia eſt opus, quoniã maior agitatio corporis ad vomitũ quã ad ventris fluxũ eſt neceſſaria. Magis autem mouere corpora, dixit, quoniam non ſemper mouenda ſunt, nam languentia, quieta ſeruamus, & dum vomitum medicamẽti timemus. Ad ſomnum item minus ducimus: nam & aliquãdo ducimus, & dormire languidos admodũ præcipimus, vt medicamẽta in actũ ducãt, & ad purgationem ferendã roborẽtur purgandi. Exemplum autem

ab

ab Hippocrat. adductum de nauigatione, verè probat quod vult, omnis enim motus agitat corporis humores, quamuis non omnes simili modo. Mouemur enim à nobis ipsis, & aliquando ducimur in naui, equo, aut lectica, aut curru, aut in humeris famulorum. hæc est vectio quæ minus turbat corpora, quoniam magis æqualis est is motus reliquis, minus æqualis & magis commouens est equitatio, magis commouet corpus gestatio in lectica, quamuis equitatio sit labor maior musculorum, magis quàm lectica commouet currus, & eo magis quo plures rotas habuerit, nisi via fuerit admodũ plana. in dispari verò & lapidosa, quo rotæ fuerint plures, eo frequentius concutitur currus. Nauigatio plurimum commouet corpora & humores, præcipuè vbi mare validioribus procellis agitetur, inde vomunt fere omnes qui mare subeunt. Mouetur autem qui nauigat multis motibus, antrorsum, retrorsum, dextrorsum, sinistrorsum, sursum, & deorsum, & quãdoque in gyrum. Motus ante & retro non mouet vomitum, quod docet motus progressiuus, aut in equo, aut curru, & vibratio in lecto pẽsili, in quo dextrorsum & sinistrorsum fit impulsio, neque propterea vomunt, nisi forte pauci, & cibo pleni. Motus autem quibus corpora subleuantur cũ naui, & fere subito deprimuntur, aut in gyrum circumferuntur, sunt vomitus manifestæ causæ. Motus itaque nauigantium, quamuis omnes vt reliqui corporis motus, humores & corpora commoueant, & ad purgationem parent, ad vomendum tamen prædictæ duæ motus species accom-

Nauigationis vis.

modatiores sũt. Admonuit nos hæc aduertere dominus Didacus à Mendoça vir illustris admodum genere, maximus Philosophus, & linguarum peritia nemini secundus.

Didacus à Mendoça.

APHORIS. XV.

Quum volueris elleborum magis purgare, moue corpus: quum verò cessare, somnum concilia, & non moue.

COMMENT.

In apho. 13. docuit parare corpora ante purgationẽ per elleborũ. In 14. bibito elleboro, quid agere debeāt ad probè purgandũ. In hoc 15. hoc idẽ, atque quid agere conueniat, vbi corpus fuerit abũde purgatũ. Primùm quodque in apho. præcedẽti dixit est, corporis motũ ad purgandũ conuenire, quam partem in præcedẽti exposuimus. Secũdum addit: Quum verò cessare, somnũ concilia, & non moue. Vbi namque purgatio abunde processit, vti non est opus purgatione, ita nec motu ad purgationem instituto. Opponimus autẽ quietem motui, & multo magis somnum. Per quem non tantùm non commouentur corpus & humores, verum & animalis ipsa facultas ociatur, quæ in ventris purgationibus operari debet. Cohibet itẽ somnus quas supradiximus vacuationes. Solet autẽ sõnus spõte succedere à purgatione, qui causæ, & signi boni rationẽ habet. Causæ, quoniam retinet vacuationẽ, ne plusiusto procedat: & significat ipsam integram iam esse atque perfectam.

APHORIS. XVI.

Elleborus periculosus est ijs qui sanas carnes habent: conuulsiones enim affert.

COM

COMMENT.

Apho.36.& 37.sect.2.damnauit Hipp.purgationes sanis corporis adhibitas in vniuersum, modò verò speciatim in iis quæ per elleborum sunt, periculosas esse dicit iis qui sanas carnes habẽt:quoniam purgationes conuulsionẽ afferunt,tum quoniam cum non inuenit elleborus prauos succos, trahit bonos,& colliquat corpus, & dissoluit humores bonos,spiritũ & carnem, tum etiam calore & acrimonia neruos mordet, præsertim oris vẽtriculi, atq; cõuulsiones excitãtur,partĩ exinanitione, partim per consensum. Sed tales potius motus conuulsiui,quàm verè conuusiones sunt. *Sanas carnes haben tibus purgat. peric.*

APHORIS. XVII.

Non febricitanti,ciborum fastidium,cordis morsus,vertigo tenebricosa,& oris amaritudo, purgatione per superiora egere significant.]

COMMENT.

Notas plures scribit,quæ cogũt ad supernas purgationes. Omnes autem significant bilem in ore ventriculi abundare. Non febricitanti, inquit,ciborum fastidium: nam solent febricitantes cibos fastidire ob vasorum plenitudinem, cachochymiã & putredinẽ, ob quę nihil sugunt membra à ventriculo,etiamsi ad ipsum non repat humor.Sine febre verò, ipsum ad ventriculum impetum facere significat.Bilis verò tum calore,tum malitia, appetitum deiicit. calor enim appetitum deiicit,vti & ipsum frigus auget, vt docuit Gale.lib. De arte med. & libro 1.De causis sympto. cap.7. Cùm autemhumores purgandi sint, quò vergũt,

prædicti purgatione per superiora egebunt. Secundum symptoma est cordis morsus. Hunc appellat καρδιωγμὸν, est autem idem quod καρδιαλγία, id est cordis dolor. Verùm non omnem καρδιαλγίαν vult Galenus esse appellandam καρδιωγμὸν, sed eam tantùm, quæ ab acribus, seu mordentibus succis oritur, vt constat libro secundo De placit. Hippocrat. & Plat. quo loco Thucydidis testimonio, & Nicandri, & Hippo. probat os ventriculi à veteribus cor appellari. De his non pauca diximus lib. 3. Prog. in expo. 30. Cùm igitur acres succi ad os ventriculi confluunt, purgationes per superiora conuenient. Vertigo quoque tenebricosa, indicat bilem ab ore ventriculi mittere vapores in caput, qui in gyrū moti vertiginem faciūt, & in oculis tenebras, atque ita σκοτώδινον, dixit. Oris amaritudo manifestè indicat bilis abudantiam in ore ventriculi, quæ ad os vsque fumos mittens, & per communem membranam, amaritudinem traducit ori. Benè autem colliges: si hæc aut omnia, aut plura ex iis adsunt, corpus vomitione egere.

καρδιωγμὸς

APHORIS. XVIII.

Dolores supra septum transuersum quicunque purgatione opus habent, purgatione per superiora indigere significant: quicunque verò infra, per inferiora.

COMMENT.

Generali præcepto docet purgare per superiora humores qui dolores efficiunt supra septum transuersum, & purgare per inferiora eos qui dolores

dolores afferunt intra ipſum. Duarum partium Apho.exempla ſcripſit, nam dolorum,qui fiũt ſupra ſeptum tranſuerſum exemplum ſcripſit aph. 1 -.exemplum dolorum partium infra ſeptũ tranſuerſum,ſcribit apho. 20. Addit autem, ſi purgatione egeant, nam dolores flatuoſi quíque à ſanguinis abundantia fiũt, vti laſſitudines phlegmonidis, quãuis ſupra ſeptum tranſuerſum ſint,purgari ſupra non debent, quia non egent purgatione.Reliqui tamẽ dolores qui ab humoribus acribus & bilioſis orti,occupant os ventriculi,&partes thoracis ſolicitant, nõdum parte quapiam firmati, ſed ab humoribus turgentibus orti, vomitione curantur. Neque noxa inde ſequetur parti alicui,ſiquidem purgantia medicamenta,ad ventrem ex partibus thoracis ducent humores, quos vomitu pellet æger.Si tamen ad caput aſcendant melius eſt eos quomodolibet ventris fluxu vacuare:neque enim per partes ſupra ſeptum tranſuerſum intellexit caput, & collum, ſed eas tantum partes quæ ſunt in thorace.Nullus enim laborante capite, aut collo vomitum mouit, quoniam is caput quammaxime lædit, præſertim vbi caput iam laboret,aut ſit laborare paratum. Hinc conſtat quàm aperte falſum ſit quod ille dixit,vomitum conuenire, laborante capite,vbi præcedant clyſteria,& deiectiones,reuulſionis gratia,& præcedat totius corporis curatio.Tunc enim curationis propriæ gratia ad deriuationem vomitu factam (inquit) veniendum eſt, & ad errhina,ſternutatoria, & maſticatoria.Præuacuato enim corpore, ſine omni periculo cedit his euacuationi-

Humores vomitu egentes.

Notatur ille.

bus humor impactus in parte. Cui illud opponere placet, quòd vomitus est vacuatio toti corpori communis, quam etiam per elleborum procurat in præcedentibus apho. Hipp. non igitur instituet ipsam ad membrum vnum purgandum, aut ad euacuandum humorem qui iam fixus est in capite. Neque enim existimo fuisse ad hæc vsque tempora medicum, aut sapientem, aut summe ignarum, qui vomitu purgauerit eum, qui iam purgato corpore ob capitis morbum, mansit capite laborans ob humorem parti præfixum, quem omnes vacuant per nares, aut palatum, aut insensilem discussionem: aut si de sanguinis natura fuerit, sectis venis ad frontem, & nasum. Præter id, quòd humores qui partem quampiam obsederunt, per ipsam vacuandi sunt, aut per quàm proximam.

APHORIS. XIX.

Quicumque in medicamentorum potionibus purgati, non sitiunt, non quiescunt priusquam sitiant.

COMMENT.

Medicamentum purgans an perfecerit opus.

Ad partem artis diagnosticam attinet præsens sententia, quæ docet cognoscere, medicamentum purgans nondum perfecisse suam actionem, ex siti. Si enim bibito purgãti medicamento, dũ purgatur homo, nondum sitit, nondũ est abunde purgatus, non enim quiescit donec sitiat. Quam ob rem in vanum quis opponeret aduersus apho. sententiam, quòd multi sitiunt ob siccam & calidam ventriculi intemperiem ante integram purgationem,

nem, alij ob medicamenti purgantis vim, ob quã sitim excitat, alii ob bilis purgationem, quæ ad ventrem delata sitim efficit. Nam Hipp. non probat ex siti purgationis integritatem, sed ex sitis defectu, imperfectam purgationem. Quod hac ratione verum est, atque perpetuum, quòd humore purgato, quamuis frigidus sit, iam nonnihil de natiua ventriculi humiditate absumitur, & medicamentum sua acredine mordet ventris os, vnde sitis accedit. Rectè igitur dixit, ὀυ παύονται, hoc est non cessant, donec sitiant, quoniam medicamentum in debita quantitate assumptum, quódque purgare sua vi abunde solet, tamdiu aget, donec sitim afferat. Posset quoque doctrina concludere ad victus institutionem. Dum enim sitis non adest, cibos offerre non expedit, non enim dare conuenit cibos media, aut non finita purgatione: est autem media, aut nondum perfecta, dum sitis non adest. Nec tamen putare licet, Hippo. hoc loco quidpiam præcepisse quod ad partem artis factiuam pertineat. quidam enim nihil referre dixit, si cessant, aut cessent, legatur: non cessent enim, significat conuenire vt ducatur magis purgatio, aut repetatur. verùm cùm Hippo. παύονται, dixisset, non patietur littera, vt sit in modo imperandi. Præterea nihil docet agendum, sed agnoscendum, non esse integram purgationem. At quæ nondum integra est, poterit integra esse non multo pòst, etiam si medicus nihil agat eorum quæ præsenti loco nec præcipit Hippo. nec somniauit quidem.

Siti vacãtes dũ purgantur, cibos accipere non debent.

APHO.

APHORIS. XX.

Si ijs qui febre vacant tormina eueniant, genuum grauitas, & lumbi dolor, purgatione per inferiora egere significat.

COMMENT.

Aphorismo 17. signa scripsit, quibus præsentibus conuenit, eos qui non febricitant, per superiora purgare: modo vero ea signa scribit, quibus præsentibus conueniet, eosdem, nẽpe non febricitãtes, deorsum purgare. Signa tamen sunt tormina, hoc est dolores torquentes, quos στρόφους Græci vocant. Tales sunt qui intestina torquent, & vexant, & per eadem deuoluuntur. Genuum grauitas secundum est: ac significat humores crassos abundare, qui ad genua descendunt, tales enim sunt qui ea molestant, & grauant, siue grauatiuum dolorem efficiunt. Lumbi quoque dolor, (nam singulari numero loquitur Hippoc.) Decet autem dolorem esse grauantẽ, quia à crassis pendet humoribus. Hos autem eò ducere conuenit, quò vergunt per conuenientia loca, vergunt tamen ad inferiora.

στρόφοι.

APHORIS. XXI.

Deiectiones nigræ, qualis sanguis, sponte venientes cum febre, aut sine febre, pessimæ, & quanto colores plures deteriores fuerunt, magis malum, cũ medicamento verò melius, & quanto colores plures fuerint, non malum.

COMMENT.

De nigris deiectionibus, sponte vomentibus, &

& de his quę medicaméto ducuntur,quædam habentur in præſenti,quę facile cōſtabunt,vbi prius intelligamus,trifariam nigra deiici.Aut enim deiicitur ſanguis ipſe, qui è iecore per meſereicas transfunditur in inteſtina, & ibidem concreſcit, & denigratur:Aut deiicitur ſanguinis fæx, quæ in ſanguinis generatione ſubſidet,cuius magna pars ad lienem defertur, cum ſanguine ad ipſius alitionem,ſoletque is ſuccus niger retentus putreſcere, & in atram bilem exquiſitā tranſire.Verùm non ex hoc tantum ſucco nigro, ſiue ſanguinis fæce, atra bilis exquiſite generatur, ſed ex putredine ſanguinis,aut bilis,atq; eſt hæc deterrima.Agnoſcatur tamen hæc bilis atræ ſpecies, quoniam nō concreſcit,ſplendet,ſaporem & odorem aceti refert, terram fermentat, & animalia bruta ipſam guſtare non audent. Cùm hæc per inteſtina deiicitur,nos tertiam hanc dicimus nigrarū deiectionū ſpeciē.Hipp.de nigris deiectionibus ſanguinis ſimilibus loquitur, quæ ſanguinis fæces ſunt, & melancholia ipſa, quæ non concreſcunt vti ſanguis,vt dicit Gal.Comm.23.ſequenti.Cum autem euenire poſſint ſponte, & vi medicamenti purgantis duci : de ſponte veniētibus primo loco inquit,ſi ſponte veniant ſiue cum febre,ſiue ſine ipſa,peſſima: veniunt enim languente iecore,quoniam ἴοντα dixit,id eſt venientes, quod non vno tantùm atque optimo morbi tempore veniſſe indicat,ſed toto fere morbo,aut magna morbi parti,principio videlicet,& augmēto,in quibus temporibus nondum coctionis adſunt notæ,ſi namq; notis coctionis apparentibus, ſiue in ipſo morbi

Nigræ deiectiones trifariam.

Atræ bilis notæ.

vigore euenissent, nihil mali ostendissent, sed malorum succorum euacuationem decretoriam. Sine his tamen notis, languorem significant facultatis, ac perinde erunt pessimę, siue cum febre, siue sine febre fiant. Diximus tamē qualis sanguis, & non vti alij omnes fere interpretes, qui qualis sanguis, niger, legunt. Vbi enim in Græcis codicibus habetur, ὁκοῖον αἷμα μέλαν, pars μέλαν, abundat. quod ex Gal. Comment. constat, cum inquit, Adiecit autem suo sermoni, qualis sanguis, tale quoddam ostēdens, qualis sit sanguis denigratus dum per intestina defertur. Tales sunt nigræ deiectiones, nam extremæ dementiæ fuerit existimare sanguini secundum naturam se habenti tales deiectiones assimilari. Ex quibus verbis notum euadit Gal. nō legisse eam partem, sed intelligendam voluisse. Atque ita legit antiquus huius libri interpres, & in Comm. 23. sequenti, inquit Gal. ostendit tamen in hoc apho. manifestè quod & in priore, quum dixit: Deiectiones nigræ, qualis sanguis, subaudire oportet, niger. vt tale sit integrū, Deiectiones, qualis sanguis niger. Sunt itaque nigræ deiectiones, qualis sanguis niger, à fæce videlicet sanguinis sponte venientes, cum febre, aut sine ipsa, pessimæ. Nec tamen, vt quidam putauit, nigræ deiectiones sanguinis nigri bonę erunt, aut ab Hipp. tales censentur aphor. 25. sequenti, sed vult ibidem, vt ex Com. Gal. constat, minus malas esse quàm sanguinis per os excretiones. Quanto tamē colores plures deteriores fuerint, magis malū erit, vt in Prog. 23. li. 2. cùm Hipp. dixit: Variegatæ tamen deiectiones iis diuturniores sunt, sed

Taxatur quidam.

ſed nihilominus lethales. ſunt autem tales ramentoſæ, & bilioſæ, & cruentæ, & porraceæ,& nigræ, nonnunquam quidem ſimul, nonnunquam vero viciſsim procedentes.Quo loco prauas deiectiones ac diuerſorum colorum damnauit,ac de ſponte venientibus eſt ſententia.Significant autem multæ, & prauæ deiectionum ſpecies,quòd cum plurimis eſt pugnandum. Cum medicamento vero,inquit,melius:ſiquidem cum vi medicamenti ſucci praui ducuntur, indicant naturam probè purgari,& eam eſſe vim medicamenti quæ ſanguinis fæcem euacuat. Melius igitur eſt ſanguinis fæcem medicamenti vi purgari,quàm ſponte ob lãguorem euenire.Et quanto colores fuerint plures,non malum. Quoniam nihil aliud indicat, quàm medicamenti vim,quæ valet plures humores vacuare,& ita compleri ex diuerſorum humorum vacuatione purgationem.

APHORIS. XXII.

Morbis quibuſlibet incipientibus, ſi atra bilis ſurſum aut deorſum exierit, lethale.

COMMENT.

Malum eſt quamuis humorum à corpore vacuari ante coctionis notas,hoc eſt incipiẽte morbo, ídque in ratione ſigni. Indicat enim cauſam valde mordere,aut grauare, aut omnino facultatem languere. In via & ratione cauſæ non ſemper malum eſt, ſed quandoque iuuat. Cuius rei diſtinctionem apertam tradidimus in Comment. 2. huius ſectionis. Cæterum vbi humor excernitur prauus, & in principio, lethalis eſt

diſpoſitio,quoniã præter cruditatem, perniciem oſtendit. Talis eſt atra bilis in principio morbi, ſurſum aut deorſum excreta,quæ magnam ſignificat vſtionem ſanguinis,aut bilis flauæ,aut atræ, quæ fæx ſanguinis eſt, & coctricis facultatis languorem.quòd ſi bilis hęc quantumuis pernicioſa, notis coctionis apparentibus excerneretur, bonum eſſet:vt enim Hippo.inquit,Excreationes liuidæ, cruentæ,fœtidæ, & bilioſæ,ſi bene exeunt, bonæ ſunt.

APHORIS. XXIII.

Quibuſcunque ex morbis acutis, vel diutinis,,vel vulneribus, vel quomodolibet aliter extenuatis,nigra bilis,vel qualis ſanguis niger exierit,poſtridie moriuntur.

COMMENT.

De nigris deiectionibus duarum ſpecierum loquitur in præſenti ſententia:quarum altera eſt nigra à fæce ſanguinis:altera ab atra bile exquiſita. De nigris autem deiectionibus à ſanguine concreto quędam dicet apho.25.Modo vero duarum prædictarum ſpecierum deiectiones nigras dicit lethales eſſe, ſi eueniant extenuatis ex morbis acutis, aut longis,aut ex vulneribus. Significat enim imbecillitatem facultatis ægri, quæ nequit humores ſuperare. Cum autem languente facultate,tales eueniunt excretiones ſiue ſurſum, ſiue deorſum eueniant(vtranque enim vacuationem per verbum ἐπέλθῃ, ideſt exierit, ſignificauit) non tantum mortem indicat,ſed ipſam breui futuram

Extenuatis nigræ deiectiones lethales.

turam

turam,& vt inquir,ſequenti die,quod idem eſt,& quod in Prog. dicere ſolet, valde lethale iam eſt. nam & modò cùm poſtridie dixit,mortem ad ſequentem diem diſtulit, neque tamen eadem die euenire poſſe negauit.

APHORIS. XXIIII.

Difficultas inteſtinorum ſi ab atra bile inceperit,lethale.

COMMENT.

Omnem ſanguinis deiectionem ſolent medici dyſenteriam appellare:Propriè tamen ea eſt,quæ cum vlcere inteſtinorum fit,de qua lib.3.De arte medēdi plura diximus.Hæc fit humore acri,qualis eſt bilis, aut ſalſa pituita deſcendente per inteſtina,ac primum detergente,deinde abradente & vlcerante,inde quoque manante ſanguine.Si à flaua bile morbus fit,mala eſt dyſenteria:ſi à ſalſa pituita,peior: ſi ab atra bile exquiſita,peſſima,& quæ auctore Gal.aut difficile,aut omnino impoſſibile curatur, veluti & alij exulcerati cancri: præſertim quoniam medicamenta non facile admouentur parti, & admota non retinentur, & quoniam fæx perpetuo deſcendens tangit, & exaſperat inteſtina. *Dyſenteria.*

APHORIS. XXV.

Sanguis qualiſcumque fuerit ſurſum,malum:deorſum vero nigra deiecta,bonum.

COMMENT.

Quemadmodum à nobis tranſlatus eſt aph.ita habetur in quibuſdā codicibus,atque ita legitur à

Sanguinis excretiones bona & mala.

Gal. in Comm. Est autem tota sententia de sanguinis excretionibus, aut enim sanguis superius excernitur, hoc est vomitu. (non enim loquitur de profluuio sanguinis narium, quoniam id sæpe bonum est.) Aut excernitur sanguis inferius: atque id sensim, ita vt in via concrescat, ac denigretur. Primum malum est, cuiusuis coloris, aut naturæ fuerit sanguis. quum enim superius per os reiicitur, siue ex pulmone spumosus, siue ex thorace concretus, siue ex ventriculo, malum est. Quum verò deorsum mittitur, non equidem subitò, ita vt facultatẽ pessumdet, sed sensim. quod indicauit, cùm dixit: Nigra deiecta, bonum erit. Nigra autem deiiciuntur, cùm sanguis sensim manat, ita vt antequam sanguis excernatur, concrescat atque denigretur. Erit autem bonum, quoniam erit minus malum, quàm si per os excernatur. Minus malum enim est, sanguinem abundantem ex venis in vẽtrem effundi, & inde excerni, quàm pulmonem lædi, aut thoracem, aut in ventriculo coagulari, & cibos corrumpere. Sed dices, vt quidam, qua ratione Hippoc. ita abutetur hac voce, bonum, vt significet minus malum, volens, minus malas dicere deiectiones, quas aphor. 21. dixit pessimas? Sed falsum est, ipsum loquutum fuisse in hoc, & 21. aphor. de eisdem deiectionibus. nam hic loquitur de nigris à concreto sanguine: illic verò de nigris à fæce sanguinis, siue humore melancholico. Gal. vnam aliam adhibet huic secundæ parti aphoris. expositionem, per nigra deiecta, intelligens sanguinem nigrum per hæmorrhoidas manantem, is enim

Taxatur quidam.

enim bonus eſt, & à melancholicis liberat morbis. Eríteque ſenſus: Sanguis qualiſcumque ſurſum malus: infra verò nigra, per hæmorrhoidas deiecta, bonum, ſi in corpore ſucci nigri abundauerint. In qua lectione, bonum, id quod vere bonum eſt, ſignificabit, non quod melius, vt in priore. Sed oppones, vt ille, ſi ſupra, quod in aphoriſmo habetur, ſignificat euacuationem per os, infra ſignificabit eam quę per anum, quod ſi infra ſignificat quamcumque viam infernam, & ipſam per hæmorrhoidas vacuationem, ſupra ſignificabit omnem ſupernam vacuationem, ac perinde falſum erit, ſanguinē qualēcunq; ſupra, malū, ſiquidem fluxus ſanguinis nariū malus non eſt. Sed hæc futilia ſunt, nam ori, vt ſupernæ parti, anus vt inferna opponitur & de his duabus loquitur: & de ipſis verus eſt aph. ſanguinem per os excerni, malum eſſe, & per anum, bonum, ſiue ſit excretio ſanguinis concreti ab inteſtinis, quoniam is eſt bonus, id eſt minus malus, ſiue ſit ſanguis hæmorrhoidalis in corpore melancholico, quoniam is abſolutè eſt bonus. Aliā inuenio huius aphor. lectionem in Græcis Aldinis codicibus, quæ ſic habet, Α῎ιμα ἄνω μὲν ὁκοῖον ἂν ᾖ, κακόν· κάτω δὲ, ἀγαθόν· καὶ τὰ μέλανα ὑποχορέοντα, κακόν· quod eſt, Sanguis ſurſum quidem qualiſcunque fuerit, malum: deorſum vero, bonum: & nigra deiecta, malum. In qua lectione præter ea quæ in noſtra lectione expoſuimus, ſanguinis videlicet excretiones per os, malas eſſe, & per anū bonas, nigras deiectiones, quarū meminit aph. 21. quáſq; diximus eſſe ſanguinis fæces, iterū vituperat. Nos

primam ſequimur lectionem, quamuis ſecũdam non damnemus.

APHORIS. XXVI.

Si à difficultate inteſtinorũ moleſtatus, quales carnes excernantur deorſum, lethale.

COMMENT.

In difficultatibus inteſtinorum primum pituita detergitur, deinde pinguedo excernitur, deinde ſumma cuticula interna abraditur, & poſtremo ſubſtantia inteſtini craſſa deiicitur. Hæc ſanè carni ſimilis eſt: quã difficultatem inteſtinorum curare eſt funditus impoſſibile, quoniam nõ reficitur ſolidorum pars amiſſa, minimè vero inteſtinorũ, quibus paucus eſt ſanguis, paucus calor natiuus, & fæcum perpetuus tranſitus, ita vt nec cicatricẽ obducere fas ſit. Moleſtato diximus, quoniam id ſignificat vox ἐχομένῳ apud Gal. in Com. 16. ſectionis quintæ.

APHORIS. XXVII.

Quibus in febribus ſanguinis effluxerit multitudo quacunque ex parte, ijs quum reficiuntur, ventres inferius humectantur.

COMMENT.

Libro 3. Prorrheticorum ſimilem huic ſententiam ſcripſit Hippo. dicens: Quibus ſanguinis effluxerit multitudo, procedente tempore ventres male afficiuntur, niſi vrinæ maturentur. In præſenti verò, in febribus dixit, quoniam in iis ſolent ſanguinis fluxiones euenire, aut iudicatorię, aut ſecus, quamuis in omnibus magnis fluxionibus

verum ſit quod dicitur, vbi ſanguinis multitudo effluxerit, in refectionibus ventres deſubtus humeſcere. Quoniam poſt magnas ſanguinis vacuationes languet natiuus calor. in refectionibus verò, ſiue procedente tempore, vt dixit in Prorrh. aſſumpto alimento cruditates fiunt, nequeũte calore cibos ſuperare, neque coctos ſuccos digerere in habitum corporis, ac proinde plurimum, & crudum atque humidum per inteſtina delabitur, & ventres deorſum humeſcunt. Dixit enim, καθ᾽ὑγραίνονται, & lib. Prorrh. πονηρεύονται, quod eſt, malè afficiuntur. Malè autẽ affici autore Galeno in eius partis Comm. eſt humectari, aut morderi, aut inflari, aut ructus acidos perpeti. Notum autem eſt hæc ſæpe aduenire iis qui magnas ſanguinis vacuationes ſunt paſſi, nam per paruas id non eſt neceſſarium, ſicuti neque calorem natiuum ventris & membrorum languere. Quod etiam dixit, Quacũque ex parte, notiſſimum eſt, nam & per hæmorrhoidas, & per vterum, & per ſedẽ, aut per nares in febribus, ſæpius veniens, vbi modum exceſſerit, imbecillitatem affert, ad quam quæ dicuntur in aphoriſmo ſequuntur. Apparet quoque interim vrina aquoſa & cruda. Quapropter rectè admodũ Hip. addit: Niſi vrina maturetur. Si nanque medicus ita cibos ægro miniſtret vt ſenſim accipiat quod ſuperare valeat, concoquentur cibi pauci & coctionis facilis, & vrinæ coctæ apparebunt, & venter non humectabitur. Cõducet quoque hæc ſententia ad victum inſtituendum ſimili cognita ratione ei quę tradita eſt in illo aph. Quę longo tẽpore extenuantur corpora, lentè reficere

Ventres quibus humeſcunt.

conuenit. Nam paucus calor non poteſt multum ſuperare alimentum. Ducuntur autem ægri ſępius in hũc errorem vel inſciis medicis, quoniam cùm ex morbis reualeſcunt, fame vexantur ob ventriculi frigiditatem, & cibos accipiũt magna copia, quos ſuperare nequeunt, & ventres inde humectantur, aut prauè afficiuntur, quod non fieret, ſi ad menſuram caloris eos acciperent. Nam tum & cibos ſuperaſſent, & vrina cocta apparuiſſet, & ventres nihil mali paterentur.

Conualeſcẽtes verè fame torquẽtur.

APHORIS. XXVIII.

Quibus bilioſæ ſunt deiectiones, ſurditate facta, ceſſant, & quibus ſurditas, bilioſis dictionibus factis, ceſſat.

COMMENT.

Quoties humor morbum aliquem efficiens in partem aliam trãsfunditur, ſiue intra corpus, ſiue extra ipſum, pars laborans à morbo fiente qui ab humore pendebat liberatur. Maximè verò id fit vbi per diſtantiſſimas partes vacuatio fiat, quam reuulſionem in contrarium factam dicimus. Hoc euenit quum humor bilioſus ſurditatem efficiens per inteſtina vacuatur, fiũntque bilioſæ deiectiones. Quòd ſi bilioſæ deiectiones præcedũt, ſurditate veniẽte, ceſſant, rurſus ad ſuperiora conuerſo humore, qui per ventrem vacuabatur. Loquutus eſt Hip. de bilioſis deiectionibus & ſurditate à bile orta, quoniã hæc permutatio humoris à capite in ventrẽ, aut rurſus à ventre in caput, frequẽtius fit ab humore bilioſo, raro à pituitoſo, ſiquidem is ob craſſitudinem non facilè ſurſum ac deor-

Surditas per bilioſas deiectiones curatur.

deorſum agitur. Tota pręterea aph. ſentẽtia, de iis quæ magna ex parte eueniunt intelligi debet. Nã nõ rarò fieri videbis, adeò magnam bilis copiam in corpore abundare, vt poſſit ſimul & per ventrem deſcendere, & caput occupare, ac ſurditatem efficere, ſicuti & phreneticos quandoque vides ſemel atque iterum purgata bile, aut ſponte, aut ârte, nec tamẽ à phrenitide liberari. Sed Hip. ſcribit quod ſæpius euenit, quódque medicũ imitari cõuenit in morbis capitis, videlicet humores caput infeſtantes vẽtris purgatione ducere deorſum, & humorẽs deorſum facientes impetũ, ad ſuperna reuocare, veluti vomitu. Nam ad caput, aut nobiles alias particulas prauos humores ducere nõ expedit. Li. de iudicationibus Hipp. ita ſcriptũ reliquit: Quibus in febribus aures obſurdeſcunt, his non ſoluta febre inſanire neceſſe eſt. Soluit autem ſanguis è naribus erumpens, aut aluus bilioſa egerens, aut dyſenteria accedens, aut coxarum aut genuum dolor.

APHORIS. XXIX.

Quibus in febribus ſexta die rigores fiunt, difficile iudicantur.

COMMENT.

Hipp. Prog. 22. li. 3. inquit: Quibus febres deſinũt, neque cum ſignis ſolutionis, neque in diebus decretoris, recidiuam in eis expectare oportet: Quod nãq; in aph. præſenti dixit, Difficile iudicari: idẽ eſt quod male iudicari. Mala autem iudicia ſunt, cũ prauis accidentibus, & ad malum, nempe mortem, aut deteriorem ſtatum, aut cum periculo recidiuæ. Talia eueniunt iiſ qui iudicantur, *Febres iudicatæ ſine notis coctionis redeunt.*

non cum ſignis concoctionis, aut non in die decretoria. Sine notis coctionis nullus morbus probè iudicatur, quoniam coctio excretionem præcedere debet, tum ad citam iudicationem, tum ad ſecuritatem. Dicente Hippò. lib. 1. De morbis popu. Coctiones criſis celeritatem, & ſecuram ſanitatem oſtendunt. Præſens aph. vnam tantùm prognoſtici partem continet, quæ ad diem decretorium ſpectat, ac docet ſexta die malas fieri iudicationes. Quod enim de rigore dixit, de iudicatione intelligi voluit. Nam ſolent rigores iudicationes ipſas antecedere, quoniam rigor eſt totius corporis inæqualis concuſſio, ac conquaſſatio. Hanc verò concuſſionem ſequuntur vacuationes & iudicia, nunquam tamen ad bonum in ſexta die. Sextus nanque tyranno cōfertur, vti & ſeptimus regi. Rex enim aut ſupplicij partem adimit, aut victoriam illuſtrat. Tyrannus verò, de ſalute dolet, de pernicie gaudet, & quærit vbi animum expleat, & ægrum male tractet, aut longa punitione exerceat. Talis eſt ſexti diei natura, qui aut ægrum iudicat ad mortem, aut cum prauis accidentibus, & deinde cum periculo recidiuæ. Neque obſtat quòd lib. 3. De morb. pop. par. 3. In Lariſſa virginem, mulier hæc liberata fuerit ac iudicata ſexta die, ac dixiſſe Hippo. non rediiſſe morbum. Nam à iudicio menſes fluxerunt, potuit tamen hæc vacuatio à recidiua mulierem liberare. In febribus itaque, præſertim continuis, aut quæ non habent quotidianas acceſſiones, rigores in ſexta die facti mali ſunt, & qui difficiles afferant iudicationes, hoc eſt ad mortem, aut

Rigor.

Diei ſexti natur.

cum

cum prauis accidentibus, parum tutas, & quæ redire ſolent.

APHORIS. XXX.

Quibus acceßiones fiunt, ſi quacunque hora febris dimiſerit, eadem hora cras aſſumpſerit, difficile iudicantur.

COMMENT.

Verus ſenſus huius apho. eſt de horis inuaſionum acceſsionum, de quibus inquit: Si eadem hora febris inuadat ſequenti die, qua hodie inuaſit, & tertia die eadem hora qua ſecunda, & quarta die eadem qua tertia, & ſecunda, & prima, difficile iudicabitur, quaſi dicat, prorogabitur morbus. Longus etenim futurus eſt morbus qui cauſam habet firmam & immutatā ac permanentem, talis eſt febris quæ eiſdem repetit horis. Neque licet ſtatim morbi longitudinem prædicere, vbi ſemel, aut bis, eum ordinem inuadendi ſeruet febris, ſed vbi ſæpius eueniat, febre quotidie, aut per tertium, aut per quartum repetente. Quod non ſine magno ſuæ ſalutis diſpendio expertus eſt Carolus Hiſpaniarum Princeps maximus, triginta menſibus quartanam febrem paſſus. Cuius curationi ſemper interfui ſimul cum meis ſodalibus viris in arte medica præſtantiſsimis, ſummáque prudentia præditis, doctiſsimo Sacta Cara, & ſapientiſsimo Iacobo Oliuares. Cæpit quartana ſuam celſitudinem moleſtare anno 1559. Sexta die Augusti erat is ſuæ ætatis 14. habuítque initium ab

Longus morbus futurus.

Caroli principis hiſtoria.

humore melancholico vstione genito, qui accessiones inferebat inordinatas, sed paulo post quartanarium ordinem seruarunt, & cum signis cruditatis quæ toto ferè morbo perseuerarunt in vrinis & deiectionibus. Nam singulis mensibus, aut paulo maiori interuallo sponte fluebat aluus, multa verò cruda ac subnigra deiiciebat, à quibus nihilo melius habebat, sed accessiones suam seruabant longitudinem & vehementiam, & toto ferè morbo valida siti premebatur. Transacto verò anno primo febres quandam figuram inuadendi ceperunt, quam supra quatuordecim menses seruarunt. Anticipabant enim horas quinque perpetuò, nulla facta temporis differentia, quæ sentiri posset. Quantum autem quæuis accessio præcedentis accessionis horã præueniebat, tantum ante dimittebat, atque erant eiusdem spatij accessiones omnes. Itaque quamuis morbus crudus esset, accessionum anticipationibus consideratis, & earundem longitudine & vehementia, videbatur status rationem habere. Euenit autem post secundũ annum, vt accessiones eamdem quinque horarum anticipationem seruauerunt multis diebus, non tamen æqualem longitudinẽ, sed semper in diminutionem procedentem, simul cũ vomitib⁹ crudæ pituitæ, quæ ex lõgis cruditatibus aceruabatur in ventriculo, ita ad finem fuit perducta, ac sine notis coctionis. Quapropter post duos rediit menses, & intra alios duos cum coctionibus in totum euasit. Vidimus etiam non paucos qui longas febres repetentes per accessiones sunt passi. Quorum accessiones non repe

repetebant eadem hora, sed seruabant eundem anticipationis ordinem, aut postpositionis. Vnde colliges nihil referre, siue eadem hora febres inuadant sequenti, aut tertia, aut quarta die: siue anticipationis, aut postpositionis eundem limitem seruent. quoduis enim horum satisfacit ad causæ firmitatem & pertinaciam, proinde ad morbi lõgitudinem, siue eadem, siue diuersa hora febris dimiserit, (id enim est, quod dixit: Quacunque hora febris dimiserit) si eadem occupauerit accessio sequens, qua præcedens, id erit satis.

APHORIS XXXI.

In febribus cum laßitudine, ad articulos & circa buccas præsertin, abcessus fiunt.

COMMENT.

Lassitudines quædam sunt spontaneæ, quædam sequuntur exercitationes. vbi verò quispiam febricitauerit cum lassitudine, qualiscunque ipsa fuerit, abcessus solent sperari, atque tales febres finire. Si enim lassitudo validas sequatur exercitationes, sperandum est naturam transmissuram abundantiam ad articulos, qui ab initio ob exercitationem incaluerunt, vnde etiam initium morbus habuit. Nam articuli incalescentes in exercitatione calorem musculis immittũt, & inde toti corpori: calor vero in articulis manens abundantiam ad se trahet, siquidem calor est tractionis initium, vt libro De arte med. & in Commentariis libr. 2. De differentiis febri. docuimus.

Abcessus in febribus cum laßitudine.

Dolor etiam in musculis & prope articulos manens quomodofluxionem mouere possit,ibidem ostendimus. Quòd si lassitudo sponte euenerit,abundantiam mittet natura in articulos inferiores,si febris longa fuerit,quoniam crassi humores ad inferiores articulos mittuntur : si verò tenues fuerint ad caput ascendenres prope buccas, idest, post aures, & in mento fient. Quamuis tamen Hippocr.docet modo in quam partem sunt abcessus futuri,non tamen an futuri sint. Id verò docuit in Prog. dicens: Quæcunque febris prorogatur salubriter affecto homine, nec ob in flammationem, nec ob quamuis aliam causam manifestam dolore detinente, huic spectãdus est abscessus cùm tumore ac dolore ad aliquem articulorum,maximè eorum qui sunt in parte inferiori.In articulis autem aut superioribus, aut inferioribus fient abcessus vna communi ratione, qua laxæ partes facilè admittunt fluxiones.

APHORIS. XXXII.

Quibuscunque resurgentibus ex morbis pars quæpiam laborauerit, ibidem abcessus fiunt.

COMMENT

Abcessus in conualescẽtibus. Docuit in præcedenti prædicere in his qui febricitant,qua parte sint abcessus sperandi, modo in his qui è morbo conualescunt idem docet. Si namque pars quæpiam doluerit, aut ægrotauerit,aut lãguida fuerit, ibi abcessus speratur. Causa nota est. Nam si is qui è morbo resurgit, hoc

est,

eſt,conualeſcit nondum ſanus omnino eſt, prius coniicere debes an aliqua ratione abceſſus ſit ſpe randus: quòd ſi fuerit, tunc prædices cum futurũ in dolentem partem, quia dolor aduocat fluxionem. Si verò non doleat,ſed ægrotet quouis morbo,aut languida ſit, ibidem fiet abceſſus, quoniã pręcipuæ partes mittunt ſecundum naturam excrementa in ignobiles, & validæ ad imbecillas. Præſagia itaque futurorũ abceſſuum ex Hippo. accipies in Prognoſt. & ex imperfecta conualeſcentia,& ex notis reliquiarum morbi. Præſagia vero partis in quam futuræ ſunt, tum ex Prognoſtico in præcedenti Commentario citato,tum ex præcedentibus aphoriſmis.

APHORIS. XXXIII.

Verumtamen ſi pars quæpiam ante morbum laborauerit,ibi morbus firmabitur.

COMMENT.

Continuata oratione hunc ſcribit aphoriſmum de abceſſibus ſperandis.Nam aphor.31.docuit in ægrotantibus cum laſſitudine abceſſus eſſe ſperandos, & in quem locum, in 32.de conualeſcentibus dixit, abceſſus eſſe ſperandos in partem dolentem, ſi quæ doluerit, aut laborauerit: modò vero de his qui nondum ægrotantes dolent,aut partis laſſitudinem patiuntur.Cùm enim ægrotauerint,in parte qua præfuit labor, erit abceſſus ſperãdus,propter ſupradictas cauſas. Quãuis an ſit futurus abceſſus,an non,adhuc indiſtinctum maneat. Nam ſi aliqua via humor qui ab- *Abceſſuũ futurorũ definitio.*

cessum committere debet purgetur, laborabitur æger ab abcessu, vti infra aphoris. 34. cùm inquit: Quibus speratur abcessum ad articulos futurum, liberat ab abcessu vrina multa crassa & alba facta, qualis in febribus cum lassitudine, quarto die quibusdã fieri incipit. Quòd si è naribus sanguis effluxerit, valde celeriter liberatur. Præterea Prog. 65. lib. 2. in hunc modum scripsit: Cõsiderare autem oportet talia hunc in modum. Si febris detinet, & dolor non cessauerit, & sputum non excernatur secundum rationem, neque biliosæ fuerint alui deiectiones, neque dissolutæ atque synceræ, neq; vrina valde multa & crassa, & plurimum continens sedimentum, paratur autem salubris ab omnibus aliis salutiferis signis. In his oportet huiusmodi abcessus futuros sperare. Hæc Hippo. sententia integra definitio est futurorum abcessuum, quemadmodum in his aphor. tribus, partem in quam sint sperandi, definit.

APHORIS. XXXIIII.

Si à febre habito tumore non existente in faucibus strangulatio repente instauerit, lethale.

COMMENT.

Ad partem artis prognosticam pertinet hic aphoris. Nam Prog. 16. lib. 3. eandem ferè sententiam scripsit, vbi de anginarum generibus agens, de pessima atque grauissima, & quæ ei de qua modo scribit cõfertur, inquit: Anginę autem grauissimæ sunt, ac celerrimè interimunt, quęcũ nihil conspicuũ faciunt in faucibus, neque in cer-

Anginæ lethales.

uice

uice,plurimum verò dolorem inferunt,atque orthopnæam. Hæ enim eodem die ſtrangulant, & ſecundo,& tertio,& quarto.Verum quoniam in huius Prog. expoſitione nos plura dixim⁹ ad hũc apho.attinentia, placet ad eum locum remittere lectores,& huic apho.breuem adiũgere Cõmentarium.Si à febre habito,dixit,id eſt, à febre moleſtato(de eo enim loquitur qui à febre moleſtatur & opprimitur, ſiue à magna febre detinetur) repentè euenerit ſtrangulatio, non apparente in faucibus tumore, lethalis eſt affectus. Quamuis ſi cum febre non admodum magna id eueniat, adhuc verus eſt aphoriſmus. Nam cùm hi qui febricitant non magna febre, maiori quàm vbi ſecundum naturam habent, egeant reſpiratione,& naturalem efficere non valeant, nedum maiorem,quoniã ſtrangulantur:mortis imminebit periculum.Tumore non exiſtẽte in faucibus, dixit, per fauces intelligens eam partem quæ aperto ore ſe oſtendit, interiacens gutturi & gulæ, ita vt aperto ore nihil tumeſcere videatur. Quod in Prog.dixit:Quæcunque nihil conſpicuum faciũt in faucibus,neque in ceruice.Addit tamen,in ceruice,quoniam ſæpe fit vt homo ab angina moleſtetur,& magna humoris pars in ceruicem transferatur,οἰδήματος μὴ ὄντος, ideſt,tumore non exiſtente. Nam οἴδημα,Latinè œdema,apud Hippo. omnẽ tumorẽ ſignificat, vt explicuimus in annot. in Cõ.25.li.1.Prog.Lib. tamẽ Prorrh.par.2.ſe. 54. hãc ſententiam ita ſcripſit:Fauces dolẽtes tenues, cũ quadã difficultate ſtrangulãtes,velociter exitũ afferẽtes. Tenues tamẽ dixit, quaſi ſine tumore.

Fauces.

οἴδημα

Velociter vero exitium afferentes, eſt quod in Prog.dixit,celerrimè interimunt.quódque in eodem loco definiuit dicens: Eodem die ſtrangulant,ſecundo,tertio,& quarto.In præſenti præterea apho.dixit: Si ſtrangulatio repente inſtiterit, vt excluderet alias ſtrangulationis ſpecies, quæ ſenſim fiunt,vt in pulmonia,abceſſu,aut tuberculo in pulmone, aut thorace, aut thoracis inflammatione,aut membranæ coſtas ſubcingẽtis.Nam inflammatio membranæ internæ gutturis nunquam adeo magna fit,vt ſtranguletur,quoniam eſt & valde tenuis,& ſine carne,aut etiam pauci ſanguinis.Reliquum eſt vt de inflammatione gutturis & præſertim internæ ipſius membranæ loquatur. Quæ omnia excludit in Prog. de angina loquens,& rurſus adiiciens,plurimum dolorem inferens,partem oſtendit patientem. Cùm vero lethale dixit modo, in Prog.mortem celerrimam, & diem mortis explicuit.Sed in aphoriſ. ſpeciem difficilis ſpirationis,dixit,ſtrangulationem, & in Prog ipſam dixit orthopnæam.Nihil autẽ refert, nam in aphor.πνὶξ dixit,id eſt ſtrangulatio, & in Prog.orthopnæa,quam Galenus per ſtrangulationem difiniuit lib.2.Prorrh.Comment.54.dicens: Nominat autem ipſe, atque alii omnes, orthopnæam,illã difficilis ſpirationis ſpeciem,per quam πνίγονται,hoc eſt,ſuffocantur,ſiue ſtrangulantur, decumbentes.Hoc loco eadem voce vſus eſt Gal. ad explicandam orthopnæam, qua Hippocrat.in aphoriſ.Πνὶξ itaque nihil aliud ſignificat niſi ſtrãgulationẽ, ad quam recta ceruice ſpirare eſt neceſſum,& orthopnæa ſpirationem quæ recta ceruice

ὀρθόπνοια

ce exercetur, quoniam ſtrangulantur ægri, & ita coguntur ſpirare.

APHORIS. XXXV.

Si à febre habito, collum repentè peruertatur, & vix deuorare poteſt, tumore non exiſtente, lethale.

COMMENT.

Pertinet quoque is aphoriſ. ad partem prædicendi, in quo de quadam anginæ ſpecie agit, quæ ex vertebrarũ ceruicis luxatione oritur. Luxatur autem ſecunda frequentius ob inflammationem muſculorum qui ſunt ad fauces, aut guttur, qui ad ſe trahunt, & conuellunt vertebrã, quo fiet vt deuorare non poſſint, aut difficile. Quòd ſi vnà omnes ipſam conuellant, ad anteriora ducetur, & poſtrema pars cũ dolore caua manebit. Si verò vehemẽtius muſculi vnius lateris cõuelluntur, in id latus inclinabit vertebra, fiétque difficultas deglutiẽdi, & quãdoque per nares reiiciẽt potũ. Quòd ſi à febre habito, inquit, collũ repẽtè peruertatur modo dicto, & vix deuorare poſſit, non tamen exiſtente tumore, ac ſi dixiſſet, nõ apparẽte, nam dixit, μὴ ἐόντος, hoc eſt, non exiſtẽte, exiſtit tamẽ nõnunquã, ſed intus vbi nõ apparet, nẽpe in gutture, atque lethale eſt. Hip. li. 2. De mor. pop. parte 2. harũ meminit anginarũ, dicens: Erant autẽ anginoſorũ affectiones hæ, colli verticula intro vergebat: quibuſdã amplius, quibuſdã minus. Et collũ forinſecus conſpicuã cauitatẽ introhabebat, & hac parte ad contactum dolebat. Erat autẽ & cuidam infra os dentis appellatũ non ſimiliter acu- *Anginæ ex vertebræ luxatione.*

t

poteſt aphoriſ. pars illa, repente, omnino abundare videtur. Nam quæ à ſiccitate fiunt, ſenſim fiunt, & Galenus eam partem non legit in Commentario, neque Leonicenus ipſam legit in ſua trãſlatione, neque lectio hæc Galeni de ſiccis anginis, fert eam particulam.

APHORIS. XXXVI.

Sudores febricitantibus ſi inceperint, boni ſunt, tertio die, & quinto, & ſeptimo, & nono, & vndecimo, & quartodecimo, & decimo ſeptimo, & vigeſimo primo, & vigeſimo ſeptimo, & trigeſimo quarto. Hi enim ſudores morbos iudicãt. Qui vero tales nõ ſunt, laborem ſignificant, & morbi longitudinẽ, & recidiuam.

COMMENT.

Quantam vim habeant dies decretorij in decernendis morbis, præſertim acutis, docuit Galenus lib. I. De diebus decretoriis. Nam iudicantur in ipſis ſæpe morbi acuti, & tuto, & ſine periculo redditus, atque hoc vltimũ quã maximè debetur dici naturæ. Liberant præterea à morbis prædicti dies, manifeſtis factis vacuationibus, aut effatu dignis abceſſibus, quæ omnes iudicationes appellãtur. Excretiones autem ſunt fluxus ventris, vomitus, vrina, ſanguis ab vtero manans, aut naribus, aut etiam ab ani venis, & ſudor. Is verò, excrementa ſeroſa quæ in venis & arteriis, & carne ipſa continentur vacuat, ducitur quoque cum ipſo nonnihil humoris vitioſi, aut abundantis per morbos, ita vt oſtẽdat, cuius naturæ ſit, quod

Decretoriorum dierum vis.

Sudores vnde euacuant.

in vasis continetur. Quod docent, color, & odor sudoris, atque sapor, indicántque non parũ sudores qualitate atque substantia. In prȩsenti aph. de sudoribus loquitur qui febricitantibus accidunt, præsertim per acutas febres, quoniã febres sunt in quibus iudicationes per sudorẽ speramus. Sunt enim morbi qui occupãt venas & arterias, à quibus sudores manant. At verò in morbis qui acuti non sunt, iudicia raro sperantur. Laudauit ea ratione sudores qui fiunt in diebus vsque ad trigesimum quartum, si quidem deinceps pauci iudicantur, & minus per sudorem, tum quòd longi morbi sunt, tum quòd à crassis pendent humoribus. Quia longi, raro iudicãtur: quia crassi humores eos efficiunt, non habẽt sudorem peculiarem vacuationẽ. Præterea nosse oportet, acutos morbos habere per dies impares vehementiores accessiones, & eo magis quo fuerint acutiores, & iudicationes semper fieri in diebus accessionũ, in quibus sunt humorum motus, tunc enim facilius excernuntur, cùm commoti iam sunt. Hipocrates sane modo quamuis ex multis aliis posset docere sudorum bonitatem, quod Prog. 22. lib. 1. fecit, ex sola dierum iudicantium natura, id considerare instituit, dicens: Sudores febricitantibus si inceperint, boni sunt tertio die, & quinto. in his enim quamplurimi acutissimi morbi iudicantur sudore. Non meminit tamen quarti, quoniã tertius arripit quarti iudicationem, in morbis adeo acutis, quiq; habẽt per impares motus, aut differtur iudicatio in quintũ eadẽ de causa. Sed de iis nõ pauca diximus, & de dierũ omniũ iudicantium natura

Sudores ex quibus iudicant.

Iudicationes in quibus diebus & quare.

& po

&potestate,in expositione Prog.primi libri 3.Cæterùm nõ omnino fuit immemor Hip. iudicationis per sudorẽ in quarto die. Nam lib.3. De mor. pop.par.3.in historia Periclis,dixit: Quarto circa meridiem sudauit multùm calidum, per totũ corpus,sine febre iudicatus est, nec rediit febris. Deinde meminit septimi, vndecimi, decimi quarti, decimi septimi,vigesimi primi,vigesimi septimi, & trigesimi quarti. In quibusdã legitur,& vigesimo primo. Quadragesimi nõ meminit,quoniam per sudorẽ raro iudicãtur morbi die quadragesimo, paulò frequentius 27. 31.& 34. Hos sudores bonos esse dicit,non quòd boni sint omnes qui in his dieb⁹ eueniunt,siquidẽ malos plures videmus in eis diebus factos. Sed voluit ex diei natura eos esse bonos,si aliis rationib⁹ boni fuerint. Nã præter coctionẽ quæ omnẽ bonã iudicationem præcedere debet,ab effectu alia cõsiderare docet,nõ tantum diem,cum optimum sudorem,ac deinde bonum,definiuit Hippocr.in Prog.dicẽs: Sudores optimi quidem sunt, in omnibus acutis morbis, quicũque in diebus decretoriis fiunt, & integrè febrẽ sedant.boni verò quicunque ex toto corpore procedẽtes fecere,vt homo facilius morbũ ferret. De bono igitur loquutus(vti & in apho.præsẽti)ex toto corpore prodire debere dicit,ac facere vt homo facili⁹ morbũ ferat. Quapropter & hæc ad bonũ sudorẽ,quãuis optimus nõ sit, necessaria sũt. Quod tamẽ ad diẽ attinet decretoriũ,de quo apho. tantum modo scribitur,Gal.quoq;necessarium esse vult in Com.prædicti Prognostici, cùm dixit, In bonis verò non tamen optimis prodire

Sudor in quarto.

Sudores boni, qui.

ex toto corpore, & aliquid morbi tollere, scribens. Nihil præterea adiicit de diebus decretoriis, tanquam id quoque bonum rursus sudorem necessario comitetur. Si verò sudores tales non sint, laborem significant, aut morbi longitudinem, aut recidiuam. Diximus eam esse causam ob quam in diebus accessionum fiunt bonæ iudicationes, de quibus sunt sudores, quoniã iudicationes bonæ fiunt motis humoribus, mouẽtur tamen in diebus accessionum, & humores moti facilius excernũtur. Quòd si in aliis diebus natura tentasset iudicationem facere, qui non forent de his qui recensentur ab Hippoc. & qui iudiciarij non sunt, labores fierent, hoc est, cum læsione, & prauis accidentibus fiet iudicium, quatenus quieti humores cum labore agitantur & vacuantur, & vacuationes quæ in aliis diebus fiunt, causam præter naturam, vt multitudinem aut acrimoniam habent commouentem, significant etiam longitudinem, vbi à multitudine humoris iudicatio concitetur, & ante concoctionem, aut tempus à natura destinatum. Aut etiam recidiuam significabit, non enim alia ratione fidæ sunt iudicationes, hoc est, quæ nunquam redeunt, nisi quoniam in diebus decretoriis fiunt, Aut dies ipsa hoc vnum ostendit.

Iudicationes in diebus accessionum.

APHORIS. XXXVII.

Frigidi sudores cum acuta quidem febre facti, mortem significant: cum mitiori verò,

morb

morbi longitudinem.

COMMENT

Frigidum ſudorem duas habere ſignificationes ſcribit, mortem, & morbi lõgitudinem. Nam aut febris cui ſuperuenit, acuta eſt, aut mitior: ſi acuta, mortem ſignificat: ſi mitior, longitudinem. Cauſam diſtinctionis, quare etiam fiat vt in acuta febre frigidi manent ſudores, apertam dedit Galen. in Comment. Humores enim putreſcere poſſunt, & vehementem calorem præter naturam concipere, calore natiuo languente in ſolidis ipſis particulis. Nihil autem prohibet calidiſſimis exiſtentibus humoribus in vaſis, natiuum calorem remiſſum eſſe, & à vaſis manẽtem ſudorem in cute refrigerari, ac manare frigidum. Inde fiet vt cum acuta febre adeo languente calore natiuo, ſit ſperanda mors. Cum mitiori verò febre non item, ſed longitudo ſperatur. quoniam mitior febris non ita calefacit humores, vt neceſſum ſit natiuum calorem valdè languere, quando frigidi ſudores manant ab ambitu corporis. Craſſi enim & frigidi ſucci, qui mitem febrem facere ſolẽt, difficilè coquũtur, & longos morbos faciunt, ſed ſolent quandoque ad bonum peruenire finem. Præterea frigidus ſudor cum acuta febre, ſignum eſt mortis; quoniam adeo breui non poterunt frigidi ac multi humores ſuperari. Cauſa item eſt mala, febris acuta, quæ ante id hominem interimet, præſertim languente natiuo calore. Cũ miti tamen febre natura lõgo tẽpore valebit craſſos coquere ſuccos. Hanc ſententiã in Prognoſtico ita ſcripſit: Peſſimi vero ſunt fri-

Frigidi ſudores quid indicant.

gidi,& circa caput tantùm,& vultum, & ceruicē facti. Hi enim cum acuta febre mortem prænunciant,cum leuiore verò,morbi longitudinē. Quo loco de frigido sudore loquitur,siue à toto corpore manet,siue à solo vultu & ceruice,intelligi voluit idē quoque de calido à sola facie & ceruice manāte. Est sane pessimus si frigidus simul sit,& à vultu tantùm & ceruice manet.Est autē malus, si calidus manauerit à capite,vultu, & ceruice tantùm, & item qui frigidus à toto corpore manat. De his duobus intelligendum quod dixit: Cum acuta febre mortem, & cum mitiore morbi longitudinem significare. Illud verò quod Fuchsius in Cōment.huius aphorismi dixit, falsum est,Hippocratem videlicet in hoc loco per febrē acutam intellexisse eam quam dicunt συνεχῆ, id est, continuam. Ad quod comprobandum citat Galen.libro 1.De morb.pop.const.1. Com.23.cū inquit: Quæcumque febres manifestam habent remissionem,nunquam tamen febre prorsus vacant,acutæ & continuæ vocantur Hippocrati.Verùm nos in expositione Prog. citati abūdè confutauimus eius mentem nonnullis rationibus.Quibus addes, quòd Hipp.postquam dixit: Sudorem frigidum cum acuta febre mortē significare, addidit, Cum mitiori,morbi longitudinem.Itaque opposuit acutæ febri mitem. quòd si acuta eadē esset quæ continua, ipsi potius opposuisset intermittentem.Miti autem opponitur vehemens.talis est acuta febris,nempe cuius motus est velox, & citò pericula adueniunt.hæc est, de qua Hipp. loquitur.

Fuchsius notatur.

A P H.

APHORIS. XXXVIII.

Et qua parte corporis ſudor eſt, ibi indicat morbum.

COMMENT.

Si ſudor ex toto corpore manat, morbum totius corporis ſignificat:& ſi ex parte, eiuſdem corporis ſignificat morbum. Nam cauſa morbifica morbũ facit, humor autẽ de cauſis morborũ eſt, igitur vbi abundauerit, ibi morbum faciet. Neque tamen voluit Hipp. ex ſudore probare morbum, ſed ſi morbus adeſt, velítque medicus laborãtem partem inuenire, ex ſudore docet quænã ſit. Fieri namque poteſt, vt ſudet aut pars, aut totũ corpus, ſine morbo, vbi ſudor fuerit paruus, non frequẽs, aut fuerit adeò magnus, vt morbum finiat. Quando itaque corpus ægrotat, ſi ſudor eueniat, atque is totius corporis, totius eſt morbus. Si tamen aliqua parte ſudauerit, eius partis erit morbus.

Sudor quo modo morbum oſtendit partium.

APHORIS. XXXIX.

Et qua parte corporis fuerit calor, aut frigus, ibi morbus.

COMMENT.

In tertia parte libri, De arte medendi generales dignotiones morborum tradidimus, quarum plures ante nos Gal. docuerat. De iis tamen ſunt quæ ſumuntur ab iis quæ ſunt ſubſtantialiter ſanitas, aut morbus, & quæ ſumuntur ab actionibus, & quæ à corporis affectibus. Præcedens aph. ſcriptus eſt de actionibus quas oſtendunt excrementa, naturales vtique actiones oſtendit ſudor. Præ-

ſens eſt de iis quę ſunt ſubſtantialiter morbus. Sequens autẽ de corporis affectibus, de quibus ſunt colores corporis. In præſenti itaque ex calore partis, aut frigore docet agnoſcere quæ pars ægrotet, & qua parte morbus ſit. Quod verum eſt, vbi modum ita excedant, vt actiones vitient. In caloris namque, frigoris, humiditatis & ſiccitatis moderamento ſita eſt ſubſtantialiter ſanitas, vti in ametria & receſſu à debito modo conſiſtit morbus. Tactus autem hæc dignoſcit, ſi tangi poſſunt: ſin minus, ex multis aliis cognitio fiet.

Morbus ex calore aut frigore conſtat.

APHORIS. XL.

Et vbi in toto corpore mutationes: etſi corpus infrigidetur, ac rurſus calefiat, aut color alter ex altero fiat, morbi longitudinem ſignificat.

COMMENT.

Ex mutationibus à contrario in cõtrarium, aut ex vno in aliud diuerſæ naturæ, docet modò prædicere morbum futurum longum, veluti ſi in calore & frigore totum corpus mutationẽ accipiat, & nunc incaleſcat, ac deinde refrigeretur, aut cõtrà, morbus ſignificatur longus. Rurſus ex colorũ mutationibus, ita vt modo albus, deinde rubeus, aut liuidus color in cute emergat, ex talibus corporis affectibus morbi longitudo ſignificatur, ſi morbus ſalubris futurus eſt, nã plures colores & mutationes qualitatum, ſequuntur cauſarũ multitudinẽ, quibus variatis, variantur prædictæ qualitates. Nã occurrẽte calida cauſa incaleſcit corpus,

Morbi lõgi ſigna.

& occurrēte & commota frigida, corpus infrigidatur. Tum etiam bile ad cutim cōmota pallidum redditur corpus, trāsfusa ad eas partes pituita redditur subalbidum, & rubrum sanguine moto, liuidum, transmisso sanguine melācholico, aut refrigerato. Quapropter si color alter ex altero fiat, multæ causæ significātur. hæ verò difficile ad perfectionem ducuntur, & tempore est opus, si homo saluari debet, quod faciet valida existente facultate naturali, hac tamen languente breuis erit morbus, atque lethalis.

APHORIS. XLI.

Sudor plurimus ex somno factus absque manifesta causa, significat corpus plurimo cibo vti: si vero cibum non assumens id patiatur, significat quòd vacuatione indiget.

COMMENT.

Plurimæ causæ sunt ob quas sudor è corpore manat, quæ omnes ad tres reducūtur, quales sunt in omnibus vacuationibus, facultas, instrumentum & obiectum. Facultas naturalis duplex est, quæ in hac actione locū habet, retinens, & expellens. Sudant enim, aut quoniam retinens languet, aut quoniā excernens irritata expellit. Ex instrumentis sunt venæ, arteriæ, & membrorum pori, quorum laxitas ad sudorem facit non parum. Ex obiecto constat humoris naturam, & copiam, sudoris quantitatem non parum variare. Nam tenuis succus facilè per meatus discurrit, & crassus difficilè. Acrimonia vero irritat ad expulsionem, copia item humoris grauat facultatem re- *Sudoris causæ.*

tinentem. Hę omnes causæ internæ sunt, quamuis ab externis augeri, & minus possint. De sudore

Sudor plurimus.

plurimo inquit: Sudor plurimus ex somno factus absque manifesta causa: cùm dixit, plurimus, eum exclusit qui ab imbecillitate retentricis fit, qui paucus est. Excludit etiam eum qui fieret ex corporis raritate, non tamen eum qui fieret irritata facultate expultrice, à succorum acrimonia. Ex somno dixit. nam somnus ab initio humores intra mouet, ad finem extra, quo tempore sudare videmus eos qui sudandi causas habent, magna ex parte. Absque causa manifesta, dixit, hoc est, absque causa quæ sit extra corpus. Nam cibus plurimus, qui ab ea dispositione significatur, causa manifesta est, quæ tamen non est extra corpus, dũ sudorẽ efficit, sed prius alteratur & per venas discurrit interueniente somno, quàm sudorem efficiat plurimum. probe igitur legitur, ἄνευ φανερῆς αἰτίης, id est, sine manifesta causa, quãuis legi posset, vt in aliis codicib9 ἄνευ τινὸς αἰτίης ἑτέρης, id est, absq; causa altera. Quum igitur sudor plurimus prædicto modo euenerit, significat aut corpus plurimo cibo vti, aut egere vacuatione, vbi constiterit nõ esse in causa cibi copiam. Causa etenim autore Galeno in Comm. cibus est, quoniam ab imbecilla facultate, aut pororũ raritate, plurimus sudor non fiet. Cibus autem si recens assumptus fuerit, eget diminutione, & parciori cœna opus est. Si vero ante assumptus fuit, (quod notum erit si non sumatur modo supra modum) necessum erit vti purgatione, quoniam malum iam in vasis residet, nempe succi tenues, & acres facultatem irritan-

irritantes, aut retinentem fugientes, quod copia quoque facere potest grauans. Hæc probe dicta sunt, sed illud dubium videtur. non enim sequitur, sudor plurimus adest ex somno, absque manifesta causa, ergo qui sudat, plurimo cibo vtitur, aut purgatione eget: nã plurimus potus sudorem multum adfert in somno, vt docet experimẽtum, sed dices cibum, potum & cibum significare modo. Cæterum id quoque obstare videtur, quòd potus acrimonia sua potest sudorem mouere, & cibus qui fuerit tenuis substantiæ atque acredinis particeps, fietque sudor plurimus, ex somno absque manifesta causa, ac non significabit cibum plurimum, aut potum plurimum, sed cibũ & potum acrem ac calidum, qui irritat naturalem facultatem expultricem, & poros facile peruadit.

APHORIS. LXII.

Sudor plurimus frigidus, aut calidus semper fluens, frigidus maiorem, calidus minorem morbum significat.

COMMENT.

De sudore, qui toto morbo durat, quẽ semper fluere dicit, quoniam omnibus morbi temporibus fluit, vbi plurimus fuerit, morbum significare maiorem aut minorem, pro causæ ratione testatur. Nam calidus sudor à causa calida fit, & frigidus à frigida. Súntque morbi calidi breuiores, frigidi longiores, sic & lib. 6. De mor. pop. parte prima dixit: In cranone dolores antiqui frigidi, noui vero calidi. Causæ nãq; calidæ breuius superãtur,

Magnitudo. frigidæ tardius. Estque morbus longior maior, & breuior minor, cũ magnitudo de longitudine, vti & de vehementia & magis proprie dicatur. Plurimum autẽ dixit ac semper fluentem, nam paucus *Sudor plurimus semper fluens* non potest longum significare morbum, etiãsi frigidus sit, semper autem fluere voluit, vt non tantum in summo morbi vigore fluat, quo tempore iudicãtur morbi, sed in aliis, vt in principio & augmento, vt copiam & redundantiam significet.

APHORIS. XLIII.

Febres quæcunque non intermittẽtes per tertiũ fortiores fiũt, magis periculosæ, quouis tamẽ modo intermiserint, significat quod periculo vacãt.

COMMENT.

Ex his quæ Galenus docet li. 2. De diff. fe. cap. 2. & nos in nostris cõmẽtariis in eũ locũ patefecimus, aperte constat, febres quasdã dici continuas, quasdã intermittentes, continuas, li. 1. De mot. po. *Febres continua bifariam.* par. 3. Com. 2. Gal. bifariam dici testatur; aut enim continuæ sunt quæ ad infebricitationem non desinunt, aut sunt illæ quæ ad iudiciũ vsque nullam habent manifestã mutationem. Has nos appellamus ex Gal. præceptis continentes: illas vero quæ cũ continuitate habẽt accessiones, cõtinuas. Intermittentes vero sunt aut quæ remittũt, aut quæ ad infebricitationẽ perueniunt, & hoc secundo modo medici vtuntur appellatione intermittẽtis febris. Sunt autẽ in vniuersum cõtinuæ intermitten tibus magis periculosæ, tũ quòd perpetuo affligãt tũ quòd nullũ alendi tempus oportunũ relinquãt. Continuarũ tamen quæ accessiones habent, quædam sunt tertianæ continuæ, quædã quartanæ con

tinuæ,

tinuæ, quædã quotidianæ continuæ:& præter has simplices est hemitritæus,febris cõtinua,sed quæ habeat tertio quoque die incrementa. Præsertim coniunctis in idem tempus quotidianæ continuæ & tertianæ intermittentis accessionibus. De omnibus quæ cũ continuitate habent tertianas accessiones,inquit:Febres quæcũque non intermittentes per tertium fortiores fiunt, magis periculosæ, comprehendens continuam tertianam, quam in causo contineri,li.2.De differen.feb.probauimus. & febrem hemitritæum dictam,quę simili modo cum continuitate,habet per tertium incrementa. Fuchsius in Com.huius apho.cõtendit Hippo.sententiam in prima par. apho. esse de hemetritæo, cũ dixit febres nõ intermittẽtes, quæ per tertium fortiores fiũt. Id vero probare nititur ex Hip.qui li.1.De mor.pop.in 1.aeris cõstitutione dixit.Exercebãt autẽ plurimos ipsorum pathemata talia:febres horridæ,cõtinuæ,acutæ in totũ quidẽ,non intermittẽtes,sed modus erat tertianus.Hoc loco,inquit Fuchsi⁹,hemitritęos dicit esse febres cõtinuas acutas,tertio die grauius affligẽtes.Si igitur hæ cõtinuæ sunt & tertio die affligũt magis, de eis erit aph. Rursus inquit:Periculosam dixit in apho.febrem,de qua loquitur, & lib.1.De mor.pop.par. 3. dixit: In semi tertiana appellata fiunt quidem & morbi acuti, & est inter cæteras hęc maxime lethalis. de hac igitur vtrobique loquitur.Cęterũ si dictas sententias Fuchsius probe cõsiderasset,facile inuenisset eas non aliud probare quàm quòd febres semitertianæ habent eam naturã quam voluit Hip.in aph.quia sunt continuę increscẽtes per

Fuchsius notatur.

tertium,&periculosæ.Sed id non tollit quominus easdem conditiones habeant febres tertianæ continuæ, nam continuæ sunt,& per tertium fortiores fiunt,& periculosæ sunt. Non enim sunt continuæ febres absque periculo,teste Hippo.li.1.De mor.pop.par.3. cum inquit: Sunt autem in febre continua morbi acutissimi,& maximi,&grauissimi,& maxime lethales. Et Gal.in Comm.inquit: Acutissimi siquidem morbi & maximi,& grauissimi in proprie dictis synochis fiunt,atque in aliis nihilominus quæ per particulares incidunt accessiones, initia,incrementa, vigores & declinationes manifestas facientes,nec tamen ad integritatem desinentes,de quibus hoc loco intelligere satius erit.Ex his notum euadet Hipp.in prima aph. parte de omnibus continuis habuisse sermonem, quæ per tertium augētur, præsertim cum dixerit, febres quęcumque non intermittentes,quascumque colligens quæ habuerint dictas ab ipso conditiones,vt non intermittant,& per tertium fortiores fiant in secunda parte apho.de his quæ habent tertianas accessiones,sed intermittūt,inquit: Quocumque autem modo intermiserint,significat quòd periculo vacant, siue enim multis siue paucis horis intermittunt,non fient ab inflammatione viscerum,neque à maligna intra vasa putredine, licebit quoque citra febrem eosdem alere. In summa tertianam periculo vacare Hipp. affirmat.li.1. De mor.popu.par.3.dicens:Tertiana exquisita celeriter iudicatur,& non lethalis existit.

APHORIS. XLIIII.

Quibus febres longæ, his vel tumores vel ad

ad articulos dolores fiunt.

COMMENT.

De longis febribus atque salubrib us apho.scribitur,pertinétque ad arté prædicendi,futuros abscessus aut dolores articulorum indicans in longis febribus.Quod vnica ratione cõprobatur,qua febres longæ crassis pendent succis,hi vero non nisi longo tempore superantur, solent auté crassi humores ad articulos trãsmitti iudicationis ratione: solét etiã & tumores alij, vti qui post aures fiunt, febres has iudicare.Hac de causa dixit,vel tumores, vel ad articulos dolores fiunt. Græca etenim littera sic legéda, τυτέοισι ἢ φύμαΐα, ἢ ἐς ἄρθρα πόνοι ἐγγίνονΐαι. id est his vel tumores, vel ad articulos dolores fiunt. φύμα enim quãuis proprie significet tumorem in carnibus adenosis,qui celeriter tendit in supputa tioné,hic omnem tumoré significat,vti &li.6.De mor.po.par.1.sect.14.quo loco Gal. vocis significationé explicuit dicens, Ab his quæ ex terra nascuntur φύμαΐα,homines appellauerunt præter naturã tumores,qui prorsus absque causa externa fiunt.Diximus dolores,quamuis vt Gal.in Com.vult,vox πόνοι,læsionem,aut doloré significare possit, li.tamen Prog.3.sect.23.ὀδύνης, dixit, quo loco hanc eandem fere scripsit sententiam,dicens:Quibus febres prorogantur salubriter affecto homine, neque ob inflammationem, neque ob quamuis aliam causam manifestã dolore detinente,huic spectandus est abscessus cum tumore ac dolore ad aliquem articulorum,maxime eorum qui sunt in parte inferiori. Quo loco

Φύμα.

Πόνοι.

vt ex nostris quoq; expositionib⁹ cõstare poterit, de febribus lõgis & salubribus loquitur, de quibus apho. pariter est intelligendus. Et abscessus dicit esse sperandos, si inflammatio nõ vexauerit partem, cuius gratia febris prorogetur. Neque etiam causa manifesta adfuerit, vt error ægri, aut tẽpus, aut habitatio, sperabitur autẽ abscessus cũ tumore, aut abcessus cũ dolore in aliquẽ articulorũ: erit quoque abscessus is cũ tumore. Sed tamen & locũ exposuit ibidẽ dicens, Maxime eorum qui sunt in parte inferiori. Nosse etiã oportet apho. ac Prog. sententiã esse de his quæ magna ex parte eueniũt. nam & tales quandoque videmus coctione finiri, testis etiam est Gal. in Com. citati Prognostici.

APHORIS. XLV.

Quibus tumores vel dolores in articulis ex longis febribus fiunt, hi cibis pluribus vtuntur.

COMMENT.

Conualescentiũ tumores. De conualescentibus ex longis febribus loquitur, in quibus si aut tumores in quauis corporis parte fiant, aut in articulis dolores, prædicere licet causam esse vsum ciborum immoderatum. Cum enim quis liberatur à morbo, & verè conualescit, non relinquitur in corpore causa, quæ possit recidiuam facere, aut tumores & abscessus procreare. Quòd si in hoc corpore tumores tales eueniãt, signum est abundantiam ciborum fuisse in causa. Est enim frequentissimum id, nam conualescentes ex longis morbis calorem natiuum partium præcipuarum habent languidum, & ventriculum frigidũ, qui magnæ appetentiæ est causa. Quapropter

pter cùm multi ex cõualeſcentibus ſuæ appetẽtiæ obſequãtur, plurimos cibos accipientes & ob languorem paucos ſuperare valentes, multitudinem aceruabunt, qua tranſmiſſa aut tumores patiẽtur, aut in articulis dolores. Tumores cõuertimus, ratione tradita in Com. præcedenti. Quidam vero contendit partẽ illam, ex longis febribus, demendam eſſe ab Hippo. contextu. Nam verba illa: Ex longis febribus, inepte poſita ſunt. Quòd enim febres lõgæ anteceſſerint, non ſolũ non auget ſuſpicionẽ tumores à cibis multis eueniſſe, ſed potius minuit. Solẽt enim poſt febres lõgas tubercula euenire, ac perinde nihil tale eſt ad ciborum multitudinem referendum. Melius itaque diceretur ſi poſt febres non diuturnas, tubercula fierent, cibus erit in cauſa. docet itaque Hip. modo (inquit ille) nihil aliud quã multis quibus febres quæ præceſſerunt, iudicatæ ſunt perfectæ, ita vt nullos afferãt abſceſſus, fieri eiſdem abſceſſus ob cibos multos. Cognoſces tamen tubercula non ſequi iudicationem, ſed cibos multos, ſi febre iudicata, perfecte & inclinante optime, & elapſo tẽpore quo ſolent ex febrib⁹ abſceſſus fieri: vtẽtibus præcipue multo cibo, fiant. Non vt Gale. voluit, ſi cõualeſcentibus ex febribus fiant. Nam vt ipſe Hipp. teſtatur apho. 32. ſi pra, conualeſcentibus fiunt abſceſſus, etiam ſine errore in cibis. hæc ille. Quæ omnia facile dilues, ſi noueris Hip. mentẽ, qui in hoc aph. de conualeſcẽtibus vere loquitur, qui nullã habẽt internã cauſam ægrotandi, aut reincidẽdi in morbum. In aphoriſ. tamen 32. de conualeſcentibus loquitur, qui non ſunt in totum liberati à cauſa morbi,

Quidam refutatur.

quoniam dixit:Si pars quæpiam laborauerit, qui vero talis eſt vt partem habeat laborantem, non cõualeſcit vere ex morbo.In hoc igitur abſceſſus ſunt ſperandi ex reliquiis morbi. In eo tamen de quo loquitur in præſenti apho.cui nihil tale reliquum eſt ex morbo,cibum multum in cauſa fuiſſe putandum eſt.Cum vero dicit in febribus longis non augeri,ob id quòd lõgę ſunt,ſuſpicionem ciborum multorum, quoniam in illis ſolent aliàs abſceſſus fieri, falſum eſt, ſi longæ febres fuerint integre finitæ,& nihil ad recidiuam parans,ſit reliquum.In Gal.autem Com.nihil eſt quod veritati repugnet.ſed eſt aph.perpetuo verus, de iis qui vere conualeſcunt ex febribus lõgis,qui languente ventriculo ob frigiditatem, multos cibos accipiunt,quos ſuperare non valent,ac deinde abſceſſus patiuntur.Auget itaque hac de cauſa ſuſpicionem multorum ciborum poſt febres longas probe finitas. ſolent autem hæ abſceſſus afferre, ſed antequam perfectе finiantur.

APHORIS. XLVI.

Si rigor incidat febre non dimittente,iam debili exiſtenti,lethale.

COMMENT.

Tota aphor.ratio ex vnius verbi ſignificatione pendet teſt Gal.in Com.dixit enim Hipp.Si rigor ἐμπίπτῃ,id eſt incidat,non tamen dixit,ἐπιπέσῃ,id eſt inciderit,incidat enim,frequenter incidere ſignificat,inciderit vero,vel ſemel incidere ĩdicat, Eſt autem lethale,inquit, ſi rigor ſæpe incidat, & febris nõ dimittat, & æger debilis ſit.Magna etenim imbecillitas facultatis cauſa eſt,vt ſæpe natura

Rigor incidens.

ra tētet humoris noxij vacuationem, eámq; numquā assequatur. Rigor siquidē est totius corporis inæqualis concussio ac conquassatio. hanc solent manifeste aliquæ excretiones sequi, & ægros à morbis liberare, at infra apho.58. A febre ardenti habito rigore superueniēte solutio fit. At vero vbi facultas languet cōmouet causam morbi, non tamen ipsam euacuat: & ita rigores multi succedūt manente adhuc causa, & febre, & imbecillitate, quæ simul iuncta morbū significant lethalē. Nam autore Hipp. li.2. De mor. pop. decretoria quæ nō decernūt, quædā difficulter decernunt, quædā vero lethalia sunt. Hoc secundū cū imbecilla facultate euenit, vt vult Gal. Cum igitur rigores quidā eueniant incipientibus accessionibus, vt in febribus tertianis, quādoq; in statu morbi, quando vacuatione aliqua sequēti morbus solui solet, quandoque sæpius repetit medio ipso morbo, neq; perinde soluto, aut vacuatione morbificæ causæ sequuta. De hoc tertio rigoris genere præsens scribitur sententia. Non tamē oportet eidem quippiam addere, vt ille vult, dicens subaudiendum, cū dixit febre non desinente, aut subleuata. Nā posset melius habere: neque id est lethale signū. Id vero nō opus est addere. nā Hipp. nō dixit si rigor incidat, quod est vel semel incidere, sed si rigor inciderit, hoc est sæpius repetat. Diuersū est de rigore in ardēte febre superueniēte, qui secuto sudore aut liberat, aut alleuiat febrē: is enim semel incidit, aut forte bis, nō tamē sæpe incidit ac repetit. nā q talis est, nullā habet sequētē euacuationē, quæ sit effatu digna, quęve aut sanare, aut leuare ęgrū possit.

APHORIS. XLVII.

Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, cruentæ, fœtidæ, & biliosæ omnes malæ: si vero bene processerint, bonæ, aut per deiectiones, aut per vrinas: si vero nihil eorũ quæ conferunt excernitur per hæc loca, malum.

COMMENT.

Trium generum euacuationũ mentionẽ habet in præsenti apho. nẽpe sputi, deiectionis, & vrinæ nã ἀποχρέμψεις, sputa sunt, autore Phauorino, hæc vero à faucibus & arteria aspera excernũtur. Solẽt autẽ hæ excerni praui coloris liuidæ, & cruentæ, & fœtidæ, & biliosæ. Hę autem omnes prauæ sunt: nam liuidæ natiui caloris extinctionem significãt: Cruẽtæ, sanguinis cõmixtionem, qui resudatione aut venæ alicuius apertione cum sputo miscetur. Fœtidæ putridæ sunt, & biliosæ synceram significant bilem, aut parũ saliuæ mixtã. Has vero notũ est longe à coctis sputis & bonis distare, ac perinde malas esse, præsertim in febribus nõ intermittentibus, quales sunt quæ morbos acutos comitãtur, aut morbi acuti sunt. In aliis namque aut non fient, aut tẽporis processu emẽdari poterunt. Quoniã tamen in vniuersum omnes vacuationes quæ fiũt cum notis coctionis, bonæ sunt, quãuis nigræ fiant & fœtidæ, addit: Si bene processerint, bonæ. bene autem procedere nihil est aliud quã vacuari cum notis coctionis. Tunc enim prauos succos à corpore vacuari cõtingit, & naturã valere, & morbificas causas superare. Quòd si tales vacuationes per deiectionẽ fiant, aut per vrinam simili modo

Sputa varia.

notis

notis coctionis præcedentibus, bonæ erunt, & per crisim aut coctionem ægrotum liberantes. Quòd si nihil eorum quæ cõferunt excernatur, erit malum. Mala sane sunt quæ cũ excernuntur non conferunt. Cognoscimus enim bonam vacuationem ex iis, quę antecedunt, de quibus sunt coctionis notæ, ętas, regio, anni tempus, & euacuati species. Deinde vero ex conferentia & bona tolerantia.

APHORIS. XLVIII.

In febribus nõ intermittentibus si exteriora frigida fuerint, interiora vero vrantur, & sitim habeant, lethale.

COMMENT.

In febribus nõ intermittẽtibus ex insigni quodã symptomate docet prædicere lethalẽ affectũ. Symptoma vero est, interioribus exustis exteriora refrigerari. Addit tamẽ, & sitim habeãt, quod accidẽs necessario sequitur ad partiũ internarũ exustionẽ, ac propterea ea pars videtur abundare, & Gal. eius partis nullã habuit in Com. mentionẽ. Si vero fieri posset vt interiorib⁹ exustis sitis nõ adesset, nihil etiam referret ad aph. veritatẽ: lethalis namque foret febris in qua extremis refrigeratis interiora vrerentur, etiam sine siti. Dixit tamen, in febribus non intermittentibus, quamuis vt Gal. in Comm. inquit, neque vidit neque animo cõcipi potest, id accidens euenire in aliis quàm in febribus non intermittentibus, dicetur tamen per pleonasmũ, vt & ipse li. 3. De articulis dixit: Vertebræ quæ in spina, quãuis alibi nõ sint vertebræ. Fallitur igitur ille qui putat febribus intermittẽtibus id accidens euenire, ac sine periculo. licet enim in *Febrium cõtinuarũ lethalis nota.*

febribus intermittentibus,incipientibus acceſſionibus extrema refrigerentur,interiora nó vrũtur, Accẽditur tamen calor deinde,ac prius in interioribus,ſed nondum vrens,antequã externæ partes incaleſcant. Cauſa vero accidentis eſt teſte Gale. quoniam partes internæ per ardẽtes malignas inflammationem patiuntur.hæc vero calorem ad ſe conuellit inſtar cucurbitulæ,ſimul & ſanguinem, partibus externis frigidis & exanguibus relictis. An tamen lipyriæ febres ſint illæ quæ fiunt ex internis inflãmationibus,cum refrigeratione externarum partium : an illæ quæ ſine inflammatione fiunt cũ prædicto ſymptomate, an omnes in quibus internis exuſtis extrema refrigerantur,quam uis ex natiui caloris imbecillitate eueniat: Nos in Comm.cap.6.lib.2.De diffe.feb.aperte docuimus nominum ſignificationẽ apud Hipp.& apud ipſo poſteriores, ſectione ſeptima ſequenti apho.1.ſimilis habetur ſententia,cum dixit:In morbis acutis frigus partium extremarum,malum. Morbos acutos dixit,quos hic,febres non intermittentes. nam acuti morbi tales febres adiunctas habent, Verum in his apho. non explicuit quas partes exteriores appellet,neque qua ratione agnoſci poſſint internæ exuſtæ. Prog.tamen 4.li.2.integerrimam ſcripſit ſententiam, cui nihil addendum aut detrahendum eſt, in hunc modum : ſi caput manus ac pedes frigidi ſunt, ventre coſtiſque calentibus, malum eſt. Frigidas ſane explicauit, & ventrem ac coſtas tangi præcepit, vt partes internas exuſtas ſignificaret ventrem & thoracem. Poſſet autem id ſymptoma non tantum viſcerum

Refrigerari extrema externis exuſtis vnde fit.

inflam-

inflammationem significare, sed natiui caloris defectum, aut vehementem aliquem dolorem citra inflammationē, à talibus enim rigere, & extremas partes refrigerari videmus. Fit etiam vt calor natiuus non valde deficiat, sed opprimatur, & inde dictum symptoma sequatur: per febres in quibus interiora vruntur.

APHORIS. XLIX.

In febre non intermittente si labrum, aut palpebra, aut supercilium, aut oculus, aut nasus peruertatur: si non videat, si non audiat, iam debili existente, quodcumque horum fiat, mors proxima est.

COMMENT.

Ad artem prædicēdi spectat hæc sententia, qua docet lethalem dispositionem, ac prope mortem futuram, si in febre non intermittente peruertatur labrum, aut palpebra, aut supercilium, aut oculus, aut nasus: si præter hæc non videat, aut non audiat, ægro debili existente. Ab animali facultate, quæ à cerebro oritur, indicia hæc desumuntur. Facultas autem animalis quædam est sentiens, quædam loco mouens, vtriusque læsionem significauit. Peruersio enim conuulsione fit, aut resolutione, conuulsio ab inflammatione, aut tumore scirrhoso, aut à frigiditate, aut à siccitate, scirrhus non affert hæc in acutis morbis, & febribus non intermittentibus. Inflāmatio in origine neruorū, ac prope cerebrum, lethalis est. Nimia frigiditas demortuam significat vitalem facultatem. Nimia *Præsagia mortis proximæ.*

ſiccitas immedicabilis eſt, atque conuulſio inde orta:reſolutio impotentiam ſignificat.ſi verò præter hæc animalis facultas ſentiens ita laboret, vt non videat, vel non audiat, & debilis æger ſit, quodcunque fiat,mors proxima eſt.Cùm dicit,iā debili,intellige ægro,aut corpore, vt in quibuſdā legitur.Id tamen neceſſarium puto vt præſagium verum ſequatur mortis proximæ:ſine lāguore etenim ægri mors ſignificatur, ſed non proxima. Tum etiam quoniam ægro non debili non eſſet mors neceſſaria, vbi quodcūque eorū accidiſſet, quæ ab Hipp.ſcribuntur,nempe palpebræ reſolutio,aut conuulſio.Quāuis & illa pars: Quodcunque horum fiat, poſſet partem illā referre, ſi non videat,aut nō audiat,ac ſi dixiſſet,Si ei cuius palpebra,oculus,labrū aut naſus peruerſa ſunt,quod uis horū acciderit,videlicet vt nō videat,aut non audiat,imbecillo exiſtente,mors proxima.Atque erit ſenſus verus.Si enim laborāte animali facultate mouēte,ſuperueniat labor animalis facultatis ſentiētis mors ꝓxima eſt. Maior enim labor,maiórq; imbecillitas partis neceſſaria eſt, vt animal ſenſum amittat,quā ad amiſſionē motus:nam ad motū maior exigitur facultas, quā ad ſenſum.Dixit in febre non intermittēte, aut quoniā hæc raro admodum fiunt in febrib⁹ intermittētibus,aut quoniam in eis, etiā ſi fiant,non afferūt mortem: aut quoniam hæc deſumpta ſunt ex Progno.8.li. 1.vbi ſic ſcriptū reliquit,Si tamen retorta fiat,vel liuida,vel pallida palpebra,vel labrum,vel naſus, cum aliquo ex aliis ſignis: noſſe oportet morti proximum eſſe. In Prognoſt. tamen de morbis

acutis loquitur. Quod dixit: Cum aliquo ex aliis ſignis, idem eſt, & quod in aphoriſ. dixit: Iam debili exiſtente. Ad huius aphoriſ. intelligentiam non parum conducēt quæ à nobis in Prognoſtici expoſitione dicta ſunt.

APHORIS. L.

Vbi in febre non intermittente difficultas reſpirandi, & delirium fiat, lethale.

COMMENT.

Difficultatem ſpirandi cum delirio, ſignum lethale eſſe dicit, in febre continua, quamuis raro ſine ipſa, hæc ſymptomata eueniant, ac videatur pleonaſmus, vti & in aphoriſ. 43. ſupra. Hæc tamen duo ſymptomata in vera phrenitide adſunt, atque in ea quæ oritur à ſepti tranſuerſi inflammatione, ſed ſunt diuerſi generis. In phrenitide namque, quæ ſine thoracis & partium reſpirationi ſeruientium læſione fit, ſpecies difficilis reſpirationis eſt magna, & ex longis interuallis quā magnā ex longo tempore dixit lib. 1. Prog. & li. 6. De mor. pop. parte 2. appellauit eandem μέγα ἀραιὸν, id eſt magnam raram. Cum enim delirantes ſui muneris obliuiſcuntur, raram faciunt reſpirationem, deinde tamen coacti vrgente vſu non poſſunt non efficere eandem magnam: de hac reſpirandi difficultate credendum eſt loquutum Hippocrat. quoniam in phrenitide adeſt, de qua aphoriſmo ſcribitur. cerebri autem inflammatio lethalis eſt. Poſſet etiam ſignificare ſepti tranſuerſi inflammationem, in qua delirium adeſt perpetuum & difficultas reſpirandi, ſed hæc parua frequens eſt, niſi forte vin-

Diffi. reſpi. & deli. cum febre, letha.

Phrenit. reſpiratio

cente delirio immixta sit, hæc inspirandi difficultas, cum ea quæ sequitur delirium, vt docet Galenus libro secundo De diffi. respirationis, exẽplis. dequibus est Dealcis vxor, lib.3. De mor. pop. par.3. de qua inquit: Decimoquarto spirit⁹ magn⁹, rarus, & rursus breuis pyra. Possent quoque prædicta symptomata fieri simul euenientibus duabus inflammationibus, altera in cerebro, altera in partibus respirationi seruientibus, essetque species respirationis modo dicto mixta. Cæterùm qui de respirationis difficilis generibus integram notitiam habere voluerit, præterea quæ à Galen. dicta sunt, libro De differ. respi. legat quæ scripsimus in expositione 20. lib.1. Prognosticorum.

APHORIS LI.

In febribus abscessus qui non soluunt ad primas iudicationes, longitudinem morbi significant.

COMMENT.

Planum est quod Galenus in Commentario dixit, sententiam hanc non indigere Hippo. admonitore. Nulli siquidem dubium est, si febris aliqua iudicetur per abscessus, & non liberent ægrum à febre, morbum longum futurum, signum etenim est aut imbecillam esse facultatẽ quæ non valuit humorem peccãtem excernere, aut ipsum esse adeo multum, vt non superetur à facultate valenti, aut vtrunque. Cùm igitur abscessus fiant aut à tenuibus humoribus & facultate languida: aut à crassis, sed valente facultate, & aliquando ab

ab vtrifque, fi mediocris fuerit facultas, vt libro 3.Prog. in annotatione in 24.Com.docuimus. Si tenues funt & facultas non valida folet per abfceffus morbos tales finire, fi eos nō finit, plurimū languida erit, & ita longo tempore egebit ad finiendum morbum, fiue coctione, fiue iudicatione. Si facultas aut mediocris eft aut valida, & abfceffus imperfecti fiunt, aut ob multitudinē caufæ, aut craffitudinem, aut frigiditatem, longo tēpore opus erit, vt quod craffum & frigidum, aut quod multum fuerit vincatur. Nam & libr.2.De mor.pop.dictum eft: Decretoria quæ non decernunt, quædam difficulter decernunt, quædam vero lethalia funt. Difficulter autem excerni, id eft longo tempore egere, & multo negocio. Hinc palam fiet non effe opus ad aphori. veritatem addere, vt quidam voluit, aut magnopere fedant, vbi dixit, non foluūt. Nam fi abfceffus non foluunt febrem, quamuis ipfam minuant valde, id ad facultatem, morbi caufam referendum, quorum vtrunque, vt diximus, morbum afferet longum. Præterea fi quod reliquum eft poft abfceffus, eft multum, multo eget tempore vt fuperetur: fi paucum, cum facultas quę tentauit iudicationem non voluerit id reliquum tranfmittere ad locum abfceffum patientem, languida erit, hæc vero longo tempore eget ad fuperandum quod reliquum eft. Nemini quoque dubium, legi debere, nō foluūt, vbi Græce legitur, μὴ λυόμενα. nam fi, non foluuntur, legatur, inepta admodum foret fententia, qua Hippo. dixiffet, In febribus abfceffus qui non foluuntur ad primas iudicationes: non enim

Taxatur quidam.

ſolui ſolent abſceſſus in iudicationibus, ſed ipſi vt iudicationes morbos ſoluere. Quid autem ſignificet per primas iudicationes, nõ eſt dubium. nam ſolent morbi multas facere iudicationes in multis diebus, & de prima loquitur, in qua ſi ægrum abſceſſus non liberant, morbus longus erit futurus. Quod experimentum docet, ac ferè nunquam fallit ſententia.

APHORIS. LII.

Quicunque in febribus, aut aliis languoribus ſponte illachrymant, nihil abſurdum: quicunque verò non ſponte, abſurdius.

COMMENT.

Lachrymæ ſponte venientes. De his quæ in febribus eueniunt præſagia proſequitur, lachrymas ſpente venientes dicẽs, nihil abſurdum ſignificare, non ſponte verò ſi euenerint, abſurdius eſſe, hoc eſt abſurdum aut malum eſſe. In febribus dixit, aut aliis, ἀῤῥωςίησι, id eſt, lãguoribus. Sic enim morbos appellãt Græci, & Latini languentes, appellant ægrotos, & morbos languores, κατὰ προαίρεσιν, id eſt ſponte & voluntarie, cui oppoſuit, μὴ κατὰ προαίρεσιν, quod Prog. 6. libr. 1. dixit: ἀπροαιρέτως, id eſt inuoluntarie, aut ſine electione. Quãdo igitur quiſpiam volens, aut in febribus, aut in aliis morbis lachrymas fundit, nihil malum indicat, ſed cauſam quæ ipſum ad fundendas lachrymas mouit. Quando verò nolens id facit, malum eſt, ſi non eueniat ob aliquam cauſam prægreſſam, vt fumum, vẽtum frigidum, aut ſimile quid, quod oculos mordeat, aut ob cauſam quæ ſit oculi morbus, vt lippitudo, aut palpebrarũ aſpre

aſpredo. Quamuis neque id ſemper malum ſit, vti cum lachrymæ manant in morbis acutis poſt coctionis ſigna, iudicantes fluxum ſanguinis narium apud Hippoc. lib. 1. De morb. pop. parte prima in tertia aëris conſtitutione, cùm inquit: Quibus in febribus acutis, ac magis ardentibus ſpontaneæ erumpunt lachrymæ, his è naribus ſpectare oportet ſanguinis eruptionē, ſi in cæteris perniciofe non habuerit. Nam qui vitioſè habēt, his non ſanguinis eruptionem, ſed mortē ſignificāt. Perniciofe non habere eſt bene habere, atq; ſigna coctionis antecedere. Vitioſe tamen habere malum eſt, vt li. 6. De mor. pop. par. 1. cùm inquit: Lachrymæ ſi in acutis morbis cum æger incōmode habuerit, ſponte manent, honū: non ſponte vero ſi præterfluant, malum. Huius cauſa eſt imbecillitas facul. retentricis & calor in cerebro colliquās. Nos in expoſitione 53. li. 3. Prog. ſignificatiōes omnes quæ ex lachrymarū effluxu ſumūtur, abunde percurrim⁹, ad quē locū legētes remittim⁹, ea nāq; de cauſa multa quæ ibidē dixim⁹ ꝑtermittim⁹.

APHORIS. LIII.

Quibus ſupra dētes per febres mucores fiūt, ijs vehementiores ſunt febres.

COMMENT.

In febribus validioribus calor vehemens ſolet exſiccando facere glutinoſam, ac viſcidam pituitam dentibus adcreſcere, & ſupra dentes agglutinari, ita vt opus ſit aceto, aut vino os diluere, vt dentes mundentur, & ideo vt ſignum ſcribit febris vehementioris, ſi dentibus mucores hæſerint. Solent autem huiuſmodi mucores non tantum hærere per febres vehementiores, *Mucores dentium in fe.*

ſed paulò pòſt denigrari. Diximus vehementiores, quoniam Græce legitur ἰσχυρότεροι, legitur tamen in quibuſdam ἰσχυροὶ, id eſt fortes aut vehementes, ac nihil refert hoc aut illo modo legas, idem enim ſignificat, pituitam videlicet à calore valido ſiccatam.

APHORIS. LIIII.

Quibus diu tuſſes ſiccæ leuiter irritantes in febribus ardentibus fiunt, non admodum ſiticuloſi ſunt.

COMMENT.

Tuſſes parùm durantes non poſſunt extinguere, aut admodum minuere ſitim, quæ in febribus ardentibus adeſt, ſiquidem hæc vehemens eſt au tore Hippo. qui lib. 4. De rat. vict. acutorum expli cans ſigna febris ardentis dixit: Vrgétque ſitis vehemens, tuſſes præterea ſiccæ ſunt per quas nihil effatu dignũ ſpuitur. Leuiter irritantes dixit, propter validas tuſſes, quæ à thoracis & pulmonis morbis excitantur, & à fluxionibus bilioſis à capite in fauces, à quibus nihil effatu dignum quãdoque excernitur. hę namque nõ mitigant ſitim, ſed eam validiorem efficiunt, & partes thoracis, pulmonis, & aſperæ arteriæ, labore calfaciunt, & exaſperant magis. Tuſſis tamen ſicca leuiter irritans, ac diutius perſeuerans in febribus ardentibus, ſitim mitigat, ac minuit. quoniam per eam à partibus proximis exprimitur pauca quædam humiditas, quæ lenit oris, faucium & aſperæ arteriæ aſpredinem & inæqualitatem. Libro tamen ſexto

Tuſſes ſiccæ.

ſexto De mor.po.par.2.dixit.Tuſſes ſiccæ leuiter irritātes nō valde ſiticuloſæ exiſtūt, neque linguę arefactæ non à ferino, ſed à vento, quod liquet. Quod dixit, nō valde, in hoc loco, & in aph.præſenti, Gal. explicat in Cō.eiusloci dicēs: οὐ πάνυ τι, & idē eſt quod οὐ κατὰ λόγον, id eſt, nō valde; idē eſt quod, nō ſecundū rationē, ac ſi diceret, nō omnino ſiti priuātur, ſed non habēt eā pro febris ardentis ratione. Sed in præſenti ſententia explicuit quam tuſſim intelligat, non enim à ferino, id eſt malignā, & quæ ob malos morbos eueniat, ſed eā quæ ab aëre frigido, quoniam inſpirantes ipſum ſtatim tuſſiunt, & partes aſperæ redditæ à frigore leniuntur, & ita ſitis minuitur. Hipp. itaque atque Gal. in Com. loci citati, de ea tuſſi tantum ſententiam illā, & hunc apho. exponunt, quæ ab aëre frigido commouetur. Ego ſane verū inuenio quod ipſi volunt, tuſſes illas ab aëre frigido motas facere quod in ſententia dixit, hoc eſt ſitim mitigare. Verùm pari modo euenire video quotidie in ardentibus febribus tuſſim moueri à nimia fauciū & aſperæ arteriæ ſiccitate exaſperāte, & inæqualiter afficiente partes illas, & tuſſim eam paruam eſſe, & durare, & humiditatē ex partibus adiacentibus & capite trahere & ſitim imminuere. Quod experiētur ægri clauſo ore, neque ea parte tracto frigido aëre, nam & tunc ob ſiccitatem inæqualem tuſſient, & quod diximus eueniet. Simplices namque intemperies inæquales & fientes triſtē concitant ſenſum, & inde tuſſim, quæ dicto modo ſitim mitigat, & tuſſis hæc non commouetur à frigido vento.

Tuſſes nō à ferino.

APHORIS. LV.

In adenum inflammationibus febres omnes malæ, præter diarias:

COMMENT.

Dixi in adenum inflammationibus, quoniam Gal.li.2.De arte cu.ad Glau.cap.1.dixit:Bubo carnium adenosarum inflammatio est. Dixit autem Hip.ἐπὶ βυβῶσι,id est,in bubonibus. Improprie igitur vertunt quidã, ex inguinũ tumoribus, quoniam bubo non tantũ in inguinibus, sed etiam in alis fit. Præter id quod nõ semper fiunt febres ex tumoribus, aut inflãmationibus adenum, sed sæpius inflãmationes adenũ sequuntur febres. Non recte etiam vertunt,In adenum tumoribus,quoniam bubo non significat omnẽ adenũ tumorẽ, sed calidũ,quem inflãmationem dixit Gale.Cum huiuscemodi inflammationibus fiunt quædã febres diariæ, quædam putridę.Malas autẽdicit omnes præter diarias. Diariæ namque causam habẽt manifestam, dolorem cum vlcere in extremo aliquo membro. Quæ enim absque eo fiunt,malæ sunt, inquit enim Gal.li.1. De arte cu.ad Glau.ca. 2.de diariis loquens, Et quæ ex adenum inflãmationibus febres ortũ habent, ex hoc genere sunt, præterquã si absque vlcere fiant manifesto, tunc enim suspitionẽ afferũt,& nullo modo mites sũt. Ratio manifesta est,nam quæ fiunt bubonibus febres, vbi non fuerint diariæ à nimia redundãtia fient, quæ in vasis febres putridas facit. Tanta autem est vt & in vasis permaneat quod febrem efficiat, & ad adenas mittatur quod inflammationem generet, quandoque verò non tantum cum

Bubo.

Febres ex adenũ inflam.

putre

putredine magna intra vasa hæc fiunt, sed etiam cum viscerum inflammatione,& ob id malæ.

APHORIS LVI.

Febricitanti sudor superueniens febre non deficiente, malum: prorogatur enim morbus, & multam significat humiditatem.

COMMENT.

Solent febres iudicari sudore perfecte, qualis sudor est is cuius meminit Hip.lib. 1.Prog. atque est primus eo loco, cùm inquit, Sudores optimi quidẽ sunt in omnibus acutis morbis, quicunque in diebus decretoriis fiunt,& integre febrẽ sedãt. Sunt autem secundo loco qui quamuis febrẽ non sedent, ipsam in meliorem statum mutant, de quibus secundo loco dixit: Boni vero quicunque ex toto corpore præcedẽtes fecere vt homo facilius morbum ferret, est quoque is sudor autore Gale. in die decretorio factus. Sed dices hæc duo non stare, nam in Prog. hunc sudorem bonum dixit, in apho. tamen in vniuersum malum dixit, Si sudor superueniat non deficiẽte febre, non deficit tamẽ quãuis in melius faciat mutationẽ. erit igitur malus sudor, is quem tamen bonũ in Progn. statuit. Cæterùm aliud est sudorem esse bonum in ratione causæ, aliud in ratione signi, sudor enim qui à toto corpore procedens non liberat ægrũ, sed in melius mutat, bonus est in ratione causæ, quoniã bene facit,& id voluit in Prog. In ratione tamẽ signi malus, quoniã morbũ longũ futurũ significat, quod dixit in aphoris. Nam cum dixit malum,

Sudor optimus.

Sudor bonus.

non absolute malum pronunciauit, sed statim quàm malum sit explicuit, morbi longitudinē significare docēs. quāuis per ipsum æger melius habeat. Quapropter nihil deficiet in aph. Nā sudor talis multā significat humiditatē. Erit igitur malum, quia significat morbum futurū lōgum, & significat morbū longum, quoniā multā significat humiditatē, quā natura tētauit vacuare, non tamē potuit. Sūt autē huiuscemodi sudores veluti decretoria quæ non decernūt, quorū quædā difficulter decernūt, & quædā lethalia sunt, autore Hip. li. 2. De mor. po. Sed quare hic lōgitudinē morbi significare dixit tātum modo, non autem addidit, quosdam esse lethales? Copia namque humorum cum imbecilla facultate, non longitudinem sed mortem significat. At vero Hippocrat. cum morbum longum significare dicit, signum aliquod, id vbi morbus salutaris futurus sit, est audiendum. Docet enim significare morbum longum ex copia materiæ. Copia tamen non efficit longum morbum eum qui lethalis est, sed salubrem. Si quidem humor multus qui prauus est, quíque superari nō debet, ob multitudinem, citius interimet. Si tamen superari debeat, vt saluetur eget longo tempore. Ita aphoris. 40. supra dictum est, & vbi in toto corpore mutationes, etsi corpus infrigidetur ac rursus calefiat, aut color alter ex altero fiat, morbi longitudinem significat. Gal. in Comm. de salubri morbo intelligendam vult sententiam, quoniam, inquit: Variæ dispositiones diuturniores semper sunt, quàm quę sunt vnius modi, cum non possit natura in paruo tempore multas conficere

ficere diſpoſitiones. Sic etiam & Prog.23.li.2.dixit: Variegatæ deiectiones his diuturniores ſunt, ſed nihilo minus lethales. Sunt enim lethales, vbi prauæ admodum à natura fuerint, & vbi facultati languenti occurrant: ſi tamen valida fuerit & ſalus ſperetur, lõgus futurus erit morb⁹, vt Gal. in Cõ. eius loci docet, dicẽs: Deiectio variegata multas indicat affectiones, & ob eam rẽ tractu tẽporis eget ad coctionẽ. Præſens quoque apoh. docet vbi ſudor ſuperueniẽs febrẽ non ſedauerit, lõgitudinẽ prædicere in ſalubribus febribus, quas materiæ copia lõgas perpetuo fecit, In his enim ſi æger ad ſalutẽ perducẽdus eſt, copia humorũ ſuperari debet, & lõgo eget tẽpore. Erit quoque hinc cognitum, apud Hippo. ſignum id quod longum morbum ſignificare dicit, in ſalubribus morbis vim habere, quãuis ipſum in diuerſis diſpoſitionib⁹ lõgitudinẽ ſignificet, aut mortẽ, vti decretoria quæ nõ decernũt, & in Prog. citato deiectiones variegatæ, quas dixit diuturniores aliis, & nihilominus lethales, pro corporũ & affectuũ differentia.

Signa longorũ morborum in ſalubribus vim habẽt

APHORIS. LVII.

Vbi quis conuulſione, aut diſtentione moleſtetur, febris ſuperueniens ſoluit morbum.

COMMENT.

Quoniã in Com. apho. 26. ſect. 2. hic abundè à nobis expoſitus eſt, breui hũc com. abſoluemus. Hip. in hac ſententia omnẽ conuulſionis ſpeciem cõprehendit, ſunt enim omnes tres, retractio muſculorũ ad anteriora, appellatur emproſthonos, ad poſteriora opiſthotonos, & hæ duæ cõprehenduntur in cõuulſione, atque vt tertiã ſignificaret

Conuulſionis tres ſpecies.

dixit:aut distensione, quæ appellatur tetanus, siue vtrinque retractio, aut conuulsio. Docet tamen his omnibus febre superueniente, morbum solui. Loquitur enim de conuulsionibus quæ fiunt ab humore, non de his quæ sequuntur magnas ac vehementes febres, quæ & siccæ sunt, & curari nequeunt. Constat autē id, siquidē superueniente febre dixit, quam non oportet præfuisse, aliàs nō superuenisset. Quando igitur superuenit, non autem præfuit conuulsio, ab humore pendet, & febre superueniēte morbus curatur. Nā febris discu tit humiditatē, & coquit frigiditatè, vt Gal. vult in Cō. Quāuis non recte dicatur frigiditatē coqui, sed potius humorē frigidū. Atque id est memoria dignū, febrē humores coquere. frigidi etenim hu mores à calore natiuo sensim coquuntur, iuuatur autē non parū à calore febrili ad eam coctionē, quæ est naturæ superamentū, per quā humor qui coquitur à natura superatur, & coct⁹ deīde excer nitur. Hæc verò præter coctionē admixtā habet putredinē. Ad eā tamē qua boni succi generātur, aut ex ipsis corpus alitur, & ad eam qua fit in bonū humorē mutatio ex prauo, quā dicimus corre ctionē, aut ad benignam reductionē, nullatenus calor febrilis eo adiuuat, sed totum opus natiui caloris est.

APHORIS. LVIII.

A febre ardenti habito, rigore superueniē- te solutio.

COMMENT.

Sūt ex rigoribus quos nulla sequitur vacuatio, etiam si adfuerit totius corporis conquassatio. Ex his

his tamẽ quos manifesta vacuatio sequitur, quidam fiunt in die decretoria & notis coctionis prę cedentibus: quidam sine his illi quos nulla sequitur vacuatio, non liberant à febre, quamuis superueniant febri, quoniam morbi materiales causæ vacuatione curantur. Si tamen rigores vacuatio aliqua sequatur, non tamen in die decretoria, non solet morbum curare, vt aphoris. 29. supradixit. Quæ verò vacuationes sunt sine coctionis notis, inutiles sunt, aut non liberãtes, aut cum periculo recidiuæ. Quum verò rigor superuenit febri ardenti, eum tamen sequitur sudor, aut vomitus bilis, aut eiusdem deiectio, aut ex his plura, febris ardens quæ à bile originem trahit, soluitur. *Rigorum differẽtia.*

APHORIS. LIX.

Tertiana exquisita septem periodis iudicatur, quo ad longissimum.

COMMENT

Quam rationem habet febris quotidiana intermittens ad quotidianam continuam, eam habet febris tertiana intermittens ad febrem ardentem. nam hæc est vere tertiana continua, vt in cõmentariis nostris in li. 2. De diff. fe. abunde mõstrauimus. Est autem exquisita tertiana quę à bile putrescẽte oritur, cui nullus alter humor est mixtus. Hæc si intra vasa putrescat, tertianam continuam, siuę causum efficiet: si verò putrescere incipiens extra vasa pellatur, intermittentem. Exquisita præter hæc dignotiones habet, quæ sumũtur à temperatura, ætate, anni tempore, & regione. Quæ non sunt huius instituti: sed id *Tertiana exquisita.*

Tertianæ exquisitæ terminus. tantũ monstrare tertianã exquisitam septem circuitibus finiri, quoad longissimum. Habet enim febris omnis biliosa breues accessiones & paucas. Breues, nam non solet febris tertianæ exquisitæ accessio duodecim horarum spatium prætergredi: Paucos, quoniam vltra septem accessiones nõ prorogatur. Habéntque febres tertianæ tantũ impuritatis, quantũ aut accessiones sunt quã duodecim horarum longiores, aut quàm septem, plures. Causa ad humoris biliosi tenuitatem, paucitatem, & calorem refertur. Tenuis etenim est bilis ac calida valde, pauca vero colligitur antequam à vasis pellatur, irritat enim breui ad excretionẽ naturã. Simile euenit in febribus ardẽtibus exquisitis, nam hæ septem diebus iudicantur, quoniam sunt de morbis peracutis. Qualis tamen est numerus dierum in febribus continuis, talis est numer⁹ accessionũ in febribus intermittentibus, & vt illæ in septem diebus, ita hæ cum fuerint & biliosæ, & exquisitæ, in septem periodis absoluuntur. Est autem periodus tempus accessionis & interualli, quæ sex continet tempora, principium, inæqualitatem, augmentum, vigorem, inclinationem, & interuallum, siue infebricitationem. Dixit autem, quoad longissimum limitem postremum: statuens. Quãuis nihil vetet ante id finiri febres tertianas exquisitas ob humoris tenuitatẽ, paucitatẽ, & calorẽ, accedẽte ægri naturali facultate robusta, & meatuũ apertione. Quemadmodum & cum Hippo. dixit acutos morbos finiri die quarta decima, quos ante ipsam sæpius finiri nihil prohibet: ita modo de tertianis exquisitis dixit, septimam

Periodi tempus.

mam accessionem esse finem: & veluti postremum limitem, quamuis ante ipsum finiri sæpe videantur.

APHORIS. LX.

Quibus in febribus aures obsurduerint, ijs sanguis è naribus fluens, aut aluus perturbata soluit morbum.

COMMENT.

Supra apho. 28. de biliosis surditatibus voluit hanc sententiam veram esse, non autem de omnibus vera est, sed de illis quæ per consensum fiunt, quare in febribus, modo dixit, & quoniam sæpe in ipsis surditates consensu totius corporis, intermedio capite fiunt. Iudicantur autem causa vacuata, aut reuulsa, ea videlicet quæ nondum præfixa & firmata est, sed firmari parata, aut vacuatione, aut deriuatione, quæ fit fluxu sanguinis narium, siue ventris perturbatione: vtriusque meminit Hipp. dicens, per hæc à surditate liberari. *Surditatum iudicia.*

APHORIS. LXI.

Febricitantem nisi in diebus imparibus febris dimiserit, solet recidiuare.

COMMENT.

Gal. in Com. putat hunc apho. esse adscriptum, quoniam non tantum in diebus imparibus videmus multos febricitãtes iudicatos, sed in paribus: veluti quarto, quamuis raro. 14. tamen, 20. & 40. frequenter. Præterea Hippo. hos dies inter iudicatorios annumerat in Prog. & in li. De mor. pop. *Iudicia in diebus pari.*

Quam ob rem, recte ad modum Gal. in Comm. præsentis aphor. vnum duorum affirmat, aut adscriptum esse apho. aut pro imparibus legendum, decretoriis, ita vt velit febricitantem nisi in diebus iudicatoriis febris dimisserit, solere recidiuare, lib. vero 4. de rati. vict. acut. dierum imparium naturam considerare præcepit, dicens: Maxime vero numerus impar est obseruandus, quoniam hi dies in hanc aut illam partem conuertere faciunt ægrotantes. Verum sane dixit Hippoc. dies impares vim habere iudicandi in hanc, aut illam partem, ægrotantes, præsertim in acutis morbis, sed hoc loco non abstulit vim iudicandi à diebus paribus, vti in præsenti apho. neque aph. sententiam confirmat. In quo nullo pacto per impares iudicatorios intelligere debes, vt quidam. nam si per impares voluisset significare iudicatorios, male Gal. exclusisset aphor. nam vera est in vniuersum sententia, morbos qui non iudicantur in diebus iudicatoriis; facere recidiuam, & li. Prog. idē docuerat. Præterea si idem esset dixisse impares & iudicatorios, male Gal. dixisset. Melius itaque est pro imparibus scribere iudicatoriis, vt quibusdam visum est. Sed dices qua ratione Gal. li. 4. de rati. vict. in Com. loci citati, inter impares annumerauit in acutis. 3. & 5. & 7. & 9. & 11. & 14. & 17. & in longis. 60. & 80. in mediis 20. & 34. & 40. vere Gal. eo loco non annumerauit hos imparibus, sed eis qui in hanc aut illam partem faciunt mutationem. Quamuis enim impares dixerit, ἑτεροῤῥοπίας, non omnes ἑτεροῤῥοπίας, id est in hanc aut illam partem vertentes, vult esse impares, sed multos

tos pares.Dixit enim:Dies impares multa pollere virtute, non ſimpliciter, ſed in acutis morbis eſt intelligendum,quòd inſignes in vtramque tum ſalutem tum mortem faciant mutationes, id enim ſignificat vox, ἑτερόῤῥοπίας,id eſt in hanc aut illam partem mutationem facientes. In acutis quidem hi ſunt. Hæc pars hi, non impares ſed quos dixit, ἑτερόῤῥοπίας,refert,vt exemplũ docet,in quo multos pares dies annumerat.Sed dices rurſus,quare Gal.poſtquam dies omnes prædictos in eo Com. annumerauit,addit,impares autem & hi,cum tamen inter eos,ſint 14.& 20.& reliqui. Dicemus, quod Gal.de Hipp.apho.dixit modo,aut litteram eam additã eſſe,quod exiſtimo,aut pro, περιτταὶ δὲ καὶ αὗται, legendum κρίσιμαι δὲ καὶ αὗται,hoc eſt,iudicatorij autem & hi.

APHORIS. LXII.

Quibus in febribus morbi regij ſuperueniũt ante ſeptimum diem,malum.

COMMENT.

Ad partem artis prognoſticam pertinet præſens ſententia, qua docet in febribus malum eſſe morbum regium ante ſeptimum diem euenire. Ićterus Latinis regius morbus dicitur,& auriginoſus,per eũ namq; morbũ velut recti⁹ dixerim,eius ſymptomatis ratione,cutis color vitiatur &oculorũ albũ,degenerãt tamen in pallidũ colorem,bile ad cutẽ ex vaſis transfuſa.Trãsfunditur autẽ in febribus & quãdoq; ſine ipſis.Præterea in febribus nõnunquam coćtione præcedente, ac iudicationis ratione, nõnũquã vero ratione ſymptomatis, *Ićterus.*

Icterus quando malus.

quod fit iecore laborante scirrho, inflammatione, aut obstructione. Iam igitur quoties icterus adue nit in febrib⁹, si coctio biliosi humoris antecedat bonum erit: si vero nō, malū. Erit enim indicium non equidem scirrhi, si ante septimum fiat, quia scirrhus sine febre fit, longo tēpore transacto. Eueniet igitur aut ratione inflammationis, aut obstru ctionis: & vtrunque malum est. Quoniam tamen Hipp. intellexit ante septimum diem nō fieri coctionem bilis pallidæ, quæ morbum regium efficit, malum esse dixit si per id tempus euenerit. significabit enim in symptomatis ratione euenisse, & inflammationem adesse iecoris, aut obstructio nem, præter id etiam & naturam tentasse iudicationem ante tempus, ob humoris copiam irritatam. Duo tamen ex Hipp. sententia colliges, alterum generale, nempe iudicationes à natura tentatas, ante coctionis tempus, malas esse. Alterum particulare, humorem regium morbum faciētem ante septimum diem non esse coctum. Gal. enim eandem approbans sentētiam in Com. dicit, non posse bilem iudicatorie ante septimum diem efferri. Septimo autem, aut nono, aut reliquis deinceps iudicatoriis, iudicatorie efferri potest, vt in aph. 64. sequenti. Quamuis neque id semper bonum sit, vti cū vitio iecoris euenerit. Huius apho. exemplum habetur apud Hipp. li. 3. De mor. pop. par. 1. in historia Hermocratis, qui febre laborabat, & sexto die icteriosus factus, non tantum iudicatus nō est, sed vt dixit, omnia proritata sunt, mente non constabat. Gal. vero in Com. inquit: Sis autem memor te prius quàm morbus concoqueretur

queretur, ſæpius audiuiſſe, neque alium quendam abſceſſum fieri commode, neque icterioſum. Talis enim abſceſſus bilē ne ex viſcere expurgetur & per ventrem vacuetur impediri significat, vel propter obſtructionem ipſius, vel inflammationem, ex quibus omnibus manifeſtum euadet, ex Hippo. & Gal. doctrina. icterum ante diem ſeptimum in febribus, eſſe malum, quoniā ante ſeptimum non coquitur morbi cauſa, vt Gal. quoque affirmat. Nec putes eandem eſſe dierū ante ſeptimum & aliorum rationem. nam ante ſeptimum non putat Hippo. poſſe coctionem euenire, ante nonum autem poteſt. nam ſeptimo ipſo cocta eſſe poteſt bilis morbum regium faciens, vt aphor. 64. docet. Sic etiam ſeptimo & reliquis bene euenire poteſt icterus, atque etiam male ſi dextrum hypochondrium obduruerit, ante ſeptimum tamen male euenire poteſt, ob eandem cauſam, bene vero nunquam. Nam quæ ſexto die eueniunt iudicia, mala ſunt, quarto raro admodum fiunt, & non ſunt eo die bilis motus, tertio autem & quinto nondum bilis cocta eſt, ea nempe quę icterum facit, quæ ob craſſitudinem cutē nō permeat, neque ſudore, neque in ſenſibili vacuatione educta. Huic ſententiæ contradixit Plinius lib. 26. cap. 12. dicens: Hippo. ante ſeptimum diem. (ſic enim legi debet) in febre morbum regium mortiferum eſſe ſignum docuit. Nos ſcimus vixiſſe aliquos ab hac deſperatione. Auerrous præterea li. 4. collectionū. cap. 43. inquit: Quod dicit Hippo. icterus veniens ante ſeptimum diem in acutis febribus, malum, reprobatum eſt experientia in omnibus noſtris

Plinius contra Hippo.

terris, & si veniat in quintã diem, laudabile multum est viua ratione, & maxime in tẽporibus calidis, & hæc est sentẽtia collegiorum medicorum omnium Persarũ, & Indiæ maioris, & pro maiori parte illorum de Vãdalisi, & possibile est quod illud quod dixit in Græcia locũ habet. At vero Plinij sententia nihil probat contra Hippo. quamuis enim visi sint nonnulli superstites, quibus in febribus morbus regius superuenit ante septimum, id non tollit quominus verum sit malum esse, non enim semper ad malum signum, sequitur malum quod significatur: Neque Hipp. dixit mortiferum signum esse, quod imposuit Plinius, sed malũ, neque parum interest in Hippo. libris hoc aut illud dixisse. Auerrous tamen dixit se experimento contrarium inuenisse in regionibus quarum meminit, quoniam calidæ sunt, & quæ possunt biliosum humorem, vel quinto die coctum facere. Cui pariter rẽspõdemus Hip. negare id euenire posse caloris ratione, vt biliosus humor ante septimum coquatur, & malum signum dixit icterum ante septimum in febribus, quoniam eo tempore coctus nõ est, sed euenit ab inflãmatione, aut obstructione iecoris, nõ iudicationis ratione. Gal. itẽ impossibile reputat vt is humor ante septimũ coquatur quoniã crassus est qui morbũ regiũ efficit. Plinius igitur & Auerrous, tam Gal. quã Hipp. contradicunt, nam Hip. malum esse dixit, Gal. tamen nunquam iudicatoriè efferri. Quamuis cum Hipp. & Gal. sententia stare possit, quod experimento Plinius & Auerrous inuenerunt, fieri etenim potest quod nos ipsi in non paucis ægrotis inspeximus,
regium

regium morbum ante ſeptimum in febribus eueniſſe ſymptomatis ratione, neque apparente coctione in vrina, ægros tamẽ liberatos ope noſtra, natura valente, quibus obſtructio erat in cauſa. In his igitur verum eſt quod voluit Gal.non fuiſſe transfuſam bilem iudicationis ratione, ſed experientia docuit eoſdem liberatos. Vera quoque eſt in eiſdẽ Hipp.ſententia,malũ fuiſſe iudicium, quamuis mortui non fuerint. Hæc mihi videntur antiquorum diſcordiam facile componere,experimentum enim non obuiat ſententiæ Hipp.& Gal.Quoniam etſi malum ſignũ ſit, liberari poſſunt,& ſine coctione proceſſu temporis euadunt, quorum primum voluit Hippo.dicens:malum,& ſecundum Gal.cum dixit,bilẽ ante ſeptimum non efferri iudicatorie. Neque opus eſt,vt quidã,affirmare.Hipp.per diem ſeptimum intellexiſſe diem decretorium,ac perinde eſſe, Quibus in febribus morbus regius ante ſeptimum diem malum,ac dixiſſe, Quibus in febribus morbus regius ante diẽ iudicantem morbum,malũ,& Hipp. in exemplo ſingulari inſtituiſſe vniuerſalem doctrinã. Quod ab autorum mentibus eſt alieniſſimum.Hip.enim cum ante ſeptimum regium morbum damnaſſet, ſeptimo & nono & reliquis bonũ eſſe dixit, niſi dextrum hypochondriũ obduruerit. Si tamen ſeptimus ibi idem decretorius ſignificaſſet,nulla opus eſt dierum diſtinctione, nã & morbus regius veniens ante nonum, id eſt ante iudicatorium,eſt malum,& pari ratione ante vndecimum. Habet itaque aliquid quod ſignificet dies ſeptimus: aut quod dixit ante ſeptimũ, & aliquid fieri cõtingit

post septimum, quod non fit ante septimum. Gal. item in Comm. ante septimum efferri non posse putat bilem iudicatorie. quòd si per diem septimum voluit idem quod iudicem dicere, dixisset Gal. ita: Ante diem iudicem non effertur bilis iudicatorie, loquutio sane Gale. indigna. præterea Plinius & Auerrous experimento confutare conantur Hipp. sentētiam, quòd si diem septimum, iudicem voluit dicere, neque ipsam scripturā intellexissent, quæ aliàs planissima est, qualem Gal. interpretatur, neq; aliud patitur sequens. 64. aph. in quo dies nominatim percurrit, distinguens ipsos à præcedētibus, qui ante septimum. Sed sunt quædam quæ Deus abscondit à sapientibus, quæ tamen illi patefecit. Cum autem dicit in particulari exemplo instituisse generalem doctrinam, verum sane est, ex particularibus nos colligere vniuersalia, sed sunt particularia exempla vera, vti cum Hipp. dixit: Quæ iudicantur in 7. quarta die nebulam rubeam habet vrina. Inde enim colligimus dies contemplatorios significare coctionem in decretoriis futuram, sed tamen quod de quarta & septima exempli ratione dictum est, veritatem habet, ille vero exempli traditi in aph. negat veritatem. Verùm quid respondebimus? nam Hippo. li. 4. de rat. vict. acut. sect. 82. inquit. In biliosa febre morbus regius cum rigore ante septimū diem superueniens morbum soluit: si vero absque rigore extra tempora superuenit, pestiferum. hæc Hippo. & Gal. (inquit ille) in Com. neutrum dicit esse perpetuum, vt scilicet bonus sit, aut malus, ante septimum, aut post septimum, sed quodcunque

que posse contingere. Dicemus profectо hæc fuisse Gal. imposita, & libros horum non esse incaute legendos. Gal. namque numquam voluit euenire posse morbũ regium bene ante septimũ, aut nihil referre ante septimum, aut post septimum euenire, cuius contrarium in huius aph. Com. dixerat: neque probat quod illo loco dixit libri autor, siue Hippo. siue alter fuerit, quod magis credimus. Sunt enim verba Gal. quæ sequuntur: Neque proculdubio ante septimum diem cum rigore superueniens morbus regius febrem soluit, neque post septimum, sed sane ita distinguere oportet: febrientibus morbus regius superuenit interdum quidem tanquam affectionis iecoris symptoma, interdum quidem & natura bilem per cutem excernere contendente: sed nequeũte, veluti in abscessibus omnibus fieri consueuit. Verùm in aph. de huiusmodi morbis regiis dictũ est. In hoc loco nihil est quod Gal. affirmet de bono euentu morbi regij ante septimum, sed distinctionem ex naturæ operibus esse sumẽdam. Qui vero talia dicit nõ proinde affirmat, ante septimũ vt naturę opus euenire posse, præter id quod rem totã ad ea quæ in aph. dicta sunt remittit, quæ à nobis iã sunt explicata. quo etiam loco nẽpe huius apho. Com. id fieri posse negauit. Decet autem & vera docere & nihil autoribus imponere: quod video quosdam sæpe facere, vt quæ sibi placent aliorum placitis confirment, quamuis aliis non placeant.

APHORIS. LXIII.

Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quodie febres soluuntur.

COMMENT.

Rigor: Rigor in ꝓpria significatione apud Gal.habetur totius corporis inæqualis cõcussio ac cõquassatio. hic tamen tertianis incipiẽtibus aduenit, & quartanis non omnibus. Quotidianis tamẽ de quibus Hipp.modo nõ aduenit rigor, sed horror, & ferè omnib⁹ extremorũ refrigeratio.Sed rigor hoc loco quoduis trium significat.Vult autẽ in præsenti apho.Quibus quotidie in febribus aduenit rigor, frig⁹,aut horror,quotidie febres solui.In tertianis &quartanis itẽ,quibus tertio & quarto febres soluuntur.Quotidianæ etiã febres singulis diebus cũ horrore inuadẽtes,soluũtur singulis dieb⁹, quãuis hodie incipiãt,& cras soluãtur.nihil enim agit ad aph.veritatẽ,sicuti neq; illud, si febris aliqua quotidiana cũ cõtinua misceatur,nã nõ videtur febris solui, sed adhuc manere,quãuis cum rigore in dicta significatione inceperit. Verùm Hip.nõ dixit ægrũ sine febre manere,sed febrẽ solui,eã nempe quę quotidie cũ rigore inuadit.Atq; id verũ est,nã præcedentẽ finiri necesse est, si altera cũ rigore incipere debet,quæ hãc ordine accessionũ sequitur.

APHORIS. LXIIII.

Quibus in febribus septimo die,aut nono,aut vndecimo,aut quarto decimo morbi regij superueniunt, bonum,nisi dextrum hypochondrium obduruerit:si vero non,malum,& non bonum.

COMMENT.

Immerito scriptores librorũ Hipp.præcedentẽ aph.huic præposuerũt,qui ordine sequitur ad 62. Cum enim ibidẽ dixisset,morbum regiũ febribus super-

ſuperuenientem ante diem ſeptimum, malũ eſſe, modò quibus diebus eueniẽs bonus ſit, docet, videlicet, ſeptimo, nono, vndecimo, & quarto decimo. Ratio prõpta eſt: nam hi dies iudicatorij ſunt, & ab initio febris, tãto tempore diſſiti, vt interim bilioſus humor coqui poſſit. Cum igitur ob breuitatem temporis coqui ante ſeptimum non poſſit, ſeptimo vero & reliquis poſſit, ante ſeptimũ dixit, malum, ſeptimo & reliquis bonum. Nec tamen id citra diſtinctionem accipi voluit, ſed niſi dextrum hypochondrium obduretur, ſignificat enim ibidem adeſſe inflammationem. Durus etenim tumor aut cum dolore fit, & eſt phlegmone: aut ſine dolore, atque eſt ſcirrhus. Cum autem intra prædictos dies non adſit ſcirrhus, erit durities in iecore, phlegmone. Iecur verò inflammatione tentari quàm ſit malum, notum eſt. Gal. in Comm. modum tradit quo icterus fit, ob inflammationem, aut obſtructionem, aut ſcirrhum: dicens: καθαιρομένου γὰρ ἐν αὐτῷ τοῦ αἵματος, καὶ τῆς χολῆς μεταλαμβανομένης ἐκ τῶν φλεβῶν εἰς τοὺς χολοδόχους πόρους· ἐάν τ' ἔμφραξις τὶς γένηται κατά τι τῶν μεταλαμβανόντων χωρίων· ἐάν τε φλεγμονὴ τὶς ἢ σκίῤῥος, ἀνάγκη πᾶσα, μήτε καθαίρεσθαι τὸ αἷμα, καὶ συναφέρεσθαι τὴν χολὴν αὐτῷ πάντῃ τοῦ σώματος. quod eſt, Cũ enim ſanguis in ipſo expurgetur, & bilis ex venis in poros, bilẽ ſuſcipiẽtes trãsferatur, (intellige ſecundũ naturam,) ſiue obſtructio fiat aliqua earum regionũ, quæ ipſam recipiunt, ſiue phlegmone, ſiue ſcirrhus, omnino neceſsũ eſt ſanguinem non purgari, & bilem in totũ corpus cum ipſo deferri. Placuit litteram hanc transferre, vt

Fuchsius notatur. integram ostendere, quam Fuchsius dicit esse deprauatam, est enim vera & perspicua. Cogitur autem addere duas negationes dicens: μὴ καθαιρομένης, & μὴ μεταλαμβανομένης. Cogitur quoque in toto contextu Comm. committere nugationem, dicens, non purgato enim sanguine, & ad finem addens, necessum omnino est sanguinem non purgari. Recte igitur habet, neque quidquam addendum est litteræ Gale. Quemadmodum etiam in diebus decretoriis quædam bonæ iudicationes fiunt, & quædam ob prauas causas, male: ita & in his, quamuis dies decretorij sint, ob prauas occasiones, vti phlegmone iecoris, fieri potest vt malę sint. Et quamuis hanc causam morbi regij, vt prauam scripserit Hippo. & cuius gratia fit, vt regius morbus, qui aliàs bonum iudicium futurum esset non sit bonum, non tollit quin ob alias causas fieri possit malum, vti cum obstructio fuerit in causa, aut nimia bilis acrimonia, quæ expultricem facultatem irritet ad excretionē ante tempus. Cum itaque dixit morbum regium septimo die, & reliquis, bonum, & vbi dextrum hypochondrium durum fuerit, malum, addere licet, & vbi obstructionis causa, aut irritationis euenerit ante coctionem, malum. Si verò non euenerit in his diebus, qui morbos acutos & biliosos iudicāt, inquit, malum, & non bonum.

APHORIS. LXV.

In febribus circa ventriculum vehemens ardor, & cordis morsus, malum.

COMM.

COMMENT.

De febribus cōtinuato sermone dicit, si adfuerit ventriculi vehemens æstus, aut ardor, & morsus cordis, malum esse. Ventriculū diximus, quoniam id significat κοιλία, hoc loco, quod indicat sequēs littera, quæ dixit, & cordis morsus. Appellat autē Hipp. cor, sicuti & alij Græci nonnulli, os ventriculi, vt vult Gal. in Com. apho. præsentis, & decimi septimi huius sectionis. In febribus autem id non immerito dixit, nam vehemens ardor ventriculi, & ipsius oris morsus calidissimam bilem nondum coctā significat, vbi perseueret, & quandoque erysipelas ibidem fieri. Aliàs vomitum futurum prope significat, præsertim si labri inferioris tremor accedat, & oculorum tenebrositas, & saliua ab ore manans. Sine febribus tamen euenire, vehementem æstum & oris vētriculi morsum palā nobis ostēdunt multi ex his qui in choleram morbum incidunt, qui & æstuāt validè, & acerrimum morsum oris vētriculi sentiunt, absq; febre. *Vētriculi æstus vehemens & morsus, malum.*

APHORIS. LXVI.

In febribus acutis conuulsiones & circa viscera dolores validi, malum.

COMMENT.

In febribus ardentibus cōuulsiones fiunt, quę à siccitate & consumptione trahūt originem, quas constat immedicabiles esse: sic etiam & mali sunt validi dolores iuxta viscera. sunt autē hæc iecur, lien, pulmo, & cor, quibus renes annumerat Gal. lib. 3. De facult. alimen. Nam hi dolores non nisi à magno calore, & vehementi intēperie oriuntur, *Viscera quæ.*

fiunt etiam vehemẽtes dolores ob inflammationem, aut erysipelas in aliquo viscerum exortum. Gal. in Com. reiicit hanc causam, quoniam cum Hip.dicit, in febribus, de morbis febrilibus loquitur, siue de febribus quæ morbi sunt, non symptomata morborũ, quales forent si fierent ab inflammatione, aut erysipelate. Vsus autem apud Hipp. constat hinc & septima sect. apho. 43. vbi similiter Gal. in Comm. testatur febrem dici ab Hipp. eam quæ nullam particulam læsam sequitur. Nos sanè per validos viscerum dolores non tantum intelligimus eos qui ab intemperie fiunt sine partis læsione, sed & eos qui fiunt ab erysipelatibus aut inflammationibus eorundem. Quamuis enim Hippo. nunquam febres appellasset eas quæ sequuntur partium passiones, non perinde non appellabit febres eas quæ vbi ab humorum putredine oriantur, deinde sibi adiungunt inflammationem partis alicuius. Cum autem Hippo. loquatur in hoc aphor. de superuenientibus accidentibus, dolores validi cum inflammatione superueniente oborti, tales erunt, & in eis verus erit aph. Conuulsiones prætere quas malas esse dicit, illæ sunt, quæ post febrem adueniunt, arefacto corpore. Dolores ergo validi, similiter de his erunt, qui post febrem adueniunt, quamuis cum ipsis adsit partis dolẽtis inflammatio, aut erysipelas. Notum etiam euadet interiora exuri, extremis refrigeratis, in febribus quæ ab inflammatione oriuntur in aliquo viscerum consistente, & in illis quæ fiunt sine inflammatione, sed deinde oritur: accidit id etiam in febribus ardentibus cum magna caloris

Febres quas appellat Hippo.

Lypiria quibus eueniunt.

natiui imbecillitate, & licere has omnes febres lypirias appellare. vsum autem huius vocis lypiria apud antiquos in nostris Commentariis in li. 2. De diff.fe.exposuimus, nam nulla in re sibi ipsi obuiat Gal.

APHORIS. LXVII.

In febribus à somno timores vel conuulsiones, male.

COMMENT.

Dormientibus in acutis febribus de quibus loquitur, hæc duo symptomata eueniunt, malum indicantia, timores, & conuulsiones. Timor humores supra modum assari & degenerare in melancholiam indicat. Hi enim, præsertim vbi in ore ventriculi contineantur, adueniente somno, in caput effumant, & timores efficiunt. Id verò quàm malum sit, constat: nam bilis quæ assatur, per somnum coqui, ac mitigari secundum naturam deberet. Maximè si somnus opportunè recipiatur, de eo enim intelligẽdus est Hip. Conuulsiones quoque per id tempus fiunt ab humorum & vaporum acrimonia, qui caput impetunt, & neruos, qui, potius moderari deberent per somnum. Vbi legitur φόβοι, id est timores, quidam legebant πόνοι, id est, noxæ, ac nihil refert. Nam timores & conuulsiones in somno fieri, qui aliàs iuuare deberet, malum est, sicuti & noxa quam supra damnauerat, apho. 1. sectionis 2.

Conuulsiones & timores in febribus.

APHORIS. LXVIII.

In febribus spiritus offendens, malum, con-

uulsionem enim significat.

COMMENT.

Spiritus respirationem significat hoc loco, & sæpe alibi, vti in expositione Prog. 20.li.1.patefecimus latè. Cum autē spiratio, aut respiratio, contineat inspirationem & expirationem, vtriusque illisio, aut offensio, aut interceptio, malum est. significat enim conuulsionem, cuius gratia musculi thoracis non cedunt, sed animalis facultatis opus interrumpunt, cogente autem vsu, quod in febribus fit, rursus intercidentem motum conatur perficere natura, posset item interrumpi respiratio à frigore, concretis musculis, sed non in febribus. Erunt igitur huiuscemodi interceptiones siccitatis effectus, & febris vehementiæ, aut forte imbecillitatis facul. nequeuntis motum vnico conatu finire, & vsum implere, aut dispositio est cōuulsioni similis. Inspirationis interruptæ meminit, li.6.de mor.pop.& infra apho.54.sect.6.Expirationis autem interruptæ lib.2.De rat. vict. acuto. sect.44, cum dixit: spiritus offendens in ea quæ fit sursum aëris latione.

Spiritus offendens

APHORIS. LXIX.

Quibus vrinæ crassæ, grumosæ, paucæ, non sine febre, ex his copia tenuis superueniens, iuuat. Præsertim tales eueniunt, quibus ab initio, aut breui, sedimentum habent.

COMMENT.

Cum de febribus multos scripsisset aph. de vrinis aliqua dicturus, ab eis orditur, quæ aliquam pecu-

peculiarē præbēt indicationem in febribus. Sunt hæ vrinæ crassæ,grumosæ,paucæ, sed non sine febre, cum mutantur in tenues ac multas, iuuat enim, inquit, talis mutatio. Vrinæ crassæ illæ sunt quæ mediocres crassitudine excedunt, quas contingit turbatas esse,sed grumosæ crassæ paruam habent turbationem, quam fere in totum deponunt, cum grumosæ fiunt, siquidem grumi sunt contenti crassi partes, quæ in grumos congeruntur inæqualiter.verùm quando id contingit, manifesta fit cōtenti separatio ab vrinæ fusione,manétque vrina clara, aut parum turbata, quamuis statim micta turbata esset, manet item vrinæ fusio crassa, aut plus, aut minus, pro secretionis ratione. Est autem vrina hæc pauca, quoniam crassa, & quæ crassum ac copiosum contentum commixtum defert, necessario retinebitur, & pauca descendet.crassitudo ad substantiam attinet,grumi ad contentum,paucitas ad quantitatem.Hanc vrinam sæpius vidimus in febribus pituitosis ab initio, quæ tamen temporis processu naturæ actione attenuatur cocta crassa pituita. Humor etenim pituitosus cum coquitur, & attenuatur mixtione aquei excrementi & actione caloris,& flatus commixtione, quo tempore quod subcidebat,in eneorema transit,quāuis ad finem morbi rursus subsideat, ídque coctionem ostendit.Sed interest, quoniam ab initio crassitudine, frigiditate, & cruditate subsidebat, erátque non æqualis, & fæcem referebat, & vrinæ fusio erat decolorata:ad finem verò vrina meliorem colorem assequitur, & contentum, æqualitatem, &

Crassa vrina,qua.

Vrinæ crassæ,grumosæ,a pituita.

Vrina pituitosa cocta.

conuenientẽ sedimento locum, & figuram pinealẽ. Iuuat autẽ, inquit, hæc mutatio, quoniã tenues, & multæ vrinæ superuenientes crassis paucis, coctionem ostendunt tenuitate, quoniam hîc tenuitas mediocritatẽ dicit. nam tenues dicuntur, quæ mediocres sunt, vbi crassis conferãtur, significant etiam iudicationẽ multitudine. nã quæ ante retinebantur ob crassitudinẽ, attenuatæ fluunt copiosè, & retentum vacuant, ac iuuãt. Accidit autem hoc, inquit, præsertim eis quæ ab initio, id est prima ipsa die, aut breui, hoc est, in primis morbidiebus, cùm nondũ coctus esse solet pituitosus morbus, sedimẽtum habent, quod non esse verũ sedimentum diximus, sed crassam pituitã residẽtem. Nos lib. De vrinis, cap. De contentis vrinarum hæc eadem dilucidauimus.

APHORIS. LXX.

Quibus autem in febribus vrinæ conturbatæ sunt, vti iumentorum, ijs capitis dolores aut adsunt, aut aderunt.

COMMENT.

Nisi multa à nobis dicta essent de cõturbatarũ vrinarũ differentiis & causis, li. de vrinis, cogeremur sane ea ipsa modo percurrere. Cæterũ quoniã legẽti quæ ibidẽ scripsimus omnia nota euadẽt, illa eadẽ hic repetere nõ erit opus, sed breui quæ Hip. in hoc loco docet, patefacere. Sũt autẽ, vti diximus, in illo loco tres vrinarũ conturbatarũ diff. nã quædã mingũtur claræ, & extra turbãtur, quæ ostẽdunt naturã nondũ aggressam coctionẽ, sed aggressurã. Verùm si paulò postquam mictæ sunt

Vrinarum conturbatarũ diffe.

ſunt turbentur,naturam coctionē incipere putandū eſt. Quæ verò turbidæ mictæ etiā clarificātur, oſtēdunt naturā iā perficere coctionē: quòd ſi turbidæ mictę tales permaneāt,conturbationē,agitationē humorū, & naturæ laborē ſignificāt, atque principium morbi,& humorū cruditatē. Id enim muſto efferueſcēte fieri videmus, vt agitatū à calore nō ſubſideat,ſed flatu eleuato,leuetur quoq; vini fæx,&iam diſcuſſo flatu,vinū coctū maneat, atque ſubſideat: ſic etiā humoribus agitatis turbida fit vrina,coctis autē & flatu diſcuſſo,ſubſidēt, & vrina clara mingitur, aut breui admodū ſubſidet,& clarificatur. Quoniā verò dū coquūtur humores, vapor flatui mixtus caput petit,capitis dolorē efficit,ídq; in febribus,præſertim in quib9 humores magis à calore agitātur. Sed ſi capitis dolor nōdum adeſt, paulò pòſt adueniet,perſeverāte turbatione,& agitatione humorū. Id eſt quod dixit,aut adeſt,aut aderit. Vult autem id euenire, vbi vrinæ fuerint conturbatæ, veluti iumentorū: exemplo vtens earū quæ ſumme turbatæ ſunt, & quæ turbationē nondeponūt. Quæ enim parū turbatæ ſunt,aut quæ turbationē deponūt,quāuis nō numquā cum capitis dolore fiant,ipſum nō neceſſario adducūt,ita vt adſit,aut futurus ſperetur. Falſum autē eſt quod quidā dixit,vrinas cōturbatas, quæ tales permanent,cū diu apparent plus quàm pro morbiprincipio vniuerſali,aut vbi finito principio intēpeſtiuè appareāt,aut aliquot diebus ante quā homo febricitet, non eſſe principii notā. Cōſtat enim manifeſtè,repugnare vrinā turbatā, apparere diutius quàm morbi principiū. nam to-

Vrinæ turbatæ cap. dolorē ſig.

tum id morbi principium eſt,quo notæ coctionis nondum apparent. Vrina autem turbata manente,notæcoctionis non apparent in febribus. Cum autem finita coctione rurſus repetit vrinæ turbatio,id etiam erit illius humoris qui de nouo mouetur tempus cruditatis,& vbi perſeueret erit alterum principiũ cruditatis. Atque cùm vrina turbata mingitur aliquandiu,antequam homo febricitet,non ſignificat morbi principium.quis dubitat?ſignificat tamen cruditatem illius humoris, qui in venis agitatur, & ad coctionem mouetur.

APHORIS. LXXI.

Quibus in die ſeptima iudicatio ſit, ijs nebulam rubeam habet vrina in quarta, & reliqua ſecundum rationem.

COMMENT.

Quod de virtute dierum iudicantium aphori. 24.ſectio.2.docuerat, dicens, quartum eſſe ſeptimi contemplatorium, & vndecimum quarti decimi,& decimum ſeptimum eſſe etiam contemplatorium.Id modo in vrinis vnico exemplo confirmat,ea quæ iudicantur in ſeptimo,docens, habere in die quarta nebulam rubeam in vrina,& reliqua ſecundum rationem. Cõtemplatoria etenim eſt quartadies,vt bonam vel malam iudicationem in ſeptima futuram oſtendat, non ipſam iudicationem,vti nos alibi docuimus.Eſt quoque argumentum à ſeptima in quartam diem, non à quarta in ſeptimam. Si enim ſeptima iudicare debet morbum (de bono intellige iudicio) vrina in quarta

Nebula in die 4. quid indicat.

quarta notas coctionis habebit: nō tamē si quarta notas coctionis habet, septima iudicium fiet. sæpe enim morbi tales coctione finiuntur, cùm non habent coniunctam magnitudinem, & motus celeritatem. Præterea de omni contemplatoria die Hipp. suam vult sententiam citato aphor. quæ tamen vera non esset, non enim si vndecima coctionis habet notas, quarta decima iudicabit. Gal. in Com. huius apho. dicit, dubium videri, an quod de quarta die dixit, verum sit in aliis cōtemplatoriis, & colligit in quarta die id fieri posse, vt septimam ostendat, in vndecima non, nisi celeriter admodum morbus moueatur. Ratio est, quoniam ad finiendam coctionem satisfacere videtur tempus æquale ei quod potuit coctionis manifesta signa præbere, cum autem morbus ante vndecimam non habuit coctionis notas, sed in ipsa primum quod reliquum est vsque in quartā decimam, ad perfectionem coctionis non videtur satis, nisi valde celerem motū assumeret morbus. Aliter quamuis notæ coctionis appareant in vndecima, non fiet bona crisis in quarta decima. Idem de decima septima, & vigesima dicemus. Verùm si quis attentè inspexerit quæ à nobis dicta sunt, inueniet facile Hipp. sententiam in omnibus diebus contemplatoriis verā esse. Diximus argumentum à die iudicatoria in contemplatoriam esse transferendum, non cōtrà, atque sequi, si iudicatio bona futura est in septima, signa coctionis manifesta apparebunt in quarta, non tamen omnino sequitur, vt coctionis notis in quarta apparentibus, septima iudicium eueniat. Quā

rationem ita in omnibus firmam inuenies: si iudicatio in quarta decima futura est ad bonum, in vndecima notæ manifestæ coctionis apparebunt, non tamen si apparent prædictæ notæ in vndecima, in die quarta decima futurum est iudicium. Maximè quoniam notæ quæ in die contemplatoria apparent, salutis aut mortis signa sunt, non crisis. Quòd si non iudicationem, sed morbi finem prænoscere velis, pari modo incedes vt diximus. Quarta etenim dies ita septimam ostendit, vt si septima benè morbum finire debeat, quarta id præindicet, sicuti & si malum finem sit ea die morbus habiturus, quarta malum in diebus iudicatoriis, ita & deiectio & sputum. In quem modum dictum est ab Hipp. Si sputum statim appareat, morbum reddit breuiorem. Falsum autem est quod quidam dixit, per reliqua intellexisse motus celeritatẽ, ita vt ad veritatem sententiæ & vt iudicationẽ in septima speremus, vbi quarta nebulam rubeã habuerit vrina, opus sit vt per motus celeritas ad finẽ vsque seruetur. Gal. etenim reliqua ad coctionis notas refert dicens: Nam quum quarta dies sit index, quemadmodum ipse docuit, & qualis sit futura septima. nunciet, omne quod effatu dignum coctionis signum apparuerit, futuram septima die iudicationem ostendit. Præterea vbi vndecima appareant coctionis notæ, quarta decima nullatenus iudicabitur morbus si motus celeritas pro ratione eueniat, non enim debet secũdum rationem, aut morbi ipsius, aut celeritatis præcedentis fieri motus celeritas, sed multo maior, si coctio quæ se pri-

ſe primum oſtendit vndecim diebus , quatuor aliis finiri debeat.

APHORIS. LXXII.

Quibus vrinæ perſpicuæ albæ , malæ , maxime verò in phreniticis apparent.

COMMENT.

Prima huius aph. pars nota eſt, qui librũ de vrinis legerũt, in quo docuimus vrinæ albæ & per ſpicuæ malitiã, ſignificat etenim hæc ſummã cruditatẽ, tum ex ſubſtantia, tum ex colore. Talẽ appellat Galen. aquoſam, quoniam aquæ ſimilis eſt. Subſtãtia nãque tenuis atque perinde perſpicua, aqua ipſa eſt, colore tamẽ priuata, & nos vrinas ei ſimiles appellamus albas. Malã autem dixit hanc vrinã, quoniam ſummam oſtẽdit cruditatem, & nullã prębet coctionis ſpẽ. Mala quoque eſt, quoniam pernicioſa, & quæ mortem ante coctionem promittat, niſi valde cõſtet facultas ad longitudinem ferendam, & neminẽ cũ tali vrina ſaluatum vidit Gal. Quod verò in ſecunda parte dixit: Maxime in phreniticis apparent, ſic in omnibus codicibus Aldinis, & in libris Gale. Baſilienſibus legitur, quamuis Galenus non tantum hanc ſed & aliã referat lectionẽ, ſine verbo, ἐπιφαίνεται, id eſt apparẽt· Hãc lectionẽ dicit eſſe manifeſtã, maximè in phreneticis, quoniã vrina alba pſpicua eſt vtcũq; mala, & maxime in phreneticis, ſignificat enim bilẽ vniuerſam in caput rapi. Quòd ſi cum verbo, appareãt legatur, de phreniticis q pernicioſe habẽt eſt intelligẽda ſcriptura. Vrinæ pſpicuę albæ malæ, maxime autẽ apparẽt in phreneticis,

Vrina alba perſpicua.

cum perniciose habent. tunc enim bilis tota confluit in caput,& ea ratione vrina manet decolorata,& bile priuata,& æger in magno periculo. inuenio quosdam legentes: Maxime verò in delirãtibus ἐὰν ἐπιφαίνηται, id est si apparẽt, volentes non equidem maxime apparere in phreneticis, sed malas esse si in ipsis apparuerint, & quamuis verum sit quod significat,id in melioribus codicib⁹ non habetur, neque Gal. eam habuit lectionem, sed alias duas quas retulit, & nos secundã earum sumus sequuti.

APHORIS. LXIII.

Quibus hypochondria sublata murmurantia lumborum dolore superueniente ventres eisdem humectantur, nisi flatus erumpant, vel vrinæ multitudo subeat,hæc autẽ in febribus.

COMMENT.

Hypochõ. Hypochondrium partem eam ventris significat quæ subrecta est costis à latere in latus, quamuis & intimas partes ventris, vti iecur, lienem & ventriculum aliquando significet,apud Hippocr. qui apppellat μετέωρα,hypochondria, quæ afflatu sunt tumida,aut eleuata,addit enim,murmurantia,ac constat hypochondria sublimia ob inflammationem,non esse murmurãtia, neque illa quæ flatum continent interclusum, ob antiquum,aut grauem aliquem affectum,iam factũ,vt qui tympaniam patiuntur.Sublata itaque dixit,& διαβορβορίζοντα, est autem βορβορυγμὸς, sonitus qui coniunctam habet humiditatem,teste Gale. lib.3.De

βορβορυγμὸς

causis

causis symp.cũ inquit: Quòd si humiditas aliqua in intestinis cõtineatur, ab hac quoque prodibit quædam bõbi species, quã βορβορυγμὸν, id est, murmuriũ appellãt, futuram nuntians humidi excrementi deiectionem. Huic ventris dispositioni sæpe videmus superuenire lumborum dolorẽ flatu cõmoto & deuoluto per intestina ad posteriora, ac dolent lũbi compressione, nonnunquam humore, per iecur in venas quæ lũbosperrepant trãslato. Hoc quidem superueniente, inquit, ventres eisdem humectantur, nisi flatus erumpant, aut vrinæ multitudo subeat. Ratio nota est, nam si humor qui cum flatu miscetur, cuius gratia flatus murmurium efficit exernatur, venter humidus fiet: si verò trãsferatur in iecur & renes, lũbi quoque grauitatem sentient, tunc verò flatus erũpet, solo flatu in ventre relicto, atque discusso, & vrinæ copia descendet, ea via humore vacuato. Id tamen in febribus intelligi vult, hoc est in his quæ fiunt sine loci passione, in quibus febris morbus est non accidens, quod partis cuiuspiam affectum sequatur. In eis namque non eueniũt prædicta accidentia, quoniam venter inflammationis iecoris, aut lienis ratione sublatus, aut tumens, non transmittit humorem in renes & flatũ per intestina, neque sonitum cum murmure reddit flatus, etiam si in ventre contineatur per dictos effectus.

APHORIS. LXXIIII.

Quibus abscessus ad articulos speratur, liberat ab abscessu, vrina multa, crassa & alba facta, qualis in laboriosis febribus quarto die,

quibusdam fieri incipit. Si vero & ex naribus sanguis effluxerit, valde celeriter soluetur.

COMMENT.

Euacuationes ab absceſſ. liberantes.

Multi ſunt euacuationum modi qui poſſunt ægrotantes ab abſceſſibus, ſi qui ſperantur, liberare: vti fluxus ventris, vrina multa craſſa, & fluxus ſanguinis. Quorumdam meminit Prog. 65. lib. 2. dicens: Conſiderare autem oportet talia hunc in modum, ſi febris detinet, & dolor nō ceſſauerit, & ſputum non excernatur ſecundum rationem, neque bilioſę fuerint alui deiectiones, neque diſſolutæ atq; ſynceræ, neque vrina valde multa & craſſa, ac plurimum cōtinens ſedimētum, paratur autē ſalubris ab omnibus aliis ſalutiferis ſignis, in his oportet huiuſmodi abſceſſus ſperare. Docuit hoc loco abſceſſus ſperare in febribus ſalubribus cum prorogāntur, niſi fluxu ventris, aut vrina multa craſſa veniente liberentur ab ipſis. Id in præſenti docet de vrina multa, craſſa, alba, & de ſanguinis fluxu, ex naribus videlicet. Quibus abſceſſus ſperantur futuri ad articulos liberare ab ipſis vrinam multam, craſſam, & albam, & recte quidem. Nam abſceſſus ſperantur in morbis, qui pendent à craſſis humoribus & pituitoſis, quòd ſi hi purgētur per vrinam, hæc duo fient, vt vrina ſit multa, craſſa, & alba, & vt abſceſſus non eueniant præuacuato humore per vrinam. Breuior autem ſolutio adhuc erit, inquit, ſi fluxerit ſanguis è naribus, aut quoniam duæ va cuationes citius quàm vna liberant à futuris abſceſſibus, & ab ipſa febre: aut quoniam fluxus ſanguinis

anguinis narium celerius ſoluit morbum, quàm vrina multa craſſa alba. Addit etiam: Qualis in laborioſis febribus quarto die quibuſdam fieri incipit. Exemplum eſt abipſo traditum, li.6.de mor.pop.par.4.cum inquit: Vrina craſſa alba, vt ſeruo Archigenis, in laborioſis quarto die interdum fit, & ab abſceſſu vindicat, quòd ſi præter hoc & ſanguis abunde ex naribus eruperit, valde citò liberat. Refert etiam in præſenti apho. in quibuſdã dictas vrinas quarto die incipere in febribus ortis à laſſitudine. Gal. in commentario eius loci de laſſitudinibus ſponte venientibus, dicit intelligendam ſententiam, quæ à multis & craſſis humoribus originem trahunt. Quas quarto die vidit incipere per vrinam purgationem facere: & quoniam id videbatur eſſe admodum cito, addit in Com. huius apho. His enim laborioſis hoc ineſt, quòd cito abſceſſus faciant, non expectantibus, vt aliæ, tempus prolixius. Quæ vero febres poſſunt adeo breui abſceſſus facere, poterũt & per vrinam finiri, eodem quarto incipiente vacuatione. Nos hanc euacuationis ſpeciẽ in pueris cum laſsitudine febricitantibus aliquãdo obſeruabimus à quarto die morbi, vbi diximus, quarto die, Græce habetur, τεταρταίοισι, & Gal. in Com. exponit id de quarto die, & aliis contemplatoriis, non de quartanis febribus, vt quidam voluerunt.

APHORIS. LXXV.

Si ſanguinem aut pus mingat, renum aut veſicæ vlcerationem ſignificat.

COMMENT

Cùm intellexissent Galt. & nonnulli ex his qui ipsum ætate præcesserunt, hanc Hip. sententiã nõ continere in vniuersum veritaten, duas vias inue nerunt ad eam saluandam, quas Gale. in Comm. refert. Non est sane in vniuersum verum, si sanguis aut pus mingatur, in renib⁹ aut vesica existe re vlcerationem, si quidem aliunde quàm à renibus aut vesica, aut meatibus ipsis vrinariis videmus quotidie pus mictum, aut sanguinem, veluti in abscessibus ruptis in iecore, aut etiã in pulmone, vt fit Gal. teste li. 6. De locis patiẽtibus. Sãguis itẽ mingitur laxatis meatibus ad renes sanguinẽ ducentibus, ac mingitur vrina perrubra, & mẽsibus retentis idem fit. Quamobrem quidam dixerunt cum copulatione legendum, si sanguinem & pus mingat, renum, aut vesicæ exulceratiõẽ significat. In abscessibus tamen ruptis solum pus manat, & in venarum laxitate, & mensium retẽtione solus sanguis. Aliam lectionem quam trãstulimus cum disiunctione scribit, cũ enim dixit: Si sanguinem aut pus mingat, vsus est verbo οὐρέῃ, non dixit, οὐρήσῃ, id est minxerit, quod significat aliquibus, sed paucis diebus minxerit, quod fieri videmus in abscessibus & iudicationibus, quæ fiunt sanguine au pure mictis. Mingat autẽ dixit, vt multo tempore mingi significet. Multo autẽ tempore mingi pus, aut sanguinem non cõtingit, nisi vesica, aut renibus, aut meatibus vrinariis vlcera tis. Ex duabus tamen lectionibus, eam quæ est cũ copulatione, magis laudo, quoniam minime fallit. Iuuãt autem maxime ad loci patientis dignotione m

Mictus sang. aut puris non docent lo cũ vlceris.

tionē locorū dolor,& puris,aut ſanguinis cū vrina cōmixtio,quòd furfures mingantur,veſicam: quòd verò carunculæ, renes vlcerari indicat, & quòd pus aut ſanguis ſine vrina ſponte defluunt, oſtendunt in oſculo veſicæ,aut in pene vlcus conſiſtere.Gal.li.9.De lo.pa.cap.4.inquit, Sæpe verò ſolum pus ſine vrina mingitur,& hoc quidē aperte indicat in veſica conſiſtere exulcerationem. Quamuis in com.huius apho.dicat,vlcera autem ſi in pene fiant etiā ſine vrinis, & pus & ſanguis erit.huic ſententiæ ſubſcribit Pau.lib.3.

APHORIS. LXXVI.

Quibus in vrina craſſa exiſtente carunculæ paruæ aut veluti capilli concedunt, ijs à renibus excernuntur.

COMMENT.

Duo ſigna ſcribit quæ cū vrina exeuntia quoduis eorū ſignificat à renibus fieri excretionē.Alterum eſt carunculæ paruæ,illæ enim oſtēdunt à renibus partes exeſas excerni, vti tales cum vrina craſſa,id eſt cocta,συνεξέρχονται,id eſt,concedant, aut ſimul cum ipſa procedāt. Quòd ſi quædā, veluti capilli ſimul cum vrina exeant, ſimili modo à renibus fiet excretio.Per craſſam autē vrinā mediam intelligere conuenit, quæ vbi ad tenuē conferatur,merito craſſa dicetur, vt Gal.quoque exponit.Nā cum vrina tenui poſſent veluti carunculæ paruæ exire ſimul cum vrina, vbi ſanguis craſſior affetur,verū hęc mediocris vrina nō erit, ſed tenuis,& cruda,cum qua à renibus quoque excerni carunculas dictas nihil vetat. Quòd ſi aliquid capillorū ſpeciem referēs ſimul cum vrina exeat,

Carunculæ mictæ quid docent.

Vrina craſſa.

quod secūdo loco docet Hip. pariter à renibus fit excretio. Estque vrina talis crassa, quoniā capilli à crassis humoribus generationē accipiāt præcedēte victu, qui crassam generet pituitā. An tamen in renibus ipsis quorum meatus angusti & inuersi sunt, an in venis habeant dicti capilli consistentiam, diuersa in diuersis locis habetur Gal. sententia. Quo pacto singula intelligi debeant, in li. De vrinis, cap. De contentis vrinarum, abunde monstrauimus. quo loco Fuchsii expositionem quam in annotatione circa Gal. cō. scribit, refutauimus.

APHORIS. LXXVII.

Quibus in vrina crassa existenti furfurea concedunt, ijs vesica scabie laborat.

COMMENT.

Quemadmodū in præcedenti, ita & in præsenti aph. per crassam vrinam mediocrem intelligere oportet, cum enim furfurea cū vrina exire possint à venis, & à vesica, & meatibus vrinariis, nulla via melius potuit Hip. distinctionem accipere, quàm ex vrinæ coctione & cruditate, & hanc à mediocritate substantiæ. Nam si vrina cocta est, & substantia mediocris, signū est vasorum facultatem natiuam constare, ac firmam esse, neque adeo validum esse febrilem calorem, vt furfurea detrahat ab internis venarum mēbranis, aut crassos humores ibidē asset. Quòd si talia excernantur cum vrina, in vesica erit labor, siue scabies. Quoties enim interna superficies venarum, aut vesicæ, tali affectu laborāt, quali cutis ipsa extima dum scabie affligitur, furfurea quædam à venis

Scabies vesicæ agnoscitur quibus.

nis

nis & vesica exilient, vti & acute scabie fœdata. Quando igitur cũ vrina mediocri furfurea exeũt, vesica scabie laborat, neque vetat aliquid quominus cum vrina tenui, furfures à vesica mittantur, vbi simul & membra calore præter naturam afficiantur, & vesica scabie laboret.

APHORIS. LXXVIII.

Quicumque sponte sanguinem mingũt, iis in renibus venulæ rupturam significat.

COMMENT.

Euenire sæpius vidimus sanguinis mictum sponte, id est absque causa manifesta, sed à sola interna causa, vt venæ ruptura, aut vasorum anastomosi. fit etiam quandoque à causa cognita, vt saltu, ictu, aut medicaměti acrioris potu, aut etiã rupto in superioribus abscessu, & simul cum pure excreto sanguine. Significat autem vox ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, idem quod sponte, id est sine causa manifesta, & idem quod ἐξαίφνης, id est repente. Quapropter cũ mictus sanguinis possit à renibus euenire rupta vena ob causam cognitã, & sine ipsa, cũ Hipp. dixit: Quicũque sponte sanguině mingunt, iis in renibus venulæ rupturam significat, sponte non significabit absque manifesta causa, sed id quod repěte. Si enim quis repěte sanguině mĩgat, venula rupta est in eius renibus. ab aliis etenim partibus non eueniet repente, sed sensim, & aliis præcedentibus malis, atque non erit à superioribus sanguinis mictus, sed cruenta vrina. nam interest sanguinem mingere, aut vrinam sanguineam. Sed dices, nónne ex anastomosi vasorum

Sanguis mictus sponte.

ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου.

renum ſanguis manans, mingetur, atque erit ſanguis mictus ſponte ſiue repente, & ſine venæ ruptura? Galenus reſpondet ora venarum aperta, præſertim quæ parua ſunt, non effundere ſanguinem copioſum, ſed paucum, & tenuem, & nõ efficere vrinam ſanguineam, ſed ſubſanguineam. Satius autem mihi videtur dicere cum Galeno, has & ſimiles vrinas non eſſe ſanguinis mictus, ſed vrinas ſubſanguineas, quàm affirmare cum Philotheo, & aliis quibuſdam: ſponte quod Hippocrat. dixit, ſignificare id quod ſubito, & quod affatim. Nam iam etſi non mingatur ſanguis affatim, vera erit ſententia Hippocrat. Si ſanguis ſubito mingatur, venulam in renibus eſſe ruptam, vbi ſanguis mingatur, non vrina ſanguinea, cum vrina etenim ſanguinem ſenſim manentem, miſceri neceſſe eſt: & vrinam ſanguineam fieri.

APHORIS. LXXIX.

Quibus in vrina arenoſa ſubſident, iis veſica calculo laborat.

COMMENT.

Non videtur integer præſens apho. vt Gale. in Com. ſcribit, aut quoniam ab Hipp. totius aphor. media pars fuit neglecta, aut quoniam fuit à librariis prætermiſſa. Vtcunque tamen ad integritatem ſic foret ſcribendus: Quibus in vrina arenoſa ſubſident, iis veſica, aut renes calculo laborãt. Arenulæ enim mictæ à veſica & à renibus emitti ſolent. Et Hip. ipſe li. 6. De mor. pop. parte 1. cùm inquit: In renem dolor grauis, arenularum à renibus

renibus emissarum meminit. Quin & integer apho. non est omnino verus, quandoquidem sæpe videmus arenulas mingi, & hominem non laborare calculo renum, neque vesicę, neque vnquam laborasse. Sed videmus multos arenulas mingere, atque cum cohibentur prædicimus calculum futurum. cum enim semel excretæ fuere, maiorem mouent calculi suspitionẽ, cum retinentur, quàm cum minguntur. Vbi vero mingantur, an à renibus, an à vesica descendant, nos in lib. De arte medẽdi parte tertia docuimus. ad illum enim locum spectat hæc distinctio.

APHORIS. LXXX.

Si sanguinẽ minxerit & grumos, & vrinæ stillicidium patiatur, & dolor incidat in imum ventrem, & pubem, & interfœmineũ, quæ circa vesicam sunt laborant.

COMMENT.

Quibus signis agnoscere possimus malum circa vesicam consistere docet dicens: Si sanguinem minxerit, & grumos, & vrinæ stillicidium patiatur. Hęc in omnibus codicibus simili modo habẽtur. Quæ vero sequuntur, quidam codices habent ita, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ ὑπογάστριον, καὶ τὸ περιτόναιον. in aliis vero legitur aliter ac melius, ita, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ ὑπογάστριον καὶ τὸν κτένα καὶ περίναιον, quam lectionem transtulimus, ad quam sequi colligit Hippo. ea quæ circa vesicam sunt laborare. Ac iure quidem, quoniam vt Gal. in Com. docet, non tantum vesicã ipsam laborare sequitur *Signa vesica læsæ.*

ad hæc ſymptomata, ſed partes quæ circa ipſam ſunt, nempe renes,& meatus vrinarios. Nam ab iis fieri poteſt vt ſanguis manet,& in veſicam de lapſus grumoſus & concretus excernatur,& vrinæ ſtillicidum eueniat,&dolor partes dictas moleſtet. Quamobrem male quidam à Gal. ſententia diſcedit, dicens Hippo. Per ea quæ circa veſicam ſunt intelligere, veſicam & eius ceruicem. Non tamen,vt Gal. intelligit renes etiam & vrinarios meatus.Non enim poſſunt hęc omnia quę in præſenti apho. dicuntur, ſignificare vlcera renum, ſed veſicæ ſolius. At Gal. miro modo dixit non veſicam ſolam, ſed quæ circa veſicam ſunt laborare. Nam ſanguis copioſe deſcendens vlceratis renibus poteſt in veſica colligi in grumos, & vrinæ ſtillicidium efficere, & dolorem in imo ventre, & pectine & interfœmineo: non igitur ſolum in veſica labor eſt: ſed etiam in renibus & circa veſicam. Conſiderare igitur debet, aliud eſſe veſicam laborare,& ſolam veſicam laborare. Quando enim omnia ſymptomata prædicta apparent, veſica neceſſario laborat,non tamen neceſſario illa ſola, quod Gal. dixit. Illud tamen maius ingerit dubium quod Gal. in com. dicit,errare ſcripturam ſi ſolam veſicam laborare dixerit,id eſt ipſam ſolam.Melius etenim eſt(inquit) quæ circa veſicã ſunt accipere, non tanquam ſola veſica ſignificetur, Sed & partes quæ illi annectuntur. Ego ſane non video quo pacto cum Hip.dixit τὰ περὶ τὴν κύστιν πονέει. id eſt,quæ ad veſicam,aut circa veſicam,ſunt laborant qua ratione potuit ſolam veſicam ſignificare.

Dubium.

ficare. Ac perinde existimo in Hip. aph. & in Gal. Com. legendum: περὶ κύστιν πονέει. id est, circa vesicam laborat. id vero potest vtrumque significare, circa vesicam laborare, id est vesicā ipsam, atque eam solam, aut circa vesicā laborare, id est laborem pati, aut morbum in partibus quæ sunt circa vesicam, nempe renibus, & vrinariis meatibus.

Græci codices corrigendi.

APHORIS. LXXXI.

Si sanguinem, & pus mingat, & squamulas, & grauis odor adfuerit, vesicæ significat exulcerationem.

COMMENT.

Rursus in præsenti apho. vesicæ vlceratæ notas scribit. Hæ sunt, si sanguis & pus mingatur, quibus ad distinctionem addit, squamulas, & grauem vrinę odorem. Diximus mictum sanguinis & puris communes notas esse vlcerum renum & vesicæ. Squamulæ vero non excernuntur à renibus, sed à vesica, aut vasis sanguinem conficientibus, quod de furfuribus dictum est aph. 77. Quo loco distinctionis gratia adiecit crassam vrinā, ad significandū malum nō esse in venis, quod in præsenti loco foret satis, verū eo additamēto nō est op⁹, quoniā addit grauē odorē, qui puri vesicæ est peculiaris. squamæ à furfuribus latitudine differūt, ac crassitudine, dicente Gal. lib. 1. De crisibus, de furfureo sedimento loquens: Quantam vero furfures cum crassitudine habent paruitatem, tantam squamis similes latitudinem ac tenuitatem obtinent. odor itaq; grauis pus quod à vesica excernitur, quam

Squamulæ à vesica.

Squamæ à furfuribus quo differunt.

uis bonum, ab aliis separat. Cum enim vesica membrum exangue sit, pus non gubernatur vti in aliis partibus, sed facile fœtorem assequitur. Ac proinde Hipp. lib. 2. Prog. de vesicæ inflammationibus loquens dixit: Soluit vero morbum vrina quæ purulenta mingitur, album ac leue habens sedimentum, duas conditiones scribens boni puris à vesica excreti, cum tamen lib. 1. Prog. 38. quatuor scripserit dicens: Pus optimũ album esse debet, æquale, ac leue, & quã minime fœtidum. Hoc postremũ intellexit in vesicæ vlceribus non esse sperandum, quoniã odor grauis vesicam vlceratam significat, etiam si pus bonum sit. Neque putes pus vesicæ fœtere, quia cõiuncta est vesica recto intestino, nam rectum intestinum non fœtet, fæx vero non continetur in recto intestino, sed transit per ipsum. fit autem sæpe vt plures vrinæ mingantur antequam fæx aliqua per intestinum rectum descendat.

Pus vesicæ quare fœtet.

APHORIS. LXXXII.

Quibus in vrinario meatu tuberculum fit, ijs suppurato, & rupto, solutio.

COMMENT.

Ad partem artis curatiuã pertinet præsens sententia, non enim docet agnoscere tantum tuberculorũ in fistula vrinaria generatorũ solutionem suppuratione & ruptura, cum id notissimum sit, & non egeat Hipp. admonitore, sed docet id medium statim aggredi, quoties in fistula vrinaria tuberculum (φῦμα dixit) nascatur, quod & vrinam supprimit, & dolorem infert, vt citissime suppuret

ret prædictum tumorem, & aperiat ipsum. inde enim malum soluetur, ischuria sane, ac dolor. Dixit autem, ἐν τῇ οὐρήθρῃ, vt meatum ad penem significaret, & ipsum à meatibus vrinariis qui supra vesicam sunt, distingueret, quos οὐρητῆρας appellat.

APHORIS. LXXXIII.

Mictio plurima noctu facta, paucam deiectionem significat.

COMMENT.

Vbi vnica substantia duobus impartiri debeat, si vni plurimum tribuatur, alteri parum superesse necessarium est. Humor autem qui in potibus & alimentis continetur, totus in vnam coit substantiam, cuius partem magis liquidā & magis aquosam iecur sugit, ac trahitur à renibus qui vrinam percolant: quod vero non trahitur à iecore, per ventrem delabitur, & quo plus fuerit, eo copiosiorem ac humidiorem reddit deiectionem. Cum igitur vrina multa mingitur, fæx minor, ac durior reddetur, ac cōtra, si pauca mingitur vrina, parum ad eas vias trahitur, ac multum in vētre relictum humidam, & multam efficiet deiectionem. Et quamuis id omni tempore verum sit, noctu magis patet, quoniam vrina diutius retinetur in somno, & deiectio mane cū vrina subit, & vtriusque quantitas se magis ostendit. *Vrina nō ctu micta.*

neruosa quapiam particula. Iam igitur bibito elleboro albo, de quo sententia intelligenda est, (alium enim non sine additione nominasset, elleborum nigrum dicens,) vomitus commouetur & inde conuulsiones quandoque. Nam conuulsio per consensum fieri potest, quoniam elleborus ipse mordet neruos ventriculi, inde vero compatiente cerebro per sextam neruorum coniugationem corpus conuelli contingit. Quod fieri quoque solet tracto bilioso humore, qui pari modo mordeat & inde conuulsionem concitet. Est vtraque conuulsio per consensum. Quãdoq; fit cõuulsio elleboro bibito ex inanitione, aut siccatis neruis à calore & siccitate ellebori, aut tracta & sucta humiditate neruorum à medicamento, vt purgante. His duobus modis fit conuulsio à siccitate, atque de hac specie loquutus est cum dixit cõuulsionem ab elleboro lethalem. Nam quę cõpassione fit, lethalis non est: quæ vero repletione fit, neque ab elleboro fiet, neque si fieret, lethalis foret. Quod de elleboro dixit, de omni purganti medicamento est intelligendum. Lethale autem quod magna ex parte mortem affert significat, vt Gal. in Com. sequentis aph. & sæpe alibi, & in Prognostico sæpius exposuimus.

APHORIS. II.

In vulnere conuulsio superueniẽs, lethalis.

COMMENT.

Non omnino lethalis dispositio est conuulsio sequens vulnus, sed mala admodum & quæ mortẽ minetur. fit autẽ conuulsio ex vulnere inflamato ipso, & neruosa quapiã particula, cui cerebrum

consentiat, vnde conuulsio excitatur. significat igitur malum ad id peruenisse, vt cerebrũ & neruosum genus consentiant vulneratæ parti.

APHORIS. III.

Sanguine multo fluente, conuulsio vel singultus superueniens, malum.

COMMENT.

Singultus species. Quemadmodum cõuulsiones fiunt tribus modis, ita & singultus. nã quidam fiunt ex repletione, quidã ex inanitione, tertia species fit propter morbum à causis acredine sua mouentibus os ventriculi ad sanguitiendum. In omni tamen singultus specie ventriculus commouetur ad excutiẽdum quod nocet, siue quod implet humor, aut flatus, aut simili modo à sicca intẽperie quadam tenus corrugato ventriculo, aut tentãte ipso causam mordentem propellere. Quando igitur sanguis multus effluxerit inanitis venis atque neruis & neruosis particulis præ alimẽti inopia siccatis, talis fit in neruis & in ventriculi ore affectus, quales conuulsiones ab inanitione, quas immedicabiles aliàs diximus. Ea de causa singultus qui immodicas sequũtur vacuationes, de quibus esse fluxus sanguinis, malos esse dicit, atque similes conuulsiones, malas vero lethales intelligere non erit à ratione alienum, quamuis à Gal. lethales paulo magis malæ censeantur dispositiones, quã si malas ipsas Hipp. dixisset.

APHORIS. IIII.

Insuper purgatione conuulsio, aut singultus super-

superueniens, malum.

COMMENT.

Quando aliquis bibit medicamentum expurgans, sæpe euenit vt efferemitet, & fit vt non tantum euacuet eum quem nos intendimus humorem & ea quantitate: sed alium simul cum illo, & illum maiori copia. Inde vero conuulsiones se qui & in stomacho singultus est notissimnm. tum re ipsa, tum ex iis quæ diximus in Comm. apho. 1. huius sectionis. Id vero dicit fieri in ὑπερκαθάρσει, id est in superpurgatione. lib. vero. 3. de simplic. me. fac. cap. 27. quas appellet, ὑπερκαθάρσεις explicuit dicens: Præstiterit autem fortassis nonnihil dicere de iis quas ὑπερκαθάρσεις, id est, superpurgationes appellant. Euenire igitur hæ solent cum purgans medicamentum vsque adeo inualuit, vt in vasorum ad ventrem pertinentium osculis mordicationem apertionémque multam relinquat, assiduéque irritans conuellénsque corpora quæ in vasis sunt, vires dissoluat atque deiiciat. Quando itaque (inquit Hippo.) ad superpurgationes conuulsio sequitur, aut singultus, malum est. quoniam ad id mors sequi solet, quapropter in apho. 1. lethale dixit. Superpurgatio.

APHORIS. V.

Si ebrius quispiam repente obmutuerit, conuulsus moritur, nisi febris ipsum prehendat, vel ad horam perueniens in qua crapulæ soluuntur, loquatur.

COMMENT.

Ebrij periculosi qui. Non omnes ebrij ſunt in mortis periculo, ſed illi tantum quorum ebrietas adeo neruos & neruorum origines occupauit, vt ducat ad ſenſus & motus priuationem, de qua diſpoſitione Hip. modo loquitur, dicens: Si ebrius quiſpiam repente obmutuerit, hoc eſt ſenſum & motum amiſerit, ſine manifeſta aliqua cauſa alia à vino, vt enim Gal. in hoc Comm. & 59. ſectionis 6. docet, vno ſymptomate, nempe vocis amiſſione omnem motus priuationem atque ſenſus ſignificabit, neruis autem vino plenis: vnum trium fieri ſolet, vt calor natiuus vino quoque adiutus, vinum ipſum à neruis diſcutiat, & vox redeat ſano homine, ad horam qua ſolent crapulæ ſolui. Quæ non eſt vna in omnibus, ſed pro vini, & caloris copia, & meatuum amplitudine & anguſtia, & aëris ambientis caliditate diuerſa. Aut vinum diſſoluetur ſuperueniente febre, quæ ſolet ſuccos in corpore redundantes coquere, & diſcutere, vti & multas conuulſiones ſanare, & ſtupores. Aut ſi nullum horum ebrio accidat, vt moriatur conuulſus, à multitudine vini, & excrementorum craſſorum, qui ſimul cum vino neruos inuaſerunt, contractis muſculis ad originem, patiente quoque cerebro.

Obmuteſcere.

APHORIS. VI.

Quicumque à diſtenſione capiuntur, quatuor diebus pereunt: ſi tamen hos effugerint, ſani fiunt.

COM.

COMMENT.

Tetanus, tensio Latinis est, aut totius corporis, aut alicuius particulæ, per quã ante & retro membrum aut totum ipsum corpus contrahitur. Videmus quoque non raro ceruicem vtrinque cõuulsam. Quandoque tamen membrum patitur dispositionem tensioni similem, quæ tensio non est, veluti cum musculi externi brachij schirro laborãt, ea enim de causa membrum ante aut retro trahi non potest, neque tamen aliunde conuellitur, quare non ob id quod membrum immotum maneat tendi dicetur. Vera igitur tensio morbus est peracutus exacte, habétque terminũ diem quartum. Est autem morborum omnium idem terminus ad salutem, & ad mortẽ, autore Hip. li. 3. Prog. Quapropter qui tensionẽ patitur exitiosam, morietur intra quartum: & qui salubrem, intra quartum liberabitur. Id vero considerandum, quod de omnibus acutis morbis aliàs diximus, morbos videlicet acutos terminum habere diem quartum decimum, nonnunquã tamen terminum hũc pertransire, & delabi in vigesimum, aut propter diminutam aliquam iudicationem, aut quoniam aliquem diem, aut plures habuit, qui non fuerunt eius afflictionis quæ morbo respõderet. Quod in morbis peracutis exacte verũ quoque est, nã etsi quarto finiri debeant: quandoque cum spe salutis, & in melius facta cõmutatione decidunt in quintũ, aut in septimum, propter dictas causas. Exemplũ est apud Hip. li. 1. De mor. pop. par. 3. Erasinus, qui morbo acutissimo laborabat, & quinto iudicatus est, quoniã diem vnum mediocriter habuit.

Tetanus.

Acutorũ terminus.

APHORIS. VII.

Morbi comitiales quibus ante pubertatem fiunt, mutationem accipiũt: Quibus tamen vigesimo quinto anno fiunt, ij magna ex parte commoriuntur.

COMMENT.

Loquitur Hip. de morbo comitiali per essentiã, quíque à crassis ac frigidis humoribus fit, is enim mutatione ætatis à pubertate in iuuentutẽ curari solet, non ille qui fit per cõsensum bile occupante ventriculum atque effumãte in caput. nam hic nullam recipit mutationem, siue curationẽ, cum ab ætate minus sicca in magis siccam fit mutatio, & ab ea in qua minus abundat bilis, in eam qua magis. Cęterum comitialis morbus à pituita ortus multas habet curationis vias, vti & multa sunt causarum genera, quæ possunt humores crassos ac frigidos concoquere, & dissipare. Sunt autẽ hæc, victus exicans ex alimentis, exercitationibus, aëris temperatura sicca, & ætas talis. Hæc eadem retulit Hipp. supra sect. 2. aph. 45. dicens: Eorum qui morbo comitiali laborant, pueri mutatione potissimũ ætatis, regionis, & victus liberãtur. In præsenti tamen Com. Gal. locorum mutationem addit, aph. Dixit autem potissimum, quoniam non per hæc tantum, sed etiam conuenientium medicamentorum vsu curantur comitialẽ patientes. Quod cum ita sit, vbi fiant ante pubertatẽ, & durent tota ipsa pubertatẽ: si ita cõtingat, mutatione ætatis speranda salus est. quoniam siccior ætas humiditatem adundantem, quæ comitialẽ efficit poterit emendare.

Cõmitialis quibus curatur.

dare. Neq; tamen ipſam ſemper emendat, aut comitiales ſaluat. Quòd ſi in pueritia aut pubertate facti ad iuuentutem perueniant, & perſeuerēt, aut etiāſi in ipſa iuuentute fiant, quæ à vigeſimo quinto anno incipit, magna ex parte comoriuntur, id eſt hominem ad mortem vſque comitantur. Magna ex parte tamen dixit, quoniā non habent comitiali laborantes vnicam tantum ſalutis ſpem, eam videlicet quæ ſequitur ætatis mutationem, ſed & alias ex victu, regione & medicamētis, quas diximus. Cum autem dixit magna ex parte commori, aperte ſignificauit maximam omnium cauſarum quæ poſſunt mutationem efficere à morbo in ſanitatem, eſſe ætatem: & iure quidem, quoniā hęc ſenſim mutatur, & ſenſim mutat, & ad finem totum corpus & ſingula eius membra, ad ſolidas vſque particulas in diuerſam mutat naturam. Adde quòd regio, victus & medicamenta, non aliter iuuāt quàm quòd corporis temperaturam mutāt. vnde non tantum æger à comitialis acceſſione liberetur, ſed tutus à futuris maneat. id vero non ſine temperamenti mutatione faciunt. Hanc autem pàlam oſtendit ætatem mutatio, quæ non aliunde quàm ex temperaturarum mutatione deſumitur. Potiſſima igitur ſalutis ſpes comitialibus in ætatis mutatione ſita eſt & ſi aliarum cauſarum mutatione eoſdem liberari contingat, ſed raro.

APHORIS. VIII.

Quicumque pleuritici facti in quatuordecim diebus non ſuprapurgantur, ÿs in ſuppurationem tranſmutatur.

COMMENT.

Pleuritici in 14. diebus purgātur.

Quemadmodum ſupra aphor.23.ſect. 2. diem 14. ſtatuit morborum acutorum limitem,ita modo de morbo laterali loquens,quē pleuritim Græci vocant,ſi in 14.diebus non purgetur (inquit)in ſuppurationem tranſmutatur.Nam aut finitur ad ſalutem, aut ad mortem , aut mediam quandam recipit mutationem. Si purgetur ſputo reiecto, ſanatur:ſi morbus ingraueſcat,&vires ipſum non ferant,cum ſignis malis morietur. Si medio modo proceſſerit febre perſeuerante , & dolore vexante,neque purgatione per ſputum,aut purgāte medicamēto bibito,aut ſanguinis miſſione,& reliqua victus ratione ceſſantibus,ſcias quòd ſuppuratur,inquit Prog.52.li.2.Supputari autem eſt humorem in inflāmatione collectum in pus tranſire.ἐμπύημα enim,teſte Gal.in huius apho.Comm. quanuis aliquando puris eruptionem in cauitates thoracis ſignificet, modo eam quæ fit in pus mutationem ſignificat.Sed obiiciet aliquis Anaxionis hiſtoriam,ex lib.3.De mor.popu.nam is morbum lateralem paſſus. 34.die iudicatus eſt , neque tamen 14.tranſiuit morbus in ſuppurationem.Quidam reſpondet,raro id euenire & morbum Anaxionis fuiſſe pituitoſum , vt ſigna indicabant. Verum hic non,ſoluit recte dubium.Quoniam ſigna ipſius non ſunt pituitoſi morbi,cum Hippo.dicat ipſum inuaſiſſe febrem acutam, & infra, ſitibundus, peruigil. Hæc ſigna bilem oſtendunt manifeſte,non pituitam. Præter id quod cum Hippoc. dixit diem 14. eſſe limitem acutorum , & modo ſi non ſupra purgentur ſuppurari intra 14. diem,

Anaxion non fuit 14. ſuppuratus.

citra

citra diſtinctionem dictum eſt,& de morbo quocumque acuto erit verum, de quorum numero eſt pleuritis. Fuchſius dixit, Anaxionem non fuiſſe ſuppuratum, quoniam per ſputum fuit purgatus quatuordecim diebus, à die qua ſpuere cœpit, ita vero computationem facere cõuenit, non quidẽ à die qua cœpit laborare, ſed à qua cœpit ſpuere. cœpit autem ſpuere 17. & finitus eſt. 34. mediãt autẽ inquit, inter 17. & 34. dies 14. Fallitur tamen quã maxime; nam pleuritis, li. 1. De rati. vict. acu. inter morbos proprie acutos recenſetur, ſed acuti morbi 14. diebus terminantur, à prima die facta computatione, ſiue æger ſpuat, ſiue non. Præterea Anaxion die vndecima cœpit ſpuere, quoniam, inquit, vndecimo febris remiſit modicum, circum caput ſudauit, tuſſes adhuc & quæ à pulmone educebantur, humidiora erant. Male igitur facit computationem à 17. Quin & Gal. lib. 1. de criſibus cap. 18. inquit; de Anaxione loquens: Dies enim vndecimus optime, ſed debilis coctionis initium fecit. Præterea, 17. dies media eſt inter primã & 34. vel primæ medietatis finis. Qua igitur computatione potuit Fuchſius inuenire ab initio in diem decimam ſeptimam, dies decem & ſeptem. & à die 17. in diem 34. dies quatuordecim? Cæterum quamuis Hippoc. ſupra diem 14. ſtatuit limitem acutorum, Progno. 3. lib. 3. diem 20. ſcripſit acutorum terminum. quoniam is eſt ipſorum terminus externus, aut quoniam in ipſum delabũtur nonnulli eorum qui diminutam aliquam iudicationem ſunt paſſi, aut quoniam ſunt aliqui acuti morbi, ſed non ſeruant exacte eorum naturam.

Fuchſius notatur.

Sic etiam modo quamuis dixerit morbum lateralem, qui non purgatur, sputo, transire in suppurationem in diebus. 14. nihil obstat aliquos acutos passos diminutas vacuationes, declinare in 20. diem limitem externum acutorum. Primis namque diebus erant vrinæ multæ, & vndecimo circa caput sudauit. Quoniam itaque acuti morbi 14. diebus finiuntur, decidunt tamen aliqui in 20. ita lateris dolor. Anaxionis qui deberet finiri aut suppurari 14. die, delapsus est in 20. atque ibidem finitus. Nam vt inquit Hipp. vigesimo sudauit, à febre liber, à iudicatione vero leuatus. Mãsit vtique iudicatus, & liber 20. die, quoniã etsi 27. rediit, fuit recidiua, & contigit ei quod multis aliis, quibus iam sanitati restitutis, reliquiis tamen morbi manentibus, morbus redit, & recidiuam passi sunt. quam in Anaxione cum priori morbo annumerauit Hipp. Quod tamen recidiua fuerit, docet Gal. li. 1. de cri. cap. citato, de iudicatione Anaxionis in die 20. dicens: Non tamen integra crisis subsequuta est, quoniam neque exquisita coctio vrinarum, aut sputorum. propterea igitur inquit: Erat autem siticulosus, atque ex pulmone non erant optimæ expurgationes. Hic igitur nobis ad memoriam reuocans, quod recte dictum est: Quæ relinquuntur ex morbis post crisim, recidiuam facere consueuerunt, ita enim legi debet aph. vt docuimus ibidẽ, appellat itaq; hãc recidiuã, & vigesimi diei crisim qua facta, & finito morbo reliquiis manẽtibus, rursus 34. iudicatus est, sed quoniã vigesimo fuit iudicatus, non transiuit in suppurationẽ, si quidem 20. est etiã acutorum alter terminus ad salutem.

APHO.

APHORIS. IX.

Tabes fiunt maxime in ætatibus quæ sunt à decimo octauo anno in trigesimum quintum.

COMMENT.

Φθίσις, quæ tabes Latinis dicitur, quandoque omnem cõsumptionem, modo vero ea quæ cum pulmonis vlcere fit, significat. Hanc maximè fieri dicit ætatibus quæ sunt à 18. in 35. annum. Sunt autem hæ duę, adolescentia à 18. in 25. & iuuentus à 25. in 35. vti nos ad Hipp. mentem & nominum vsum patefecimus aliàs. Euenit autem idem malum in illis ætatibus, quæ & sanissimæ sunt, & minime morbis obnoxiæ. Verum vt Gal. docet in Comm. 29. sectionis. 3. non ratione ætatis, sed ex accidenti ob malam victus rationem talia eis eueniunt, & vt Hipp. dixerat, senes iuuenibus vt plurimum ægrotant minus, temere enim viuunt luctantes, salientes, vociferantes, humi cubantes, & veneri indulgentes, & immodice edentes ac bibentes, iam vinum meracius, iam vero aquam frigidissimam, atque ex niue. Quibus adiunge cum Philotheo adolescentes multo sanguine abundare, qui potest accedente valido quopiam motu, aut labore, venas pulmonis rumpere: vti & iuuenibus copiam bilis, quæ valeat easdem erodere.

Φθίσις

Tabes iuuenibus quare.

APHORIS. X.

Quicumque anginam effugiunt, iis in pulmonem vertitur, & septem diebus moriuntur: si vero hos effugerint, suppurantur.

ferrem, vt talis esset scriptura, ὁκόσοι συνάγχην διαφέγουσι, καὶ ἐς τὸν πνεύμονα αὐτέοισι τρέπεται, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσι ἀποθνήσκουσι. quod est, Quicumque anginam effugiunt, & in pulmonem ipsis vertitur, in septem diebus moriuntur. Estque hæc sententia cum toto ipso apho. vera, & fere perpetua. vbi enim in pulmonem transferatur causa anginam efficiens, necessum est aut mori in 7. diebus, aut deinde suppurationem euenire.

APHORIS. XI.

A tabe molestatis si sputum quod tussi excernunt graue olet, carbonibus superfusum, & capilli à capite defluunt, lethale.

COMMENT.

Duo signa lethalia tabidis superuenientia scribit in præsenti. Alterum est fœtor sputi. fœtor enim malam putredinem, & sputi purulentiam docet. Vult autem id experiri si carbonibus ignitis superfundatur, tunc enim grauem mittit odorem. Quod vero quidam putat esse id vehementis odoris indicium, quoniam mediocres fœtores ignis solet extinguere, falsum est. Nam eius contrarium vel mulierculæ norunt, quæ aromata igni admouent, vt totum cubiculum flagret odore, quæ tamen ante neque naribus admota sentiebantur. Idem iu prauis odoribus, vt pilorum & lanæ, constat, quoniã cũ odorata ab igne in exhalationem transeunt, maiorem odorem ostẽdunt, quamuis ad finem ignis omnia dissipet. Quod puri aut sputo tabidi euenit. nam quamprimum igni admouentur, suum fœtorem pandent, &

Sputum carbonibus superfusum probatur.

deinde absumpta nullum vaporem à se mittunt, aut vt rectius dixerim, totum in vaporem expirat. Alterum indicium à capillis capitis desumitur, nam si hi defluunt, lethale signum habetur. Ratio est quoniam ostendit defluxus capillorum quod in aliis depilationibus solet esse in causa, aut succorum prauitatem, aut alimenti inopiam, succorum prauitas corruptionem ostendit magnam, cum ad pilorum defluuium deducit. Alimenti vero inopia, summam consumptionem indicat.

APHORIS. XII.

Quibuscumque tabe laborantibus capilli capitis defluunt, ij fluxu ventris superueniente moriuntur.

COMMENT.

Gale. summa quadam breuitate & sermonis perspicuitate, hunc enarrauit apho. dicens: Fluxum ventris non tantum lethalem esse, cum capillorum defluuio, sed ipsam mortem vicinam ostēdere, vt signum, quoniam ostendit magnam naturalium facultatum imbecillitatem, & vt causam, quoniam fluxus ipsas amplius imbecillitat. Præterea fluxus ventris ex se quamuis capillorum defluuio non coniūgatur, lethalis nota est, ex apho. 14. sequenti: & pauci sunt qui fluxum ventris passi liberentur, siquidem febris, quam ipsi patiuntur, hectica est, & quæ egeat refectione & attemperamento, non humorum de venis vacuatione. Verum cum post tātam inopiam & humorum ac vaporum malitiam euenit vt capilli de capite

capite defluant,mortem proximam oſtendet.

APHORIS. XIII.

Quicumque ſanguinē ſpumoſum expuunt, iis ex pulmone talis reiectio fit.

COMMENT.

Si quis pulmonis ſubſtantiam conſiderauerit, ipſam carnem ſpumoſam eſſe dicet.& Gal. ſupra ſect.2. Com.43. ſanguinem ſpumoſum pulmoni ſimilem dicit, modo vero ſanguinem ſpumoſum tuſſi reiectum dicit ſignificare à pulmone educi, quoniam excrementa ſubſtantia ſua locum patientem oſtendunt, ipſo autore. li.1. De locis patientibus. Neque tamen oportet ſemper ſanguinem à pulmone reiectum eſſe ſpumoſum, nam ſubito rupta vena in pulmone ex ictu, aut vulnere ſanguis ſpuitur, qui ſpumoſus non eſt, ſed ille tantum qui vlcerata pulmonis carne educitur.

APHORIS. XIIII.

A tabe habito fluxu ventris ſuperueniente, lethale.

COMMENT.

Hic apho.non eget alia enarratione ab ea quæ in Commentario 12. ſcripta eſt à nobis.

APHORIS. V.

Quicumque ex morbo laterali ſuppurati ſunt, ſi in quadraginta diebus ſuprapurgētur, à die qua facta eſt eruptio, ceſſant: ſi vero non, in tabem tranſmutantur.

COMMENT.

Suppurationũ terminus rupturæ.

Prog. 53. & 54. lib. 2. meminit quarumdam ſuppurationum quæ rumpuntur die ſeptima. Sed quoniam id rarum eſt, ideo Prog. 57. dixit, alias rumpi. 20. alias 30. aut 40. aut 60. die. Quod intelligi debet computatione facta ab initio ſuppurationis, vti docet Prog. 58. dicens: Conſiderare autem oportet principium ſuppurationis fore, ratiocinãtes, à primo die quo homo febricitauit, ſi quando primum rigor ipſum prehendit, & ſi dixerit, in parte quæ dolore vexabatur, pro dolore pondere ipſum grauari. Hęc enim in principiis fiunt ſuppurationũ. Ex his igitur tẽporibus rupturam ſuppurationum fore ſperãdum eſt, prædictis temporibus. Quòd ſi morbus lateralis 14. die ſuppurari incipit, in quibuſdam deinde in 20. 40. aut 60. die rũpuntur ſuppurationes, & rurſus à tẽpore rupturę facienda eſt cõputatio purgationis, ſi 40. diebus à ruptura nõ fiat puris purgatio, iam tabes ſperãda eſt, inquit Hipp. in præſenti apho. Cæterũ vt nõ eſt vnus terminus rupturæ omnibus ſuppurationibus, ſed diſtinctio ſumẽda eſt à natura humoris peccantis, à loco patiente, ab ætate, temperatura, & anni tẽpore, ita diſtinctio eſt adhibẽda ad definiẽdum tempus futuræ tabis, neque vnus debet omnibus ſtatui. Si enim tabes futura eſt, id fiet exulcerato pulmone, à pure quod non excernitur: ſed ibidem retẽtum ac putrefactum erodit pulmonem. cum autẽ pus non habeat in omnibus parem calorem, acredinẽ & erodendi vim, neque in omnibus temporibus, & ætatibus: hæc ante omnia ſunt diſtinguẽda, & diuerſis diſpoſitionibus diuerſus

diuersus terminus assignãdus. Quòd tamen Hipp. diem statuerit 40. terminnm medium definisse putãdum est, atque quibusdam citius, quibusdam tardius, tabem euenire post ruptam suppurationem, voluisse vbi pus nõ ante purgetur. Quidam enim ante 40. incidunt in tabem, non repurgato pure, quidam in ipso 40. quidam post ipsum.

APHORIS. XVI.

Calidum iis qui sæpius ipso vtuntur, hæc affert incommoda, carnium effœminationem, neruorũ imbecillitatẽ, mẽtis torporẽ, sanguinis profluuia, animi deliquia, hæc ad quæ mors.

COMMENT.

Aquæ calidę & frigidæ vires quasdã docet Hip. in præsenti, & quibusdã sequẽtibus aph. vt Com. 24. declarat dicẽs: Hactenus de aqua calida & frigida sermonem habuit, præter id quod, τὸ θερμὸν, habet substãtiuũ hoc loco, ὕδωρ. calida itaq; aqua, si quis ea sæpius vtatur, hæc affert incõmoda, carniũ effœminationẽ, qui enim molles sunt, effœminati dicũtutur. quoniã & fœminæ sunt viris molliores. Aqua tamen calida, qualis aqua balnei est, cutem mollit, neruos autem reddit inualidos, quando ad motũ robur, atque cõtentio exigũtur, quæ siccitas adiuuat. Mentis efficit torporẽ, quoniam cerebrum ipsum laxat calida aqua, coniunctam habens humiditatem. Profluuia sanguinis sequuntur nimium vsum aquæ calidæ, tum laxatis venarum osculis, tum dilatato humore qui in vasis cõtinetur, ita vt contineri non possit, Animi deliquia sequuntur ad sanguinis profusiones & spiritus dissolutionẽ, & vacuationẽ. Ad hæc vero

Calidæ aquæ incõmoda.

Aqua temperata calida dicitur.

mortem sequi notissimum est. scire autem oportet calidam aquam esse temperatam, quoniam per abusum, & non admodum propriè, quæ temperata sunt, calida dicimus, vt balneum aquæ calidæ, dicimus aquam balnei temperatam, de qua apho. iste intelligendus est, autore, Gal. lib. 4. de simpli. medi. fa. ca. 2. quo loco vtrumque approbat, de calido & frigido, qua ratione mordacia sunt dicẽs, A nobis autem distractiones ipsorum exacte addiscere licebit, vbi prius commonefecerimus poculum, aut balneum cum temperata sunt, calida à nobis dici, nonnumquam appellationis abusu, quandoquidem temperata dici debeant, & symmetra, potius quàm calida. Ergo quæ sic calida sunt, grata amicáque sunt, funditur enim quod in corporibus nostris constiterat, atque concretum fuerat, quo maxime affectu voluptas animantibus constat. At si moram etiam trahant, iure quoque & ipsa molesta euadunt. Ad tantam enim fusionis immoderationem sic recidunt, vt substantiam etiam nostram digerant, dissoluant, ac dispergant. Verum neque sic quidem mordicatione infestant, sed animi afferunt deliquiũ, virésque deiiciunt, vt mors quoque tandem sequatur. At quæ his magis calida sunt, secant, distrahunt, diuidúntque substantiam, quare necessario mordaces videntur, velut aqua feruens, atque ipse ignis. Hæc omnia transponere placuit, quoniam in his verbis duo vult Gal. ad hunc locum apprime necessaria, nempe temperatam aquam dici calidam, & hanc facere quæ Hipp. dicit in apho. vsque ad animi deliquia, & mortes,

Calidior

Calidior auté moderata, non laxat aut mollit, aut humectat, sed constringit, autore Gal. li. 3. de sani. tuenda; vbi de balneis loquens inquit: Dulcium calefactarum aquarum, si media téperie sint, vis calida & humida est: sin tepidiores sint, frigida & humida: quòd si iusto calidiores fiant, calida quidem, sed non perinde humida. Quippe horrere corpora, cõtrahíque exiles eorũ meatus subigũt, ita vt neque madescere ab extrinsecus accedente humore possint, neque excreméti quod intus latet quicquam emittere. Ecce quo loco aquã temperatã, calidiorẽ dicit, horrorẽ inferre, & contractionem, & pororũ cõstrictionẽ, vt neq; humorẽ alienũ admittãt, neque propriũ amittãt. Non igitur efficit hęc aqua effœminationem carnium, & reliqua quæ calor cum humiditate efficiet, qualis est aquæ téperatæ. Quidam vero, Antonium Musam sequutus, putat, id quod Hippo. dixit de aqua calida, verum esse vno duorũ modorum, aut vbi balneum nimis calidum est, aut vbi balneum moderatum sit, sed eo frequentius quis vtatur. nam vtrouis horũ modorũ balneũ faciet dictas noxas. Quòd si quis contendat aquam nimis calidã non laxare, neque humectare, sed vrere cum Gal. lib. 3. de sani. tuenda, Si Gal. intelligit (inquit) aquam feruentissimam non humectare ea quæ continet, sibi ipsi repugnat, qui aquã vim refrigerandi posse deponere, non humectãdi, affirmat, li. 1. de simp. med. fa. Et siquid infunditur in aquam feruentem, elixatur, non vritur aut siccescit, sed humescit. At vero, si quis recte nouerit Gal. dicta, nihil immorabitur in adeo leuibus calumniis,

lib.etenim 3. de sani.tuen. de balneis loquitur aquarum dulciũ, quas vbi fuerint calidiores, dicit horrorẽ inducere,& contrahere non humectare. Verũ neque vrere dixit, vt ille imponit Gal. neque eo loco meminit aquæ feruentis,de qua cum Gal. disputans vult probare humiditatem nõ deponere, & elixa humida fieri. sed quid ad rem, quoniam ipse de balneis loquitur, & aqua feruens non est balneum.Aqua autem iusto calidior vere obdurat, & contrahit cutem, & impedit trãspiratum,vt videmus manus in ipsa immersas corrugari. Neque tamen ob id humectandi vim deposuisse dicemus, nam summa corporis superficies, humida aquæ contactu redditur. Sed cutis horrescens humiditatem propriam exprimit, & alienam humiditatem non admittit. Quod vero ad aquam feruentem attinet (quamuis id non sit præsentis instituti)ita fit,quæ in ipsa elixantur,ab initio duriora fiunt,vti & humana cutis cum irrigatur aqua iusto calidiori.Quod cõstat:quoniam si carnes quæ elixantur, media elixatione extraxeris,multo duriores inuenies quàm ante immersionem in aqua feruenti. ad finẽ vero quæ probe elixa sunt, ab aquæ humiditate vincuntur, quæ peruadens,ipsas reddit molliores,& extrahit natiuam eorum quæ elixantur humiditatem.Quapropter elixa autore Arist. interius sicca sunt,& exterius humida, id est amittunt propriam humiditatem, & alienam recipiunt.

Elixa ab initio dura.

APHORIS. XVII.

Frigidum autem cõuulsiones,tensiones,denigrationes,& rigores febriles efficit.

COM-

COMMENT.

Quemadmodũ pręcedens aph. de aqua calida, scriptus est: ita præsens de aqua frigida. Hæc autem si quis ipsa vtatur frequentius, ita vt eam ingrediatur, aut ei superfundatur, hæc affert incommoda, conuulsiones corrugatis neruis & ad originem retractis. quod fit aut quoniã frigus densat & contrahit, aut quoniam impedit dissolutionem excrementorũ quæ congesta conuulsionem efficiunt, aut ob vtramque causam: Sic etiam & tensionẽ quæ cõuulsionis species est. Denigrationes itẽ facit, demortuo calore natiuo, atque vitali spiritu, à quibus viuidus calor emergit. Rigores autem frigida aqua frequentius vsa facit, quoniã calida ac frigida rigores efficere valẽt, cũ corpora vehemẽtius offendũt. Febriles autẽ dixit, si quidẽ cõtracta cute ac cõstipata quę intus cõtinẽtur nõ difflantur, ac perinde & putrescũt, & febres afferunt. Quæ post rigores fere semper sequũtur, neque tamẽ semper, vt antiqui existimabãt. Ob malã tamẽ victus rationẽ fieri potest vt frigidi succi aceruẽtur, qui post cõmotos rigores non calefiãt, neque putrescãt, ac ꝑpterea neque febres afferãt

Aquæ frigidæ incõmoda.

APHORIS. XVIII.

Frigidum inimicũ ossibus, dẽtibus, neruis cerebro & spinali medullæ: calidũ vero, vtile.

COMMENT.

Postquã retulit mala quæ efficit aqua frigida, modo quibus partibus magis officiat refert dicẽs: Inimicã esse ossib⁹, quoniã hæc mẽbra sunt pauci sãguinis & caloris remissi, ita vt leui refrigeratiõe

Frigidum quibus inimicum.

demoriantur. Dentes ossa sunt, sed sentiunt, quod aliis non conuenit, ac propterea eos à numero ossium separauit. Neruos etiã lædit aqua frigida, tum ob sensum qui facile patitur, tum ob natiui caloris imbecillitatem, ob quam à leui frigore in lapsum incidunt frigidũ. Cerebrũ quoque frigidæ est temperaturę, sicuti & spinalis medulla, autore. Gal. li. 1. de temperamentis, prope finẽ, & li. 2. dicit ipsam esse de cerebri genere. Sed summatim dicemus omnibus exanguibus particulis aduersam esse aquam frigidam. Calida tamen vtilis est & conueniens, quæ potest dictorũ membrorũ tẽpe-

Obiectio. raturã seruare. Sed obiiciet aliquis Gal. sentẽtiam qui li. artis medicinalis docuit similia similibus conseruare: sed ossa & reliqua quorum Hipp. meminit sunt frigida: à frigidis igitur non lædentur. calida autem non iuuabunt cum cõtraria mutẽt, corrumpãt, & curando, non seruando proficiant. Ad quod dicemus tẽperatis corporib⁹ deberi con seruationẽ dum sana, atque etiã dum ægra sunt: lapsa vero interim dum ægrotant seruãda docet Gal. Quamuis sensim aliquã facere mutationẽ ad meliorem statum liceat, vt lib. 2. de arte medendi docuimus. Vbi tamen sana fuerint si parũ labãtur seruari, si multũ præseruari debent. Partes tamen corporis si manifestè à temperamento labantur, dum ægrotant, seruãdæ sunt, sed vbi sanæ fuerint, cũ distinctione dicemus, ossa, & dẽtes, & neruos, & cerebrum, & spinalẽ medullã in cõtrarietate, quæ est in humido & sicco similibus seruari, dum ægrotãt & dum sana sunt, nisi ipsa mutare in melius fuerit in animo. In calore & frigore tamẽ intelligere

telligere oportet duas tẽperaturas, quarũ vtrãque seruare est necessum, vnã natiuã & innatam qua frigida sunt omnia mẽbra, quorũ meminit Hipp. Alteram calidã aduẽtitio calore, sed actuali, qui à corde & iecore ipsis tribuitur. Prima tẽperatura similib⁹ seruatur, talibus potestate, nã quæ frigida actu sunt, facile poterunt aduentitiũ calorẽ corrumpere. Id vero est, frigidũ esse prædictis partibus inimicum. Calidum autẽ vtile est: quoniã secunda tẽperatura, quæ aduẽtitia est & actu talis, calidis eget, quæ etiã talia actu sint, & calori prædicto similia. Atq; hinc cõstabit similia similibus seruari, & ossa actu frigidis lædi, qualis est aqua frigida: & actu calidis iuuari, qualis est aqua calida, quæ calidũ seruat aduentitiũ, sine quo coctio & nutritio deficerent, perirẽtque membrum.

APHORIS. XIX.

Quæcumque frigida sunt calefacere oportet, præterquam ea à quibus sanguis profluit, aut profluxurus est.

COMMENT.

Contrariorũ cõtraria esse remedia axioma est in arte medica, ĩdque perpetuo seruatur. Quãuis quibusdam imponat, quòd intelligant in aqua inter cutẽ medicos vti exiccãtibus, & si æger febre laboret, & in febribus biliosis vti scamonio, & in febribus pituitosis calefaciẽtibus & detergẽtibus. Verùm in cõplicitis iudicationibus, aut diuersorũ morborũ, aut morbi & causæ, nihil obstat cõplicitas esse curationis rationes, atq; remedia diuersa. Ita modo perpetuũ est refrigerata quæcũque *Axioma artis.*

fuerint, egere calefactione, vt in propriũ statum reducantur sublato frigore. Sed fit quãdoque vt alter affectus cõiũgatur, qui cogat ad celeriorem curationẽ, & vt dimissa priori curatione tẽtemus partem refrigeratam non tãtum non calefacere, sed & refrigerare. Vti cũ à parte refrigerata sanguis fluit, aut fluxurus est, refrigeramus etenim ipsam, fluxum præsentem sistentes, aut futuro præuidentes. Maius etenim intelligimus imminere malum à fluxu sanguinis, quàm à refrigeratione. Præsertim quoniam fluxus ipse refrigerat. Permanet sane inuariata axiomatis vis, refrigerata esse calefacienda. occasio tamen non semper manet, sed quandoque alteri postponitur, ex præcepris artis.

APHORIS. XX.

Vlceribus frigidum mordax, cutem circumobdurat, dolorem insuppurabilẽ facit, denigrat, rigores febriles facit, conuulsiones, & tensiones.

COMMENT.

Frigi. mordet.

Quædam alia mala percurrit quæ aqua frigida efficit. Mordet siquidẽ vlcera, quamuis, vt Gal. in Com. vult, mordere propriè calidorũ sit. Mordax autẽ est frigidũ comprimẽdo, vti calidum disgregando, vtrúmque enim diuellere potest partes quas subierit: non subit vero nec penetrat duras partes, & quæ cute densiore teguntur. Penetrat tamẽ frigidũ oculos, & nares, & partes vlceratas, quarũ particulas ita cõprimit, vt ab aliis sibi coniunctis separẽtur ac diuellãtur. Hæc autẽ diuulsio sensum

ſenſum mordentis præbet. Circũobdurat cutem, quoniam partes quas nõ penetrat comprimit, & exprimit, vnde duriores redduntur: tum expreſſo humore qui ipſas reddebat molles, tũ vnitis partibus, & appreſſis. Dolorẽ efficit inſuppurabilem, quoniam quæ refrigerãtur, inepta redduntur ſuppurationi, quam facit calidum natura ſua. Sed dixit dolorem inſuppurabilem, vt per dolorem cauſam doloris ſignificaret, vt in aph. 6. ſecti. 2. cum dixit: Quicumque dolẽtes aliqua parte corporis, magna ex parte dolores non ſentiunt, iis mens ægrotat. Reliqua quę in hoc apho. habẽtur, Com. 17. ſupra expoſita ſunt. *Dolor inſuppurabilis quomodo fit.*

APHORIS. XXI.

Quandoque vero in tenſione ſine vlcere, iuueni quadrato, æſtate media, multæ aquæ frigidæ perfuſio caloris reuocationem efficit, calor vero hæc ſanat.

COMMENT.

Calida & frigida quæ poſſunt noſtrum corpus mouere, quædam id per ſe efficiunt, quædam per accidens. Sumunt autem denominationem ab iis quæ per ſe faciunt, veluti medicamentum calidum cũ bilem purgat, refrigerat enim ex accidenti, nec tamẽ propterea frigidũ eſt. Qua tamen via explorari debeant ſingulorum facultates, & quod eſt per ſe ab eo quod eſt ex accidenti diſtingui, li. 1. de arte mendi, cap. 4. patefecimus. Nunc verò dicemus frigidam aquam ſuapte natura & per ſe talẽ eſſe, calefacere tamẽ nunquam *Per ſe & per accidens diſtinguere.*

ex accidenti reuocato intus calore. Reuocat autē ipſum quādoque quemadmodū de aëre ambiēte Hip. dixit, Ventres vere & hyeme calidiſſimi ſunt natura. Verū vt illo loco expoſuimus, nō omnes ventres hyeme ſunt calidiſſimi, ſed illi qui adeo validi ſunt vt obſiſtere poſſint frigori ambientis, illorū enim calor intus reuocatur, aliorū autē vincitur & ſuperatur penetrāte frigore intimas partes corporis. Illud vero modo docet Hip. Aquam frigidā large profuſam aliquādo reuocare calorē, & inde poſſe curare tetanū ex accidenti, nō enim frigidæ perfuſio curat morbos à frigidis & craſſis humorib⁹ ortos, ſed hæc reuocat calorē ad interiora, calor autē hæc ſanat. Calor enim auct⁹ per ſe coquit ac diſcutit humorē efficietē tēſionem, frigiditas vero calorē auxit ex accidenti, nēpe reuocatiōe caloris. Quoniā tamē ipſum ex accidēti reuocauit, & auxit, p accidēs quoq; dicitur tetanū curaſſe. Quemadmodū igitur diximus lāguidum calorē vētris vinci ab ambiēte frigido nō reuocari aut roborari: ita modò dícemus frigidę largā perfuſionē non in omnibus reuocare calorē & tenſionē curare, ſed in his quorū Hipp. mentionē habuit. Videlicet in tēſione quę eſt ſine vlcere, & in iuuene quadrato, & æſtate media: ſine vlcere ſane quoniā aqua frigida eſt vlceribus mordax, vt dixit. Decet tamē corpus eſſe valde robuſtū, ne ab aquæ frigidæ larga perfuſione vincatur. Talis eſt iuuenis, cuius temperaturam li. de arte medendi retulimus. nā puer ob humiditatē & mollitudinē, & ſenes ob caloris defectū, non ferent eam largam aquæ frigidæ perfuſionem. Expedit quoque

vt ſit

vt sit quadratus, εὔσαρκος dixit, id est modicæ carnis, qui apud Celsum quadratus dicitur. Graciles namque cum non habeant adminiculum & propugnaculum, facile à frigidis vincuntur, obesi vero pituitosi sunt, & venarum angustarum, & pauci sanguinis. Neque tamen hæc satisfacere putat vt calor reuocetur, ac deinde vincat, sed temporis naturam ad prædictum remedium tentandum putat esse eligēdam. Hyeme enim nullus feret aquæ frigidæ largam persusionem, feret autem ipsam æstate media. Tunc etenim aliis adiunctis conditionibus aquæ prædictæ persusio reuocat calorē, is vero roboratus tensionem curat, resolutione, & coctione humoris qui tensionem facit.

APHORIS. XXII.

Calidum suppuratorium non omni vlcere, magnum indicium ad securitatē, cutem emollit, extenuat, dolorem lenit, rigores, conuulsiones, tensiones mitigat, capitis grauitatem soluit. Plurimum autem præstat ad oßium fracturas, præcipuè ad denudatas, & ex iis maxime ad eas quæ capitis vlcera habent, & quæcunque à frigore demoriuntur, vel vlcerantur, & ad herpetes exedentes, ad sedem, pudendum, vterum, vesicam. His calidum amicum & indicans, frigidum vero inimicum, & perimens.

COMMENT.

Aquæ calidæ & frigidæ vsus & damna prosequitur, & cum aquæ calidæ dixerit damna apho.

16. modo vtilitates scribit dicens: Aquam calidam habere suppurandi facultatem, ea communi ratione quam Gal. lib. 5. De simpli. med. faculta. tradit. Sunt etenim quæ suppurant nobis similia, & quæ id facere valent quod calor noster natiuus, cuius minus est coquere, ac suppurare. Calor autem natiuus calidus est & humidus moderate, qualis etiam est aqua modicè calida, de qua loco citato Gal. inquit. Igitur omnium ad puris generationem appositissimum est, ex iis vtique quæ perfunduntur, aqua temparata. Hæc igitur quatenus nostrum calorem iuuat & attemperat, coctioni adminiculatur, idq; facit in vlceribus quæ suppuratione egent. Non efficit id tamē in omnibus, quoniam quæ tentantur fluxione, & nimio humore abundant non suppurantur antequam fluxio cohibeatur, aqua tamen calida cōcitat ipsam. Quod vero addit, Magnum indicium ad securitatem, obiter dictum est & præter institutū. Sed est verū, nihil mali euenire solere vlceribus à quibus manat humor coctus, & suppuratus. Cutē emollire dicit, obdnratur namque cutis, vti & reliqua à siccitate aut concretione, aut impletione quæ potius renitentia, quàm durities dicitur, vtcunq; tamen aqua temperate calida valet aduersus dura, sicca enim humectat, concreta dissoluit, & laxat, implentia discutit calefactione & apertione pororū, sed id facit longiore perfusione. Extenuat crassam cutem, quin & crassos humores qui partē aliquam obsidēt externam. Lenit dolores: quoniam quę temperata sunt aut in primo ordine calida, ea sunt anodina, talis est aqua calida moderate. Rigores

Aqua calida suppurat.

Aqua calida autem

Aqua cal. dolores lenit.

gores mitigat. ſiquidẽ rigor eſt totius corporis inæqualis concuſſio, quæ à cauſa mordente oritur: hæc vero ſi frigida fuerit, calore tẽperatur: ſi calida & ſicca, ita vt mordeat & ad excretionem irritet, calore moderato & humiditate mitigabitur. Conuulſiones vero & tenſiones quã maxime iuuantur calidæ perfuſione: quoniã hæc vim habet laxandi & diſſoluendi frigidos & craſſos humores neruos implentes. Conuulſionem vero à ſiccitate miro modo perſanat, capitis grauitatem ſoluit ſimili ratione, quoniam humorẽ grauantem diſſoluit & extenuat, atque tranſponit quandoq; in partes inferiores. Præſtat itẽ ad fracturas oſſium, maxime ad denudatas, & præſertim ad fracturas capitis cũ vlcere. Quantũ enim frigidũ vlceribus eſt aduerſum, & vt dixit, mordax, tantum calidum eſt amicum, & in oſſium fracturis quæ cum vlcere fiunt valet ad ſuppurationem, & perfuſa trahit alimentum ad oſſis conſolidationẽ, & ipſum ad penetrationẽ parat. In capitis tamẽ vulneribus fracto oſſe & vulnerata carne, cerebrũ attemperatur calidæ perfuſione, alimentũ oſſa penetrat, excrementum attenuatur & reſoluitur, & vlcus ad ſuppurationẽ perducitur. Partes itẽ à frigore demortuas calidã perfuſam ſanare generali ratione cõſtat, quæ docet contraria cõtrariis curare, idẽ fiet vbi vlcerentur. Solemus autẽ pniones aquę calidę perfuſione ſanare. Herpetes exedẽtes iuuat mitigatione cauſæ, ne tã valide mordeat & exedat, partim etiã reſoluit humorẽ bilioſum. Ad ſedẽ itẽ valet, pudendum, vterum, & veſicã ea ratione qua exangues partes calore iuuantur & frigore facile læduntur.

Atque ita ad finem colligit, partibus iis calidum amicum & iuuans, frigidum vero inimicum & interimens.

APHORIS. XXIII.

In illis tamẽ frigida vti oportet, vnde sanguis fluxurus est, non supra ipsas vnde fluit, sed circa ipsas. Et supra quascumque inflammationes, aut ardores ad rubrum, aut subcruentum recenti sanguine tendentes. Veteres namque denigrat: & supra sacrum ignẽ non vlceratum, nam vlceratum lædit.

COMMENT.

Aqua fri. ad fluxũ sang.

Rursus redit ad cõmoditates quas affert aqua frigida narrandas. confert enim fluxui sanguinis, si admoueatur, inquit, non quidẽ parti à qua fluit, sed circa ipsam, siue enim actu fluat sanguis à parte quapiam vulnerata, siue fluxurus speretur, aqua frigida confert admota, non parti à qua fluit, aut fluxurus est, quoniam vlceratas partes mordet, sed circa ipsas ad prohibendã fluxionem, vti manu vulnerata, brachio admouenda, ac circumligandi panni frigida madefacti. Etsi ab vtero manet, renibus & lumbis admouenda, vnde defluit sanguis, non cruribus, vt quidam voluit. neque enim frigida cruribus admota delapsum sanguinis in vterum compescit, sed potius ad ipsum transmittit eum qui in cruribus continetur. cohibentur enim fluxiones admotis repellentibus membris superioribus, & quæ origini venarum sunt propin-

pinquiora,non extremis.Fallitur quodque qui putat brachiis, aut cruribus repente immissis in aquam frigidam cohiberi omnem fluxũ sanguinis vndecumque fluat. Nam in fluxu sanguinis ex iecoris imbecillitate,aut vasorũ apertione, notum est augeri eã dysenteriam occursu aquæ frigidæ. supra inflammationes quoque & partes ardore vexatas, quæ rubræ sunt. aut subcruentæ à recẽti sanguine procedentes,frigidã admouemus.Quoniam attemperat & repellit, obídque dixit, recenti sanguine,vt tempus repellendi significaret, nempe principium. Nam inueteratas inflammationes denigrat. Videmus enim post inflammationes, & cum ardore rudores nimium refrigeratos, post prima morbi tempora, partes liuere & denigrari indelebili macula. Valet etiam ad erysipelata quæ sine vlcere sunt, quoniam hæc attemperat, & vtraque obest qualitate. Vlcerata vero lædit,est enim frigida vlceribus mordax.

APHORIS. XXIIII.

Frigida,qualis nix & glacies,pectori inimica sunt,tusses mouentia,& sanguinis fluxiones,& distillationes.

COMMENT.

Frigidæ aquę in extremo talis noxas scribit.Est autem in extremo frigida qualis est nix aut qualis est glacies. Hæc vero mala omnia affert,quæ supra dicta sunt de aqua frigida, particulatim tamen nocet pectori.Videmus namque sæpe ex potu frigidæ incidere homines in respirandi diffi-

Aqua vt nix, quæ mala afferat.

cultatem, & pulmonis arterias dirrũpi, prius quidem à frigore veluti concretis, quæ deinde ad distensionem coactæ dirrumpuntur. Inde quoque tusses mouentur, conante thorace causam nocentem excernere, atque tussi vasa pulmonis dilacerantur, vbi non cedant. Ad hæc quoque sequũtur sanguinis fluxiones vasis pulmonis ruptis. Pręterea cum aqua frigida veluti nix cerebrum refrigeret, distillationes tenuium & crudorũ humorum fient, quæ in thoracem descendunt cerebro compresso à frigore, vti à manu spongia. Potest hæc, & multa mala his similia potus aquæ frigidæ veluti nix, aut glacies efficere. nam ventriculum imbecillitat, & intestina, & vesicam, & neruos reddit admodum languidos, & dẽtibus stuporem infert, & gulam relaxat. Verum neque hæc pertimescũt nostri seculi illustres, & magnates qui non æstate tantum, sed autumno atque hyeme, vinum & aquã niue gelatã bibunt, & se id facere, vel contradicentibus medicis gloriantur.

APHORIS. XXV.

Articulorum tumores atque dolores sine vlcere, & podagricos dolores, & conuulsiones, horum plurima aqua frigida abunde perfusa sanat, & extenuat, & dolorem soluit: stupor enim mediocris dolorem soluit.

COMMENT.

Aqua fri. large perfusa quid faciat.

Aquæ frigidæ large perfusæ scribit commoda, valere dicens, ad sanandos tumores, & articulorum

rum dolores ſine vlcere.nam vlceratis nõ eſt admouenda,vt ſupra docuit. οἰδήματα, dixit,vbi nos tumores tranſtulimus. nam vox hæc omnem tumorem ſignificat apud Hippo. vt docuimus lib.1. Prog. in annotationibus ſupra Comm.25, Podagricos item dolores ſanat, & conuulſiones, non tamen omnia talia,ſed plurima dixit ſanare & extenuare. Nam ſupra dixit ſanare diſtenſionem ſine vlcere,multam aquam frigidam perfuſam,ſed ex accidenti reuocato calore.Quod non in omnibus fit,ſed inualidis iuuenibus, & quadratis,& æſtate media. Sanat etiã alia ratione tumores,quoniam repellit humorem qui cum cõfluit dolorem parti infert.Qua ratione eoſdem extenuare recte dixerit: ſicuti & dolores qui à calida cauſa fiunt, ipſam attemperando, & repellendo, & vt dixit, mediocrem inducendo ſtuporem.nam mediocris ſtupor dolorem ſoluit.Non equidem negans magnum ſtuporem dolorem ſedare,ſed quoniam aqua frigida largè perfuſa, ſed non ſupra modum, mediocrem inducit ſtuporem:& eo maiorem inducere,aut non erit neceſſarium,aut non niſi magno vrgente vſu, & caute tentandum,ſæpe enim ſtupefaciẽtium vſus membra ad immedicabilem perduxit frigiditatem.

APHORIS. XXVI.

Aqua quæ cito incaleſcit,ac cito refrigeratur, leuiſſima eſt.

COMMENT.

Vnico indicio docet Hipp.optimam aquam cognoſcere,quod ſumitur ex facili mutatione ad ca

Aqua leuißima. lorem & frigiditatem. Quæ enim cito incalescit, ac deinde cito infrigidatur, leuissima (inquit) est. Eam autem decet intelligere leuissimam, nõ quæ in lance minus ponderat, sed quæ hypochondria minus grauat, ac per eadem citius descendit: foret enim superuacaneum ex facili alteratione venari leuitatem, quam in trutina examinare est facillimum. *Aquarũ optimarũ notæ.* Agnoscitur item leuissima aqua quam quærimus, quoniam carnes, pisces, aut herbæ in ipsa facilius & breuius quàm in alia elixantur. Sed sunt etiam notæ aliæ quas medici tradiderunt ad optimã aquã eligendã, ex gustu. decet enim ipsam esse omni sapore priuatam, quam tamen dulcem appellant, ea ratione, & quoniam gustui gratissima est. Odorem nullum habeat: ea enim est elementorum natura, vt omni sapore & odore careant. quo tamen cœnosæ omnes, & stagnantes, & in quibus fuerint herbæ maceratæ, participant. Decet quoque ipsam esse translucentem, & lympidissimam quod ad visum attinet. Foret sanè omnium eligibilior pluuialis, nisi vim quandam adstringendi haberet, vt lib. 2. De arte medendi, sect. 3. cap. 1. docuimus.

APHOR IS. XXVII.

Quicumque vero noctu bibere appetunt: ijs valde sitientibus, si superdormierint, bonum.

COMMENT.

Sunt non pauci à cœna sitientes antequam se ad somnum conuertant. Id vero fit, aut quoniam parum

parum biberunt inter cœnandum, aut quoniam vsi sunt vino meraciori, aut quoniam calida medicamenta, vt piper & zingiberum, cibis immiscuerunt, aut quoniam bilis ad ventriculum peruenit, siue salsus humor, aut ob calorem partium adiacentium. Sitis quoque aut est parua aut magna: si parua, non est necessum bibere. si quidem somnus paruam sitim sedat, coctione ciborum, & omnino humectatione ventriculi, potus autem faciet vt ventriculus non apprehẽdat probe cibos, autore Gal. lib. 7. De metho. med. Si tamen magna fuerit sitis, bibere, non tamen multum, erit ex vsu. Cæterum si sitis excitatur ob paruum potum, quod deest addere oportet, vt cibus liquetur & deinde in sufficienti humore elixetur, ne coinquinationem potius quàm coctionem patiatur. Si is qui valde sitit, vsus est vino meraciori, aquam frigidam bibere debet, cui deinde dormire erit vtile. Si medicamenta calida cum cibis ingessit, aut vinum valde dilutum, aut aquam frigidam bibet, pro consuetudine sua, à quorũ quouis iuuabitur, & deinde à somno. Bile autem aut salsa redundante pituita, potus aquæ, aut vini diluti pro consuetudine est vtilis, & deinde somnus. Idem fieret vbi partes adiacentes sitis essent causæ suo calore. Non itaque differit Hipp. an bibere sit opus eis qui à cœna valde sitiunt, sed docet bibentibus, aut non bibentibus somnum iuuamentum afferre, & bonum esse in ratione causæ, quoniam coquit, humectat, & mitigat sitim, & quamuis caliditatem aut siccitatem, quę sitis causæ sunt attemperat.

Sitis à somno iuuatur.

C.

APHORIS. XXVIII.

Mensium prouocatorium ex aromatibus suffitus, sæpe vero & ad alia vtilis foret, nisi capitis grauedines induceret.

COMMENT.

Suffitus aromatum ad menses retentos.

Hic & sequentes apho. ad 62. de affectibus mulierum scribuntur, in hoc vero mensibus suppressis aromatum suffitum dicit esse commodum ad prouocationem. Docet experimentum quamplurimas mensium retentiones suffitum aromatum sanare, non tamen omnes. Sanat enim eas quæ à crassis humoribus obstruentibus vteri venas fiunt, & eas quæ à pororum clausione, & si vterus à frigore fuerit densatus, pariter ipsum laxat. Aromata enim calidæ naturæ sunt, & siccæ, & tenuis substantiæ, & adhuc magis in fumum versa, ac proinde penetrant, extenuant, & aperiunt poros vteri: laxant autem vterum suauitate quadã, quam neruosæ partes præsertim internæ amant. Si tamen ob calidam & siccam intemperiem eueniat, aut inflammationem, aut erosionem, non conueniet ex aromatibus suffitus, foret autem vtilis ad multa alia, nisi capitis grauitatem induceret. valet sane ad omnem frigidã vteri & ventris intemperiem, & ad vteri præfocationem, & ad flatus vteri discutiendos, & ad seminis retentionem. sed docet intelligere tales suffitus capitis grauitates efficere: implent enim caput per nares inspirato fumo, & odorata omnia calida caput tentant.

APHO

APHORIS. XXIX.

Vtero gerentes purgare, si turget humor, quadrimestres, & vsque ad septimum mensem, sed minus has, iuniores autem & seniores vitare oportet.

COMMENT.

Hic aphor. idem est cum primo sectionis quartæ, quo loco ipsum abunde enarrauimus: repetitur tamen hoc loco, quoniam de affectibus mulierum agitur.

APHORIS. XXX.

Mulieri vtero gerenti capi ab aliquo acuto morbo, lethale.

COMMENT.

Morbi acuti quidam habent febres continuas adiunctas, qui etiam tales proprie sunt, vt pleuritis, pulmonia, phrenitis, lethargus, & causus. Quidam febre carent, vt conuulsio, tensio, apoplexia, omnes autem lethales sunt, si mulieri vtero gerenti eueniant. Significat autem lethale hic, quem admodum & aphor. 2. huius sectionis, idem quod periculosum, & quod sæpius soleat mortem afferre. Quando igitur morbus acutus febrem adiunctam habet, mortem affert, tũ ob febrem quæ infantem interimit, tum quoniam quantitas cibi conueniens esse nequit matri & infanti. nam cibus copiosus matrem interimet, quæ morbi ratione eget victu tenui: si tamen tenuis exhibeatur, & qualem morbus exposcit acutus, infans alimenti *Lethale quid.*

defectu peribit. Quid igitur in eo discrimine agendum erit, vbi non sine manifesta noxa curari potest mater? Dicemus omni modo esse vtrique consulendum, ita vt victus talis instituatur, vt nullũ eorum manifestè lædat. Quòd si fieri nequeat quin aut mater pereat cibi copia, aut infans inopia, melius erit matrem saluare, quàm infantem. Nam matre salua possibile foret infantem saluare, pereunte tamen matre perire infantem est necessum. Si vero morbus sit de acutis, qui sunt sine febre, ipsi sua vehementia interiment fœtum, & sæpe matrem. Hæ sunt causæ quare morbi acuti vtero gerentium sunt lethales, quas Gal. quoque in cõmentario refert. Non est tamen lethale, vt quidam putat, vtero gerentem capi acuto morbo, quoniam morbi acuti non aliter curantur quàm sanguinis missione aut purgatione, quorum vtrumque est lethale. nam sanguinẽ mitti denegat aphor. sequenti, & purgationem supra denegauit Hipp. vtero gerentibus. fallitur tamen aperte: nam multos morbos acutos curat natura insensili discussione humorum, aut coctione, aut crisi in fœminis ipsis vtero gerentibus, maxime bona victus ratione accedente. In illis igitur nullum periculum attulerunt sanguinis missio aut purgatio. Manet quoque verum morbos acutos lethales esse vtero gerentibus, ob causas à nobis traditas pariter & à Gal. in Comm.

APHORIS. XXXI.

Mulieri vtero gerenti, sanguine misso, ab

ortit

ortit: & magis, si maior est fœtus.

COMMENT.

Vtero gerentes, cum incidunt in acutos morbos à sanguine ortos, sanguinis missione egent. hanc vero exercere non licet sine periculo abortus, quoniam fœtus detracto sanguine priuatur alimento, non fert autem infans in vtero vel paucissimo tempore à conuenienti alimenti copia priuari. Quam ob rem recte Hippo. dixit sanguine misso vtero gerentibus, aborsum sequi, & magis, si maior est fœtus. Neque tamen putare oportet Hippoc. omnino denegare sanguinis missionem vtero gerentibus, sed eam esse vult de iudicationibus quæ dehortantur à sanguinis missione, & est scopus qui viribus correpugnat, & docet minori copia sanguinem esse mittendum, quàm aliàs. Nos lib. 2. De arte medendi sectio. 5. cap. 2. rem hanc latius pertractauimus, quo loco Auerrois errorem & Fuchsij falsam opinionem confutauimus. Quod vero addit, Et magis si maior est fœtus, ad inopiam alimenti ferendam referendum est, moiores enim fœtus pluri alimento ad conseruationem egent. Videtur tamen huic sententiæ aduersari quod Arist. lib. 4. De generatione animalium cap. 8. dixit, cuius hæc sunt verba. Sed cum fœtus magis magísque perficiatur, plus excrementi superest: minus enim absumitur ídque dulcius est, cum non æque detrahatur quod bene coctum sit, non enim insuper ad fœtus formationem consumitur, sed ad incrementum mediocre, quasi iam fœtus constet, adeptus finem

Vtero gerentibus quando sang. mitt.

Arist. sententia de vtero gerentibus.

ſuum. His verbis oſtendit alimentum minus aſſumere fœtum maiorem, & iam conformatum. minus igitur nocebit eo tempore ſanguinis miſſio, ob alimenti detractionem. Neque contradicit ſibi Ariſto. qui eodem lib. cap. 6. vbi cauſam ſcripſit quare vtero gerentes ab initio turbationes patiantur, dixit: Principio potius cum concipiunt perturbari ſolent magna ex parte, conceptus enim purgationem impedit, & præ ſua exiguitate abſumere copiam excrementi inter initia non poteſt. quãquam pòſt vbi iam plenius aſſumere cœperit leuat. In hoc enim loco id tãtum vult, fœtus ab initio ſiue primis menſibus parũ accipere. licet enim plurimũ augeantur pro quantitatis ſuæ ratione, totum quod in eo augmẽto abſumitur, eſt puſillum. cap. tamen 8. rurſus dicit, parum aſſumere alimenti fœtus cum maiores ſunt, id vero intelligendum eſt ac ſi diceret, minus ad portionẽ corporis quàm vbi erant quatuor, quinque, aut ſex menſiũ. ſiquidem his menſibus fœtus conficitur, ac conformatur: poſtea vero conformatus & cõfectus minori augmento, & minori alimento, ad portionẽ egebit. Sed quid reſpondebimus? nam ſi verum eſt quod Ariſt. dixit, minus alimentum ad portionem ſuæ molis capere fœtus maiores, non ita facile excludentur ſanguine miſſo. Dicemus Ariſto. eo loco diſquirere cauſam quare lac vltimis menſibus generari incipiat, & ipſam reieciſſe in copiam ſanguinis, qui iam ex vtero ad mammas regurgitare incipit. Quod verum eſt. non tamen eſt verum, eum ſanguinem abundare, quoniam fœtus minus eius abſumit, quando maior eſt: ſed

quoniam

quoniam pluribus mensibus sanguis retentus est, & proinde copiosior quàm prioribus mensibus. Ita vt quamuis multum in alitionem infantis absumatur, multus quoq; supersit, qui ad mammas regurgitet, qua de causa postremis mensibus lac habent. Atque propterea sanguinis missio vtero gerentibus sæpissime vtilis est,& nos ipsam quotidie exercemus. Et anno quidem superiori illustrissimæ Principi Ebulensi Dominæ Annæ à Mendoça, octauo gestationis mense bis sanguinem misi, & anno præsenti octauo quoque gestationis mense, ad decem vnciarum quantitatem cum magno eius, & fœtus commodo sanguinem detraxi.Non tamen vult Hippo. esse exercendam sanguinis missionem in vtero gerentibus nisi magno vrgente vsu,præsertim vbi fœtus est maior.

Princeps Ebulensis.

APHORIS. XXXII.

Mulieri sanguinem euomenti, menstruis erumpentibus, solutio.

COMMENT.

Omnem sanguinis impetum ad partem quampiam, aut qui per viam fiat, quam lædit,conuertere in partem alteram conuenit.Conuertitur autem reuulsione, aut deriuatione. hæc per proxima,illa vero per contraria exercetur, veluti cum à superioribus ad inferiora cõuertitur.Quo fit,vt Hip.in pręsenti apho.docet,menstruorum purgationẽ soluere sanguinis vomitũ.Vbi enim mulier vomat sanguinem,nihil magis conducet quàm ipsum cõuertere ad vterum, & mẽses descendere, qui causam reuellent,& eandem vt abundantem

vacuabunt. Idque arte procurandum vbi à natura non fiat ſtatuto purgationis tempore, ſi tribus aut quatuor anteuertas diebus, aut malcollorum venas ſecare, aut ſcarificare crura.

APHORIS. XXXIII.

Mulieri menſtruis deficientibus ſanguinem ex naribus fluere, bonum.

COMMENT.

Menſibus detentis. ſang. fluxus ex naribus conuenit.

Quoties humor aliquis qui vacuari ſolet retinetur, curſu naturæ aut cõſueto impedito, bonum erit eundem alia via vacuari, parte ipſa per quam vacuatio fit non manifeſte læſa. Quam ob rem ſi menſes retineantur, ſanguinem eum alia via vacuari erit bonum, vti ſanguinis ex naribus fluxu: quamuis ſi per hæmorrhoidas vacuaretur, adhuc eſſet melius. Sed Hippoc. fluxus ſanguinis narium meminit, quia ſæpe ſuperuenit ſuppreſſis menſibus. Quando igitur menſes contra naturam retinentur, ſi ſanguis ex naribus fluxerit, erit bonum, aut ſimilis aliqua vacuatio arte procuranda. Si tamen retentio ſecundum naturam fiat, id non eſt neceſſarium: quãuis aliquando conducere ſoleat, vt in his quæ vtero gerunt. Perperam autem quis dixerit (vti Fuchſius) eis quibus menſes deficiunt aut ob ætatem, aut quoniam valide admodum exercentur, menſes retineri. Quod enim nõ eſt, non retinetur, neque aliquã deſiderat alia via factam vacuationem. Vetulæ tamen & ſaltatrices ſanguinem abundantem non habent: non ergo retinetur, neque menſes earum ſupprimi recte dicemus.

Fuchſius notatur.

APHO.

APHORIS. XXXIIII.

Mulieri vtero gerenti si aluus plurimum fluat, periculum est aborsus.

COMMENT.

Aluus nimium fluens duo mala affert vtero gerentibus, alimenti defectum, & nimiam lassitudinem ex frequenti surrectione ad deiiciendum. Hoc secundum notum est, sed primum ea ratione constat, quòd sanguis qui præbet fœtui alitionem ex quatuor humoribus cōstituitur, quorum si vnus aut plures plus ęquo vacuentur, alimētum fœtui deerit, id verò periculum affert aborsus, vti apho. 31. diximus, cum de missione sanguinis ageremus.

APHORIS. XXXV.

Mulieri quæ ab vteri præfocatione molestatur, vel difficilè parit, sternutatio superueniens, bonum.

COMMENT.

De vtero præfocatis fœminis pręsens est apho. non de his quibus chorion siue secundæ retinentur, de quibus infra apho. 49. scribitur. Appellat passionem ὑστερικὰ, & mulier dicitur, ὑπὸ ὑστερικῶν ἐνοχλουμένη, id est, ab vteri præfocatione molestata. De hystericis mulieribus Gal. scribit li 6. de locis pati. cap. 5. Quas dicit trium specierum morbum pati. Quasdam sine sensu immobilesque iacentes, cum obscuro & paruo pulsu, ita vt neque percipi possit. Alias sentientes & moueri potentes, atque integra ratione, verū animi defectio-

ὑστερικὰ.

ne, & difficili respiratione laborantes. Alias præter hæc crura & brachia contrahentes. Huic affectui si sternutatio superueniant, erit bonum, quoniam humorem, aut flatum qui præfocationis causa est excutiet, & vterum ad locum suum trudet, ventris valida commotione. Gal. namque lib. 2. de causis sympt. de sternutatione dixit. Porro omnibus quæ dicta sunt, vnum commune habetur, nempe expultricem facultatem ipsam ad vehementissimos motus concitare, quo excutiat ea quæ infestant. Quòd si non superueniat, hoc est sponte accedat, arte ipsum procurare erit bonum. Si tamen sponte superueniat, bonum signum erit, naturam valere, & ad sua munera redire significans. In quibus vero partus difficile in lucem editur, aut retinetur, viuat maxime sternutatio, partum mouens, quatiens, & prouocans.

Hystericis sternutatio bonum.

APHORIS. XXXVI.

Mulieri menses decolorati, neque semper secundum idem tempus venientes, purgatione indigere significant.

COMMENT.

Menses decolorati quare.

Mulieribus fiunt menses decolorati, id est rubrum colorum & naturalem non seruantes, si pallidi fiant, albicantes, liuidi, nigri, virides, aut plurium colorum. Id vero pro ratione humoris qui sanguini miscetur, bilis videlicet, aut pituitæ, aut melancholiæ, horum humorum causa præter coloris mutationẽ, accidit, vt purgationes mensiũ non

non ſemper eueniãt ſtatuto tempore, ſed aut ante, aut poſt, pariter pro humoris commixti ſanguini natura, & copia. Bilis etenim accelerat menſes, & pituita eoſdem retardat, veluti & melancholiæ craſsitudo. Mutant quoque tempus conſuetum menſes ob vteri frigiditatem aut nimium calorem, & propter obſtructionem, aut vaſorum nimiam apertionem, qui ad vterum ſunt: ſed horum cauſa color non mutatur, niſi temporis proceſſu ſanguis detentus putreſcat, & in aliam naturam eat. His non debetur purgatio. nam ſiue calor immodicus, ſiue nimia frigiditas cauſa variationis temporis fuerit, attemperantibus eſt occurrendum, non vacuantibus, ſicuti vbi ob clauſionem nimiam viarum, aut earundem immodicam apertionem, eueniat. Quam ob rem mira quadam ſapientia Hippoc. cum temporum varietate decoloratos menſes coniunxit: vt firmum faceret quod dixit, purgatione indigere. Vbi enim colorum mutatio fiat, humorum cum ſanguine mixtio ſignificatur, qui purgatione egent. Quòd tamen aliæ menſium ſuppreſſiones aliter curari debeant, & quòd purgatis illis quibus purgatio conuenit, deinde aliis medicamentis mouentibus menſes ſit opus, ac quibus, lib. 3. De arte medendi docuimus. Nos tamen purgationem dicimus conuenire menſibus decoloratis, potius quàm variantibus tempus, decoloratis enim ſemper conuenit, tempore variatis non ſemper, vt diximus.

APHORIS. XXXVII.

Mulieri vtero gerenti si mammæ graciles repente fiant, abortit.

COMMENT.

Partus naturalis causa. Tribus de causis infans secundum naturam prodit in lucem postquam in vtero perfectus est, quoniam calor cordis adeo increuit vt amplius sine euẽtatione & refrigerio inspirato aëre, viuere non possit, & quoniam alimẽtum, quod à matre sumit, nõ ei satisfacit, sed cogitur quod deest aliunde disquirere, & autore Hipp. lib. de natura infantis, calcitrat, & acetabula dirrumpit, & matri pariendi initium affert: & quoniam vterus ipsum non capit ob magnitudinem, & loci angustiam. Quando vero causæ hæ aut illarum aliqua accedit, antequam infans ad perfectionem ducatur, pariter in lucem coactus prodire tentat. Quo fit vbi mammæ repente graciles fuerint, id est nullo antecedente morbo mammarum, ob quem graciles fieri debeãt, vt solent. Tunc enim mammæ extenuantur ob inopiam sanguinis, ob quam fœtus alimenti defectum sentit. Siquidem cum alimentum deest mammis, deest quoque & infanti, quoniam mammis & vtero sunt communes venæ per ventrem ascendentes, quæ oscula committunt osculis venarum per thoracem descendentium, à quibus mammæ sanguinem accipiunt. Cum vero infans inopiam alimenti sentit, calcitrat & dirrũpit membranas, & aborsum affert, aut interim moritur, & mortuus excluditur. Mammis itaque repente extenuatis aborsus est sperandus.

APHO-

APHORIS. XXXVIII.

Mulieri vtero gerenti si altera mamma extenuetur, geminum habens, alterum abortiet. Et si quidem dextra tenuis fiat, marem: si verò sinistra, fœminam.

COMMENT

Mulieres vtero gerẽtes magna ex parte vnum tantum gestant, sed quandoque duos. Visi etiam tres vno partu in lucem producti, & quatuor, & quinque, & heri ad Carolum principem perducti sunt duo ad vmbilicum hærentes, communi cute & carne, qui adhuc viuunt, trigesimo à partu die. Quando tamen plures in vtero continentur, quidam magis dextræ parti vteri respõdent, quidam sinistræ, atque à venis ei parti respondentibus alimentum suscipiunt, & vbi gemini fuerint, qui dextram vteri partem tenet, alimentum accipit à venis quæ cum mamma dextra cõnectuntur: & qui sinistram, ab iis quę cum sinistra. Quapropter vti apho. præterito diximus, si mammæ graciles fiunt, aborsus speratur, ita modo dicemus, si altera tantum extenuetur, & gemini contineantur, alterius sequitur aborsus, eius videlicet qui parti eiusdem mammæ respondet, quoniam ob alimenti defectũ, vt diximus Com. præcedenti, aborsus fiunt. Dextra autem parte mares contineri magna ex parte, & fœminas in sinistra, infra apho. 48. dicetur. *Mulieres superfœtant.*

APHORIS. XXXIX.

Si mulier quæ non concepit, neque peperit, lac habet, menses ei defecerunt.

COMMENT.

Sanguinis ad mãmas fertur à partu. Post partum mirabili quadam naturæ lege sanguis qui ad vterum ferebatur fœtus alendi gratia, is ad mammas transmittitur. Quamuis illico à partu sanguis vitiosus qui retentus fuit, conceptionis tempore per vterum purgetur, qui tamen vitio caret sursum latus in mammis, alteratur & coquitur,& in album colorem & lactis speciem mutatur, vt infanti sit alimentum. Octauo tamen & nono mense conceptionis quibusdam sanguis ad mammas defertur, qui ab alitione fœtus superest, & is in lac vertitur. *Lac in mammis gignit.* Fit autem, quamuis raro, simili tamen ratione, mensibus suppressis ob causam præter naturam atque morbosam, vt sanguis delatus ad mammas, coquatur & in lac transeat. In quibus vera est, & experimento probata Hippocrat. sententia. non enim pepererunt, neque conceperunt, quoniam tamen lac habent, significat quòd eis menses defecerunt: ob mensium igitur defectum, siue suppressionem fit, citra conceptionem & partum vt lac habeant. *Historia.* Vidimus puellam Burgensem, cui mensibus suppressis lac mammis inerat, Medicus verò cui res fuit commissa (accusabatur enim ab hero) constantissime affirmabat ipsam grauidam esse, quam ego coram hero & aliis defendi, fieri posse dicens, vt lac habeat mulier ex sola mensium retentione, citra conceptionem. Tempore tamen nouem mensium transacto manifestè constitit mulierem honeste vixisse, & virginem esse, cui aliquibus

postea

poſtea diebus menſes profluxerunt. Quin non tantum in fœminis quibus menſes defecerunt lac generari videmus, ſine conceptione, ſed & in viris viſum eſt lac in mammis genitum, quod infans eius filius ſugebat orbatus matre. *Lac in mammis viri.*

APHORIS. XL.

Mulieribus quibus ſanguis ad mammas in tumorem colligitur, furorem ſignificat.

COMMENT.

Aphoriſ. hic id docet quod raro fit, quódque Gal. nunquam vidit, ſed forte quod Hippocrat. conſpexit, vt rarum ſed memoria dignum, nobis ita tradidit. Si ſanguis ad mammas in tumorem colligatur, dicens, mammam ſignificare. συςρέφεται, dixit, & lib.4.de rat.vict.acu. ſect. 22. dixit morborum συςροφὰς, Galenus verò in Com. inquit, Verum par eſt ab ipſo dici συςροφὰς morborum, eas quæ fiunt intumeſcentibus particulis. Audio enim nunc plurimos in noſtra Aſia, ſic nominantes omnes prætet naturam tumores. Et lib. antiquarum Hippocrat. dictionum, dicit συςραφὰς, eſſe φύμαλα, & φύμα omnem tumorem præter naturam ſignificare, vt ſect. 4. Comm. 44. diximus. Recte igitur verbum, συςρέφεται, in tumorem colligitur, vertimus. Quando autem colligitur ſanguis in mammis, indicat eam eſſe eius malitiam, vt ab eis vinci nequeat, quod fit quandoque ob eius ſiccitatem, & acrimoniam, qualem *συςροφάς*

habet ſanguis melancholicus vſtus, qui in mammis collectus, & vapores in caput mittens, ſuæ naturæ mammam efficit, Gal. id fieri docet vbi ſanguis feruens, per totum corpus delatus, caput petit, cuius pars quæ ad mammas defertur, à temperatura mammarum, temperari ac moderari nequit, quod ad furorem qui per eſſentiam fit videtur eſſe neceſſarium: ad eum tamen qui per conſenſum fit, ſatis eſt ſi in mammis prædictus humor colligatur, & in caput fumos mittat, quod nos aliquando vidimus.

APHORIS. XLI.

Mulierem ſi vis ſcire an conceperit, cum dormitura eſt, poſtquam cœnauerit, aquam mulſam eidem potandam dabis: & ſi tormina circa ventrem patiatur, concepit: ſin minus, non concepit.

COMMENT.

Non longe à conceptione, quando venter non admodum tumet, & menſes aut nondum videntur detenti, quoniam tempus nondum acceſſit purgationi ſtatutum, aut quoniam adhuc res eſt ſuſpecta, aut ob cauſam aliam ſupprimantur, vias varias tentare conuenit dignoſcendi an mulier conceperit, quarum vnam ſcribit præſenti aphoriſ. qua præcipit, vt mulſam bibat cum dormitura eſt, ſed poſtquam cœnauerit, ὐκ ἀδείπνῳ ἐούσῃ, id eſt, poſtquam cœnauerit. Quæ pars in quibuſdam codicibus non legitur, & in aliis legitur ſine negatione, & negatiua tamen lectio melior

Mulier an conceperit noſſe.

melior eſt. Quòd enim vult Hip. experiri, id melius aſſequetur, ſi poſtea quàm mulier cœnauerit, aqum mulſam bibat. Aqua etenim mulſa cruda, quam exiberi vult Hipp. autore Gal. in Comm. flatuoſa eſt, non ita vbi cocta fuerit, abſumpto ab igne flatu ſimul cum ſpuma. Ex eius potu mulier tormina ſentiet, ſi concepit, vbi ipſam cum ſe ad ſomnum conuerterit bibat: ſi vero tormina non ſenſerit, non concepit. Nam mulieris quæ concepit vterus contrahitur, vt ſemen contineat, & os eius adeo clauditur, vt neque ſpecili acumen capere poſſit. Ad hanc ſequitur, vt imæ partes vtero coniunctæ, pariter cum ipſo retrahantur, de quibus eſt rectum inteſtinum, & paulo longius à conceptione vterus impletur & dilatatur, ac comprimit aliquatenus rectum ipſum inteſtinum. Ad hanc compreſſionem ſequitur vt flatus ab aqua mulſa leuatus non inueniat exitum, & deuolutus per inteſtina tormina inferat. Non tamen ita fiet ſi non concepit, quoniam flatus facile trudetur ima parte non conſtricta, neque oppreſſa. Vt igitur id experimentum vim habeat aliquid oſtendendi, opus eſt vt aquam mulſam bibat mulier, & hæc ſit cruda, vt conceptionem detegat. Deinde vt eam bibat cum ſe ad ſomnum conuertit, quoniam vigilia & motus ſolent flatũ diſcutere, ſeruantur autem per ſomnum & quietem. A cœna verò id accipere conuenit, quoniam ventre pleno, flatus magis diſtendet ventrem, & tormina magis fient, quàm ventre cibis vacuo. Sed dices, vbi vir aliquis lumborũ dolore laborare ſoleat,

Aqua mulſa conceptionem detegit.

& ventris & inteſtinorum imbecillitate, bibita aqua mulſa cruda ſentiet ventris dolorem,& tormina. igitur & mulier ſimili modo affecta, ex potu aquæ mulſæ crudæ, ſentiet tormina, quãuis non conceperit. Non ſequitur ſane, quoniam ad experiẽdum decet prius omnem alium affectum dictinguere,& agnoſcere cauſas omnes alias à potu mulſæ crudæ eſſe reiiciẽdas, vt verũ ſit indiciũ affirmatiuũ, ſi tormina ſenſerit, cõcepiſſe. Quòd ſi tormina nõ ſentiat, pariter diſtinguẽdum. nam poſſet calor validus admodum flatum inſenſili vacuatione diſſoluere, & mulier tormina non ſentire, quamuis in vtero habeat.

APHORIS. XLII.

Mulier grauida ſi quidem maſculum gerit, bene colorata eſt: ſi verò fœminam, male.

COMMENT.

Conceptus mas & fœmina diſtinguuntur.

Rem admodũ difficilem,& quam integre conſequi puto fere impoſſibile, tẽtat modo Hipp. docere, qua ratione quibúſve ſignis cognoſcere valeamus, an mulier cõceperit marẽ, an fœminam. Si enim marẽ cõcepit (inquit) bene colorata eſt: ſi tamẽ fœminã, male. Ratio eſt quoniã mas calidior eſt fœmina,& mulieres tũc marẽ cõcipiunt, quando ſunt calidiores: fœminã, cum frigidiores. At vero calidiores, ſunt etiam rubidiores, & viuidiores ac perinde coloratiores. Id tamẽ intelligendum vbi ad ſe ipſas cõparantur, non ad alias, quæ ſunt ſecundũ naturã calidiores,& coloratiores. Decet quoque conferre mulieres ſibi ipſis,

quando

quãdo aliàs cõceperunt.nam cõceptio ex sua natura mutat aliquatenus mulieris colorẽ. Neque tamen id quod Hip.dixit,& facta vt nos diximus collatione, verũ est semper,sed vt in plurimum. Nam si maris conceptio reddit mulierẽ coloratiorem,quoniã mas est fœmina calidior,&plures sunt fœminæ quibusdam maribus calidiores, & robustiores,Apho.erit de his,qui vt in plurimum sunt veri.Quod Gal.in Com.sentit,idem quoque de validis motionibus infantis in vtero,quod maris indicium est,& pariter non semper est verum: quoniam sunt fœminæ quædam quibusdam maribus robustiores. Sic etiam & quod Hippocrat. infra aphoris. 48. dicet, mares gestari in dextra vteri parte,vult esse verũ magna ex parte. Quam ob rem non tantum hæc signa,sed quæcumque à Medicis tradita sunt, magna ex parte continent veritatem, & vbi plurima ex eis coniungantur, Nunquam tamen ita vera esse existimo,vt vel vnum,vel multa simul iũcta possint infallibile facere iudicium. Ponamus enim omnia hæc cõiungi,intra nonagesimũ diem moueri, pulsum dextræ manus validiorem ac duriorem esse, in dextra parte contineri, mulierem esse bene coloratam, incipere motum crure dextro,ventrem magis prominere,&acuminatum esse,& summatim talia sentire, qualia aliàs cum marem gestabat: non erit satis, vt infallibile sit, siquis dixerit,marem gestare. Sed puto prudentem virum non decere suam ferre sentẽtiam,quamuis sit instantissime rogatus,sed expedire magis, in posterum differre coniecturam.

Conceptus sexus distinguitur.

APHORIS. XLIII.

Si mulieri grauidæ in vtero fiat erysipelas, lethale.

COMMENT.

Erysipelas vteri lethale.

Erysipelas inflammatio biliosa est, à flaua bile exquisita orta, vel à sanguine tenuissimo efferuescēte. Hæc vbi in vtero grauidæ fiat, notum est quātum possit fœtū interimere, cū & febris acuta ipsum interimat. Adde quòd vterus irritabitur ab erysipelate, adeo vehemēter, vt ipsum excludat, aut conclusum interimat. Quin & inflammatio vteri quæ propriè phlegmone dicitur, à sanguine orta, tum calore, tum etiā tumore, aut aborsum commouebit, aut fœtum intus conclusum, calore & compressione interficiet.

APHORIS. LXIIII.

Quæcumque tenues præter naturam concipiunt, abortiunt mense secundo, priusquam crassescant.

COMMENT.

Abortiūt præter naturam extenuatæ.

De extenuatione præter naturā, verū est quod dicit, si ita extenuatæ concepiant, secundo mense abortiēt antequam crassescant. Quæ namque secundum naturā tenues sunt, sed nō admodū non egēt incrassatione, sed quales sunt, tales ad partū seruantur, & fœtum seruant. Verum cum tenues sunt, sed præter naturam, restitutione egent, & ad naturalem statū reductione: & tamen cum reducūtur, multo egent alimēto, vt seruari possint, &

aug-

augmentũ ſuſcipere.Fœtus quoque ſecũdo à cõceptione mẽſe celeriter augetur,& eius augmẽtum eſt effatu dignũ,ad quod pariter opus eſt copioſo alimento.Difficile autẽ eſt mulieri vtero gerenti tantam alimenti copiam conficere, vt ad conſeruationẽ ſuam,& augmentum ſuum, & fœtus, ſit ſatis. Vnde fiet vt mater tanquam validior, ſibi commodum arripiat,aborſus vero ſequatur fœtu alimẽto priuato. Siue ergo mater ſit valde extenuata,ſiue præter naturam talis,verum eſt in refectione id mali ſequi debere,vt fœtus alimento priuetur, & deinde aborſus ſequatur, quæ enim valde tenuis eſt, non valebit fœtum alere, etiam ſi id fuerit ſibi ſecundum naturam, niſi craſſior fiat adaucto ſanguine bono.

APHORIS. XLV.

Quæcumque vero mediocri corporis habitu prædita abortiunt, ſecundo aut tertio menſe, ſine manifeſta occaſione, his acetabula plena ſunt mucoris,& non valent præ põdere fœtum tenere,ſed dirrumpuntur.

COMMENT.

Sunt nõ paucę mulieres quas vidimus,quáſque curandas ſuſcepimus,quæ raro perduxerunt fœtum ad perfectionem: quædã etiam ex his nunquam,quarum nonnullæ ſecũdo,aliæ tertio, aliæ quarto menſe fecerunt aborſum. Huius aborſus cauſam docet Hippo. in præſenti inuenire, prius habita diſtinctione,An mulier craſſa admodũ ſit, ita vt cõpreſſo ab omẽto fœtu,cogatur abortire,

Aborſus cauſa.

aut admodum tenuis, ita vt præ imbecillitate fœtum alere nequeat, & si crassior fieri incipiat, ob causam dictam in apho. præcedenti, pariter abortiat, sit tamen mediocri corporis habitu. Sed rursus distinguere docet, an ob causam aliquam euidentem aborsus eueniat, siue causa illa sit externa, vt saltus, vociferatio, casus, tenuis victus, magna euacuatio arte facta. Aut c... a sit interna vt animi valida turbatio, ira, mœror, lætitia, febris valida inflammatio, aut erysipelas vteri, aut tenesmus, aut mensium profluuium, aut magna vacuatio quæuis natura facta: quibus demptis putare oportet, si aborsus secundo aut tertio mense fiat, acetabula vteri quibus fœtus est appensus, & per quæ alimentum ab vtero defertur, esse plena mucoris, hoc est abundare nimia pituita, quæ ipsa implet, laxat & rupturæ parat, ita vt leui quauis occasione, aut sine ipsa, sed sola fœtus grauitate, deorsum trahente dirrumpantur. Has ego soleo extenuante victu, antequam concipiant, præcauere. Cum enim conceperunt, non ferunt auxilia adeo valida, vt ade vacuandam pituitam prædictam sint satis. Huius aphoris. veritatem comprobat Gal. lib. 6. de lo. pa. capite 5. & ipsum citat lib. de vuluæ dissectione.

APHORIS. XLVII.

Quæcumque præter naturam crassæ non concipiunt, iis omentum os vteri comprimit, & priusquam extenuentur, non concipiunt.

COM-

COMMENT.

Mulieres admodum tenues,ac pręter naturam tales abortire dixerat antequã craſſeſcant,modo de craſſis præter naturam dicit, non concipere niſi prius extenuentur.Ratio eſt:quoniam in admodum craſſis omentum comprimit os vteri,ita vt non admittat ſemen præ anguſtia. Quæ vero talem habet corporis habitum, non concipiet, priuſquam extenuetur,&cedat proiecto ſemini. Ariſtoteles lib.2.De partibus animalium cap.5. diuerſam adhibet rationem,quare obeſa animalia non concipiunt, quæ mulieribus videtur eſſe communis,dicens: Quin etiam obeſa omnia ſteriliora ea de cauſa ſunt, quantum enim ex ſanguine proficiſci ad genitutam & ſemen genitale debebat, hoc in adipem aut ſeuum ſumitur: ſanguis enim dum coquitur,ad hæc tranſit.

Mulieres craſſæ præter naturã non concipiunt.

Ariſt. de ſterilitate.

APHORIS. XLVII.

Si vterus coxæ adiacens ſupperetur, neceſſum eſt linamentum fieri.

COMMENT.

Cum de mulierũ affectibus agat,hanc quoque ſententiam aliis ſine ordine inſeruit, dicens: Si vterus coxæ adiacens ſuppuretur, vterus ſane quandoque inflammatur, vergítque inflammatio ad coxam,& in inguine faſtigiatur,& quandoque ſuppuratur ac rumpitur. Quòd ſi fiat,neceſſum eſt ἔμμοτον fieri: eſt autem μότον, linamentum, quod Hippocrat. lib. 6. de mor. popu. par.7. appellauit μότωμα. An tamen ἔμμοτον ſit

ἔμμοτον.

idem quod μοτὸν, id est linamentum, aut dicat aliud aliquid, videlicet, aut quod simul cum linamento miscetur, aut linamentum quod immittitur vlceribus, quale est linamenrum contortum, non satis constat. Verùm autem dixit, suppuratis & profundis vlceribus, opus esse ἐμμότῳ, id est medicamento quod cum linamento immittitur, aut ipso linamento, quod immittitur. Sic enim vlcera profundiora, & quæ non omnino patent, curantur: quale erit si vterus in coxam vergens suppuretur, & rumpatur.

APHORIS. XLVIII.

Fœtus mares quidem in dextris, fœminæ verò in sinistris, magis.

COMMENT.

Mares in dextris vteri. Similem hic sententiam scripsit lib. 6. de mor. pop. par. 2. ad finem, dicens: Quod in calidiore ac robustiore, dextra scilicet vteri parte, ideo & nigri & ob id extra prominent venæ, & biliosiores existunt. Et rursus ibidẽ inquit: Validius ideo biliosius, sanguine abundantiore, quòd locus animalis calidior sit. Et vt Gal. eo loco testatur, Parmenides dixit: Dextris quidẽ pueros, sinistris verò puellas. Tota ratio apho. ex tẽperatura dextri lateris pendet, supposito prius fundamẽto à nobis probato, li. 1. de arte medẽdi, cap. de tẽperamẽtis, mares fœminis calidiores esse. Quòd si calidiores sunt, iure eos in parte vteri calidiore generari dicemus. Est autẽ dextra pars calidior, quia iecori adiacet, & quoniam sanguinem habet copiosiorem, & quoniam validius exercetur. Verum ad maris,

maris generationem dextra pars vteri admodum conducit, quoniam Gal. teste lib. 2. De semine, & 14. De vsu partium, & anatome, idem docet, Sanguis qui ad dextrum testem fœminæ trahitur, qui etiam ibidem in semen vertitur, & in dexrram vteri partem funditur ad generationem, calidior est, & purior, quàm qui ad sinistrum trahitur: quoniam ille à vena caua trahitur, postquam emulgens vena dextra ipsum purgauit, hic tamen ab ipsa emulgente ducitur, impurus. Magis autem dixit, quoniam aliquando, sed raro fit, vt in sinistra parte mares contineantur, & contra.

APHORIS. XLIX.

Vt secundæ procidant, sternutatorio adhibito, nares & os apprehende.

COMMENT.

De numero multorum auxiliorum quæ valent ad secũdarum propulsionem, quorum copia à nobis tradita est lib. 3. De arte medendi, vnum hoc tradit modo Hipp. Si enim secunda retineatur à partu, vt solet non raro fieri, sternutatorium adhibere docet: & vt validius quod volumus faciat, opus est nares & os apprehendere manibus, & comprimere, ne flatus libere per hæc loca exeat, sed coactus deorsum pellatur, & compresso vẽtre vehementi ac celeri motu propellantur quoque secundæ. Docet experimentum id remedium esse præstantissimum, & opus esse breui, remediis vti, ne mulieres interim putrefactis secundis febres, deliria, capitis dolores, tremores, & animi deli-

Secundæ vt procidant.

quia patiantur, ab ore vero & naribus fœtidus odor expiret, ſcripſerat hanc ſententiam lib. 2. De mor.pop.par.5.ad finem.

APHORIS. L.

Mulieri menſes cohibere ſi velis, cucurbitulam quàm maximam mammis appone.

COMMENT.

Anatomes peritus Hipp. recte admodum præcipit ad ſiſtendos menſes immodice fluentes, hoc vti remedio, cucurbitulam quam maximam (videlicet) ad mammas apponens. Quam maximam dixit, vt validam efficiat ab vtero tractionem, per communes venas mammis & vtero. Nos ſane nõ vnam, ſed duas magnas cucurbitulas affigere ſolemus, non mammis, ſed radicibus mammarum, quod eſt parum infra mammas. Nam mammæ eas non ferent abſque dolore, & forte afferrent ſupra poſitæ, inflammationem.

APHORIS. LI.

Quæcumque in vtero habent, harum os vteri conniuet.

COMMENT.

Conceptus ſignum. Conceptionis ſignũ ſcribit, oris vteri cõniuentiam, ſiue compreſſionem. quam pariter patiũtur illæ quarum os vteri phlegmone, aut ſchirro laborat, ſed diſtinguitur tumor à cõceptione, quoniam in grauidis os vteri comprimitur, ac conniuet, ita vt neque ſpecili acumen capere poſſit, ſed ſine duritie, in aliis cum duritie. Attinet autem

id

Id negotium ad obstetrices, quæ digito immisso compressionem agnoscunt sine duritie. Præterea quoniam grauidæ secundum naturam se habent, aliæ dolent per inflammationes, & febrem patiuntur, schirrum vero præcessit phlegmone, aut sensim generatur, menses non descendunt. & ea mala afferunt, quæ solēt pati quibus menses præter naturam retinentur. Sed si verum est os vteri claudi, ac conniuere, quomodo eueniet superfœtatio? Quæ enim conceperunt clauso ore vteri, non admittunt in posterum semen maris. Superfœtare quidem mulieres non semel, sed sæpius experimentum docuit, & Hippo. de superfœtatione librum scripsit: Aristoteles vero, lib.7. de par. animalium cap.4. inquit: Mulier & equa omnium maxime animalium grauidæ coitum patiuntur: cætera vbi grauida fuerint, fugiunt mares, ea scilicet quorum natura superfœtare recusat. verùm equa nunquam superfœtat, sed magna ex parte vnum tantum modo generat. At vero in muliere raro quidem euenit, vt superfœtet, sed factum tamen aliquando est. Qui itaque longo pòst tempore sunt concepti, nihilo perfici possunt, sed præ maturius dolorem quo ipsi & primus fœtus intereat, mouēt. Iam incidit vt facta corruptione duodecim superfœtata puerperia egerētur. At vero si proxime à primo cōceptu secundus sit factus, absolui edique potest, quod superfœtauit, vt quasi gemini nasci videantur. Quomodo Herculem, & Iphiclem procreatos esse fabulantur. Nam id etiam constitit. Adultera quędam quæ alterum suo marito, alterum adultero similem peperit, iam &

Superfœtare.

cum geminos quædam ferret, tertium superfœtauit, & cum tempus pariendi iustum iam instaret, primos vitales peperit, secundum quinto mense elisit, qui statim mortuus est. Altera cum primum septimo peperisset, qui mortuus est, mox duos iusto mensium numero edidit, qui vixerunt. Hæc Aristo. quæ non repugnãt sententiæ aphor. nam post conceptum vterus constringitur quibusdam valde, quæ non superfœtant: eis vero quæ superfœtant, non valde, dicente Hippo. lib. De superfœtatione, Superfœtant autem mulieres, quarum os vteri post primum conceptũ non clauditur valde.

APHORIS. LII.

Mulieri vtero gerenti si ex mammis lac plurimum effluxerit, fœtum imbecillum significat: si vero mammæ solidæ fuerint, fœtum saniorem significat.

COMMENT.

Non primis ipsis, sed postremis mensibus conceptionis, lac in mammis secundum naturam generatur, quamuis ante id visum sit lac in mammis & omnino in virgine, cui menses defecerunt. Postremis autẽ mensibus sanguis copiosior ad mammas delatus in lac transit, non tamen perinde defluit, nisi multum fuerit. Quãdoque vero est adeo multum, vt plurimum effluat, sed non fit nisi cum fœtus paucum sanguinem trahit ad suam alitionem. Probe itaque colligit Hipp. si lac plurimum effluit, fœtus est imbecillus, vtque non valeat alimentum trahere, aut superare, & propterea paucum

Lac pluri mum ex mammis fluens.

cum trahat, multum autem ſanguinem relinquat, qui ad mammas confluens, in lac tranſeat: & cum non poſſit cõtineri ob multitudinem, defluat plurimum. Quòd ſi mammæ fuerint ſolidæ, h oc eſt modice plenæ, nec tamen obduratæ, ſed στερεοὶ, id eſt ſolidæ, & firmæ, ſaniorem fœtum ſignificat: trahit enim quod ſibi cõuenit, & mammis relinquit quod ſatis eſt ad illarum ſoliditatẽ, quæ media diſpoſitio eſt inter duras, & valde laxas.

APHORIS. LIII.

Quæcumque fœtus corrupturæ ſunt, his mammæ extenuantur: quòd ſi rurſus duræ fiãt, dolor aderit in mammis, vel in coxis, vel in genibus, vel in oculis, & non corrumpent.

COMMENT.

Hoc vnum putat Hippo. perpetuum, eſtque rationi conſonum, ſi mulier fœtum corruptura eſt, ante id mammas graciles fieri, ſiue aborſus ſequatur cauſam prægreſſam, vt ſaltũ, ictum, laborem, aut animi motum: ſiue cauſam materialem & internam, vti phlegmonem, aut eryſipelas vteri, aut febrem vehementem. Quoniam ob quamcũque cauſam fiat, dolores antecedent, & inde ſanguinis motus ad partem dolentem, ad quem ſequitur vt mammæ ſanguine priuentur, atque extenuentur. Dixerat autem ſupra apho. 37. Mulieri vtero gerenti ſi mammæ repente graciles fiant, abortit. Modo vero ſi abortire debet mulier, mãmas antè graciles habituram dicit. Cæterum prius vnum de multis ſignis aborſus ſcripſit, proceſſitque à

Mammæ graciles ante fœtus corruptionem.

ſigno ad effectum.Nūc vero à fœminis ipſis abortientibus, & ab ipſo abortſu futuro,ad ſignum procedit, idq; vt vnicū atque perpetuū ſtatuit.Si mulier abortire debet, māmę ante extenuātur.Quòd ſi rurſus duræ fiant(inquit) dolor aderit in mammis aut coxis,aut genibus,aut oculis, & non corrumpet. Duplicem ſenſum habere poteſt littera hæc autore Gal.in Comm.aut enim vult hæc euenire,ac non corrumpere fœtum ſi poſt graciles fiant duræ.aut vbi duræ fiāt, quæ diſpoſitio extenuatis eſt aduerſa.Hunc ſecundum ſenſum magis probat,ita vt ſenſus ſit, ſi fœtus corrumpi debet, mammæ graciles fient.Duræ vero ſi fiant,non ſignificant fœtus corruptionem, ſed dolor accedit mammis, retenta ibidem copia ſanguinis, aut tranſlata ad coxas, oculos, aut genua:ibi aderit dolor,& non corrumpet mater fœtum.Quamuis hæc non tollant quominus aliquando ad vterum pellatur abundātia,quæ duras efficit mammas,& in ipſo phlegmonem faciat,aut eryſipelas,& inde fœtus corrumpatur.Verum ſi corruptio ſequi debeat, quod fiet ſanguinis abundantia ad vterum tranſmiſſa, non item duræ manebunt mammæ, ſed tenues fient,quoniam mammarum gracilitas aborſum omnino antecedit.

APHORIS. LIIII.

Quibuscumque os vteri durum eſt, ijs neceſſe eſt os vteri conniuere.

COMMENT.

Os vteri durū conniuet.

Merito quidem Gal.in Com.teſte,is apho.poſt 51.ſequi deberet,ambo enim ſunt de vteri conniuentia,

uĕtia : ille quidem de ea quæ ſecundum naturam eſt,quæ ſequitur conceptionem: hic vero de conniuentia,quæ ſequitur aut ſchirrum,aut phlegmonem. Diſtinguit has tactus: nam quæ conceptionem ſequitur, ſecundum naturam eſt, & mollitiem natiuam ſeruat os vteri, quod intra ſtomachum vteri eſt.In conniuentia verò præter naturam durities adeſt, ſiue phlegmonem, ſiue ſchirrum ſequatur.

APHORIS. LV.

Quæcumque vtero gerentes à febribus capiuntur, & valde extenuātur, abſque manifeſta occaſione, difficile pariunt, & cum periculo, aut aborſum facientes periclitantur.

COMMENT.

Vnum duorum accidere docet vtero gerentibus quæ à febribus capiuntur, ſi valdè extenuentur & abſque cauſa manifeſta: aut quòd parient cum difficultate & periculo, aut quòd aborſum cum periculo facient. Cum enim praui ſucci in corpore vtero gerentis abũdant, aut efficiũt febrem aliquam vehementem,aut non talem,ſed longam,& quæ ſæpe videatur minor eſſe,& dein de redire ad maiorem vehementiam:id verò fieri ſolet, quoniam nunquam ſatis purgantur eas febres patientes, cum non tolerent medicamenta pro ratione abundantiæ, vtroque modo fit vt valde extenuentur in acutis, & validis febribus,ob vehementiam, in aliis ob longitudinem, & perſeuerantiam. Idque euenit quandoque *Partus cũ periculo.*

ſine manifeſta cauſa, cum videlicet ſolam ſequitur morbi magnitudinem aut lõgitudinem extenuatio. Quando verò cauſam aliquam manifeſtam ſequitur, vt inediam, vigiliam, fluxum ventis, aut mœrorẽ, aut aliquid ſimile, non opus eſt ſequi quod in apho. dixit, nẽpe vt cum difficultate & periculo pariant, aut cũ periculo abortiant. Sed iam monſtremus quãtam habeat veritatem aph. vbi namque à febribus capiuntur vtero gerentes, ſi vehementes fuerint febres, & valde extenuentur vi febris, non alterius cauſæ, febris adeo vehemens eſt, vt ipſas abortire cogat, mortuo fœtu, à febris vehementia: ſi tamen febris nõ fuerit vehemens, extenuatio magna fiet temporis proceſſu, & fœtus ſeruabitur ad partum. Pariet autem cum difficultate, & periculo: cũ difficultate, quoniam fœtus & mater languent, vt docet matris extenuatio lõgo tempore facta: amborum autem vires exiguntur ad pariendum. Pariet autem cum periculo propter eandem rationem, & quia languida non feret vacuationes quæ partum ſequuntur ſine periculo. Quòd ſi ob manifeſtã aliquam cauſam de dictis, valde extenuaretur vtero gerens, poſſet breui reparari, & vt Hip. dixit in Prog per diẽ & noctẽ, & neque opus eſſet vehementi neque longa febre ad aborſum, neque inde aborſus aut partus cum periculo fieret, quoniam reſtitueretur facilè mulier. Quando tamen vtero gerẽs valde extenuatur ſine manifeſta cauſa de dictis, neceſſum eſt febrem eſſe vehementem, à qua talis procedit extenuatio, aut lõgam, quorum primum affert aborſum ſecũdum partum, & vtrunque

que cum periculo. Quòd si hæc integra sunt, & luce clariora, quid opus est figmenta quærere, vt fecit Fuchsius, dicens, sine manifesta causa significare id quod, plusquàm ratio postulat? exponit enim quod perspicuum est, nempe sine causa manifesta, per id quod difficile est, & minime verum. Nam quæ extenuantur valde in febre vehemēti, non extenuantur plus quàm ratio postulat, & hæc ita extenuata abortiet cum periculo: & quæ in febre longa extenuatur valde, non extenuatur plus quàm ratio postulat, & tamē ita extenuata & languens pariet difficile & cum periculo. Superuacaneū igitur foret dixisse plusquā ratio postulat. Vbi diximus extenuantur, Græce habetur, ἰσχναίνονται. legit autem Philotheus, θερμαίνονται, id est, calefiunt, legítque ita apho. Quæcūque vtero gerentes à febribus capiuntur & valde calefiunt, absque manifesta causa. Sed perperam legit, quoniam aph. ita scriptus, de solis febribus validis esset, & quæ valde calefacerent. Verùm, vt diximus, de omnibus nota est sententia explicata, & de magnis, & mediocribus ipsam explicat Gal. in Com. Perperā quoque quidam idem quod Philotheus probat legendum esse, valde calefiunt absq; manifesta causa, esseque periphrasim, qua Hip. significauit febrem putridam ardentem, quoniam ardor absque manifesta causa, nam & in febribus diariis ardor adest, sed à causa manifesta, in ardentibus autem parient cum periculo, aut abortient, non in diariis quæ à causa manifesta habent ardorem. An putat ille nullam ardentem febrem ortum habere à causa manifesta? Habent

Fuchsius taxatur.

Philotheus taxatur cū aliis.

E.

quidem diariæ omnes à causa manifesta ortū, sed non solæ, nā vbi in corpore fuerit morbosus apparatus, à causis prægressis ardētes cōcitātur febres. Quāuis igitur febris cum magno ardore à causa manifesta oriatur, dum tamen valeat mulierem grauidam extenuare, & languidam reddere. Verus erit aph. neque opus asset addere absque causa manifesta, febricitans enim mulier cum magno ardore, siue quæ valde calesit, & languet aut extenuatur valde, cum periculo abortiet, quamuis ad eum calorem vi causæ manifestæ fuerit perducta.

APHORIS. LVI.

In fluxu muliebri conuulsio, & animi deliquium superueniens, malum.

COMMENT.

Omnes immodicas vacuationes, præsertim sanguinis, sequitur animi deliquium, quin & ipsa mors. Sequitur etiam non raro easdem vacuationes conuulsio, quam ex inanitione factā dicimus, fluxus tamen muliebris, siue fluxus menstruorum siue albarū humiditatum sit, vbi immodicus fuerit, animi deliquia afferens, & conuulsiones, malum esse dicit, atque ita esse, est euidens.

APHORIS. LVII.

Mensibus immodice venientibus morbi accidunt, & nō venientibus, ab vtero fiūt morbi.

COMMENT.

De omnibus iis quæ à corpore vacuari secundū naturam debent aut retineri. li. 2. De arte medendi docuimus, quemadmodum & de omnibus causis

ſis quas naturales vocant, cum modum ſeruauerint naturales eſſe,& ſanitatis cõſeruatrices, cùm verò modum exceſſerint,cauſas eſſe præter naturam, atque morboſas. In quem modum dictum eſt ab Hipp.ſupra,ſectione ſecunda, Somnus, vigilia,vtraque ſupra modum facta,malum:& modo de menſium purgatione dicit: Menſibus immodicè venientibus morbi accidunt, & non venientibus ab vtero fiunt morbi. Innumeri ſanè morbi ſunt,qui fiunt ſi menſes immodicè fluant, nam ſanguine ſupra modum vacuato, calor natiuus languet, & partes nobiles calore priuatæ ſua munera non perficiunt. Vnde aqua inter cutem manat,ventriculi intemperies frigida,& talis capitis & neruorum. Quòd ſi menſes retineantur, morbi quoque innumeri fient. Nam ſanguis qui purgari deberet,ſi in toto corpore retineatur, ibi aquam inter cutem oppreſſo iecoris calore faciet, & in cute ſcabiem, lepram & inflammationum omnia genera,& febres putridas.Sed intereſt, quoniam ſi menſes fluant immodicè, id fieri poteſt aut ob vaſorum vteri immodicam apertionem,aut quoniam ſanguis acris eſt,aut tenuis, & ſeroſus, qui à toto corpore per vterum purgatur, in quibus morbi non habent ab vtero ortum, ita vt à morbo vteri malum corpori cõmunicetur,verum & morbi per conſenſum fiunt. Si menſes non eueniant, tunc enim ab vtero morbi fient. Quoniam menſibus retentis, vterus patietur, vt ſolet ſchirrum, aut inflammationem, aut eryſipelas,aut cancrum,à quibus morbi fient, totius corporis, per conſenſum ab vtero. Hac de

Menſium immodicæ vacuationes aut retentiones.

causa dixit: si mēses immodicè fluūt, morbi fiunt: sed si retinentur, ab vtero fiunt morbi.

APHORIS. LVIII.

Per recti intestini, aut vteri inflammationes, aut renum suppurationem, vrinæ stillicidium superuenit. Per iecoris autem inflammationes singultus superuenit.

COMMENT.

Vrinæ stillicidium ad quæ sequitur.

Ad plura morborum genera sequitur vrinæ stillicidium, per quod vrina guttatim descendit, aut volentibus nobis, sed nequeuntibus multam vrinam mingere, aut ipsa vrina descendente, vel nolētibus nobis pariter guttatim. Tres tamen horum affectuum scribit modo, recti intestini inflammationem, vteri inflammationem, & renum suppuratione: ad hæc enim mala sequitur vrinæ stillicidium. Nam vrina strangulatur, ac guttatim descendit, quoniam non continetur, aut quoniam facultas expultrix irritatur intempestiue, aut compresso meatu vrinario, ac reddito angustiori. Inflammationem recti intestini dixit, quod ipse appellat ἀρχὸν, teste Gal. li. de vuluæ dissectione, vbi referens quandam Hipp. sententiam addit, ἀρχὸν μὲν οὖν λέγων, τὸ ὅλον ἀπευθυσμένον, id est ἀρχὸν, appellans totum ipsum rectum intestinum. Dicitur autem ἀρχὸς, id est, principium, quoniam ab imo numerantibus intestina, est primum, & dicitur ἀπευθυσμένον, id est, rectum à figura. Huius inflammatio comprimit sua vicinitate os vesicæ, ac perinde cum facultas tentauerit vrinam excernere, parum, ac sensim emittet. Intemperies vero quam inflammatio recti intestini inducet vesicę,

Ἀρχόν.

mani-

manifeſtum eſt imbecillitate poſſe retinẽtem facultatem mutato temperamento. Vteri tamen inflammatio ſimili modo valet immutare temperamentũ, loci propinquitate accedente, valet etiam meatum vrinarium anguſtiorem reddere. Quod tamen attinet ad renum ſuppurationem, conſtat renum ſuppuratione rupta, pus mingi. pus autem bifariã efficit vrinæ ſtillicidium: acrimonia ſiquidem mordet, ac irritat intempeſtiue ad excretionem, & craſſitudo facit obſtructionem, ita vt nobis volentibus vrinam excernere, aut quoniã grauat, aut quoniam mordet, id ſenſim, ac guttatim fiat. Quod vero in fine aphor. dixit, ad iecoris inflammationem ſequi ſingultum, verum eſt, vbi inflãmatio fuerit magna, tunc enim per conſenſum tracto ventriculo, aut compreſſo, concitatur ſingultus. Sed de hac re ſectione 7. Comm. apho. 17. nonnulla dicemus.

APHORIS. LIX.

Mulier ſi non concepit, velis autem noſſe an conceptura ſit, veſtibus inuolutam de ſubtus ſuffias. Quòd ſi tibi videatur odorem per corpus penetrare ad nares, & os, ſcias ipſam nõ ſui cauſa prole carere.

COMMENT.

Quando coniugati prole carent, & cauſa ipſis incognita eſt, ſæpe ad Medicum accedunt, examinare volentes in quem eorum ſit culpa reiicienda, vt ad Medicos remittatur curandus. Mulierem tamen ita in examen ducit, veſtibus obuolutã præcipiens, vt de ſubtus ſuffumigetur aliquo odorato *Mulierẽ an conceptura ſit examinare.*

igni inſperſo,quale thus eſt, aut myrrha, aut ſtyrax. Quòd ſi odor per corpus penetrans, ad os,& nares perueniat,quod ipſa referet.non ſui cauſa, ſed mariti,prole caret.Sumpta eſt ratio à communi omnium partium conſenſu, nam eſt vniuerſum corpus noſtrum autore Hippo.lib.6.De mor. pop.tranſfluxile, & tranſpirabile.fumus ergo,qui ab romatibus eleuatur, penetrans os vteri, (per infundibulum pudendo mulieris immiſſum, ampla parte carbones ignitos tegente,ne vapor extra permeet,& ad nares ducatur,)ad os & nares peruenier.Tunc enim ſi mulier vterum & corpus ſanum habet,ad nares aſcendet odor:ſi tamen vterus frigidus eſt,ſua frigiditate extinguet odorem: ſi ſiccus,aut humore plenus, non peruadet odor, ſi corpus prauis ſuccis plenum fuerit, pari modo non penetrabit,ſed corrumpetur. Quapropter ſi penetrat,non eſt ſua culpa priuata prole.Quãtum ego coniicio de huius aphor.veritate, bene colligitur quod Hipp.vult à negatione, non tamen ab affirmatione: ſi enim odor nõ penetrat ad nares, mulieris culpa priuantur prole.Non tamen colligitur,ſi veſtibus obuoluta muliere,ita vt non poſſit per ambientem aërem odor ad nares peruenire,perueniat corpus peruadens, non eſt ſua culpa priuata prole.Poſſet enim fumus ad nares per corpus penetrare: quia vterus nõ eſt frigidus,neque ſiccus,neque obſtructus:verùm quoniam ſanguis tenuis eſt, aut ſemen ob teſtium intemperiem frigidam,eſt frigidum, fieri poteſt vt inepta ſit mulier ad generationẽ. Præterea vbi vteri os laxum fuerit ob humorem tenuem ibidem infarctum, quamuis vterus nulla affectione interius affliga-

tur,non cõcipiet,quia ſemen nõ retinebit,quamuis odor penetret per corpus ad nares &os.Quod etiam eueniet eis quæ cũ labore magnos pueros pepererunt,quia vteri os non cõprimetur. Idem etiam euenit his quæ ob intemperiem calidam non concipiunt,quamuis fumus ad nares penetrare valeat.Verùm vt Gal.dicit inCom.totus ſermo dicetur poſt,nempe Comm.apho.62.

APHORIS. LX.

Si mulieri vtero gerenti purgationes eant, impoßibile eſt fœtum eſſe ſanum.

COMMENT.

Si purgationes eant,dixit, copiam ſignificare volens. ſi namque copioſe & repetito tempore, quod ſignificauit per purgationes plurali numero,ſanguis eat, nõ eſt poſſibile fœtum eſſe ſanum Quando enim abundè ſanguis ab vtero excernitur,neceſſe eſt fœtum alimento priuari, & ea ratione ſanus non erit. Quod tamen Gal. in fine Comm.addit videtur examine dignum.inquit enim: Verum excretio quæ grauidis fit videtur ex venis quæ in collo ſunt apparere. Nam ab interioribus quæ in cauitate vteri ſunt ſecundæ pendent, quare nihil per eas poteſt in muliebrem ſinum excerni.Idem libro ſexto, De loc.pat.cap.5. Verum ſane eſt aliquid ſanguinis per eas venas purgari, præſertim in virginibus, in quibus hymen obſtare poſſet ſanguinis euacuationi. At vero conceptiones fiunt vbi ſemen affigatur acetabulis,quæ ſunt ora venarum interiora vteri penetrantium,illa quidem continent fœtum, & poteſt grauida,ſuperfœtare, vt diximus Comm. 51.

Purgationibus eũtibus fœtus non eſt ſanus.

Sang.mẽſtruus per quas venas manat.

E.iiij.

aliquę igitur venæ manēt quę aperiri poſſunt,qui bus ſemē affigatur,per quas poterit quoq; ſanguis purgari,quãuis mulier grauida ſit.Quod vero per interiores venas vteri & cōceptus apprehēdatur, & ſanguinis purgationes fiant,docuit Gal. lib.De vuluæ diſſectione, dicens: Chorion vuluæ inhæreſcit hoc modo, vaſa vuluæ quæ interiorem partem penetrant, ex quibus etiã menſes expurgantur,cũ fœmina conceptura eſt,ora aperiunt.cōceptionis vero tēpus eſt vel incipientibus,vel ceſſantibus mēſtruis.Ex his manifeſte colligitur vaſa eo poſſe ſanguinem purgare, quãuis mulier grauida ſit, ea videlicet quæ fœtum non continent, nam non omnia per quæ menſes deſcēdebant ad intimis vteri partibus, ad fœtum alendum perducunt ſanguinem. per alias igitur deſcendere poterit, vel parum hiante vteri ore.

APHORIS. LXI.

Si mulieri purgationes non procedunt,neq; horrore,neque febre ſuperueniente,cibi vero faſtidia incidant, exiſtima hanc in vtero habere.

COMMENT.

Prægnantis ſignum

Menſes retinentur mulieribus vtero gerentibus, & iis quæ aliquo morbo laborant aut vteri aut corporis totius,ſi retinentur conceptionis ratione, nihil mali ſentiunt, aut paruas quaſdam mutationes, non morboſas,ſed neutras,quamuis quibuſdam ſoleat malum augeri, & nonnulla ſymptomata afferre,præſertim picam, ſiue malaciam.ciborum autem faſtidium omnibus ferre aduenit, & frequentia ſputi: quam diſpoſitionem Hiſpani appellant conchentos.Quãdo vero

reti

retinentur menses morbi causa, horrores accedere solent, & deinde quandoque febres. Quòd si retineantur sine horrore aut febre, superueniat autem cibi fastidium, signum est in vtero mulierem habere. Appellauit cibi fastidium ἀσην, qua voce in eadem significatione vsus est Gal. lib. 4. De sani.tuen.dicens, Sicut rursus omnino non nutrire, ἀσῶδές ἐστι, καὶ κακώτικὸν τοῦ στομάχου, quòd est, fastidium infert, atque stomachi prauitatem. Significat autem nõnumquam inquietationem, & anxietatem, vt lib.1. Prog. in annotationibus in Com.12.ostendimus. ἀσην.

APHORIS. LXII.

Quæcumque frigidos ac densos vteros habent, non concipiunt: & quæcumque perhumidos vteros habent, non concipiunt: extinguitur enim in eis genitura, & quæcumque aridos magis, & percalidos: inopia enim alimenti corrumpitur semen, quæcumque tamen ex vtrisque temperaturam habent medicrem, tales fœcunda sunt.

COMMENT.

Quamuis ob multas causas fiat vt mulieres nõ concipiant quę in omni genere morborum sunt, vt in compositione, vnitate, & temperatura. De solis intemperãtiis quæ steriles efficiunt, scripsit aphoris. Hipp. omnis enim intemperies impedit conceptionem, non tãtum in fœminis, sed etiam in maribus, vbi immodicæ fuerint. nam intemperantiæ quæ non longè à temperamento distant, Cõceptionem impedientia.

contrarietate emendātur. Frigidos itaque vteros ac densos dicit non concipere, frigidi autem vteri densi sunt, fiunt enim tales à frigore, non admodum paruo. Facit autē frigiditas, vt semen non coquatur, & hebetat vim eius qua alimentum trahere debet. Præter id quòd vterus frigidus densus quoque impediet alimenti tractionem. Humidus verò non concipiet, quoniam nimius humor extinguit semen, vti & terra palustris semina extinguit, & triticum in terram valde humidam sparsum, quamuis caulem & folia producat, semen non feret. Dixit autem per humidos vteros, quoniam pauca humiditas non efficit mulierem sterilem, sicuti neque frigiditas omnis, sed quæ durum efficit vterum. Frigiditas enim seminis fœminæ si pauca fuerit, coniuncta semini viri, paulo calidiori, emendabitur, sic & humiditas non valde excedens seminis fœminæ, aut vteri ipsius, siccitate seminis viri emendari valet. Eodem modo in sicca & calida temperatura ea ratione dixit. Quæcumque aridos magis, & percalidos, vtrumque excessum significans, eum videlicet qui seminis contrarietate emendari non possit. Valde namque labentes temperaturas seminis, contrarietas non emendat: tum quòd seminis viri vis non valet vterum in eo extremo emendare, tum quòd calidus vterus vrit semen vtrumque, & siccus alimento priuat semen, sicuti & frigidus. Humidus tamen vtrumque semen tam fœminæ quod continet, quàm maris quod recipit extinguit, & minime ipsum retinet. Sunt hæ sterilitatis

cau-

causæ quas Hipp. tradit, non additis signis ad earum cognitionem, quæ ex totius temperatura cognoscuntur, & ab excrementis quæ ab vtero manant, aut non. Vnum autem signum scripserat aphoris. 59. quem Gal. dicit post hunc fore ordine scribendum, in quo ex suffitu aromatum docuit cognoscere, an mulier sua culpa prole priuetur. Si enim odor suffumigiorum ab imo vtero ad nares penetrat, sterilis non est. Quòd si obiicias humidam intemperiem, quæ laxat os vteri, ita vt semen non contineat: dicemus eam humiditatem extinguere odorem. Si calidam intemperiem obiicias, quæ vbi valde talis fuerit, conceptionem impediet, sed non transitum odoris, ac poterit odor ad nares peruenire ex aromatum suffumigio, & ipsa erit sua culpa sterilis. Dicemus calorem validum dissipare odorem, aut in calida intemperie magna ex parte ita fieri, quod ad veritatem apho. est satis. Cæterum quod diximus Com. 59. de vteri laxitate, ob partum magnum qui præcessit, ita vt semen continere non valeat, neque se ipsum colligere, dubium videtur: aut dices Hippoc. loqui de his quæ nondum pepererunt, quas an steriles sint, examinare docet.

APHORIS. LXIII.

Simili modo & in maribus, vel enim ob corporis raritatem spiritus extra fertur, ita vt semen transmitti non possit: vel ob densitatem humor non procedit extra, vel ob frigiditatem non accenditur, ita vt aceruetur in hoc loco, vel ob calorem hoc idem fit.

COMMENT.

Galeno non placet hic aph.neque putat ipſum eſſe Hippoc. ob multas rationes quas in Comm. ſcribit. cum enim dixiſſet ſimili modo & in maribus, teneretur ſimiles cauſas ſterilitatis ſcribere in maribus eis, qua in fœminis ſcriptæ ſunt in præcedenti apho.quod non fecit.ſiquidem illæ ad temperaturas attinent, vt diximus, quæ ſunt quatuor, hic autem non: præter id quod rara corpora ſunt,calida & humida,& inde multo ſemine abundantia,& fœcundiſſima.Deinde cum dicit ob denſitatẽ non procedere humorem extra, cum loquutus eſſet de corporis raritate: videbitur accuſare quoque corporis denſitatem, cum autem raritas ad poros referatur, ſicuti & denſitas, dixiſſet rectius anguſtiam vaſorum eum tranſitum impedire.Quòd deinde dixit ob frigiditatem non accendi ſemen, recte dicitur, ſed non aceruari in eo loco,ſuperuacaneum videtur, ac teneretur locum in quo non aceruatur explicare.Vltimo loco videtur error magnus:cũ enim dixiſſet ſemen non accendi ob frigiditatem, addidit,vel ob calorem hoc idem fit, id vero ſignificat pari modo non accendi propter calorem, quod eſt apertè falſum. Quidam apho.Hipp.eſſe affirmauit,& Gal.obiectiones ſolui poſſe.At verò quantum attinet ad rationes omnes præter vnam vltimam, Gal. dixit, Et hæc quidem parua ſunt. Ac perinde non erunt magnæ ſolutiones, neque quas inuenire putauerit,Gal.difficile eſſe. Sed interim conſideremus quàm bene reſpõdeat ad rationes Gal. confutat quod dixit de corporis den-

densitate, respondet ille, ipsum loqui de densitate viarum, ac si densitas dicatur de via. Cum tamen apud eos qui habent vocũ peritiam ἀραιότης & πυκνότης, id est raritas, & densitas, ad poros referantur: vti angustia & latitudo ad meatus. Aliàs diceres fistulam æneam ampli canalis raram, & eam, quæ angustum canalem haberet, densam, cum tamen nulla facta mutatione raritatis, aut dẽsitatis aëris, fistula ipsa amplior, aut angustior reddi possit. Ampla præterea est vena caua, & nihilo magis rara quàm vena quæuis manus. Cum igitur densitas pororũ sit, & angustia meatuum, si de meatibus per quos semen immittitur loquebatur, angustiam dicere deberet. Præterea cum dixit ob frigiditatem non aceruari semen in hoc loco, errauit non explicans locum. Nam si dicas per locum intelligi facile, vasa seminaria, bene quidem, si dixisset, in loco: verum tamen cum dixit hoc, tenetur aliquod dictum referre, quod non fecit. Præterea cum dixit vel ob calorem hoc idem fit, cum dixisset ob frigiditatem non accendi semen, dicet modo ob calorem non accendi, quod est falsum. Dixit autem ille intelligendum ob calorem fieri mares infœcũdos, sed prius scrutari teneretur, & aduertere, quid est in aphoris. dictum ad quod referri possit quod dixit, hoc idem, non enim meminit infœcunditatis, meminerat autem frigiditatis, cuius causa semen non accendi dixerat. Quapropter mihi videtur aph. partim falsus, partim ænigmaticus, & obscurus. Alius nõ omnino cõtemnendam viam sequutus est, qua contendit quatuor partibus

Raritas & densitas.

aphoriſ. oſtendiſſe autorem quatuor intemperies, ob quas mares ſimili modo vt fœminæ fiunt infœcundi: Corporis raritatem, ob quam ſeminis ſubſtantia diſſoluitur in ſpiritum, aut flatum, hæc eſt ſicca intemperies: Denſitatem ſeminis ob viſcidam & craſſam ſubſtantiam, ob quam non emittitur foras, hæc vero eſt humida intemperies: Frigiditatem vero impedire ſeminis aceruationem in loco, (id eſt in vaſis ſeminaris) dixit. Calorém quoque idem facere diſſolutione, & vſtione ſeminis ne aceruetur in loco, id eſt in vaſis ſeminariis, in quibus ſecundum naturam aceruari ſolet. Eſt veriſimilis, ſed non omnino vera expoſitio.

APHORIS. LXIIII.

Lac dare caput dolentibus, malum: malum verò & febricitantibus, & quibus hypochondria ſublata murmurant, & ſitientibus. Malum autem & quibus in acutis febribus ſunt deiectiones bilioſæ, & quibus plurimi ſanguinis deiectiones factæ ſunt. Commodum autem eſt tabidis, non valde multum febricitantibus, & in febribus longis & paruis, nullo de prædictis ſignis præſente, præter rationem tamen extenuatis.

COMMENT.

Si quis prius probe perſpectas habuerit lactis vires, tàm alimentitias quàm medicamentoſas, eiúſque ad patiendum facilitatem: quæ omnia à nobis

à nobis abunde tradita sunt lib. 2. De arte medendi: facile intelliget quàm vera sint, quæ ab Hipp. scribuntur in præsenti apho. quo docet, affectus quosdam quibus lac nocet, & alios quibus conducit: initium à capitis dolore faciens, cum dicit: Lac malum esse eis quibus caput dolet. *Lac cap. doloribus malum.* Quamuis enim facillime in ventriculo coquatur, ita vt ob eam quam habet cum chylo similitudinem ante coctionem à iecore trahatur, & infantes nuper nati, qui nullum alimentum superare valent, lac probe superent: tamen inter coquendum vaporem multum à se mittit, cuius pars in caput ascendens, caput grauat, & sanis ipsis qui non admodum robustum caput habent, capitis dolorem infert. Malum etiam est lac febricitantibus exhibitum, intellige per magnas ac validas febres, nam in leuibus ipsum statim concedet. *Lac febricitantibus malum.* Natura autem lactis & partium diuersitatis (constitutum enim est ex sero, butyro, & caseo) palam ostendit per omnem validam mutationem à causa non natiua, non coquente, sed potius alterante, & validius mutante, corrumpi, vt ab igne in fumum mutari, & ab aëre ambiente frigido acescere sit necessarium. Quod facit in ventre, calido quidem, quoniam amarescit: frigido verò, quoniam acesit. Per magnas ideo febres amarescet, & in nidorosum saporem transibit. Nocent item hypochondria sublata, id est tumida, habentibus, veluti cum inflammata sunt, aut erysipelas, aut scirrhum patiuntur, quoniam per eas partes non penetrat, sed breuissimo spacio retentum corrumpitur, *Lac hypochondriis tumidus malum.*

accedente mala partis affectæ temperatura. Murmurantia quoque hypocondria palàm lædit, quoniam vt diximus copiosus admodum flatus, ab ipso leuatur, qui hypochondria distendit. Sublata quoque hypochondria frigidam significant intemperiem, quæ in acorem lac mutabit. Quæ autem dicantur hypochondria murmurãtia, Gal. 4. sect. Com. 73. explicuit, sitientibus quoque nocet, si magna sitis sit. nam naturalem, aut paulo maiorem miro modo sedat, magnam autem non sedát, quoniam à valido calore magnam sitim faciẽte corrumpitur, maxime verò si bilis in stomacho contineatur, sitim efficiens. Malum præterea esse dicit iis qui biliosa deiiciunt per acutas febres, siquidem tum ob immodicum calorem, tum ob bilis abundantiam, facile & corrumpetur lac, & in bilem transibit, & nidorem atque amarorem: vtrisque autem nocere notum est, acutis febribus, & iis qui biliosa deiiciũt. quibus etiam plurimi sanguinis deiectiones factæ sunt. Huius loci non meminit Gal. in Com. Fuchsius verò conatur probare falsam esse sententiam, siquidem lac deiectionibus cruentis est accommodatum, præsertim aut elixum, aut cum lapillis paratum, quod docet Gal. lib. 3. de alimentorum facultatibus. Verùm frustra laborat, sicuti & Philotheus, qui per διαχώρησιν, intelligit omnẽ vacuationem, quoniam Hipp. non negat lac cõuenire deiectionibus sanguinis, quæ fiunt, sed iis quæ factæ sunt: γέγονεν, etenim dixit. Illi autem qui plurimi sanguinis deiectiones sunt passi, languidum habent natiuum calorem, & propterea in eis lac corrumpetur

Lac sitientibus malum.

Fuchsius notatur.

Philotheus notatur.

petur in acorem. Deinde quibus affectibus lac accomodetur scribit. Tabidis etenim conuenire dicit, qui videlicet pulmonis vlcus patiūtur. Miro etenim modo eos iuuat detersione puris, & vlceris assolidatione. Addit tamē si nō valde multum febricitent, nam tales iam videntur febrem putridam habere adiunctam, ob quam non conueniet lac. Conuenit etiam (inquit) febribus longis & paruis, præter rationem tamen extenuatis tales sunt hecticæ febres. Nam sunt paruæ & longæ, & corpora per eas extenuantur, & cum febres paruæ sint & extenuatio magna, erit id præter rationem. His itaque lac conuenire dicit, nullo de prædictis signis præsente, id est vbi non adsit febris vehemens, neque talis sitis, neque hypochondria sublata, neque biliosæ deiectiones, neque acutæ febres, neque plurimi sanguinis deiectiones præfuerint. Gal. dicit hanc sententiam videri alienam ab aphoristica breuitate, quoniā iam dixerat capite dolentibus, & sitientibus, & quibus hypochōdria sublata sunt, & aliis, non conuenire lac. inutiliter igitur additum videtur, cum dixit, Tabidis conuenire & præter rationem extenuatis, nullo ex prædictis signis præsente: saluátque id Gal. quoniam cum ab aliquo magnum imminet periculum, si negligentius audiatur, videtur bis ac ter repetēdum. Sed quidam dicit illam partē esse necessariam, quoniā quamuis dixit, prioribus in aph. scriptis, lac nō conuenire, posterioribus conuenire, non tamē dixerat, vbi ambo iungantur, vt hectica febris, & febris alia, aut deiectiones biliosæ, an conueniat, vel

Lac quibus conueniat.

non : vt igitur id explicaret dicit, hecticis febribus & consumptis valde præter rationem conuenire lac, non tamen si eis accedant quæ dicta sunt, de quibus fuerat explicitum, illis non conuenire. Cæterum Gal. recte admodum censet bis repetitam esse sententiam, cum dixit, nullo de prædictis signis præsente: nam cum explicuit affectus priores in quibus non conuenit lac, id citra distinctionem dixit, & vt perpetuum affirmauit, illis nempe non conuenire, neque eis dandum esse. Quòd tamen illis coniungatur alter affectus cui lac conueniat, nihil mutat, quod vere dictum est: non enim illis conueniet.

APHORIS. LXV.

Quibuscumque tumores in vlceribus apparent, ij non valde conuelluntur, neque insaniunt: iis vero euanescentibus repente, quibus quidem retro, conuulsiones, & distensiones: quibus vero ante, furor, vel costarum dolores acuti, vel empyema, vel dysenteria, si tumores rubri fuerint.

COMMENT.

Ad partem artis quæ futura prædicere docet pertinet præsens sententia. Vlcera si quidē solent sæpe cōiunctas habere fluxiones, ad eas vero sequitur vt pars vlcerata inflammetur, & tumorem præter naturā patiatur, id enim significat, οἴδημα, hoc loco, quod tumor præter naturam. Cum verò pars intumescit & humorē fluētem colligit, æger neque conuellitur, quoniā non influit ad neruos, neque

Tumores in vlceribus.

neque inſanit, quoniam nõ defluit ad cerebrum: Verum cũ fieri poſſit vt humor adeo copioſe influat,&vt partẽ in tumorẽ eleuet,&neruos,aut cerebrũ occupet, aut vtrũque,recte addidit ἢ μάλα, hoc eſt,nõ frequẽter,aut magna ex parte,nõ conuellũtur,aut inſaniunt.Quòd ſi tumores prędicti repente euaneſcãt, mala fient,quæ dicẽtur. Dixit autẽ,ἀφανισθέντων ἐξαίφνης, Prog.tamen 67. li. 2. dixerat: Si vero abceſſus ἀφανίζωνται, & Gal. in Com.docet,vocẽ hãc ἀφανισθῆναι,differre à voce παύεσθαι, quoniã hæc ceſſare ſignificat, illa vero repente ceſſare, quod vnica voce Hiſpani,vti & Græci ſignificãt,deſaparecerſe,cum aliquid repẽte ab oculis euaneſcit,dicẽtes.Quapropter hoc loco pars ἐξαίφνης,videtur abũdare,niſi maioris claritatis gratia ſcripta ſit.In expoſitione illius prognoſtici multa diximus ad hunc locũ attinẽtia, atque oſtẽdimus,quàm mali ſint tumores,& phymata, &abſceſſus,&exanthemata repente euaneſcẽtia. Ante videlicet quàm coquãtur,&diſſoluãtur,aut à corpore vacuentur:ſolent enim talia principes partes infeſtare.De his autẽ modo dicit,ſi fuerint retro vlcera cũ tumoribus, & repente euaneſcãt, offendẽt ſpinalẽ medullam & neruos.inde vero conuulſiones naſcentur,& tetani. Si tamẽ vlcera anteriores partes corporis occupabãt,euaneſcẽtibus ipſis tumorib⁹,offendetur cerebrũ,&fiet inſania,ſiue alia quæuis delirij ſpecies. Aut lædetur thorax,&ab initio fiet dolor acutus coſtarũ, hoc eſt pleuritis,&deinde ad ſuppurationẽ verſa empyema,aut læſio pueniet ad inteſtina humore ad ipſa decurrẽte,&fiet dyſẽteria cruẽta ſine vlcere

ἀφανισθῆναι.

intestinorum, atque ea de causa dixit si tumores fuerint rubri, & à sanguine miti. fit enim vt sanguis à tumoribus ad intestina conuersus, & per ipsa excretus, eam difficultatem intestinorum generet, quam videmus sine vlcere fieri, solo sanguine deiecto.

APHORIS. LXVI.

Si in vulneribus prauis & validis tumor non appareat, ingens malum.

COMMENT.

Vlcera magna & maligna quæ.

Vulnera valida dicuntur, à prauis distincta, illa quæ magna sunt ex propria substantia, longitudine videlicet, latitudine, & profunditate. praua autem sunt ob malitiam, vt quæ in parte consistunt præcipua aut prope articulos. Magna igitur si fuerint, atque etiam praua, dolorem habebunt coniunctum, & deinde fluxionem, & ob ipsam tumorem. Quòd si tumor non appareat, signum est tumorem in partē aliquam nobilem decumbere, ac perinde ingens malum erit, quemadmodum vbi apparuerint, sed repēte euanescat, quod dixit apho. præcedēti. Et quamuis legi posset, vt inquit Gal. in Com. Si in vulneribus prauis, & validis tumor ingens non appareat, malum: alteram eligit lectionem, nempe, Si in vulneribus prauis, & validis, tumor non appareat, ingens est malum.

Apho. lectio.

Propterea à quibusdam legitur οἰδήματα, numero plurali, id est tumores. legi enim debet οἴδημα, idest tumor, vti legitur in Aldinis Hip. codicibus, & in Basiliensibus Galenianis. Si enim numero plurali tumores legatur, nō patietur littera priorem

rem constructioné, qua cũ voce tumores cõiungeretur vox $\mu\acute{\varepsilon}\gamma\alpha$, id est ingens singularis.

APHORIS. LXVII.

Tumores molles boni, crudi vero mali.

COMMENT.

De tumoribus de quibus in præcedenti apho. dixit malum esse, si non appareant in vulneribus, modo quam naturam habere debeant docet dicens: Tumores molles bonos esse, quoniam hi cocti sunt, & non admodum renitentes: crudi verò mali sunt, renitentes & contrarij mollibus. Crudi quidem mali sunt, si quidem coctione perficiuntur: molles verò quoniam cocti, boni.

APHORIS. LXVIII.

Dolenti partem capitis posteriorem, vena in fronte recta scissa iuuat.

COMMENT.

Reuulsionis ratione docet mederi doloribus capitis, qui sunt in parte posteriori, secta vena frõtis recta. Sunt etenim tres quas in pluribus, vel leuiter compresso collo videmus, duę obliquæ ad nasum per frontem ducuntur, tertia recta procedit à radice pilorũ in nasum: in quibus tamen duę tantũ apparẽt, quęuis recta dicetur. Sic enim Gal. li. 6. De mor. pop. par. 2. Com. 30. exponés hãc sententiã dixit, vtrinque rectã confluere. Intellecta tamen cõtrarietate locorũ, quæ est ante & retro, eam secare præcipit, quoniam iuuat in capitis doloribus posteriora eius molestãtibus. Sunt autẽ in *Dolorum in posteriori capite curatio.*

Locorum contrarietas. nostro corpore quatuor locorum contrarietates, ante & retro, dextrũ ſiniſtrum, ſurſum deorſum, intra & extra. Atque cũ antiſpaſis, hoc eſt reuulſio, exerceatur per contraria, hanc præcepit quæ fit ad anteriora ducto humore, poſteriora capitis occupante. Non tamen id videtur conuenire dolente capite per conſenſum à toto corpore, ſiquidem ipſo pleno, aut redundante in eodem ſanguine, tutius eſt venam externam ſecare ab initio. Deinde eã quæ eſt in fronte, vbi dolor ab humore fiat ſanguinis miſſionem expoſcẽte. Verum illud *Dubium.* videtur dubium, quòd in pręſenti apho. reuulſionem conuenire velit humori qui iam obſedit partem. Nam aut humor confluit à corpore in caput aſcendens, aut à iecore: neque enim aliunde venire ſolet, aut continetur iam in capite. Si fluit à dictis partibus in caput, non conuenit venam frontis ſecare, ſed eam quæ totum corpus euacuet: ſi continetur iam in capite, non etiam conueniet reuellere, dicente Galeno lib. 4. De metho. med. Ac ſi perpetuum eſt, quod ab eo didicimus, incipientem fluxionem ad contraria trahendam eſſe, fixam verò iam in laborante particula, vacuandam, aut ab ipſa particula quæ affligitur, aut à maxime vicina. Docet ergo vacuationem deberi humori qui continetur in ipſa laborante particula, ac perinde cum humor in capite continetur, vacuandus erit, non autem reuellendus, cum iam nõ fluat in caput. quòd ſi fluat, alia vena erit ſecanda. Aut igitur vena frontis non eſt ſecanda, aut cum ſecatur nõ ſecabitur reuulſionis gratia, quoniam non ſecatur niſi cum humor

humor, iam in parte continetur.

APHORIS. LXIX.

Rigores incipiunt mulieribus quidem ex lumbis magis, & per dorsum ad caput, viris autem magis posteriori quàm anteriori corporis parte, veluti à cubitis & femoribus: verùm & cutis rara: ostendit autem hoc pilus.

COMMENT.

Ad huius apho. intelligentiam id non decet ignorare, fœminas maribus esse frigidiores, quod lib. I. De arte medendi, cap. de teperamentis probauimus. Decet etiã nosse partes posteriores esse frigidiores anterioribus, & extremas partes intimis. Hoc postremũ notum est: quoniam quò magis pars aliqua secedit ab origine & fonte caloris, eo est frigidior. Anteriores autẽ partes esse posterioribus calidiores constat: quoniã in ipsis sunt venæ, & arteriæ maiores, & plures. Præterea quoniam posteriores sunt ossuosæ, & neruosæ, & à partibus eis nerui originem trahũt. Accedit indicium ab Hipp. traditum cum dixit: Cutis rara, ostendit autem hoc pilus. Nam pilorum copia ostendit calorem, item & raritas, quemadmodum dẽsitas & glabrities frigiditatem. Ex his notus est apho. quo docet, mulieribus rigores euenire magis ex lumbis, quoniam ibi valde sentiunt frigiditatem ob neruorum copiam, & per dorsum ascendunt rigores, qui coniunctam habent refrigerationem in caput, vt membrum exangue, post mulieres quæ natura sunt frigidiores, de *Rigores à posterioribus magis.*

viris dixit, pari modo fieri, vt à posterioribus magis quàm ab anterioribus in ipsis incipiant rigores. Adposuit tamen exemplum quo probat à posterioribus tanquã à frigidioribus incipere debere rigores, quoniam extrema membra vt cubiti, & femora cum sint frigidiora, quia exteriora, ab eisdem quoque rigores incipiunt. De his tamen habuisse mẽtionẽ vt de externis membris, constat ex Hippocrat. lib. 6. De mor. pop. par. 3. vbi hanc eandem sententiam ita scripsit: Rigores incipiunt mulieribus quidem magis ex lumbis, & per dorsum, & tunc ad caput, sed & viris à tergo magis quàm ante. Horrentque corporis externa magis, quàm interna, vt cubiti, & femora. Annumerantur igitur cubiti, & femora, vt externa, non vt posteriora.

APHORIS. LXX.

A quartanis capti non valde à conuulsionibus capiuntur. Quòd si prius capiantur, quartana superueniente cessant.

COMMENT.

Conuulsiones quæ à siccitate fiunt, nõ curãtur superueniente quartana, aut quauis alia febre: sanãtur autem quæ fiunt ab humiditate, replentibus neruos crassis, lentis, ac frigidis humoribus. Quod dixit secunda sect. apho. 26. melius quidem esse, febrem superuenire conuulsioni, quàm conuulsionẽ febri: in eum omnino modũ dicit, A quartanis captos non valde, id est non frequenter capi à cõuulsionibus, quia cõtrarium aliquan-

aliquando fit. Quòd si à conuulsionibus capti fuerint, quartana superueniente liberari. Quam sententiam lib. 6. de mor. pop. par. 6. ita scribit, Qui à quartana capiuntur, à morbo magno non capiuntur: si vero prius capiãtur, & superueniat, liberantur. Habet autem hæc sententia firmissimum fundamentum. Siquidem calor, vt Gal. in Com. dicit, crassos humores coquit, & rigor qui quartanam comitatur, excretionem efficit. Nullo autem alio auxilio opus habet crassus, ac lentus, & pituitosus humor, qui conuulsionem efficit, præterquam excretione, & coctione, rigor excernit, calor tamen febrilis coquit. Quorum vtrumque quartana facit, & melius multo quàm febris alia (quamuis & aliæ idem facere valeant) quandoquidem quartana præter id quod rigorem habet adiunctum, calor est non admodum validus, sed diutinus & securus. Qua ratione Hippo. li. 1. De mor. pop. par. 3. dixit: Securissima autem omnino, & facillima, & longissima est quartana. Hæc siquidem nõ solum ipsa per se talis est, sed etiam ab aliis magnis morbis vindicat. Vocat autem Hippo. magnum morbum epilepsiam, quam appellant morbum puerorum, & morbum Herculeum, non quòd ipsum passus fuerit Hercules, (quamuis id Aristo. affirmet problemate. 1. sectionis 30. sed quoniam ita voluerunt eius magnitudinem significare. At vero quemadmodum epilepsia à crassis humoribus fit, ita & conuulsio de qua modo agimus; vtrumque tamen morbum prædictis rationibus sanat quartana, excretione quæ rigore fit, & coctione quæ fit calore febrili. Neque dubium videtur

Quartana à conuul. liberat.

Quartana diutina est nõ lethalis.

Calor febrilis coquit.

calorem febrilem coquere posse crassos ac lentos humores,quandoquidem calor natiuus coctiones perficit,& à similibus iuuatur.Cæterùm nihil tollit quominus etiam à dissimilibus iuuetur. Quod hinc constare poterit,nam calor non omnem humorem superare valet, neque enim superat nisi raro humorem qui continetur in scrofula,neque eum qui continetur in scirrho pituitoso, neque superabit ipsum adiutus à calore simili temperato, vt constat experimento. Si tamen admoueamus morbo piper, aut radicem piretri, videmus calefacta valde particula, humorem incalescere, & attenuari, & deinde vinci à calore natiuo, & suppurari.Iuuant igitur quæ dissimilia sunt. Neque vetat quidpiam quominus temperatum à distemperato iuuetur aduersus distemperatum, & valde obsistens.Talis est apho.ratio quoties crassus est ac lentus humor,qui conuulsionem,aut comitialem morbum efficit, & qui non suppuretur à calore natiuo,calor præter naturam & validior naturali iuuare valebit ipsum.Ille vero qui putauit falso,quartanam liberare ad epilepsia, quoniam epilepsia fit à melancholia, quandoque respiciens ad humorem quartanam efficientem, non ad calorem quem diximus coquere humorem, confusus sua imaginatione cogitur dubitare,ac non videre, quare quartana liberet ab epilepsia pituitosa, & parum modeste dicere Galenum tradidisse causam quandam frigidam, & obscuram. Cum tamen,Commen.Galeni tam huius aphor. quàm illius sententiæ quam adduximus ex lib. 6. De morb.popu. sit perspicuus, & euidens. Quod aperte

perte indicat eodem loco Gal.Comm.vltimo,vbi poſtquam Hippo.dixit: Pro quibuſdam, quinam morbi,inquit. Nempe vt quartana epilepſiam ſanat, & febris quæcumque conuulſionem, non equidem quoniam omnis febris fit ex humore faciente conuulſionem, ſed quoniam omnis febris eſt calor qui coquit,& diſcutit craſſos ac lẽtos humores. Atque ita quartana ſanat conuulſionem, non quoniam conuulſiọ & quartana ab vno humore fiũt,ſed quoniam quartana,febris eſt,& calor facilis & diuturnus,& qui coctionem ac diſcuſſionem iuuet.

APHORIS. LXXI.

Quibuſcumque circuntenditur cutis arida & dura,ij ſine ſudore moriuntur: Quibuſcumque vero laxa & rara,cum ſudore moriuntur.

COMMENT.

Quam plurimi ſunt qui iuxta mortem ſudant, languente retinente facultate & accedente raritate cutis:in his tamen cutis humeſcit, & laxa fit. Sunt autem alij,quorum cutis ob denſitatem non eſt peruia humori, neque humeſcit,ſed arida,dura & circumtenſa eſt. Cum tamen morbi ratione morituri ſunt,quibus cutis eſt circumtenſa, dura,& arida, ii ſine ſudore moriuntur. Quibus vero cutis eſt laxa & rara, ij moriũtur cũ ſudore. licebit autem ex hac ſentẽtia ſudorem prædicere in his qui morituri ſunt, vbi prius probe perſpectũ habuerit Medicus, an habeat æger cutis raritatem & laxitatem, aut denſitatem & duritiem.

Sudor iuxta mortem.

Habetur hæc sententia lib.6.de mor.pop.par.6.

APHORIS. LXXII.

Morbi regio laborantes, non valde fiunt flatuosi.

COMMENT.

Flatus generatio. Flatus à calore præter naturã fit, sed non multum intenso. Non tamen generatur ex omni materia, sed ex humida & lenta magis. Morbus tamẽ regius ab humore bilioso fit, qui in iecore aut vesica fellis adeo abundat, vt ad cutem cum sanguine delatus ipsam inficiat bilis colore, & auri colore. Quando tamen bilis adeo abundat, calor validus est, qui nõ generat flatum, & materia generationis deest, quæ solet in flatum transire, vti pituitæ. Atvero fit nonnunquã vt simul cum morbo regio adsit pituitæ abundantia, à quã calor valebit flatum leuare, ac propterea non protulit absolute sententiam, sed cum additione dicens, non valde: siquidem raro habent abundantiam pituitæ, qui morbo regio laborant.

HIPPO.

HIPPO. APHORISMORVM ſectio ſexta, Chriſtophoro à Vega interprete & expoſitore.

APHORIS. I.

IN diuturnis leuitatibus inteſtinorum, ructus acidus ſuperueniens, qui prius non erat, ſignum bonum.

COMMENT.

CAuſas leuitatis inteſtinorum eiúſque naturam late explanauimus lib. 3. De arte medendi. Deſcendunt ſane alimenta per ventrem aut omnino immutata, aut parum, ſed ſuam ſpeciem referentia. Aut quoniam inteſtina irritantur ad celerem excretionem, aut quoniam languidam habent retinentem facultatẽ. Præterea acidus ructus vbi non ſequatur acidam pituitam in ventriculo cõtentam, ſequetur coctionem imperfectam, ſed non omnino ablatam. quod in ſanis quotidie experimur. eſtque par modus generationis ructus acidi in ægris. In leuitatibus vero inteſtinorum quæ ab acida pituita fiunt, ab initio ructant acidum ægri. In quibus nihil boni aut mali indicat, quoniam eſt de aſſidẽtibus, non de mox *Lyēteriæ cauſæ.*

apparentibus, aut ſuperuenientibus. Ac perinde Hippoc.dixit: In longis leuitatibus inteſtinorum ructus acidus ſuperueniens, qui prius non erat, ſignum bonum. Indicat etenim coquentem facultatem nonnihil agere, & ex parte coquere ac mutare cibos, neq; omnino otioſam eſſe, & retinentẽ aliquandiu retinere cibos, nec ſui muneris omnino oblitã. Quandoquidẽ ructus acidus qui ante non erat, ob extremã cruditatem iam ſuperuenit. Non adeſſet tamen, niſi coctio aliqua ex parte fieret, quæ ante nulla ex parte fiebat. Quod bonum eſt, & ab acido ructu ſignificatum.

APHORIS. II.

Quibus nares natura ſunt humidiores & genitura humidior, inſalubriores degunt: quibus vero contraria, ſaniores.

COMMENT.

Ab excrementorum abũdantia ad ſecuriorem ſanitatem & magis firmam probãdam, recte admodum Hipp. procedit, humiditatũ & excrementorum abundantiam agnoſcere docẽs, ex narium & ſeminis humiditate. Quibus enim nares ſunt humidiores, cerebrũ humiditate abundat excremẽtoſa. Quib⁹ vero genitura humidior iuſto eſt, totum corpus abundat excrementis, & humores non ſunt probe cocti, neque tenue inſenſili vaporatione diſſoluitur. qui vero tales ſunt nõ adeo integra valetudine fruũtur, ſed degũt inſalubrius. Quibus tamen cõtra fit, ita vt nares ſiccæ ſint, & genitura ſiccior, caput & vniuerſum corpus min⁹ abundant excrementis, & ſanguinis atq; omnium

Humidiores inſalubriores.

humo

humorũ meliores fiunt coctiones. Nã per coctiones tenue dissoluitur, & reliquum crassius manet & minus humidum. Hi vero magis tuta sanitate fruuntur. Licet enim morbi nonnulli fiãt ex sicca intẽperie, innumeri sunt qui fiunt ex humorũ abundãtia,& putredine, ad quos natura humidior est quoque paratior.Natura tamẽ,dixit,humidiores,quoniã qui aliquaoccasione tales sunt,nõ per inde insalubres degunt. Similem huic sentẽtiam scripsit li 6.De morb.pop.sect.6.apho.19.verùm est deprauata in Græc is codicibus,sed est ad hanc normam restituenda, ὅισι ῥίνες ὑγρόταται φύσει, καὶ ἡ γονὴ ὑγροτέρη, καὶ πλέιω, ὑγιαίνουσι ἧτοι νοσηρότερον· ὅισι δὲ τὀυαντία,ὑγιεινότερον.quod est,quibus nares humidissimæ natura,& genitura humidior,& copiosior,ij degunt insalubriores: quibus vero contraria,saniores.

APHORIS. III.

In longis difficultatibus intestinorum ciborum inappetentiæ,malum, & cum febre peius.

COMMENT.

Difficultatibus intestinorũ superuenit quãdoq; ciborum inappetẽtia, aut ab initio, aut postquam morbus factus est diutinus. Ab initio quidem,vt Gal.in suis Commen.testatur, quoniam bilis quæ morbum efficit detersione intestinorum,abrasione & vlceratione aliqua ex parte ad ventriculum defluit, bilis autem appetitum ciborum deiicit. Contingit tamen vt morbo diutino facto cibos auersentur: quoniam demoritur animalis facultas quæ cibos appetit, ore videlicet ventriculi

Diffi.intesti. cum inappetentia.

consentiente malo reliquorum intestinorum, aut quoniam vlcera intestinorum diutina sordibus implent ora venarũ, per quæ alimẽtum in corpus diducitur, impleta autem non tantum nõ trahunt à ventre & intestinis alimentum, verùm cupiunt quod in ipsis continetur reiicere in ventrẽ. Quod cum ita sit, fieri nequit vt naturalis ciborum appetentia excitetur, quæ suctione eget, vt nos lib. De arte medendi docuimus, & Gal. lib. De causis symptomatum primo. Cum febre vero ea ratione deterius est, quòd febris inflammationẽ & putredinem intestinorum significat. Lib. 6. De mor. pop. par. 6. habetur hic apho.

APHORIS. IIII.

Vlcera circumglabra male morata sunt.

COMMENT.

Vlcera mali morisqua. Maligna siue mali moris vlcera sunt quæ difficile ad cicatricem perducuntur, quod multis de causis euenit, aut quoniam habent intemperiem coniunctam, aut fluxionem. Quamuis vlcera maligna siue male morata cũ magnis confundat Gal. lib. 4. De metho. meden. Quãdo igitur vlcera circumglabra fiunt, & pili qui in ea parte nasci solebant corrumpuntur, maligna vlcera sunt, & quæ fluxionem habeant adiunctam succorum prauorum, aut intemperiem quæ succos ipsos corrumpat, ita vt deinde pilos destruant eo modo quo in alopecia fit, sic enim & plantæ lixiuio, vrina aut aqua salita irrigatæ pereunt.

APHO.

APHORIS. V.

Dolores in lateribus, & pectoribus, & alijs membris si valde differant, considerandum.

COMMENT.

Dolorum differentias considerare admonet Hippoc. rem sane vtilissimam ad dignotionem, præsagium, & curationem. Agnoscimus in doloribus speciem & magnitudinem, in specie vero an sit punctorius dolor an grauans, an distẽdens, aut pulsans, an percutienti, an stimulanti similis, & præterea an continuus, an intermittens, ita vt remittat, aut omnino desinat, & iterum redeat. Magnitudo vero intensionem maiorem & minorem dicit. Ex doloribus tamen quemadmodum ex actionibus, excrementis, & corporis affectibus, & tumoribus cognoscimus passionem, & partem patientem, atque causam passionis, veluti cum dolor pũgit in partibus capitis, agnoscimus membranas infestari, atque causam esse calidũ humorem, frigidus enim membranarum sensum obtundit. Cognita quoq; doloris specie, agnoscim⁹ quòd morbus vigilias & phrenitidem minatur aut præsentem ostendit. Notum autem est hinc totam curationis rationem pendere. Præterea dolor grauans carnem & musculos laborare ostendit, & causam esse multitudinem, crassitudinem, lentorem, & frigiditatem humorum. Dolor distendens nõ grauans ostendit flatum. Pulsans obstructionem, aut compressionem arteriarum indicat. Magnitudo ostendit magnitudinem causæ, acrimoniam, & acrem sensum: paruitas contraria. Repetentia

Doloris species & mag.

G.

per interualla causam mittentem, aut generãtem esse, quæ generat, aut transmittit. Magna igitur interest nosse quãtum differant dolores laterum, pectorum, aut aliorum membrorum. Hippo. lib. 6. De mor. pop. par. 7. similem huic sententiam scripsit, quæ sic habet: Dolorũ in lateribus, & pectore, & aliis, tempora an multum differant considerandum. Nam cum melius habuerint, rursus deterius habebunt, non delinquentes. Non est tamen eadem hæc cum aphoristica sententia, vt quidam putauit. Nam hæc est particularis, qua admonet Hippo. considerare differentias dolorum per tempora. Sunt enim quidam dolores qui certis quibusdam tẽporibus augentur, & aliis minores fiunt. At vero in apho. præsenti non tantum has temporum differentias, sed omnes in vniuersum cõprehendit, quas diximus, quas etiam Gal. in Comm. commemorauit.

APHORIS. VI.

Renum paßiones, & quicumque circa vesicam fiunt dolores, in senioribus difficile sanantur.

COMMENT.

Renum paßiones. Renum passiones sunt lapis, obstructio, abscessus, vlcus, & inflammatio. dolores in vesica fiunt ob vlcera, lapides, & vrinæ ardores, ac retentiones & inflammationes. Hi omnes morbi difficile sanantur, præsertim qui ex ipsis fiunt diuturniores. In senioribus autem, id est in senibus, nihil enim refert dicere iuuenes, aut iuniores, senes & seniores: sunt autem qui quinquagesimum annum

num attingunt. Sanantur quidem difficile morbi renum & vesicæ, quoniam per has partes perpetuo deferuntur excrementa, quæ easdem irritant & laborare cogunt, sic etiam & imbecillitas earundem idem facit, in senibus præsertim, li.6.De mor.pop.par.7.dicit se non vidisse renum passiones curatas post quinquagesimum annum.

APHORIS. VII.

Dolores atque tumores qui circa ventrem fiunt, qui quidem sublimes sunt, leuiores: non sublimes vero, vehementiores.

COMMENT.

Galenus apertam & firmam effecit Hippoc. sententiam, dicens. per sublimes tumores non significari eos qui sunt in partibus ventris supra vmbilicum, sed eos qui sunt externi. Appellamus autem externos qui ad externam vergunt superficiem, qui etiam extra peritonæum sunt. Non sublimes vero erunt, qui intra peritonæum continentur. Constat autem hos infestare ventriculum aut iecur, aut lienem, aut intestina, aut vesicam, aut renes, aut vterum, aut etiam eisdem annumerabis peritonæum ipsum. Nullus autem tumor in his locis vacat periculo, quantum qui extra peritoneum consistunt.

APHORIS. VIII.

Aquam intercutem patientibus, vlcera in corpore facta, non facile sanantur.

COMMENT.

Vlcera fiunt in ascite, contra Fuchsium, & difficile sanantur.

Vlcera facta videmus in toto corpore, maxime in cruribus eorum qui aquam inter cutē patiuntur, non in anasarca tantum, de qua sola aph. esse intelligendum putat Fuchsius. In ascite namque quotidie conspicies in cruribus cutē quasdā bullas pati, quæ dirruptæ in vlcera transeunt, fere immedicabilia. Quoniam tamen in anasarca tota caro humida est & in ascite aqua ex vētre in crura delabitur, vlcera fiunt, quæ deinde tum ob partium intemperiem, tum ob fluxionem acrem difficile sanationem admittunt, quæ exsiccatione perficitur.

APHORIS. IX.

Latæ pustulæ non valde pruriunt.

COMMENT.

Hanc sententiam scripsit lib. 6. De mor. popu. par. 2. quam Simonis exemplo probauit. causam non est difficile inuenire, quare lati tumores minus pruriant, siquidem calidi humores efficiunt tumores magis in acutum fastigiatos, & frigidi magis latos, & humiliores. Quapropter cum pruritus excitetur ab humoribus intra cutem detentis, qui exitū petunt, & calidi ad id magis vrgeant, calidi quoque maiorem concitabunt pruritum, & frigidi minorem. Tum etiam quoniam lati tumores maiorē habent transpirationis locū. Docent id variolæ & morbilli, qui morbi in genere sunt exanthematum. de quibus supra tertia sectio. Com. 20. diximus.

APHORIS. X.

Laborante capite & circumdolente pus, vel aqua, vel sanguis defluens per nares, vel os, vel aures, soluit morbum.

COMMENT.

Labores capitis qui intra caluariam sunt significauit cum dixit, πονέοντι, id est laborante. Eos autem dolores qui sunt extra significauit cum dixit, καὶ περιοδυνέοντι, hoc est, & in circuitu dolēti. Constat autem hos labores, aut læsiones, atq; dolores, fieri cum humore, aut aquá, aut cū flatu, aut à sola intemperie. Intemperies non curatur vacuatione, sed alteratione, flatus discussione. Humores tamē & aquam eorum vacuatione curamus. Bilem sane purgatione, sanguinem, pituitam, & aquam curat sæpe natura vacuatione, quæ fit per eas vias per quas solet natura succos caput infestantes vacuare: viæ sunt nares, aures, palatum, & os. Aqua & pituita curantur aquæ euacuatione per dictas vias. Sanguis tamen quādoque manet intra vasa, quandoque efficit inflammationem. Si intra vasa continetur curatur sanguinis vacuatione per nares. Si extra vasa fecerit inflammationem, ea suppurata, atque euacuato pure per loca dicta soluetur morbus. Gal. partem eam, vel sanguis, & illam, & os, non legit, quoniam in Commenta. referens quod Hippoc. dixerat inquit: Verùm ipse non hoc tantum dicit, sed simpliciter quòd pus, aut aqua fluens per nares, vel aures, morbum soluit. Non meminit autem vacuationis sanguinis, neque eius quæ per os fit. Præterea infra cum dixisset,

ſuppurata inflãmatione, & humore excreto ſolui dolores, qui fiunt ab inflammatione, aut eos qui fiunt ab humore crudo, addit: Si vero propter ſpiritum flatuoſum, aut ſanguinis multitudinem, aut bilem mordacem, aut omnino ex intemperie dolor acciderit, per alia ſanabitur. Notum autem eſt quòd ſi ipſe legiſſet partem illam, vel ſanguinis, non dixiſſet dolores capitis à ſanguine ortos per alia ſanari. Sanantur enim ſanguine de naribus fluente, quàm optime, cuius ipſe meminerat.

APHORIS. XI.

Melancholicis & renum morbis laborantibus, hæmorrhoides ſuperuenientes, bonum.

COMMENT.

Melãcholia quid. Melancholia delirium eſt ſine febre ab humore melancholico occupante cerebrum: Nephritis morbus eſt renalis, quem aliàs renum lapidem appellamus. His duobus morborũ generibus miro modo auxiliantur hæmorrhoides, ſiue ſanguinis vacuationes per ora venarum quæ ſunt ad anum. Quoniã per hanc vacuationẽ humor eos morbos efficiens expellitur: is vero eſt ſanguis melãcholicus, craſſus & fæculentus. Euacuant autẽ hæmorrhoides à renibus cum deriuatione quæ per proxima fit, à capite vero in melancholia fit reuulſio cum vacuatione.

APHORIS. XII.

Hæmorrhoidas ſananti antiquas, ſi vna non ſeruetur, periculum eſt ſuperuenire aquam inter cutem & tabem.

COM,

COMMENT.

Hæmorrhoidas recentes sanare, funditus absque periculo fit: Antiquas vero sanare nõ sine periculo, quod ab Hip. scribitur. Id vero est, incidẽdi in aquam inter cutem, aut in tabem. Humor enim melancholicus crassus, & fæculẽtus, qui in iecore genitus per ipsas expurgabatur, clausis omnibus, atque neque vna aperta seruata, necessum est natiuum calorẽ iecoris opprimi à multitudine crassi humoris retenti, & ipsum sanguinis generatione frustrari, & inde aquam intercutem sequi, fuso humore in vẽtrem, aut in totius corporis ambitum. Quod si fiat, vt solet, vt ad pulmonem transferatur, putrescens ibidem ipsum exulcerabit, & tabem efficiet. Ac proinde lib. 6. De morb. popu. par. 3. à multis malis liberare hæmorrhoidas scribit, & importune curatas eadem afferre mala, cum inquit, Qui hæmorrhoidas habent, neque pleuritide, neque pulmonia, neque phagedena, neque foruncu lis, neque terminthis, forsan neque lepra, & forsan neque aliis. Curati vero importune, multi subito his correpti sunt, & grauissime. Cæterum vt lib. 3. De arte med. docuimus, Aetius non putat esse necessarium vnam seruare hæmorrhoidam ex antiquis, neque id voluisse Hipp. sed ipsum in aquam inter cutem, aut in tabem incidere dicit, si ab antiquis hęmorrhoidibus curetur, & deinde non seruetur. Vbi tamen seruetur, tum purgationibus, tũ sanguinis missionibus oportune adhibitis, & debita victus ratione, & iecoris attẽperamento, nullũ talę imminet periculũ. Quemadmodum siquis antiquam quamuis aliam curet vacuationem, atque eandem omnino supprimat,

Hæmorrhoidas antiquas sanare.

vbi probe regatur, non perinde mala succedent.

APHORIS. XIII.

A singultu habito sternutationes superuenientes liberant à singultu.

COMMENT.

Singultus curationes. Singultus ab inanitione siue siccitate eo modo quo conuulsio sicca nō admittit curationem, qui vero fit ab humore, aut à sola frigida intemperie, curari potest, eiúsque curationem late docuimus, li.3. De arte medendi. sternutationes autem, has singultus species curare docet modo Hippoc. Vbi enim quis singultu laboret ac molestetur, sternutationes superuenientes à natura, vel arte factæ causam si fuerit humor excutient: si tamē intemperies, notum est commotione & agitatione ventriculum incalescere. Sunt etiam singultus quidam à siccitate, hoc est à causa sicca adstringente & acerba, quod facere videmus mala cotonea, aut pyra acerba deuorata quæ singultum commouent: sanantur autem esu zucchari, aut potu aquæ tepidæ.

APHORIS. XIIII.

Ab aqua inter cutem habito, si aqua à venis in ventrem fluat, solutio.

COMMENT.

Non in omnibus speciebus aquæ inter cutem aqua continetur in venis, sed in ascite exudat à iecore intra peritonæum, in hac quoque & timpania ventre tumente venæ inanitæ sunt, & vniuersum corpus veluti tabe consumptum, in quibus non

non est sperandum aquam confluxuram in ventrem ex venis, vt sanentur. Nam vt vides quamuis venæ omnes euacuentur per ventrem in ascite, & timpania, non perinde æger sanus fiet, manente adhuc aqua intra peritonæum, aut flatu. Si tamen in anasarca, aut hyposarca pituita, aut serosus humor, à venis retrocedens in ventrem vacuetur, morbi sequetur solutio: id verò Medicum imitari conuenit arte.

APHORIS. XV.

A diuturno ventris profluuio habito, vomitus sponte superueneniens, soluit ventris profluuium.

COMMENT.

Pari modo, vt in superiori Com. diximus, Medicum decet imitari vacuationem hanc sponte factam, id est à natura sine ope Medici. A contraria etenim reuellere impetum fluentium humorum, vnum est de præceptis Hipp. contrarius autem est vomitus ventris profluuio, siquidem in cõtrarium ducit humores qui impetu quodam deorsum ferũtur. Et quamuis vomitus valeat sanare fluxum ventris recenté, diuturni fuit exemplum Hipp. quoniam hanc curationis speciem voluit Medicum imitari, quod facere non conuenit in recentibus, sed in antiquis, hoc est, qui diu iam durant & hominem male habent, ob enim dixit ἐχομένῳ, id est, vexato, & molestato. Diuturnum etenim quis recte dicet, quod durat longo tempore.

APHORIS. XVI.

A pleuritide aut pulmonia habito, fluxu ventris superueniente, malum.

COMMENT.

In pluritide aut pulmonia quandoque superuenit fluxus vẽtris, valente adhuc ægro & signis coctionis apparentibus in vrina, & sputo: & nihil mali significat. Superuenit autem quandoque cũ æger male habet, & à malo affligitur, de quo dixit Hipp. ἐχομένῳ, id est conflictato & molestato. quod signum malum est: significat enim per consensum laborare iecur, & sanguinem non conficere, neque distribui. Non consentit tamen iecur, & in eam imbecillitatem deducitur, ob læsionem instrumentorũ respirationi seruientium, nisi magna sit. Duas igitur adponit conditiones Gal. ad apho. veritatem, vt sit æger à morbo conflictatus, & molestatus, & vt non eueniat prædictus ventris fluxus à causa prægressa, aut alia à morbo ipso, pulmonis, aut thoracis. Verus autem est aph. etiam si pleuritis, aut pulmonia nondum sint ad suppurationem perductæ. Nam cum non suppurantur ob humoris malitiam, & facultatis imbecillitatem, fluxu ventris superueniẽte, malum erit, & consensum iecoris significabit.

Fluxus ventris in pleuritide.

APHORIS. XVII.

Eum qui lippitudine laborat, à ventris fluxu capi, bonum.

COMMENT.

Euacuationes bonas sponte factas Medicum imitari

ad initium quartæ sectionis docuerat: sic & præsentem vtiliter imitabitur Medicus, si fluxũ ventris procurauerit medicamento quopiã ventrem subducente, vbi æger lippitudine laborauerit. id namque natura probe facit, quoties laborantes lippitudine, hoc est inflammatione adnatæ membranæ, sponte fluxum ventris commouet.

APHORIS. XVIII.

Vesica discissa, aut cerebro, aut corde, aut septo transuerso: aut aliquo tenuium intestinorum, aut ventriculo, aut iecore, lethale.

COMMENT.

Refert modo Hip. vulnera quædam exitialia, quæ ea ratione talia sunt, quòd ab eis nemo liberetur, aut quoniam pauci admodum visi sint liberati. sunt autem vulnera penetrantia quæ ipse discissiones appellat. Vesica etenim discissa non curatur si in cauitatẽ ipsius penetrat vulnus, quia tenuis & exanguis est, & vrinam perpetuo cõtinet, collũ autẽ eius quotidie discindimus ad lapides extrahẽdos, & post sanantur. Vulnera autem cerebri si ad ventres perueniant, nõ curantur, sed alia multa vidimus sanata, quæ ad cerebri substantiam perueniebant, & amissa cerebri ipsius portione, Galenus in Comm. dicit se vidisse sanatũ vulnus effatu dignum in Smyrna Ioniæ ciuitate, lib. tamen 8. de vsu partium dicit, id vulnus penetrasse alterum cerebri ventrem, nempe anteriorem, sed dei voluntate sanatum. Corde

Vulnera lethalia.

Vulnera cerebri quæ sanantur.

vulnerato nemo liberatur, nam si vulnus penetrat ventres, pereunt effuso sanguine, & spiritu: si non penetrat, concitato dolore & deinde inflammatione pereunt. Si tamen septum transuersum discindatur, tum ob naturam suam quæ excarnis est, tum ob frequentem & perpetuum motum, nō cōsolidabitur. Tenuia præterea intestina perforata non consolidantur, ob frigiditatē, & naturam exanguem, & ob excrementorū perpetuum descensum per ipsa. Ventriculus summa parte vulneratus curatur, discissus ad profundum, non assolidatur, ob officium, & quoniam medicamenta nō superponuntur ipsi, quāuis bibātur, sed hæc necessario cibis miscentur, & ideo non prosunt.

Historia. Chirurgus tamen quidam fide dignus iurabat se curasse hominem, qui sauciato ventriculo non longe à cibo assumpto per vulnus chylum reiecit. Iecoris vulnera curantur quæ non transfixerunt venam aliquam mentione dignam, tales enim sanguinis effusione intra peritonæum moriūtur, sicuti & venæ cauæ vulnus celerrimam mortem affert, lib. 4. De vsu partium. Neque refert modo dicere quòd vulnera cerebri & iecoris visa sunt ad sanitatē perducta, mirabili ac diuino auxilio, & nos sane vidimus Compluti mulierem vteri procidentia laborantem, cuius vterus extra computruit. Chirurgus tamen totum abscidit, ad collum vsque, & non paucis deinde annis vixit. Auicenas totum vterum abscissum refert, & iecoris partem, & vixisse. & Gal. li. 4. De vsu partium refert, se abscidisse totum fere omentum, sed hoc non adeò graue est.

APHO-

APHORIS. XIX.

Quum discissum fuerit os, aut cartilago, aut neruus, aut buccæ pars tenuis, aut præputium, neque augetur, neque consolidatur.

COMMENT.

Catalogum vulnerũ lethalium scripsit in aph. præcedenti, in præsenti vero vulnerum quæ difficilem admittunt curationem, aut nõ integram. Ea sunt discissiones ossium, cartilaginum, neruorum, buccæ tenuioris partis, & præputij. Hæ enim partes discissę non augentur, si pars earum fuerit amissa, neque consolidantur: etiam si vulnera fiãt sine partis amissione. Causa in promptu est, nam mollia corpora facile vincuntur: & vbi partem carnis amissam velit quis resarcire, id facile eueniet suppetẽte sanguinis copia, vt materia. Quapropter si pars ossis amissa fuerit, nõ recreabitur: quoniam nullibi suppetet copia materiæ seminalis, à qua os primam habuit generationem, sicuti & cartilago, & neruus, & buccæ, & præputium. Præter id quòd interim dum pars aliqua de his generatur, copia sanguinis occurrente, caro loco partis amissæ accrescit. De agglutinatione & cõsolidatione interest quidem: nam agglutinari possunt ossa non consolidari. Agglutinãtur enim callo adnato, tanquam glutine, non tamen solidantur per aliquid, quod sit de ossis ipsius substãtia. Præterquam si ossa mollia admodum fuerint, qualia puerorum, quorum ossibus seminaria materia suppetit multa, & consolidandi facultas valida, & partes consolidandæ humidiores, quàm

Ossiũ, neruorum & præputij discissiones.

aliarum ætatum.Hanc sentētiam scripsit Gal.li.5. De metho.meden.Et lib.2.De tempera.ossa puerorum adeo mollia esse dixit, vt nutrices ea conforment, & caseo recèns coagulato similia sint. De cartilaginibus idē dicemus.Nerui vero præcisi præter alia hoc habent peculiare, quod partes refugiunt, & contrahuntur ad principium, aut finem membri. Deest quoque illis materia & facultas valens, & inseritur interim caro. Idem de tenuis buccæ parte, quæ membranea est, & fibrosa. Neque minus dicendum de præputio, pars enim amissa, non recreatur, & discissa non consolidatur, sed agglutinatur.

APHORIS. XX.

Si sanguis in ventrem effundatur præter naturam, necessum est suppurari.

COMMENT.

Si sanguis effusus fuerit extra proprias cauitates, in ventrem quemuis, alium ab iis in quibus secundum naturam contineri solet, necessum est ipsum suppurari, hoc est corrumpi. ita enim exponitur vox ἐμπυηθῆναι, à Gal.in Comm.Ventres tamen in quibus secundum naturam continetur sanguis, sunt venæ, arteriæ, cordis ventres, & cerebri lacunæ. Extra verò funditur, in ventriculum, thoracem, vterum, intestina, vesicam, & in cauitatibus muscolorum, in inflammationibus & in enchymosi, in poris sensum effugientibus. In quibus omnibus corrumpi sanguinem est necessum.

APHO-

APHORIS. XXI.

Insanientibus varices, aut hæmorrhoides superuenientes, insaniæ solutio.

COMMENT.

Melancholicus humor est qui insaniam, siue melancholiam morbum facit. Per varices tamen in venis colligitur sanguis melancholia multa mixtus, presertim autem in his quę sunt ad suras. Hæmorroides sanguinis vacuationes sunt adapertis venis ani. Purgatur quoque per eas sanguis melancholicus. Iure igitur insaniam curabunt varices conuerso humore à capite in crura, aut hæmorrhoides reuulsione vacuātes eumdem humorem. Atque eadem ratione hæmorrhoidas aperire ad melancholiam siue insaniam curandam, erit artificiosum. *Hæmorrhoides.*

APHORIS. XXII.

Quæcumque rupta à dorso in cubitum descendunt, venæ sectio soluit.

COMMLNT.

Gal. in Com. docet per rupta dolores esse intelligendos. Dolente autem dorso & ceruice, & quādoque musculis qui sunt ad omoplatas lassitu dinis speciem patiētibus, dolor per brachium ad cubitum, descendit, & nonnumquam ad manum vsque. Conuenit autem in eo affectu, venam cubiti secare. Ducendi siquidem sunt humores & sanguis vacuādus per eā partē qua natura vergit. Non equidē per eam in qua figitur, & quam obsidet, sed per eam quæ nobis indicat quò vergit

ſponte natura. Quæ tamen ad euacuationem humoris laſſitudinem facientis, & inde ex parte excurrẽtis ad cubitum eſt accommoda. Ea vero eſt in cubiti flexu externa.

APHORIS. XXIII.

Si timor & triſtitia multo tempore perſeuerent, melancholicum ſignificatur.

COMMENT.

Timor quid. Timor opinio eſt mali futuri, triſtitia vero opinio mali præſentis. In has opiniones quidam incidunt ob cauſam aliquam euidentem, quidam ſine ipſa. Qui ſine cauſa cognita timet atque triſtatur, cauſam habet internã quæ mentẽ eius perturbet, & in eos affectus deducat. Qualis eſt humor melãcholicus qui cerebrum occupat. Aut certe quod ſæpius fit incipiente morbo humor cor occupat, quod eſt origo turbationum animi: vt li. 1. De arte med. docuimus. Inde vero aſcẽdit vapor in cerebrum qui ducit animã rationalem in conſenſum. *Timor & triſti. melancho. ſigni.* Ac perinde recte dixit: Si timor & triſtitia adſunt, melancholicum, hoc eſt melancholia morbus, ſignificatur. Quòd ſi cauſa adſit quæ verè poſſit hominem in timorem & triſtitiam adducere, diu ipſis perſeuerantibus melancholiam inferẽt, & propterea melancholicum ſignificatur. *Triſtitia & melancho. ſeipſa generant.* Generant enim & in circuitu ſe ipſa iuuant, & augent, timor, triſtitia, & melancholia. Nam melancholia infert timorem, & triſtitiam, & hæc duo generant melancholiam, quamuis à cauſa euidenti originem trahant. Vnaquæque tamen earum

effectum sibi debitum producit, citius aut tardius, pro ratione causæ generantis, quæ aut valida est, aut imbecilla, & pro corporis præparatione. Sunt enim quidam prompti facile incidere in tristitiam & timorem, quidam minime. Parat autẽ ad hæc non parum pusillanimitas & cordis languor, siue facilitas ad patiendum, aut compatiendum. Ac de omni tãdem timore atque omni tristitia, siue causam habeat euidẽtem, siue non, recte dictum est: Si timor & tristitia longo tempore habent, melancholicum significatur. Quoniam ad hæc, si perseuerauerint, omnino sequetur, si non adest. Si tamen adest, melancholia pe hæc eadem, vt præsens ostendetur.

APHORIS. XXIIII.

Si aliquod tenuium intestinorum discissum fuerit, non consolidatur.

COMMENT.

Quoniam hic apho. in 18. continetur, frustra repetitur modo, sed foret ab hoc loco expungendus, vt inquit Gal. in Com.

APHORIS. XXV.

Erysipelas exterius effusum, si intus vertatur, non bonum: ab interioribus verò extra, bonum.

COMMENT.

Hic apho. adeo notus est, vt non videatur egere expositione. siquidem notissimum est melius esse conuerti extra erysipelas quàm intra, & o-

mne malum melius eſt occupare externas, quàm internas partes, præſertim ſi ante occupabat internas,& ad externas mutetur. Verùm voluit hic Hipp. admonere nonnihil ad partem artis curatiuam pertinens, videlicet ne Medici temere eryſipelata refrigerent,& valide repellant. Solet enim morbus deſerere externas partes & ad internas conuerti, quod malum eſt. Nam & lib. 3. Prog. anginam ſalubriorem dixit, ſi ceruix & pectus contraxerunt ruborem: dum tamen eryſipelas ita factum non conuertatur intro.

APHORIS. XXVI.

Quibus in febribus ardentibus tremores fiunt, delirio ſoluuntur.

COMMENT.

Exemplum hoc eſſe videtur earum quæ fiunt permutationum: aliàs inutiliter dixiſſet, in febribus ardentibus fieri, quod in omnibus eam habet eueniēdi promptitudinem. Docet autem humores tranſponi quãdoque à vaſis in neruos,& inde tremores fieri. Commotis neruis à cauſa grauãte aut mordēte ad expulſionē, vel nequeunte parte ſeipſam continere præ multitudine grauata. Cæterum illud non videtur reprehenſione carere, quod Gal. in Comm. aduertit cum dixit: Delirio ſolui, ac ſi delirium eſſet ſanitas, aut diſpoſitio melior tremore. Propriè enim morbus ſolui dicitur, cum aut tranſit in ſanitatem, aut in morbum minorem, ac minus periculoſum. Delirium autem fit tranſlato humore à neruis in originem

& præ-

& præcipuam particulam, nempe cerebrum. ſolui igitur, impropriè dictum eſt.

APHORIS. XXVII.

Quicumque ſuppurati aut aquam inter cutem patientes, vruntur aut ſecantur: ſi pus aut aqua confertim effluxerit, omnino mariuntur.

COMMENT.

Quando aliis remediis ſuppurati, aut aſcitem patientes curari nequeunt, expedit (quod etiam erat Medicis in vſu) eos ſecare aut vrere, neque enim aliter fieri poſſe putandum, vt pus quod intra thoracis cauitatem continetur, aut aqua quæ intra peritonæum vacuentur, quàm facta vſtione, aut ſectione, ſi multum abundant. Quid dam autem magni momenti modo docet Hipp. vt facta apertione, aqua aut pus ſenſim educantur, & per interualla, vt interim vires roborentur. Si namque confertim euacuatio fiat, omnino ægri moriuntur. Effluet etenim multus ſpiritus ab oſculis arteriarum, quæ adaperta ſunt ob magnam diſtenſionem, ab aqua aut pure factam. Præter id quod in aſcite aqua, vti fulcrum, continet iecur durum, (id enim ſolet aquam inter cutem adducere) quod deinde vacuata aqua trahit ſecum viſcera alia. Poteris quoque ab hoc præcepto ad alias vacuationes omnes, maximè quæ fiunt in longis morbis transferre vſum, & in omnibus in quibus vires non valde conſtant, euacuationes per partes facere. Nam & ſuppurati & aquam intercutem patientes aliis iam

Pus aut aqua ſenſim educi debent.

tentatis remediis, numquam ſatis valent, neque aliquam confertam ferunt vacuationem. Qua tamen ratione vri aut ſecari debeant ſuppurati & qui aquam inter cutem patiuntur, Paulus li.6. probe docuit.

APHORIS. XXVIII.

Eunuchi neque podagra laborant, nec calui fiunt.

COMMENT.

Eunuchi qui ſunt. Eunuchi Græcis dicebantur, quoniam lectum ſeruabant mulierum, quas cuſtodire oportebat, vti principes & virgines. Verum caſtrati ita appellabantur, quibus genitalia erant abſciſſa. His ſi ſoli teſtes deſint, venerem tamen appetunt. Dicebantur etiam thlibæ eunuchi qui attritos habeāt teſtes, & ea ratione erant ad generationem inepti. *Teſtium attritio.* Atteruntur autem teſtes pueris laxatis ipſis prius in balneo, deinde manibus compreſſis donec euaneſcant, aut ipſis contortis valde, donec via ſanguinis interclusa tandem contabeſcant, quo modo equos & mulos generationi reddimus ineptos, & minime coitum appetētes. Sunt etiam eunuchi quos Gal.lib. de vſu partium ὑποσπαδιαίους, hoc eſt ſubuulſos appellat, Latini vero ſpadones, qui quodam veluti freno interpoſito coguntur ſemen non eiaculare recta via intra vterum, ac propterea non generant. Eunuchi igitur qui abſciſſis genitalibus, aut attritis teſtibus ſunt, venerem non appetentes, effœminati, molles etiam & humidiores fiunt, ita vt hac in re cum fœminis contendant. Quapropter ſicuti

fœminæ

fœminę non caluescũt, ita neq; illi. Podagra vero non laborant, sed raro & rarius Hipp. tẽporibus. erant enim eunuchi continẽtes, parce viuebant, & à venere abstinebant. Quorum omnium contraria podagram adducunt. Non tantum enim imbecillitas articulorum quam quisquam habere potest, aut ex morbis, aut à generatione ad podagram est satis, sed opus est mittentem esse particulam aliquam, aut totum corpus excrementis redundare, quod illo tempore non eueniebat eunuchis probè admodum & cum omni moderatione viuentibus. Sed nunc & Gal. temporibus cum immodicè viuant in otio, & epulis, & veneri indulgeant: non pauci sunt ex eis qui incidant in podagram. Illud vero in animo semper habere debet, qui antiquorum dogmata enarranda susceperit, vt ea amice magis definiat, quàm morose redarguat.

APHORIS. XXIX.

Mulier non laborat podagra, nisi ipsi menses defuerint.

COMMENT.

Hæc quoque sententia veluti & præcedẽs cum moderatione legenda. nã videmus mulieres non paucas podagra laborare, nõdũ detẽtis mẽstruis, cum non sit vnica tantum causa ob quam soleant abundare excrementa. nam & ob vitam otiosam & in victu omnimodã intemperãtiam, accedẽte articulorum imbecillitate podagra euenire valet, auctis excremẽtis. Temporibus tamen Hipp. cum *Podagræ causæ.*

nullum horum adesset mulieribus, non aderant abundantiæ excrementorum nisi cum mensium purgatio cohibebatur, ac proinde non laborabāt podagra, nisi ob mensium defectum.

APHORIS. XXX.

Puer nō laborat podagra ante veneris vsum.

COMMENT.

Quamuis pueri à prima ipsa generatione habere possint articulorum imbecillitatē, hęc tamē non se ostendit, donec laborent, & exercitentur. Neque tamen ad podagram id est satis, sed opus est redundantia cruditatum, & excrementorum. Quam tamen pueri non habent propter coctricis vigorem, & quia in alitione omnia absumuntur, prius superata. At verò cum primùm venere vti incipiunt, non tantum absumitur in alitionem, & articuli languent, venere id efficiente, atque ita quod superest, ad articulos trāsmissum efficiet podagram.

APHORIS. XXXI.

Oculorum dolores meri potio, vel balneum, vel fomentum, vel sanguinis missio, vel purgatio soluit.

COMMENT.

Quod de oculorum doloribus docet Hipp. hoc loco, de omnibus doloribus ferè docere posset eadem ratione: & quādoquidem cuiusuis partis dolores eas habent causarum differentias, quas dolores oculorum, & curandi viæ à causis desumuntur,

muntur, & distinctionem accipiũt. Non enim aliter Hipp. curationes oculorum distinxisset, dicens, oculorũ dolores curari meri potione, & reliquis. Prætermittamus modo dolores qui à nuda intemperie nascuntur, quos contrarietate curare ars medica docet. Cum materia verò facti potissimam habẽt curationem, euacuationẽ. Si in toto corpore humor abundat, & fluxionem in oculos committit, redundante sanguine, venam externam cubiti secabimus, & sanguinem ducemus pro virium robore, & causæ morbi copia. Quòd si fuerit qui abundat prauus aliquis succus, purganti medicamento ipsum ducemus. Si tamen deposita redundantia aliquid causæ prioris in oculos fluere videatur, balneum commodum erit aquæ dulcis. Quòd si in oculis tantum causa doloris contineatur, si crassus fuerit, sanguis vini potione attenuabitur, & discutietur, vti & flatus. Si tamen fuerit tenuis, acris, ac mordax, optimum erit remedium fomentum, vacuato quidem corpore tutum erit eo vti: non præuacuato tamen experiundi gratia ad mouendum, nam si dolorem non in totum mitigauerit, credendum est in corpore subesse copiam, quæ trahetur ad partem ipsam dolentem. πυρίη, dixit, quam vocem Marcellus Vergilius in Dioscoridis interpretatione cap. De oleo transfert, fomentum siccum, sed malè. nam ad oculorum dolores commodius est humidũ fomentũ. Thomas verò Linacrus li. 12. De meth. med. trãsfert fomentũ calidũ, sed non malè, nam id fert vox Græca, & res ipsa. Quoniam vero Hip. hunc apho. sine distinctione

Oculos curandi metho.

πυρίη

ſcripſit, vt vult quoque Gal. in Cō. neque vt rationalis, neque vt empiricus, li. 6. De ſimpli. med. fa. cap. de abrotono, ipſum excuſauit, dicens, Sane Hipp. cum in apho. ſcripſit: Dolores oculorum meri potio, vel balneum. vel fomentum, vel ſanguinis miſſio, vel purgatio ſoluit, neque adiecit quoſnam dolores vini potio, quos balneū, quos fomentum, quos ſanguinis miſſio, & quos purgatio. Ignoſcendum forſam quis arbitretur, tribus vt puto de cauſis, ſiquidem aphoriſticam ſcribebat doctrinam, in qua propter breuitatem & compendium pleraque ita dici conceſſum eſt. Et omnia quæ dolores ſoluunt enarrauit, tametſi non diffiniuit ad quem dolorem quodnā ex illis congrueret. Tum multis in locis aliorum librorum occaſiones nobis præſtitit, diſtinctiones in his quæ hoc pacto dicuntur inueniendi.

APHORIS. XXXII.

Balbi à longo alui profluuio maximè capiuntur.

COMMENT.

Balbi. Balbos Latini appellant eos qui lingua ſunt impediti, & blæſos, quos τραυλίζειν Græci dicunt, ab *Trauli.* eo quod τ, & ρ ſimul proferre nequeunt, & inde traulos. Ceterū qui lingua impediti ſunt, quidā literas aliquas proferre nequeūt, vt diximus, quidā detenti tandem confuſe & cum trepidatione loquuntur. Quorū vitium ad linguæ cōpoſitionem attinet, quæ ob breuitatem nequit firmari dentibus anterioribus, qualis diſpoſitio pariter contingit iis qui imbecillam habent facultatem mouen-

mouentem linguam. Redditur autem imbecilla ob ſiccitatem,ídque raro,quandoque ob humiditatem quæ à cerebro in muſculos & neruos linguam mouentes defluit. Deinde quoque in ventrem ,atque id frequentius.Cum verò in linguam deſcendit,efficit hominem balbum : cum in ventrem, adducit fluxum vẽtris prædicta humiditas. Eſt autem is longus : quoniam balbi qui tales à natura ſunt,longo tempore aut tota ipſa vita humiditatis abundantia laborant,ſic & eorum ventres.Dixit autem,Maximè,quoniã magna ex parte balbi fiunt ob prædictam humiditatem,quamuis ob malam compoſitionem , & ob ſiccitatem aliquãdo fiant : qui tamen ad ventris profluuium non ſunt parati.

APHORIS. XXXIII.

Qui acidum ructant, non valde capiuntur morbo laterali.

COMMENT.

Non eſt difficile inuenire cauſam veritatis huius aphoriſ qui nouerunt,acidum ructum ſignificare in ventriculo acidam pituitam,aut cibos ibidem corrumpi in acidum ſaporem.Acida ſanè pituita frigida eſt, & acidus ructus frigiditatis ſoboles.Morbus autem lateralis quamuis ab omnibus humoribus fieri poſſit,quos oſtẽdit ſputum,quod ſi ſpumoſum fuerit,oſtendit pituitam:flauum, bilem:rubrum , ſanguinem:ſubnigrum, melancholiam,ſæpius fit à calidis humoribus, rarius à frigidis , qui difficile membranæ ſubſtantiam perua- *Acidi ructus cauſæ*

dunt. Probe igitur admodum dixit, eos qui acidum ructant,raro à morbo laterali capi.

APHORIS. XXXIIII.

Quicumque caluitio laborant,ijs magnæ varices non fiunt. Quibus verò caluitio laborantibus varices superueniunt,ijs rursus capilli nascuntur.

COMMENT.

φαλακροὶ. Non vtitur Hippo.in hoc apho. voce φαλακροὶ, id est qui caluitio laborant, proprie,sed eam mutuat pro μαδαροὶ, id est pilorum defluuiũ patientes. Nam in propria significatione falsum est, varices liberare homines à caluitio,(si quidẽ caluis non amplius pili nascuntur) sed illos qui morbi ratione pilorum defluuiũ sunt passi. Euenit autem pilorum defluuium, vt li.3. De arte medendi docuimus,aut ob inopiam alimenti pilorum, aut ob eiusdem malitiam,atque id frequentius. Hunc autem affectum non patiuntur qui magnas habent varices, prauis succis ad crura reuulsis. Quòd si fiat vt pillorum defluuium præcedat,superueniãt tamen varices, pariter cute liberata à prauis succis aliò traslatis, liberabitur à profluuio pilorum, redibúntque pili vt ante.

APHORIS. XXXV.

Aquam intercutem patientibus tussis uperueniens,malum.

COMMENT.

Aquam intercutem patientes possunt etiã pati tussim

tuſſim ob cauſam quãuis, ſicuti & reliqui, neque tamen inde malum aliquod coniiciendum. Quòd ſi morbi ipſius ratione tuſſis fiat, id enim ſignificat vox ἐπιγενομένη, id eſt ſuperueniens, malum adeo graue ſignificat, vt aquæ copia ventrem implens ſeptum tranſuerſum comprimat, & inſtrumenta reſpirationi ſeruientia in conſenſum adducat. Hoc quidem frequẽtius fit, minus frequenter verò quod Gal. dicit ſignificare tuſſim, humiditatem aquoſam in tantum fuiſſe adauctam, vt aſperas arterias occupet.

APHORIS. XXXVI.

Defficultatem vrinæ venæ ſectio ſoluit, ſecare verò interiores.

COMMENT.

Duabus de cauſis Gal. viſum eſt aph. hũc eſſe de adiectis, ſiue ſpuriis. Prima, quoniã dixit, venæ ſectionem ſoluere vrinæ difficultatẽ. Non enim eſt vnica via curationis eius. oportet autẽ ita apho. ſcribere: Difficultatẽ vrinæ, & venæ ſectio ſoluit. Quoniã hoc eſt vnũ de remediis ſoluẽtibus difficultatẽ vrinæ. Nam vbi ab inflãmatione malum habeat ortũ, venę ſectio malũ curat. Secunda ratio Gal. eſt, quoniam præcipit ſecare venas, interiores: cũ tamen nihil referat earum quæ in malleolis ſunt internam aut externã ſecare, ſiquidem ambæ ab vna oriuntur, quæ ad poplitem eſt, ſiue ad genu curuaturam, non ſicuti in brachio, in quo interna & externa, non oriuntur ab vna & eadem. Hæc voluit Gal. quamuis experimento conſtet connexionem partium non parum

Diffi. vrinæ ſoluit venæ ſect.

indicare ad curationem. Cum autem malleolus externus maiorem habeat cum coxendice connexionem, quàm internus, & is magis quàm externus cũ vtero, in morbis vteri secamus venam internam malleolorum, & in morbis coxẽdicum externam. Atque ita Auicenas, fen. 22. tertij libri, ad coxendicum dolores dixit cõferre missionem sanguinis de vena scheatica, quæ externa est. Et li. 1. fen. 4. cap. De phlebotomia dixit: Et ratio quidem facit oportere vt scheatica & safena similis existant iuuamenti: sed experimentũ facit vt operatio scheaticę plurimum conueniat dolori schiæ, sicut si hoc esset debitum. Quãuis igitur Gal. contendat, ratione sumpta ex anatome, nihil referre hanc aut illam seccare, & ob id aph. non esse Hip. experimentum docet non esse parẽ vsum sectionis ambarum, neque apho. esse reiiciendũ. Quòd verò vnicum tantùm remediũ, nempe missionem sanguinis scripserit, & vnã tantum speciem difficultatis vrinæ curare docuerit, parũ interest. Quidam tamen aliter saluare nititur Hipp. sentẽtiam dicẽs, ipsum præcepisse secare venas intra cutem, non scarificare eas quæ sunt ad cutẽ. nam hæ sunt externæ, & cutaneæ, aliæ internæ & sub cute. Inflammata autem vesica, non oportet (inquit) educere serosos humores, quales educuntur scarificata cute, sed crassos, quales educũtur vena secta, quæ interior est, & addit, Quod non intelligens Gal. negauit facile apho. esse Hipp. turpe sane mihi semper visum est hominem in litterarum studio nutritum, viris sapientissimis esse cõtumeliosum, præsertim magistris artis, & suis ipsorum præ-

Auicenas de scheatica sectione.

præceptoribus, autore etenim Cicerone, omnis animaduerſio, atque caſtigatio omnis contumelia carere debet. Sed iam perpendamus quàm verum ſit, & quàm ingenioſum quod nobis nouum attulit. Ipſe vult per externas venas intelligi, quæ ſunt ad cutem: & per internas, quæ ſunt ſub cute. At dicat ſi placet quando inuenit apud Hipp. hanc appellationem internæ venæ pro ea quæ eſt ſub cute? nam li. 2. De ratio. vict. acu. ſect. 10. in laterali morbo præcepit venam cubiti internam ſecare, vt ipſam ab externa diſtingueret, vt Gal. in eius loci Comm. docet, non ſanè vt ſectionem eam ab ſcarificatione ſepararet, ſed à ſectione venæ quæ per humerum & partē externam brachij ad curuaturā ipſius fertur, in crure quoque venę duæ ſunt ad malleolos, quarū altera eſt interna, id eſt, in malleolo interno, & altera externa, in malleolo externo. Cum igitur dixit interiores, notiſſimū eſt quas ſignificauit, cū venæ ſecādæ ſint in malleolis, laborantibus partibus infra iecur, & non nunquam in poplite. Præterea Hippo. neque alius vnquā ſcarificationē appellauit phlebotomiam. Cum igitur Hippo. in præſenti dicat difficultatem vrinæ ſoluere phlebotomiam, fruſtra addidiſſet, ſecare vero interiores, quia per phlebotomiam nūquam ſecantur exteriores, id eſt cutaneæ, facta ſcarificatione, quod ille voluit. Atq; Hip. cū ſcarificare præcipit, non φλέβα τέμνειν iubet, ſed vti li. De medico dixit, καταχρύειν, quod eſt, καταχαζειν, vt Gal. inquit li. De antiquis dict. Hipp. & idē Phauorinus. Sed ſumus venia digni, quòd in huiuſcemodi erroribus cōfutandis toties immoremur, ſi- καταχρόυειν.

quidem nullus est error adeo magnus, quem non inserat præceptor animis auditorũ, si veritas defensore careat, & addiscentes admonitore.

APHORIS. XXXVII.

Ab anginæ molestato, tumorem fieri in collo, bonum.

COMMENT.

Qui anginã patiuntur, suffocationis periculum incidunt, nisi humor qui internos gutturis musculos occupat, exterius conuertatur. Quod fiet si in faucibus tumor aliquis effatu dignus appareat, tales enim anginæ & si exitiosæ sint, morbũ lõgiorem ostendũt. Magis verò liberantur si fauces & ceruix ruborem cõtraxerit, & ex iis maxime quibus pect⁹ & ceruix rubẽt, nisi sacer ignis intro recurrat. Tumor igitur in collo, de signis est quæ liberãt ab angina, alioqui lethali. Docuit hæc Hip.

Anginarum diffe-

li.3. Prog. sectione, 16. dicens: Anginæ autem grauissimæ sunt, ac celerrimè interimunt, quæcumque nihil conspicuum faciunt in faucibus, neq; in ceruice, plurimum verò dolorem inferunt, atque orthopnæam. Hæ enim eodem die strãgulant, & secundo, & tertio, & quarto. Quæcumque verò dolorem alioqui alteri simili modo inferunt, attolluntur autem, & in faucibus rubores efficiunt, valde quidem lethales, cæterum præcedentibus diuturniores, si magnus fiat rubor. Quibus verò fauces & ceruix simul rubent, hoc sunt diuturniores, & maxime ex ipsis liberantur, quibus ceruix & pectus ruborem traxerint, nisi sacer ignis intro recurrat.

APHO.

APHORIS. XXXVIII.

Quibus cancri occulti fiunt, hos non curare melius est: curati enim pereunt celeriter, non curati vero, longiori tempore durant.

COMMENT.

Cancros occultos non curare docet hæc sententia, & causam adiecit, quam non omnes in apho. legebant, autore Gal. in Comment. quoniam curati cito pereunt, & non curati longiori tempore durant. Sunt cancri tumores ab humore atrabiliario geniti, duri, dolentes aut semper, aut per interualla, nigri, quique venulas quasdam nigras in circuitu habent, melãcholico sanguine plenas, ita vt totus ipse tumor cum venis cancrum & ipsius brachia referat. Fiunt hi quandoque in partibus internis, vti palato, vtero, intestinis, & intra anum, quidam in partibus externis, vt mammis, facie, & aliis externis membris. Omnes autem hi sunt aut vlcerati, aut sine vlcere. De internis voluit curationem non esse tentandam, siue cum vlcere, siue sine ipso sint. Quamuis enim omnibus cancris leuia remedia, vti mitigatoria, sint adhibenda, & purgationes, aut sanguinis missiones, hæc omnia potius præseruare', & dolorem sedare, quàm tumorem curare dicemus. In quem modum internos cancros vlceratos abluere, & detergere ichores, aut saniem præcipimus. Si tamen cancri externi sint vlcerati, detergi, & mitigari & attemperari exposcunt: non vlcerati, pariter attemperari, & mitigari desiderant, vtrisque tamen manus opera conducit, si eo loco siti

Cancros occultos nõ curare.

Cancer.

ſint vt omnino ferro, aut igne extirpari cum radicibus poſſint. Id quod Chirurgis facere ſæpius præcepimus cum felici ſucceſſu, potiſſimum ſi vlcerati non fuerint.

APHORIS. XXXIX.

Conuulſio fit aut à repletione, aut ab inanitione: ſic autem & ſingultus.

COMMENT.

Confert Hipp. modo conuulſionem ſingultui, dicens vtrumque fieri bifariam, ex repletione videlicet, & inanitione. Quemadmodũ enim nerui contrahuntur ad originem nobis nolentibus, cum impletur humore, & cum ſiccantur areſcentes: ita ventriculus, aut humore in fibris eius infarcto, aut ſubſtantia arefacta, concutitur ad cauſam nocentem expellendam, fitque ſingultus. Quamuis tamen duarum tantum ſpecierum Hippo. meminerit, tres eſſe nos abunde probauimus aliàs. Eſt enim tertia quædam ſpecies quę conſenſu fit, quę non eſt de his quarum Hipp. habuit mentionem, quæ primogenia fiunt affectione, & neruis in eſſentia laborantibus, ſed ipſis punctis, aut cõmorſis. Qualis conuulſio fit iis qui bilem porraceam vomunt, aut ærugineam, aut aliter vellicantur. Dicet autem quiſpiam hanc per conſenſum factam conuulſionem, non eſſe veram conuulſionem, ſiquidem conuulſio autore Gal. li. 2. De cau ſympto. à ſolo morbo fit, & inuoluntarius motus eſt. At cum neruus mordetur, aut pungitur, ſenſus antecedit, ac ſequitur voluntas contrahendi parti-

Conuulſionũ ſpecies tres.

particulam, fallitur sane, nam quum neruus aliquis pungitur, aut mordetur, verum est sensum tristem antecedere, falsum autem imperium voluntatis sequi. Nam cum semel bilis ęruginea mo morderit os ventriculi, sensus tristis adest, conuellitur autem ventriculus vel nolentibus nobis, vt constat. Sic etiam & vniuersum corpus si malum increscat, & puncto neruo cõuulsio fit, quam nos vitare non possumus adhuc volentes. Tres igitur sunt & conuulsionis & singultus species, quas nos abunde probauimus lib. 3. De arte medendi, cap. de conuulsione, & quæ ibidem de conuulsionibus dicta sunt, ad singultus trãsferre licebit.

APHORIS. XL.

Quibus circa hypochondrium dolor fit absque inflammatione, ijs februs superueniens, dolorem soluit.

COMMENT.

Dolor circa hypochondrium ab eisdem causis fieri solet à quibus & cuiusuis partis dolor, nempe ab intemperie cum humore, aut sine ipso, & à causa soluente continuitatẽ. Causa verò soluens, aut est flatus, aut humor: atque is aut facit tumorem, aut non. Dolor factus ab intemperie calida non sanatur febre superueniente, sanatur tamen qui fit ab intemperie frigida. Si humot adsit frigidus, siue obstructionem faciat, siue non, atque tumorem efficiens in hypochondrio, vel non, febre superueniente, humor is attemperatur. coquitur, *Dolores qui à febre curantur.*

& discutitur, flatus quoque à calore febrili dissipatur. Humor autem calidus, si morsum efficiat, aut erysipelas aut inflammationẽ, non curatur febre superueniente, sed calor atque morsus augetur, & inflammationis calor augetur, atque ob id dixit: absque inflãmatione. Significat autem hoc loco phlegmone, id est inflammatio, omnem inflammationem, adhuc humore carentem.

APHORIS. XLI.

Quibus pars aliqua corporis pus continet, quod non ostendit, ijs aut ob puris, aut loci crassitudinom non innotescit.

COMMENT.

Solent Medici pus in parte quapiam cõtentum tactu dignoscere, fluctuat enim quodam modo digitis cõprimentis cedens, quandoque vero non agnoscitur tactu, (licet aliis viis possit innotescere,) & ratio est, quã scribit Hipp. quæ sumitur aut à natura puris, aut à natura partis ipsum cõtinentis. A natura puris, quoniam crassum est, & ea ratione non fluctuat, sed speciem præbet carnis partis ipsius quæ laborat, aut diuturnioris. A natura vero partis, quoniam pars dura est, cutis eius crassa, & ita tactui occultat puris notitiam : id vero magis eueniet si ambo coniungantur.

Pus occultatur quare.

APHORIS. XLII.

Morbo regio laborantibus, iecur durum fieri, malum.

COM.

COMMENT.

Morbus regius multis de causis euenit, nã quandoque fit ob durum iecoris tumorem, quandoque iudicationis ratione, natura excernente excrementum ad cutem. Hac postrema ratione si eueniat morbus regius, non est malum, si ab obstructione meatus qui tendit à vesica fellis ad intestina, vel eius qui tendit à iecore in vesicam fellis, malum est. Verùm magis malum est, si eueniat ob iecoris duritiem, quæ duplex est: aut enim redditur durũ sine dolore, estque is scirrhus, ad quem facile sequitur aqua inter cutem. Si verò cum dolore fiat, erit phlegmone, quæ quantum afferat periculi, non refert modo dicere.

APHORIS. XLIII.

Quicumque lienosi difficultate intestinorum capiuntur, ijs superueniente longa difficultate intestinorum, vel aqua inter cutem, vel læuor intestinorum superuenit, & moriuntur.

COMMENT.

Fit nonnunquam, natura valente, vt is qui lienis antiquum tumorem patitur, qui à Gale. & Hippoc. lienosus dicitur, liberetur, melancholico sanguine transmisso ad intestina. Superuenit autem difficultas intestinorum non exquisita illa quæ cum vlcere fit, sed alia quæ crueta dicitur, id est quod aphoris. 48. sequenti docet. Prorogatur autem talis intestinorum difficultas, & perducit ad vnum duorum malorum, aut enim iecur compatitur lieni, & ex euacuatione languet, & inde *Lienosus quis.*

fiet aqua inter cutem, vt solet. aut imbecillitas ex nimia fluxione aduenit intestinis atque ventriculo, & inde sequitur lęuor intestinorum. Ad quoduis tamen horum sequi mortem facile est, quoniam post antiquum malum, aliud non contemnendum sequitur.

APHORIS. LXIIII.

Quibuscumque ad vrinæ stillicidium ileos superuenit, in septem diebus pereunt, nisi febre superueniente, vrina abunde fluat.

COMMENT.

Quamuis Gal. agnoscens causas stillicidij vrinæ, & causas ilei, dixerit, atque abunde probauerit, ileum cuius symptoma est fæcum retẽtio, non euenire ab inflammatione vesicæ. Non tamen ignorauit, ileum posse fieri à crassis humoribus. Quòd si crassi humores possunt ileum efficere, & illi occupantes vesicam, efficiant quandoque vrinæ stillicidiũ, totus aphor. erit verus, atque à Gal. probè enarratus: etiam si videatur dubitare an sit Hip. propterea quòd nõ admodũ probabile putat ileum fieri à crassis humoribus. Verùm hoc concesso, vt Gal. concedit ad finem Com. verus videri posset apho. & à nemine accusandus erit Gal. qui eam inuenit enarrationem, quam quidam sibi arrogat, autorem reprehẽdens. Ponamus itaque aliquem pati vrinæ stillicidium ob crassos humores, qui vesicam atque eiusddem ceruicem occupant, quorũ pars ad tenue intestinũ transferatur: is simul patietur vrinæ stillicidiũ, & ileum, quem intra

Ileus cum vrinæ stillicidio.

Gal. defenditur.

intra diem ſeptimum moriturum ob morborum grauitatem & acutiem eſt exiſtimandū. Si tamen febris ſuperueniat, ſpes ſalutis habetur, vbi vrina abunde fluat. Quoniam febris craſſos humores coquit, & extenuat, & liquat, quos etiam per vrinam abunde fluentem euacuare ſolet.

APHORIS. XLV.

Vlcera quæcumque annua ſunt, vel longiori tempore vexāt, os abſcedere eſt neceſſum, & cauas fieri cicatrices.

COMMENT.

Non in omnibus vlceribus annuis, aut longius durantibus, antequam curentur, & cicatrix obducatur, opus eſt os abſcedere, aut natura pellente, aut arte ipſum radente. Nam in vlceribus malignis quæ fluxionem prauorum ſuccorum habent adiunctam, aut malam temperaturam ex præcedentibus fluxionibus cōtraxerunt in carne, id non eſt neceſſarium: ſed opus eſt fluxionem prohibere, & carnem ipſam attemperare. Cæterum hæc non ſunt propriè vlcera, autore Gal. in Comm. ſed qualia herpetes, phagedenæ, & anthraces. Quando verò ſine aliquo horum fit, vt vlcus annum attingat, Medicis non delinquentibus, neque ægris in curatione: oſſis diſpoſitionē cauſam eſſe, intelligere oportet, quā etiam emēdare eſt opus. ſæpius etenim in vlceribus quæ adeò prorogantur, cicatrix obducitur, & rurſus decidit, & vlcus redit, quo tempore detegere oportet os, & ipſum abradere, ſiquidē ab eo manat ſanies, ſiue ichor, *Vlceribus annuis os abſcedere.*

qui impedit vlceris integram sanationem. Annua autem dixit, aut diutius prorogata, vt certum faceret præsagium, quamuis & ante id tempus, in quibusdam sit verum quod dixit.

APHORIS. XLVI.

Quicumque gibi ex asthmate, aut tußi fiunt, ante pubertatem, moriuntur.

COMMENT.

Vertebræ luxantur extra, & qui hanc dispositionem patiuntur, appellãtur gibosi, & dispositio gibositas, Græcis κύφωσις, aut ad interiora, & appellatur repanditas, Græcis λόρδωσις, aut ad latus & appellatur, diuaricatio, Græcis σκολίωσις. Verũ hæ luxationes quãdoque fiunt à causa quapiã manifesta, vt casu, aut ictu, quãdoq; à causis internis, vt tumoribus, & relaxationẽ efficientibus humoribus. Nam gibositas fit, vbi duo tumores occupẽt membranas duarũ vertebrarum, quæ nõ sunt immediatę, tũc etenim conuulsis mẽbranis trahũtur distãtes vertebræ ad se ipsas, & mediæ retrorsum pelluntur, & gibum efficiunt. Hunc effectum comitatur difficilis spiratio quam vocat asthma; & & quandoque tussis, si tumor serosam aliquam partem à se mittat in pulmonem. Nam si crassi ac tenaces fuerint humores tumores efficientes, suppuratio non speratur, & non tussiunt, aut raro: si tamen tenuiores fuerint, maturari possunt, & tussim mouent. Hi sunt gibi, qui asthmate, aut tussi fiunt, hoc est, cum asthmate, aut tussi, aut simul vtrisque. Solet autem mortem afferre, si ante puberta-

σκολίωσις.

Gibi cum tußi & asthmate.

bertatem eueniat præsens affectus, siquidem pulmo & cor nondum habent perfectam magnitudinem, sed adhuc augentur: spina autem non augetur in prædictis, autore Hippo. lib. 3. de articulis attestante experimento. Quapropter si interna membra augentur & externa, non necessum est interna in loco angustiori concludi, & minime euentari, & inde febres oriri, & cum difficili spiratione interire. Hoc est quod dixit, si ante pubertatem fiat, moriuntur. Gal. in Comm. hæc omnia à parte docet.

APHORIS. XLVII.

Quibuscumque sanguinis mißio, aut expurgans medicamentum conuenit, ijs vere sanguinem mittere, aut ventrem purgare expedit.

COMMENT.

De iis qui præseruationis ratione vacuantur, præsens scribitur sententia. Sunt autem plurimi in quibus hyberno tempore praui succi congeruntur, quos vacuare conuenit bibito purganti medicamento, ne vere incidant in morbos quos solet ver adferre, ea ratione quæ tradita est supra sectio. tertia. Quorum morbi qui aliàs solebant eos molestare, purgatione, adhibito purganti medicamento, non inuadunt. Sunt & quibus talis purgatio conuenit, cum medicus agnoscit neutram dispositionem, & præparationem ad eos morbos, quorum gratia præcauentes purgamus incipiente vere, ne tales eueniant, quamuis in eosdem nũquam inciderint. Præbemus autem

Vacuatio præseruatiua quibus

Præuisiua purgatio.

vnicuique tale medicamentum quale debetur humoribus abundantibus per ſingulas ſpecies. Aliud etenim medicamentum debetur bili, & ei qui timet tertianam, & aliud melancholiæ, & timenti quartanam, aut cancrum. Aliud timenti anaſarcam, aut leucophlegmatiam, aut quotidianam febrem. Si tamen ſanguinem bonum abundare intelligamus, quem dilatari accedente veris calore eſt neceſſum, ac perinde in morbos ſolitos incidere, ſiue ipſis aliquando laborauerint, ſiue non, iure ſecta vena ſanguinem minuemus, qui aliàs calore veris aduceniente effundetur, & morbos à ſanguine ortos pariet. Conueniet quoque eis qui malos humores per æſtatem aceruarunt, autumno ineunte, purgare, timentes morbos. Quod nos eo tẽpore facere ſolemus, extremas temporum temperaturas fugientes, & morbos futuros præcauentes. Vt enim dicet aphor. 55. Podagrici morbi vere & autumno magna ex parte mouentur. Hæc ſunt duo genera remediorum, quæ magna vocantur, de quibus eſt aph. præſens, ad partem artis prophylacticem pertinens, ſanguinis miſſio & purgatio. Nobis vero latiſſimam ad dicendum materiam aperuit Hippoc. Verùm hæc abunde tradidimus lib. 2. De arte medendi, ſingularibus capitibus docentes, quibus corporis affectibus, præſentibus & futuris, quo tempore, qua quantitate conueniat ſanguinem mittere, aut ventrem purgare. Quapropter hoc in loco ſuperſedendum duximus.

APHO

APHORIS. XLVIII.

Lienoſis difficultas inteſtinorum ſuperueniens, bonum.

COMMENT.

Suprà, Comment.43.huius aphoriſ.ſententia à nobis expoſita eſt.ac perinde non erit opus eadem hic repetere-

APHORIS. XLIX.

Quicumque morbi podagrici fiunt, inflammatione ſedata, in quadraginta diebus ſubſiſtunt.

COMMENT.

Podagrici morbi fiunt, ſanguine ad pedum articulos fluente, aut ſolo, aut ſimul cum bile, aut pituita, aut vtroque humore, rarò etiam ſecum defert melancholiam. Humores ij occupant articulos & ligamenta oſſibus affixa, vnde diſtenſione tendones & muſculos proximos comprimentes, dolorem mouent, etiamſi eoſdem non tentet inflammatio.ſiquidem vbi inflammarentur, fieret vt quandoque conuulſio ſequeretur, quod non videmus. At verò cum dictæ inflammationes finiri debeant, diſſoluto humore ipſas faciente, humor autem ſit in alto loco fixus, tempore longo erit opus ad diſſolutionem. Quod Hippocr.definiuit, quadrageſimum diem eſſe dicens.Is enim eſt terminus morborum acutorum ex decidentia. Niſi enim loci natura impediret curationem, inflammationis ratione, diebus 14. finiretur, vti & aliæ inflammationes, quæ in car-

Podagræ cauſa.

Podagræ terminus.

ne fiunt. Statuit autem limitem diem 40.quemadmodum & morborũ acutorum terminũ dixit diem 14. atque vti dies 14.non ita est acutorũ terminus, quin possint multi acuti ante ipsum finiri (nam est is terminus postremus,) ita ad 40. diẽ prorogantur podagrici morbi & reliqui acuti ex decidentia, ita vt ob humorum tenuitatem, ægri temperaturam, temporis, & victus, ante id finiri valeãt. Estque 40.dies postremus terminus, si nihil peccetur à medico, aut ægrotante. Nos sane quam plurimos podagricos morbos & alios arthriticos (de omnibus enim est sententia) sæpius suprà 40. diem productos vidimus, nullo errore commisso, quoniam plurimi ac crassissimi inerãt humores, quos nostra tempestate aceruant homines gulosissimi, veneri ab ingluuie indulgentes, ab omni exercitationis genere abstinentes. Subsistunt autem diximus, quoniam Græcè habetur, ἀποκαθίσανται, & libro De crisibus hanc eãdem sententiam scribẽs, καθίσανται, dixit. Probauimus tamen contra multorum falsam opinionẽ, in expositionib⁹ Prognostici, & lib. 1. De arte me. verbum καθίσημι, idem significare, quod Latinis, subsistere. Neque video quempiam adeo rerum, & vocum ignarum, qui putet verbum καθίσημι, hoc loco, aut aliis illic citatis, posse aliud quàm subsistere significare. Consistere autem, aut constare, nullatenus affirmabit.

καθίσημι.

APHORIS. L.

Quibuscumque cerebrũ discissum fuerit, iis necessum est, febrẽ, & bilis vomitũ superuenire.

COM-

COMMENT.

Quemadmodum causis præsentibus solemus effectus futuros prænoscere, & prædicere: ita præ sentibus effectibus agnoscimus à posteriori causas. Propterea vulnerato capite, ab effectibus venamur, an vulnus ad cerebrũ & eius membranas peruenerit, an secus. Si enim hæc duo quæ ab Hippoc. traduntur adfuerint, vulnus ad mẽbranas, atque ipsum cerebrum peruenisse putandum est, quãuis neque id perpetuũ sit, quando vnus effectus plures causas habere potest. Sunt autem prædicti effectus febris, & bilis vomitus. Consentit enim cerebro per communes arterias soporiferas, per quas cerebrũ plus æquo incalescens, cor in consensum ducit, ac febrem affert. Quod non eadem die semper euenit, sed tertia, quinta, & sæpius vndecima. Consentit quoque eidem ventriculus per neruos à sexta coniugatione ortos, atq; cerebro patiente inflammationem, bilis, ac fere⁹ humor ad ventriculũ mouetur, & inde vomitur. Mouetur autem bilis ad ventriculum, per mœrorem, dolorem, & timorẽ, atque omnem subitam animi turbationẽ. Illud quoque memoria dignũ, quod Hippocrat. in præsenti aphorismo non docet, ex bilis vomitu & febre colligere cerebri vulnus, aut membranarum, quod faciunt nostri Chirurgi, sed iis vulneratis febrem ac bilis vomitum sequi debere. Vidimus enim non paucos, à capitis vulnerib⁹, qui solam carnem occubabant, non vulnerato pericraneo, minimè verò perforata, aut discissa caluaria, febrem pati, & bilem vomere, facta ab ictu, aut casu cerebri,

Vulnus cerebri, an mẽbranarum.

Vulnerato cerebro, an semper febris, & bilis vomitus sequantur.

& totius corporis cõcussione. Quòd si cerebrum, aut eius membranæ vulneratæ fuerint, bilis vomitus, & febris necessario superuenient, quod dixit Hipp.

APHORIS. LI.

Quibuscumque sanis capitis dolores repente fiunt, & statim obmutescunt, atque stertunt, septem diebus pereunt, nisi febris apprehenderit.

COMMENT.

Vidimus non paucos, alioqui sanos, subitò, nulla occasione præcedente capitis dolore primùm molestari, deinde obmutescere: quod significat non tantùm vocem amittere, sed omnem à voluntatis imperio ortam functionem. Deinde stertere ob impotentiam mouendi thoracem, & dilatandi laringem. Hos Gal. in Com. dicit forti apoplexia laborare. Tales autem ob acutiem & vehementiam morbi, intra limites morborum peracutorum mori contingit, nisi febris superueniat. Solet enim hæc crassos, & lẽtos humores, apoplexiam efficientes coquere, & discutere. At verò si verum est quod Gal. in Com. dixit, Hipp. videlicet loqui de magna apoplexia, nõ satis constans videtur, qui adueniente febre vult eos liberari, cum tamen li. 2. dixerit, Apoplexiam fortem curare impossibile est. Præterea si apoplexia leuis est, non habebit stertorem adiunctum, quoniam apoplexiæ magnitudo siue vehementia, ex respirationis specie agnoscitur. Est autem praua admodum

Obmutescere.

Febris quam apoplexiam soluat.

admodum reſpirationis ſpecies, quæ cum ſtertore fit. At verò ſi talis eſt, quî fiet vt febre ſuperueniente curetur? Niſi dixeris Hipp. non voluiſſe ſuperueniente febre eos ſanari, ſed non mori intra ſeptimum diem. Accedente etenim febre aliquatenus morbus reddetur leuior, & ea ratione facultas eumdem diutius feret. Quod ſignificauit, dicens: Septem diebus pereunt, niſi febris ſuperueniat. Hæc ratio poteſt Hipp. à contradictione ſaluare, non autem Galen. qui in Comm. dixit: Atque idcirco febris ſuperueniens ſoluit diſpoſitionem. Decet tamen febrem hanc non eſſe leuem, quoniam leuis nihil proficiet ad craſſos admodum humores breui extenuandos, & calefaciendos. Ac propterea Hipp. lib. 2. De morbis, hanc ſcribens ſententiam dixit: ἢν μὴ μιν πῦρ ἐπιλάβῃ, id eſt, niſi ipſum febris valida prehendat. πῦρ enim, id eſt, ignis, validam febrẽ ſignificat apud Hip. vt lib. 3. de mor. pop. par. 1. in hiſtoria Hermocratis, vbi dixit: Ignis prehendit, Gal. in Com. inquit, Hoc loco πῦρ, id eſt ignem, vehementem febrem appellauit. Et lib. 1. par. 3. in Com. hiſtoriæ Sileni, dixit: Primum itaque (inquit) corripuit ignis. ita tamen febrem appellare conſueuit, quæ vehementiſſima eſt. πῦρ.

APHORIS. LII.

Conſiderare autem oportet & oculorum ſuſpectiones per ſomnum: ſi enim aliquid de albo oculi apparuerit commiſſis palpebris, non ob fluxum ventris, aut purgantis medica-

menti potionem, malum signum est, & letha le valde.

COMMENT.

In Prognostico septimo, libro primo, similis huic sententia scribitur, sed paulò integrior, quo loco nos hunc aphoris. abunde exposuimus.

APHORIS. LIII.

Deliria, quæ quidem cum risu fiunt, securiora sunt: quæ verò cum studio, periculosiora.

COMMENT.

Delirij causæ, species, & pericula.

Delirant ægri, imaginibus quibusdam internis facultatibus sentientibus oblatis, quarum gratia, quæ non sunt esse putantur. Has imagines mutāt vapores humorum, vnus quisque pro sua natura, sanguis enim grata præsentat, ac inde risum com mouet. Melancholia rerum tristantium imagines offert. Bilis flaua aut atra iram mouent, atque furorem. Propterea ex delirii specie Hipp. periculū agnoscere docet, siquidem quando deliria fiunt cum risu, morbus à sanguine ortus significatur, ac magis securus, quoniam pendet ab humore benigniore. Quando verò cum studio, aut solicitudine, & pertinacia fiunt deliria, bilem flauā, aut atram, aut fæcem ipsam sanguinis, siue melancho licum humorem ostendunt, quod multo est dete rius, & cum maiori periculo fit: siquidem ab eis morbis minus liberantur ægri, ac tardius. Si bilis atra fuerit causa, minus liberabūtur: si melācholia, tardius.

APHO

APHORIS. LIIII.

In acutis paſsionibus quæ cum febre ſunt, luctuoſa ſuſpiria, malum.

COMMENT.

Multæ ſunt difficilis reſpirationis differentiæ, de quibus Gal.li.De difficultate reſpirationis egit, & nos de ea re multa diximus in expoſitionibus noſtris in li.1. Prognoſticorum. Sequuntur autem eam diuerſitatem differentiarum, quæ in pulſib⁹ reperitur. In pulſibus tamen differentiæ quædam ſunt ſyſtimaticæ inæqualitates, quæ in diuerſis cõtingũt pulſibus, quædam in vno tantum ictu ſunt, ſic etiam & in reſpirationibus, quædam ſunt inæqualitates in diuerſis diſtenſionibus, aut contractionibus thoracis, à naturalibus, & inter ſe diſſidentes, quædam in vnica tantum inſpiratione, aut expiratione inæquales, & ex iis quædam intercisæ, aut interſectæ, quarum Hippocrat. meminit. in præſenti etenim aphoriſmo meminit eius inſpirationis quæ in medio eſt intercisa, de qua dixit: Luctuoſa ſuſpiria. Sunt enim hæc inſpirationes intercisæ, quatenus lugẽtes, pueri præſertim, medio tempore interſecant inſpirationem, & rurſus ad inſpirandum redeunt. De hac reſpirationis ſpecie libro ſexto De mor.pop.parte tertia, dixit, Dupla intro reuocatio veluti ſuperinſpirantibus. Significat autẽ aut viriũ imbecillitatem, quæ nequeũt vno impetu thoracem eleuare & reſpirationẽ ad finem perducere, aut inſtrumentorum duritiem, quæ aut à frigore, aut ſiccitate fit. Id acutis ſane paſſionibus, quæ aut continuæ

Reſpirationum inæqualiũ differentiæ.

Reſpiratio intercisa.

febres sunt, aut continuas feb es habent adiunctas, non eueniet inobedientia instrumenti à frigore, sed à siccitate, quod malum est ferè immedicabile. Quandoque tamen spiratio intersecatur in aëris emissione, siue expiratione. De qua differentia lib.2. De ratio.vict. acut.sect.44. dixit: Spiritus offendens in ea quæ fit aëris sursum latione, quam dicit fieri vbi à nimio cibo ægrotantes opprimuntur. Fuchsius verò hanc respirationis speciem quæ in expiratione cōtingit, cum ea quæ difficilis inspiratio est, de qua in præsenti apho.loquitur, confundit in huius apho. Comm. suprà verò apho. 67. sect. 4. vtrámque speciem cōprehendit, & significationem explicuit, dicens: In febribus spiritus offendens malum, conulsionem enim enim significat. Offendit autem spiritus, siue illidit, siue intersecatur, aut in tractione, aut in emissione aëris.

Fuchsius notatur.

APHORIS. LV.

Podagrici morbi vere & autumno mouentur magna ex parte.

COMMENT.

Quod de morbis podagricis dixit, de omnibus articularibus est intelligendū: siquidem vere, & autūno magna ex parte eos fieri videmus. Ratio nē tamen facilè inueniet, qui legerit quæ à Gale. in Com. traduntur. Vere etenim morbi fiunt, diffusis humoribus qui concreti cōtinebantur hyeme. Accedit autem robur virium pellentium ea, quæ aut quantitate grauant, aut qualitate molestant, vtriusqae tamen generis excremēta hyeme gene-

Podagra vere, & autumno quare magis.

generántur: vere autem pelluntur à nobilioribus in minus nobiles particulas, quales articuli ſunt. Autumno item morbi tales mouentur, truſis ad articulos excrementis mordacibus, quæ æſtate generantur, autumno verò continentur, & ab ambientis frigiditate coércentur. His igitur temporibus podagrici morbi mouentur ob prædictas cauſas magna ex parte, quoniam quandoque fit, vt articulares morbi generentur aliis temporibus, vt æſtate aut hyeme.

APHORIS. LVI.

In morbis melancholicis, ad has partes ſunt decubitus periculoſi: aut enim apoplexiam corporis, aut conuulſionem, aut furorem, aut cæcitatem ſignificat.

COMMENT.

In morbi melancholicis hæc ſolent ſperari, ſi morbi non abſoluantur omnino, diſſoluta & vacuata cauſa, ſed fiat eius in partem aliam tranſpoſitio: quod in longis morbis euenire non raro videmus. Transfertur autem humor aut à liene obſtructo, aut inflãmato, aut à venis per quartanas febres, aut à capite ipſo per melancholiam morbum. Succedunt autem morbi quorum meminit Hipp. in apho. atque hi periculoſi, quoniam aut difficilè, aut nunquam ſanantur. Aut enim tranſit in ventres cerebri, atque ſubſtantiam ipſius occupat melãcholia, & fit apoplexia. Quamuis à pituita ferè ſemper fiat, aut ſanguine pituitoſo. Dixit autẽ apoplexiã corporis, quaſi dicat totius corpo-

Melãcholicorum morborũ trãſmutatio.

ris dissolutionem,& relaxationem. Aut transponitur humor in neruos, & efficit conuulsionem. Aut vbi melancholia vstione genita fuerit,in cerebro existens mutat temperamentum, quod est ad animam cōuerti, & efficit furorem. Aut ad oculos conuertitur, præsertim ad meatus opticorum neruorum, & eos obstruens efficiet cæcitatem. Notum autem est quàm difficile curentur morbi à melancholia pendentes.

APHORIS. LVII.

Apoplectici verò maximè fiunt in ætate quæ est a quadragesimo in sexagesimum annum.

COMMENT.

Cùm dixisset in apho.præcedēti,eos qui laborant melancholicis morbis,ad quosdam morbos facere transmutationes, & inter eos narrasset apoplexiā,modò refert in qua ætate ad ipsam maxime sunt parati, dicens eam esse à quadragesimo in sexagesimum annum. In qua ætate maximè viget melancholicus humor, eadem omnino ratione qua inter anni tempora in autumno. Nam quemadmodum in autumno humor vstione genitus æstate cohibetur ab ambientis frigiditate,ne dissoluatur. Ita humorem in iuuentute genitum vstione ex flaua bile, ætas à quadragesimo anno sequens, frigiditate sua seruat, & ita abundat melancholia à quadragesimo anno vsque in sexagesimum. Iure igitur cum de apoplexia ab humore melancholico loqueretur, de

Apoplexia qua ætate maximè fit.

cadem

eadem dixit, maxime fieri cum is humor abundat, quod est à quadragesimo anno vsque in sexagesimum.

APHORIS. LVIII.

Si omentum excidat, necesse est ipsum putrefieri.

COMMENT.

Omentum Latinis dicitur ea pars quam Græci dicunt ἐπίπλοον, Arabes Zirbum, Hyspani Redano. Pars pinguis intra epigastriũ, siue abdomen. Hæc vulnerato abodmine quandoque excidit extra vulnus, & ibidem refrigeratur, ídque plus aut minus, pro aëris ambientis temperatura, & pro ratione moræ. Quòd si refrigeratum omentum inde liueat, aut denigretur, non licet ipsum reducere antequam pars ita mutata secetur: quoniam, vt inquit, necessum est ipsum putrefieri. si verò nõ mutetur adeo manifestè, vt mutet colorem modo dicto, non necessum est vt putrescat, neque partem aliquam eius secare oportet. Neque Hipp. sententia de his est, quæ perpetuã continent veritatem, sed de iis quæ magna ex parte vera sunt, & ita eueniunt, quoniam non semper cum excidit, valde mutatur.

Omentũ.

Omentum quod liuet aut denigratur, secãdum.

APHORIS. LIX.

Quibuscumque à coxendicis malo diuturno molestatis, coxa excidit, ac rursus incidit, iis mucores insunt.

COMMENT.

Si quis coxendicis malum diuturnum patiatur

Oßis femoris excidẽtis causa. ita vt coxa excidat, & rurſus inſidat, ſignũ eſt mũcores eam partem relaxare, ita vt facile ob ligamentorũ laxitatẽ os femoris, quod coxæ cõmittitur, excidat ex cauitate ſua, ac rurſus facilè reducatur. Conſtat autem viſcidum, ac mucoſum humorem in ea parte contentum poſſe dicta ligamẽta relaxare, non alterum. Præter mucores, iuuat maximè ad excidentiam, & reincidentiam oſſis femoris, extenuatio, ob quã cutis quoque laxior redditur. Exempla ſunt boues apud Hip. li. De articulis, ſect. 25. & 26. vbi Homerum quoque citat: Boues etenim finiẽte hyeme, ob paſtus inopiam extenuantur, quorũ os femoris facile excidit, & incidit. Ad quod nõ parũ iuuat quod ob inopiam caloris ipſorum & frigiditatẽ ambientis multam aceruant pituitam, eámque viſcidam in articulis, quam mactatis ipſis, videmus, ad facilẽ luxationem & reditũ oſſis parantẽ, quod in apho. habetur. *ἰσχίον* Dixit autem ἰσχίον, ideſt, coxã, excidere, cum tamen coxa ipſa excidere nequeat, verùm appellat articulũ coxæ, coxam, cuius articuli os femoris, quod coxã ingreditur, excidere poteſt, & rurſus incidere. Vtitur autẽ articuli nomine pro oſſe articulum ingrediente hîc, & li. 1. De arti. ſecti. 1. dicens: Humeri articulum vno modo luxari noui ad vlnã conſtat autem nõ luxari articulum ad vlnam, ſed os, quod articulo inſeritur, veluti li. eodem, ſect. 25. dixit: Bobus enim tunc maximè excidũt femora ἐκ τῆς κοτύλης, id eſt, ex cotyle, & rectè quidem. Eſt autem cotyle pars caua, quæ caput femoris recipit. Hanc lib. De oſſibus, cap. 21. appellat coxendicem, Græci ἰσχίον, qua voce Homerus

rus Iliados quinto, non totum articulum, vt Hip. in hoc apho.ſignificauit,ſed ipſam coxam,ſiue ca uitatem prædictam, cùm dixit, τῷ βάλεν Αἰνείαο κατ' ἰσχίον ἔνθά τε μηρὸς ἰσχίῳ ἐνστρέφεται, κοτύλην κοτύλη δὲ τέμιν καλέουσι, quod eſt, Hoc percuſſit Aeneam in coxa, qua parte femur in coxa vertitur, cotylẽ autem ipſam vocant. Erítque idẽ apud ipſum coxa, & cotyle, à qua os femoris excidit, & incidit, per longos eius articuli morbos.

APHORIS. LX.

Quibuſcunque à coxendicis malo diuturno moleſtatis, coxa excidit, ijs crus contabeſcit, & claudicant, ſi non vrantur.

COMMENT.

Rectè admodũ Gal.in huius apho.Com.docet hunc præcedenti eſſe annectendum. Loquitur etenim in ambobus de malo coxendicis diuturno, in quo coxa, ideſt, os coxam ingrediẽs, excidit. Duo *Coxæ exi-* enim autore Hip.inde ſequuntur mala, alterũ eſt *dentis ma* contabeſcere crus, nã tum ob pituitæ frigiditatẽ, *la.* tũ ob defectũ exercitationis, alimentũ nõ ſuggeritur parti, & ob atrophiã τήκεται, ideſt, colliquatur, aut vti in aliis legitur, φθίνει, id eſt cõtabeſcit. Alterum malum eſt claudicatio: ſiquidem nullam habet os cruris firmitatẽ, cũ facilè excidat. Quòd *Coxæ v-* ſi vratur, non perinde claudicabit, quoniam vſtio *ſtio.* mucores abſumet, & cutẽ duram ac firmã reddet, quę deinde non facilè cedet oſſis luxationi. Parat etenim ad id cutis laxitas quàm maximè, autore Hipp.li.1.De articulis, quo libro eadem de cauſa humerum docet vrere.

HIPPO. APHORISMORVM ſectio ſeptima, Chriſtophoro à Vega interprete & expoſitore.

APHORIS. I.

IN acutis morbis frigus partiũ extremarum, malum.

COMMENT.

QVoniam in expoſitionibus noſtris libri 1. Prog. & rurſus ſupra ſectione 4. Com. 48. hanc ſententiam abunde enarrauimus, hoc loco id ad memoriam reuocare placet, quòd non tantum ob viſceris alicuius inflammationem contingit in acutis morbis extremas partes refrigerari, vt vult Galenus in Commentario, etiam ſi cum hoc & interiora vrantur, vt dixit ſectione quarta, aphoriſmo citato: ſed fit quoque ob innati caloris imbecillitatem, qui nõ valet extremas partes attingere, etſi febris adſit. Fit quoque vt extimæ partes refrigerentur ob nimiam craſſitudinem & multitudinem humorum calorem opprimentium. Et fit quandoque ob doloris alicuius vehementiã, ob quam videmus ægrotos rigere, & in toto corporis ambitu refrigerari.

Extremorum frigidorũ cauſæ.

Id verò

Id verò quàm malum sit, notum est. Pertinet autem ferè tota hæc sectio ad prædicendi artem.

APHORIS. II.

In osse ægrotante caro liuida, malum.

COMMENT.

In expositione octaua, li. 2. Prog. docuimus liuidi coloris significationes, aut enim significat internã inflãmationem, ob quam extimas partes liuere contingit retracto calore, aut natiui caloris extremã fere imbecillitatẽ & mortificationẽ. Cum igitur os ægrotat, si malũ carni adeò graue cõmunicetur, vt liuescat, malum est, significat enim malam in osse putredinẽ: quæ calorẽ natiuum extinguit, aut quæ ad ipsius extinctionem sequitur. *Osse ægrotante liuor.*

APHORIS. III.

A vomitu singultus, & oculi rubẽtes, malũ.

COMMENT.

Si præcedente vomitu singultus maneat, & rubor oculorum, indicat inflammationem vẽtriculi, aut cerebri. si enim singultus humores mordentes sequeretur, vomitus cessasset, si à nimio vomitu sicca intemperies manens singultum efficeret, oculos rubeos non efficeret. Propterea si duo ab Hipp. dicta à vomitu adsint, inflammatio erit in causa, ventriculi aut cerebri. Nam ventriculus inflammatus singultum affert, & oculorum ruborem. Cerebro vero inflammato oculi rubent, & ventriculus per consensum singultit. Malum autem est alteram harũ partium inflãmari. Nec dubito sæpe fieri, vt post vomitũ biliosorũ *Singultus post vomitum.*

humorum mordëtium , quorum pars non potuit vomitu reiici,ſingultus maneat,& ob vehementiam motus & conatum ad vomendum, oculi rubeant, nec perinde adeſſe inflãmationem alicuius dictarum partium, eſſe neceſſarium. Erit autẽ malum vomitum fuiſſe finitum, & affectum non fuiſſe curatum. Quod ad veritatẽ ſententiæ Hippocrat. eſt ſatis.

APHORIS. IIII.

A ſudore horror, non bonum.

COMMENT.

Quemadmodum in aphoriſ.56. ſecti.4. dixit, Febricitanti ſi ſudor ſuperueniat, febre non deficiente, malum, prorogatur enim morbus, & multam ſignificat humiditatem: ita modo horrorem qui à ſudore ſequitur, dicit non eſſe bonum. Eadem enim eſt ſententia. Cauſa namque ob quam malum eſſe dixit, non deficere febrem à ſudore, eſt, quoniam ſignificat magnam cauſam, & vires non admodum valentes,& inde morbi longitudinem. Decretoria ſiquidem, quę non decernunt, quędam difficulter decernunt, & quædam lethalia ſunt. Ita etiam ac pari ratione, ſi ſudore finito æger horrere incipiat, indicium eſt imperfectam fuiſſe indicationem, & multam adeſſe cauſam, & inde longum futurum morbum, quod bonum non eſt. Malum autem dicere potuiſſet iure, vti in aphoriſmo citato.

Horror à ſudore.

APHORIS. V.

A furore, difficultas inteſtinorum, ant aqua

inter

inter cutem, vel magna mẽtis turbatio, bonum.

COMMENT.

Sunt multorum morborum, alij morbi curationes. De quibus duos ſcribit in præſenti aphor. Hippo. qui furorem curant. Alter eſt difficul. inteſtinorum, non ea quæ proprie talis eſt, cum inteſtinorum vlcere, ſed ea per quam ſanguis melancholicus per inteſtina deiicitur. Sanat autem maniam, reuulſionis & vacuationis ratione. Præterea aqua inter cutem liberat à furore tranſlato humore in lienem & iecur, & deinde intra ventris cauitates & peritonæum. Addit etiam ſymptoma quoddam, quo curari aut in meliorẽ ſtatum trãſferri furibundos vult: id vero eſt, ἔκστασις, ſiue magna mentis turbatio. Hęc enim maniam ea ratione ſignificat in melius mutari, quoniam iuxta indicationes ſolent magna ſymptomata ſuperuenire, ac ſignificant paulo poſt futuram ſanitatem, aut in melius mutationem. hæc vult Gal. in Com. Quòd tamen ἔκστασις, de magnis mentis turbationibus ſit, conſtat ex Gal. li. 3. De mor. pop. par. 1. in Com. Hiſtor. Pithionis, quãuis eo loco in numero magnorum deliriorum ſtatuat, ἐκστῆναι, & μανῆναι. Cæterum modo maiorem mẽtis turbationem dicit ſignificare, ἔκστασιν, quàm μανίαν, id eſt, furorem. Poſſes etiam dicere, ἔκστασιν ſignificare hoc loco, φρενῶν ἀλλοίωσιν, id eſt, mẽtis alienationem, & θαυμασμὸν, id eſt admirationem, nam id ſignificat, teſte Phauorino, atque ita fiet vt mutatio à mania in ἔκστασιν, tanquam in minus malam mentis turbationem, ſit bonum..

Furor quibus curantur.

Ἔκστασις.

APH.

APHORIS. VI.

In morbo diuturno, ciborum inappetentia, & deiectiones syncerae, malum.

COMMENT.

Ciborum inappetẽtia in morbis longis.

In morbis longis in quibus salus speratur, ciborum appetẽtia adesse solet, quoniam affectus frigidus est, & frigiditas ventriculi appetitum ciborum commouet, nisi forte ad mortificationẽ natiui caloris, & sensus magnam hebetudinem perducantur, quorum alterum adesse significabit ciborum inappetentia. Deiectiones item syncerę in morbo longo significant periculum, siquidem tales deiectiones non tantum non coquuntur, sed intensam admodum caliditatem, aut vehemens frigus ostendunt, sola enim bilis, ac syncera, assatione generatur, absumpta natiua humiditate, quae in singulis humorum est ipsorum serũ, & nimia frigiditas inest syncerae pituitae, quae nullam habet alterius humoris mistionem. Serum autem ipsius nimia frigiditate exprimitur relicta pituita crassiori. Quamuis Gale. in praesentis aphoris. Commen. de solis biliosis & melancholicis deiectionibus exemplum apponat, quas dicit synceras, & impermistas, quoniam carent tenui aquoso humore, qui inest ipsis à natura. Fallitur autem qui putat synceras deiectiones esse malas, quoniam longis morbis variae deiectiones sunt familiares, ac si non fierent morbi longi à pituita, & melancholia solis, & id frequentius, quàm à variis & mixtis humoribus. Neque minus fallitur putans synceris deiectionibus opponi variegatas.

Syncerae deiect. in morbis lõgis.

gatas. Quasi verò quæ variegatæ non sunt, syncerę esse debeant, cum tamen deiectiones bilis pallidæ solius, neque variegatæ sint, neque syncerę. Non sunt enim variegatæ, vt constat: syncerę verò nō sunt, quia natiuam humiditatem permistam habent, vt Gal. docet in Comment. & infra Comm. 23. Et rursus. lib. 2. Prognost. Comm. 38. inquit. Itaque flauam bilem, intueri licet interdum crassam, ac summè flauam vomitione reiectam, & rursus deorsum deiectam, quam quidam vitellinam nominant. Sæpe verò humidiorem ac minus flauam, quæ magis proprie pallida nominatur, permistum habens in se tota, pituitosum humorē tenuem, aut aquosum quoddam excrementum. Quo loco synceram deiectionem dicit eam, quæ flaua est & impermista cum alia materia: Non synceram verò, quæ permistam habet tenuem pituitam, aut aquosum humorem, quem serum ipsius diximus. Neque tamen ex horum commistione variegata fieret deiectio nec syncera.

Deiectiones variegata.

APHORIS. VII.

Ex multo potu rigor & delirium, malum.

COMMENT.

A multo potu vini de quo Gal. vult intelligendam sententiā, delirare solēt homines turbata ac confusa mēte. Non rigent autē nisi cum ad id mali peruentum sit, vt vasa immodice repleantur, & natura tentet abundantiam trudere quod in rigoribus fit. Malumque ideo significare dixit,

Rigor à potu vini.

quoniam nimia oppressio per vini potationem, aut extinctionem natiui caloris, aut apoplexiam minatur.

APHORIS. VIII.

A tuberculi intus ruptione exolutio, vomitus, & animi deliquium fit.

COMMENT.

Φύμα. Φύμα hoc loco significat tumorem omnẽ præter naturam qui celeriter tendit in suppurationem. Hunc contingit introrumpi ad vẽtriculum quod significat vomitus in pręsenti dictus, ad hãc rupturam duo sequi solent, dissolutio & animi deliquium, quorum alterum ad vitalem, alterum ad animalem facultatem attinet. Exsolutio enim vitalis facultatis ideo fit, quoniam cor ventriculo compatitur & puris fumus aut fœtidus vapor spiritum vitalem corrumpit. Deliquium animi fit consentiente animali facultate medio corde, ac per neruos sextæ coniugationis.

APHORIS. IX.

A sanguinis profluuio delirium, aut etiam conuulsio, malum.

COMMENT.

Delirium à proflu. sang. Ad sanguinis profluuio multa mala atque mors ipsa sequi solet, vt apho. 16. sect. 5. dixerat. Sanguine enim immodice fluente natiuus calor dissoluitur, vniuersum corpus refrigeratur, & pulsus languet ac deficit. Animalis quoque facultas laborat, tum

tum ſentiens,tum loco mouens.Sentiēs ſane quæ interna eſt cum non habeat ſpiritus animalis copiam,non valet formas rerum componere,ſed ſingula confundens,delirare cogitur. Cum minime conſtet ad aliquid componendum & agnoſcendum.Laborāte facultate quæ loco mouet,ob inopiam ſanguinis & ſpiritus neruorum cōuulſio fit, quę ſiccitatem & inanitionem ſequitur.Delirium malum eſt, ſed quod per refectionem ſanguinis facile curetur. Conuulſio maius malum eſt & fere immedicabile,ſiue quod difficile curetur,vt inquit Gal.infra Comm.13. Quòd ſi ambo iungantur,deterius erit.

APHORIS. X.

Ab ileo vomitus,vel ſingultus,vel conuulſio,vel delirium,malum.

COMMENT.

Ileos inflammatio eſt in inteſtino ileo:quæ diſpoſitio lethalis eſt,& magna ex parte interimēs. *Ileus.* Affert autem quandoque praua ſymptomata de quibus eſt vomitus,conante natura cauſam mordentem, aut eam quæ dolorem efficit atque inflāmationem deorſum pellere:facta autem compreſſione quod deorſum non cedit cogitur ſurſum repelli vomitione. Solet quandoque concitari ſingultus mordentibus excrementis ad os ventriculi aſcendentibus. Conſentiente autem cerebro, ſi malum animalem facultatem ſentientem offendat, fiet delirium : ſi mouentem,conuulſiones quandoque fient.

flammationis,& cerebri per cõsensum læsionem. Quòd si de vera phrenitide loquatur, hæc mala est superueniens pulmoniæ, ita vt comprobatione non egeat sententia.

APHORIS. XIII.

Ab ardoribus vehementibus conuulsio,aut distensio,malum.

COMMENT.

Ad vehemẽtem calorem aut ardorem fortem non solent conuulsiones,aut distẽsiones superuenire,nisi ob nimiam ariditatem.talis autẽ dispositio aut immedicabilis est, aut difficile admodum curatur.& ita,malum recte dixit.

APHORIS. XIIII.

A capitis ictu stupor,vel delirium,malum.

COMMENT.

Cum caput percussum fuerit valido ictu,lapide, aut ligno,aut ferro percutiente, contundente potius quàm scindente, aut homine ab alto cadente, solent percussi mente turbari, & attoniti manere perterritorum instar, animali facultate in totum soluta, & à suo munere cessante. Talis est quam Hippo.modo ἔκπληξιν, nominat.Solent etiam ad se redeuntes delirare, aliqua ex parte restituta animali facultate, fiunt quoque attoniti percussi,vulnere ad membranas & cerebrum ipsum penetrante,& caluaria fracta, atq; osse aliquo fracto cõprimẽte cerebrũ.Sed hi sopore detinẽtur alto,& oculos claudũt, nõ omnes.Attoniti quoq; manent & toto corpore stupidi,ob magnã

Stupor à vulnere capitis.

Ἔκπληξις.

Attoniti qui fiunt.

cerebri concuſſionem, & conquaſſationem ſine vulnere effatu digno. Quod ex alto loco cadentibus euenire conſpeximus multoties, quos etiam non multo poſt reſtitutos vidimus. quod non euenisset ſi vulnus aut fractura effatu digna ipſis contigiſſet. Id quoque eueniſſe vidi cuidam cuius caput alter ſubito à tergo culcitra percuſſit, is enim me præſente cecidit attonitus, & intra horam ad ſe rediit. Solent autem hi antequam in totum reſtituantur delirare. Quapropter non opus eſt ab accidentibus ſcriptis in aphor. colligere vulnus capitis caluariam penetraſſe, aut cerebrum ipſum violaſſe.

APHORIS. XV.

A ſanguinis ſputo puris ſputum, malum.

COMMENT.

Sanguis ſpui ſolet rupta vena quapiam in pulmone, pus vero ſpuitur ab inflammatione rupta, aut vlcere pus generanti. Quoniã vero per inflãmationes ſanguis non ſpuitur, de eis non eſt aph. ſed de vlcere pulmonis à quo primum manat ſanguis reſudatione, aut vulnere, aut exeſione. Puris vero ſputum ſignificat non fuiſſe vlcus conſolidatum, ſed opus eſſe deterſione, & mundificatione vlceris, & deinde conſolidatione, antequã phthiſis fiat, quod malum eſſe conſtat.

APHORIS. XVI.

A puris ſputo tabes, & fluxus: quum vero pus retinetur, moriuntur.

COM.

COMMENT.

Si ſanguinis ſputum in ſputum puris eat, à puris ſputo tabes ſperatur, niſi cito pus repurgetur. Nam ad pulmonis vlcera totius corporis ſequitur conſumptio cum febre habituali, ſequitur quoque fluxus capillorum, aut fluxus ventris, vt Gal. in Comm. teſtatur, vocem, ῥύσις, dicens alterum horum ſignificare, quæ duo Hippoc. vt ſigna mala tabidorum ſcripſerat ſectione 5. aphor. 11. & 12. fallitur autem aperte qui putat prædictam vocem ſignificare fluxum ſputi, & non proprie dici capillorum fluxum. Cum tamen nullus vnquam dixerit ſputum fluere, ſed reiectari, & à pulmone pelli tuſſi. Capillos autem ſponte decidere dicunt & fluere, qua dicendi forma Hippo. ipſe vſus eſt, cum loco citato aphor. 12. dixit, Quibuſcumque tabidis capilli de capite ῥέωσι, ideſt fluxerint. ῥύσις igitur, id eſt fluxus, de capillis dicitur apud Hippo. Quòd ſi ſputum retineatur morientur ſane, nam ſputi purgatione ſeruant reſpirationem & vitam, retento vero ſputo ſtrangulãtur, citius quum aut ventre, aut capillis fluentibus, quamuis & ad hæc non longe mors ſequatur.

Tabes fit ab ſputo puris.

ῥύσις.

APHORIS. XVII.

A iecoris inflãmatione ſingultus, malum.

COMMENT.

Malum eſſe dicit ſi quis iecoris inflammatione laborans ſingultiat, ſignificat enim magnam eſſe inflammationem, quæ ſecum in conſenſum ducat ventriculum per communes neruos ſextæ

coniugationis. Huic rationi Gal. addit bilis generationem,quæ inflãmato iecore augetur,feruénsque ad ventriculum missa mordens, singultum mouet. Quemadmodum & ob magnitudinem comprimens ventriculũ singultum mouere posse non est dubium.

APHORIS. XVIII.

A vigilia conuulsio,vel delirium.

COMMENT.

Gal.in Comm.testatur huic aph.in quibusdã codicibus additum esse, malum,etiamsi sine ipso cognita sit apho.sententia,& conuulsionis & delirij malitia.In quibusdam quoque inquit,absque parte illa delirium,scribi apho.quoniam conuulsio magis mala est quæ vigiliam sequitur,& quod magis malum est id scribit. Conuulsio tamen ad vigiliam sequens sicca est, & delirium biliosos ostendit factos humores; siquidem vigilia siccat & bilem auget.

APHORIS. XIX.

Ab ossis denudatione erysipelas.

COMMENT.

Osse nudato erysipelas. Apho.hic vnum duorum significat, aut ab osse nudato sequi erysipelas,quæ passio carnis est:aut ab osse nudato, vbi sequatur erysipelas, malum significare. Hoc secundum verum est, quoniam malum significat graue,&quod rursus tegi carne os non possit,nisi curato erysipelate. Si vero primum significet,verum non erit,siquidẽ id non est

de

de his quæ magna ex parte eueniunt, aut ſemper fiunt, qualia ſolent in apho.ſcribi.

APHORIS. XX.

Ab eryſipelate putredo, aut ſuppuratio.

COMMENT.

Magnam corruptionem ſignificat adeſſe vbi cum eryſipelate putreſcit caro, ad putrefactionem vero ſequi ſuppurationem quandoque, notum eſt. Putredinem autem & ſuppurationẽ carnis quæ eryſipelate moleſtatur, intelligẽdum eſt. Hæc coniungi eryſipelatibus videmus, ſi phlegmonẽ coniunctam habeant. Quod anno ſuperiori vidimus Carolum Principem noſtrum paſſum fuiſſe in facie & palpebris. Idẽ paſſus eſt in fronte Magiſter equeſtris diſciplinæ, illuſtris admodum Ludouicus Quixada. Illi quoque qui cũ bile commixtam habent melancholiam, phagedenam & cancrum patiuntur, in quibus cum eryſipelate adeſt putredo & puris effuſio. *Caroli Principis morbus.*

APHORIS. XXI.

A vehementi pulſu in vlceribus, ſanguinis fluxus.

COMMENT.

Vlcera patiuntur inflammationem aliquando adeo magnam, vt pulſus in ipſis ſentiatur vehemens. Sentiri ſane pulſum contingit, quoniam caro ab arteriis comprimitur, ad quarum pulſum manifeſta compreſſio fit partium, quæ alioqui inflammationis ratione ſunt oppreſſæ. *Pulſus inflammatio num.*

Malum autem est partem vlceratam magna inflãmatione vexari, & inde in ea parte vehementem pulsum sentiri. Sanguinis autem αἱμοῤῥαγίαν, sequi quoque testatur. est autem αἱμοῤῥαγία, sanguinis fluxus ex naribus, teste Gal. lib. 1. De morb. pop. par. 1. Comm. 9. dicente, Vocat autem Hippo. αἱμοῤῥαγίαν, vbi non adiecerit partem ex qua sanguis vacuatur, sanguinis ex naribus fluxionem. Hæc autem iure sequitur ad vehementes pulsus in vlceribus, quæ nihil mali significat.

αἱμοῤῥαγία.

APHORIS. XXII.

A dolore diuturno partium quæ sunt circa ventrem, suppuratio.

COMMENT.

Quamuis Gal. Comm. 18. dixerit Hipp. hoc loco, id est in his aph. adponere pessima quæ superueniunt, in hoc non tantum malum nullum superuenire diuturnis doloribus partium quæ sunt circa ventrem scribit, sed bonum potius, suppurationem dicens. Hæc autem sequitur prædictos dolores, vbi à flatu non fiant, neque ab acribus humoribus, sed ab inflammatione. Perseuerante enim dolore si mors non præueniat, suppuratio fiet. Colliges autem dolorem eum ab inflammatione fieri, si adhibitis remediis oportune nõ curetur attemperamento, aut dissolutione. Attemperamento enim curatur distemperies, dissolutione vero flatus, & tumor, qui dissoluentibus cedat: qui vero non cedit, & à calidis humoribus dolorem facientibus fit, inflammationem facit, quæ suppu-

ſuppurabitur, non præueniente morte ſuppurationem.

APHORIS. XXIII.

A ſyncera deiectione difficultas inteſtinorum.

COMMENT.

Suprà Com.6.explicuimus quas appellare conueniat ſynceras deiectiones : Galenum quoque melancholicas aut bilioſas eas intelligere. Verum tales ſynceræ cum fuerint, & humiditate priuatæ inteſtina detergentes & abradentes, dyſenteriam facile inducent.

APHORIS. XXIIII.

In oſsis diſciſione delirium, ſi vacuũ prehendat.

COMMENT.

Fieri ſane poteſt vt diſciſio oſſis capitis de qua præſens ſermo eſt, (vt Gale. vult) ad cauitatem perueniat, neque tamen æger deliret. quod ſæpe fieri videmus adhuc membrana ipſa dura læſa, verum Hippoc. quod magna ex parte fieri vidit, id docuit.

APHORIS. XXV.

Ex medicamenti purgantis potu conuulſio, lethalis.

COMMENT.

Eſt hic apho. generalior primo ſect.5.quoniam hic de conuulſione ſequente purgationem à quouis medicamento purgante factam, ille de ſola

ea quæ ab elleboro fit, scribitur. Vt cumq; tamen magnæ euacuationes siccas cōuulsiones afferunt, quæ fere immedicabiles sunt.

APHORIS. XXVI.

In vehementi dolore partium quæ circa ventrem sunt, extremarum partium refrigeratio, malum.

COMMENT.

Extremorũ refrig. à dolore. Dolor omnis naturam commouet, ipsa vero sanguinem & spiritum ad dolentem partem trāsmittit, veluti auxiliares copias, interim tamē cum hæc partes alias deserant, necessum est ipsas refrigerari. Dolentibus itaque partibus quæ ad ventrem sunt, extremæ, vt manus, pedes, caput, & cutis vniuersa frigidæ relinquentur. Sed & fit vt partes extremæ refrigerentur ob caloris natiui languorem, & nimiam eiusdem oppressionem, & ob animi deliquium, aut ob visceris cuiusuis inflammationem, de qua aphor. 1. huius sectionis diximus.

APHORIS. XXVII.

Mulieri vtero gerenti si tenesmus superueniat, aborsum facit.

COMMENT.

Experimentũ docet veram esse aph. sentētiam, neque tamen ratio est inuentu difficilis: nã si mulier dolet ob recti intestini inflammationem, & causam doloris in vanũ conatur expellere, ex vehementi labore, ad imas partes compresso vētre, fiet vt fœtus quoque impellatur, & excludatur.

APHO.

APHORIS. XXVIII.

Quodcumque os, aut cartilago, aut neruus abſcindatur in corpore, neque augetur, neque conſolidatur.

COMMENT.

Hic apho. abunde expoſitus eſt ſupra ſect. 6. éſtque decimuſnonus.

APHORIS. XXIX.

Si ei qui ab alba pituita moleſtatur vehemens diarrhæa ſuperueniat, ſoluit morbum.

COMMENT.

Quod fluxus ventris quem diarrhæam vocant, leucophlegmatiam ſanet, vt in hoc habetur apho. atque omnem malorum ſuccorum redundãtiam, notiſſimum eſt, verùm quod in hoc apho. ſpeciatim ſignificare voluit, ideſt non tantum diarrhæam eſſe conuenientem ad curationem eius ſpeciei hydropis, ſed vehementem eſſe debere, ſiue diuturnam. Quoniam adeo magnam abundantiam vt poſſit vniuerſum corpus in tumorem œdematoſum eleuare, non niſi magna vacuatio ſanare valet.

APHORIS. XXX.

Quibus in ventris profluuio ſpumoſæ ſunt deiectiones, ijs à capite pituita defluit.

COMMENT.

Spumoſæ deiectiones fiunt vbi in ventre ſpuma generetur, aut à vaſis ad ipſum transfun- *Spumoſæ deiectiones.*

datur aut à capite descendat. Quapropter cum spumosæ deiectiones fiant à causis pluribus, recte Gal. dixit indistincte loquutum fuisse Hippo. Nec salnat ipsum, quòd quidam dixit aphor. esse de his quæ magna ex parte eueniunt. Nam spumosæ deiectiones maiori ex parte fiunt à calore ventris, aut venarum agentium in lentam pituitam. spumæ autem generatio motu fit, vt in patientibus comitialem morbum, & in mari ventis agitato. Fit etiam à calore subiecta pituita, vti in colico morbo deiectiones apparent, & in febribus pituitosis, & in lebetibus efferuescentibus succis. Ambæ causæ coniunguntur, in equis ex celeri cursu. Spumosum autem à pulmone in ventrem defluere posse Gal. in Comm. docet, & lib. 6. De lo. pa. cap. 4. de pulmonis abscessu.

Spumæ generatio.

APHORIS. XXXI.

Quibuscumque febricitantibus in vrinis sedimenta fiunt farinæ crassiori similia, longum morbum significat.

COMMENT.

Sedimentum referens speciem farinæ crassioris.

Sedimentum referẽs speciem farinæ crassioris damnatur hic, & lib. 2. Prog. hic sane longitudinem morbi significare dicens, illic malum, siue mortẽ. In quibus enim facultas valida est & quæ morbum ferre possit, prorogabitur morbus, quoniam crassus humor qualis qui sedimentũ prædictum facit, non nisi longo tẽpore vincetur, vt æger liberetur à morbo. Languentibus autẽ viribus morbus cito finietur, & ad malum. Quapropter non

non videtur eundem terminum habere morbus ad salutem,& ad mortem,cuius contrarium docuit Hipp.Prog.1.libri.3.sed eo loco nos dubium hoc soluimus.li.vero secundo in expositione 28. hunc apho. abunde enarrauimus, ad quam lectores remittimus.

APHORIS. XXXII.

Quibuscumque vero biliosæ subsidentiæ, superius tenues, acutum morbum significant.

COMMENT.

Bifariã legi posse hunc apho. Gal. in Com. testatur.aut enim significat acutum fore morbum, si in vrinis fuerint hypostaseis biliosæ,& ἄνωθεν, id est superiori parte tenues, hoc est aquosæ, aut ita vt, ἄνωθεν, temporis superioritatem, non loci,significet,eritque sensus: Si in vrinis hypostaseis fuerint biliosæ modo,& ante tenues, siue aquosæ, acutum morbum indicant.Primum sensum reprehendit, dicens: Ego autem numquam vidi vrinam cuius subsidentia in ipsa sit biliosa, quod vero supernatat aquosum.Sed dices,vt quidam, parum modeste, Gal. falli,& Grãmaticam syntaxim ignorasse,qui partem illã,λεπταὶ, id est tenues,quæ habetur in apho.ad vrinas referre voluerit,cũ tamen, οὖρον,generis neutrius sit, λεπταὶ, vero adiectiuũ fœmininũ. Cæterum vt multa alia prætermittamus,nullus est in Gal.monumentis versatus,præsertim si.li.de vsu partiũ legerit, qui non facile intelligat neminem in Græcia aut Latio,in dicendi peritia eo fuisse superiorẽ,nedũ vt in nominũ syntaxi credatur errasse. Cũ enim dixit,Pars autem illa, ἄνωθεν δὲ λεπταὶ, id est su- *Gal. à calũnia vindicatur.*

perius tenues, hoc est a quosæ (ita enim assueuit Hipp. vti appellatione tenuis) videtur nõ recte dici, quoniã vrina aquosa cruda est, & diuturna. In hac oratione partẽ λεπ7αὶ, nõ refert ad vrinas, sed ad hypostaseis, vult autẽ vrinã quæ continet superius tenues hypostases crudum ac lõgum morbũ significare, vti & vrinæ aquosæ. Vrinã vero dicit se non vidisse, quæ biliosas habeat hypostaseis, & quod supernatat aquosum. Appellat autẽ aquosum Gal. quod Hipp. tenue. Et his verbis aperte constat aquosum quod significare dixit vocem λεπ7αὶ, id est tenues, non referri ad vrinas, sed ad hypostaseis supernatantes, quas dicit se nõ vidisse tenues, hoc est aquosas, cum subsidentibus biliosis. Non tamẽ negat se vidisse vrinas aquosas suprema parte, cum biliosis subsidẽtiis. Improbe enim collegisset aduersus eos qui partem illam, ἄνωθεν referebant ad superiorem partem vrinæ, reddens rationem, quoniam non essent visa supernatantia tenuia, siue aquosa, cum biliosis subsidẽtiis. Si enim tenuia & tenues ad vrinas referre vellet, ad veritatem opinionis illorum id non esset necessariũ. satisfaceret enim si vrinæ aliquæ essent suprema parte tenues, cũ bilioso sedimẽto. Ex lectione tamen Gal. qua tenues ad contẽta vrinarũ refert, optime reprobatur primus sensus apho. Cũ inquit Gal. Quæ talia sunt crudum ac longũ morbũ significãt, id est cõtẽta aquosa, crudũ ac longũ morbum significant. Quæ si esse possent cũ sedimento bilioso, falsũ esset quod Hipp. dixit, acutum morbũ significare. Quòd si apho. fal sus non est, sensus illorũ quorũ Gal. meminit

primo loco non erit verus. Alter ſenſus eſt facilis ac verus, quo docet ſi poſt contenta tenuia ſupernatantia ſequantur hypoſtaſeis bilioſæ, morbum acutum ſignificari, quatenus bilioſi acuti ſunt, & maxime ſi ex crudis coćti iam appareant. Vult igitur Gal. partem λεπτὰ, referre ad hypoſtaſeis in vtroque ſenſu, ſed in priori ἄνωθεν, ſignificat locũ ſuperiorem, quo continetur contentum tenue, id eſt aquoſum, quo ibidem apparente vrina dicetur aquoſa & cruda, quæ nõ ſignificaſſet acutum morbum, vt vult, Hipp. ſed longum. In ſecunda vero lećtione ἄνωθεν, id eſt ſupra, temporis ſignificat differentiam, ob quam hypoſtaſeis primnm tenues apparent, & poſtea bilioſæ, acutum morbem ſignificantes: quod verum eſt.

APHORIS. XXXIII.

Quibuſcumque vrinæ diſſidentes fiunt, ijs magna perturbatio in corpore adeſt.

COMMENT.

Magna turbatio atque confuſio adeſt in corpore quoties, quoſdã humores coquit ac ſuperat natura, alios ſuperare non valens. Quod oſtendunt vrinę diſſidentes, colore videlicet, ſubſtantia, aut contento diuerſæ: Differentes humores oſtẽdentes tẽperatura, atque ſubſtãtia. Hinc quoque morbi longitudinem prædicere licebit, ſiquidẽ tẽporis longo ſpacio erit opus, ſi natura omnes eos ad vnam formam & ſpeciem reducere debet, & quoniam interim cum multis eſt pugnatura. *Vrinæ diſſidentes quæ.*

APHORIS. XXXIIII.

Quibuſcumque in vrinis bullæ ſupernatant

morbos renum significant, & longum futurum morbum.

COMMENT.

In morbis renum pendentibus à crassis humoribus bullæ solent in vrinis supernatare, generationem quidẽ habentes à crasso humore, præsertim tenaci & viscido, qui à calore in bullas vertitur intercluso flatu. Supernatãt autem ob leuitatem, quoniam à flatu subleuantur. Crassi autẽ humores quíque frigidi sunt, longũ efficiunt morbum: tales etenim sunt omnes morbi qui à simili pendent causa.

APHORIS. XXXV.

Quibuscumque autem pingue est quod supernatat, atque accumulatum, iis renum morbum acutum significat.

COMMENT.

Pinguedo supernatans. Si in vrinis appareat pinguedo, notũ est ipsam esse supernatantem, ex pinguedinis natura, verũ si hæc sensim descendat, quod fiet vbi febris aliqua vehemẽs membrorũ pinguedinem colliquauerit, acutus morbus erit, sed non renalis. Cum autẽ accumulatũ pingue descẽdit, id vitiũ renum est, atque acutum. Prog. tamẽ 35. li. 2. colliquationem dixit significare vrinam cui supernatant pinguedines similes telis arachneorum. Quo loco illam & præsentem sententiam late exposuimus.

APHORIS. XXXVI.

Quibuscumque morbo renali laborantibus prædicta signa contigerunt, & dolores circa dorsales

dorsales musculos fiunt, siquidem circa externa loca fiãt, abscessus quoque extra futuros spera: si tamen dolores magis circa interna loca fiant, abscessus quoque intus futuros magis spera.

COMMENT.

Si apparuerint signa in duobus præcedentibus. apho. scripta, quæ renum morbos ostendunt, præterea etiam accesserit dolor dorsalium musculorum, abscessus futuros sperare docet, sed cum distinctione quæ ad locum patientem pertinet. Sũt enim musculi dorsales quidã interni, qui ad renes pertinent, quidam externi siue extra dorsum aut post dorsum. In qua parte tamẽ dolor fuerit, in ea est abscessus sperandus. Solet enim per cõmunes venas renum & lumborum humor in eos musculos tranfundi, & à renibus distrahi in partẽ aliquam de dictis, in qua abscessum facit. Id vero magna ex parte dixit fieri, nam sæpe accidit vt qui talia patiuntur liberentur à morbo renali, humore per vrinam excreto, aut in aërem dissoluto.

APHORIS. XXXVII.

Quicunque sanguinem vomunt, si sine febre quidem, salutare: si vero cum febre, malũ. Curare autẽ oportet adstringentibus, & refrigerantibus.

COMMENT.

Prima pars apho. ad prædictionẽ spectat, secũda ad curationem. In prima docet sanguinis vomitũ sine febre esse bonũ: cũ febre vero malũ, verum, cũ apho. 25. dixerit, sanguinẽ qualemcũque supra

malum esse,& id citra distinctionem dictum sit: reliquū est vt bonū siue salutare hoc loco idē sit, quod minus malū.Nā minus periclitantur qui sine febre sanguinē vomūt, atque plures ab ea dispositione liberantur, cū qua febris nō iungitur: quāuis cum febre & sine febre sanguinē vomere,sit malum. Docet autem vlcus ventriculi curare vbi cū febre non fiat,quia id non habet coniunctā inflammationē,adstringentibus & refrigerantibus. Talia etenim sunt quę valent ad assolidanda vlcera, & sanguinis emanationem compescendam.

APHORIS. XXXVIII.

Defluxiones ad ventrem superiorem,in viginti diebus suppurantur.

COMMENT.

Terminū præfinit quo suppurari solent defluxiones quæ fiunt ad pulmonē, & thoracem. Cauitas enim thoracis hic superior venter appellatur.Quòd vero tumores,& humorum collectiones quæ defluctione fiunt ad thoracē, in 20.diebus supperētur,ideo fit,quia locus calidus est, & morbus eorū locorū acutus, terminus vero dies quartus decimus, ex his quæ ab Hipp.aliàs dicta sunt.Est autem.14.terminus internus morborum acutorum:externus tamen,vt nos quoque docuimus,20.est,intra quem limitem solent suppurari tumores qui morbos faciunt acutos, quales sunt qui ad superiorem ventrem spectant.

APHORIS. XXXIX.

Si sanguinem minxerit,& grumos, & stillicidium vrinæ patiatur, & dolor incidat in

inter

interfœmineum, & imum ventrē, & pectinē, quæ circa vesicam sunt ægrotare significant.

COMMENT.

Hic apho. expungēdus esset alibi scriptus, nēpe sect. 4. ordine 80. quo loco à nobis expositus est.

APHORIS. XL.

Si lingua subito incontinēs fiat, aut pars aliqua corporis resoluatur, hoc melancholicū est.

COMMENT.

Subitam incontintiam linguæ, & partis alicuius resolutionem dicit significare melancholicū humorē. Quòd si crassum humorem in causa esse dixisset, in vniuersum vera esset sententia. Nā intemperies subito non euenit, & tenues humores non solent obstructiones efficere, à quibus incōtinēs fit lingua, & parti alicui aduenit resolutio, nisi inflāmationē efficerēt. Sed hæc non fit repēte. Crassi vero humores quidam sicci sunt, quidā humidi: vtrique facere possunt prędictas passiones. nam pituita non tantum solet subito facere linguæ incontinentiam, qualem affectū ebrij patiuntur, sed & resolutiones, & apoplexias. Res hæc plana est & vera, cui nullus hucusque cōtradixit. Humorem vero melancholicum hæc eadē facere posse, non est dubium, sed non adeo frequenter, vti pituita.

APHORIS. XLI.

Si senibus supra modum purgatis singultus superueniat, non bonum.

COMMENT.

Quamuis Hipp. apho. 4. sect. 5. dixerit malum

esse ex superpurgatione aduenire couulsionem, aut singultum: hoc in loco non immerito repetit de senum singultu sentẽtiam, ibidem etenim dixit malum, hîc vero non bonum. Nam etsi in vniuersum malum sit, vt eo loco dictum est, singultum purgationi immodicæ superuenire: senibus tamen non est adeo malum, qui naturali temperatura sicci sunt, & malum sequens immodicas vacuationes facile sentiunt. Ideóque cum non adeo malum sit, vti in aliis ætatibus, in quibus tardius ad ariditatem quæ singultũ adducat peruenitur, recte non bonum esse dixit, & senum particulatim meminit.

APHORIS. XLII.

Si febris apprehenderit non à bile, aqua calida plurima superfusa capiti, soluit febrem.

COMMENT.

Gal. in huius apho. Com. conatur (vti solet) veram facere Hipp. sententiã, qua docet in febribus aliis ab iis quæ à bile fiunt, multam aquam calidam capiti perfusam curare febrem. quod de balneis in vniuersum intelligit. Conuenit enim febribus hecticis quibus non est coniuncta inflammatio, aut alterum febris genus, & febribus diariis quæ fiũt ex lassitudine, obstructione, refrigeratione, aut exustione: non conuenit tamen eis quæ à bile putrescente fiunt, siue flaua siue atra fuerit, nisi oportune adhibeatur coctis humoribus, & pro maiori parte purgatis. Hipp. namque sine hac distinctione absolute loquitur. Neque contradicit huic sententiæ, quòd febribus

ortis

ortis ab inflammatione iecoris, lienis, pulmonis, & similibus balneum noxium sit. nam cū Hipp. dixit in febribus, solas eas intellexit quæ non sunt aliorum morborum symptomata, siue febres accidentes, quales sunt quæ sequuntur partium inflammationes. Febres autem à sanguinis putredine ortas, vt alibi docuimus, iam quodam modo biliosas esse, recte quis affirmauerit. In his vero quæ à pituita putrescente fiunt, non videtur apho. verus, nisi pituitam quoque putrescentem in bilem verti dixerit, quod mihi non satis placet. Sicuti neque illud quod docuit li. 6. de mor. pop. par. 5. cum inquit, Elleborum bibentem citius purgare si velis, lauare atque comedere. Cui sentētiæ subscribit Gal. in Com. dicens: Quo itaque modo quibus est sanguis crassus lotis, his sanguinem detrahi præcipit, ita & quos purgaturi sumus, lauacris esse vtendum, vt tum citius, tum citra molestiam magis expurgentur. Placet sane lauare eos qui crassis humoribus abundant, non tamen valde multis, sed ipsis alia ratione prius attenuatis, & magna parte purgatis. Lauabat autem Hippo. eos qui multos ac crassos humores congesserant, quos videlicet ad eam quæ per elleborum purgationem parabat. Hanc nostram sententiam comprobat Gal. infra Com. 46. cum inquit: Neque enim vinum, neque balneum tolerat plētorica dispositio, & infra: Si vero multitudo fuerit, recte quidem venæ vtentur sectione: non recte autem lauabunt, & vinum dabunt.

Febris apud Hipp.

Apho. veritas examinatur.

M

APHORIS. XLIII.

Mulier ambidextera non fit.

COMMENT.

Mulier ambidextera non fit.

Gal.in huius apho.Com.vocis huius,ambidexter,significationem exponit, & apho.rationem reddit quæ tota ad naturam seu temperaturam maris & fœminæ refertur,vt enim lib.1. De arte medendi cap.de temperamentis docuimus, Mares fœminis in omni genere sunt calidiores ac robustiores.Quapropter & si robur viris adesse possit tantum,vt ambas manus dextras habeãt, hoc est vt ambabus manib⁹ vti ad exercitationes & validas actiones, liberaliter,& facile valeant: non propterea ad idem valebunt fœminæ, quibus mollior est musculorum constructio, & paucior calor natiuus,cum spiritu,tùm vitali,tum animali.Experimentum quoque suscribit huic rationi,ac comprobat apho.veritatem.

APHORIS. XLIII.

Quicunque suppurati vruntur, aut secantur, si pus purum effluxerit,& album, liberantur, si vero subcruentum , cœnosum & fœtidum, moriuntur.

COMMENT.

Empyicos vrit Hipp.

Apho.hic sicuti neque 27.sect.6.docet an empyici secari aut vri debeant,neque qua parte.docuerat autem id.lib . de internis passionibus dicens:Si tamen pus in pectus erumpit , qua parte tibi

tibi videtur significare ea vrens aut secans, detrahe parum imprimis. Docet tamen in præsenti ex puris natura & eiusdem conditionibus, prædicere an æger saluari, an mori debeat. Si enim pus album & purum, id est vnius formæ fuerit, non ex diuersis naturis commixtum, liberabitur. Quòd si pus fuerit subcruētum colore, cœnosum substantia, fœtidum odore, morietur. Id est quod dixerat Prog. vltimo lib. 1. his verbis, Pus autē optimum albū esse debet, æquale, ac læue, & quàm minime fœtidum. Huic vero maxime contrarium, pessimum est. Hunc apho. scripserat Prog. 70. lib. 3. cum inquit: Quicunque vero ex empyicis vruntur, quibus pus purum, album & sine prauo odore fuerit, seruātur: quibus vero subcruentum, & cœnosum, moriūtur. Cuius loci expositionem à nobis traditam legēt, qui voluerint huius apho. habere integram enarrationem.

APHORIS. XLV.

Quibuscumque iecur suppuratum vritur aut secatur: si pus purum effluxerit, & album, liberantur, in membrana enim pus continetur. Si vero amurcæ simile effluxerit, moriuntur.

COMMENT.

Exēplo docet quod in apho. 44. dixerat. iecur enim si inflāmationem patiatur, & suppuretur, vbi secetur, aut vratur (quod raro facere cōuenit, nisi prius rumpatur, & pus intra peritonæum fluctuet) si pus album effluxerit & purum, validam

significat coctricem facultatem iecoris, & pus, vt inquit Hipp. in membrana contineri, neque substantiã iecoris læsisse, id vero salutare est. Quod si cœnosum effluxerit, & amurcæ simile, id est fæci olei, morientur, quoniam inualidam significat naturalem coctricẽ iecoris, & pus ipsius substantiam penetrasse, & putrefecisse.

APHORIS. XLVI.

Dolores oculorum, postquam merum potandum dederis, & aqua plurima calida laueris, venæ sectione curato.

COMMENT.

Apho. hic adscriptus est, vt ex eius doctrina constat, siquidem integer est & verus 31. sect. 6. quo loco fuit à nobi enarratus. Male autem docet curare dolores oculorum primum meri potu, & balneis, deinde sectione venæ. si enim adfuerit humorum copia in corpore, balneum & meri potio non conuenient ab initio: si vero ea abundantia non adfuerit, sanguinis missio non conueniet.

APHORIS. XLVII.

Si eum qui aqua inter cutem laborat, tussis prehendat, desperatus est.

COMMENT.

Hic apho. est 35. sectionis 6. quo loco est à nobis expositus.

Apho-

APHORIS. XLVIII.

Stillicidium vrinæ atque eius difficultatem, vini potio, & sanguinis missio soluit, secare vero interiores.

COMMENT.

In Com.36.sectionis 6.hunc apho. exposuimus, quãtum attinet ad venæ sectionem. Quod vero de vini potu meracioris dixit, ad nonnullas vrinæ distillationes & mingendi difficultates valet, ad eas nempe quæ fiunt à crassis, aut frigidis humoribus, aut ab spiritu flatuoso, aut frigida intemperie.

APHORIS. XLIX.

Ab angina molestato tumor & rubor in thorace superueniens, bonum: extra enim vertitur morbus.

COMMENT.

Hunc apho. exposuimus Com.36. sectionis 6. & iste videtur additus.

APHORIS. L.

Quibuscunque cerebrum sphacelo laborauerit, in tribus diebus pereunt: si vero hos effugerint, sani fiunt.

COMMENT.

Σφακελισμὸς, de corruptione dicitur, qualis quæ sequitur gãgrænã, & de ea corruptione quæ adhuc corrigi potest, sed est veluti incipiens corruptio, quo modo hic ab Hipp. accipitur. Talem Σφακελισμὸς.

enim corruptionem, qualis in demortuis particulis inuenitur, quæ obſciſſione & vſtione egent, non dixiſſet in cerebro fieri, & poſſe ſanari, vbi tertium excẽſſerit diem. Quando igitur cerebrum mortificationi ſimilem diſpoſitionem patitur, ob morbi magnitudinẽ & vehemẽtiam, citiſſime mors ſequetur, aut deinde ſalus ſperabitur, tanquam ab acutiſſimo morbo cuius terminus eſt dies quartus. Quòd ſi tertium effugerit æger, vires habere valentes eſt coniiciendum, & ſalus ſperanda ab ſphacelo. σφακελίζειν quoque oſſa dicit, in libris de articulis tertio, & de fracturis ſecundo, ſæpe, & Ariſto. de plantis quæ à nimia frigiditate, aut vehementi æſtu ſuperantur, libro de iuuentute & ſenectute loquens, prędicta vtitur voce Sphaceli. præterea varias ſignificationes li. 2. de lo. pa. ca. 2. tradit & pro magno dolore, & gangræna accipi dicit, & li. 6. de morbis, curandis, ſphacelum appellat cariem oſſis & totius ſubſtantiæ corruptionem.

σφακελίζειν. σφακελος.

APHORIS. LI.

Sternutatio fit ex capite, calefacto cerebro, humectato eo quod eſt in capite inani. effunditur enim extra aër intus contentus: ſonat autem, quonim anguſtus eſt ei exitus.

COMMENT.

Gal. hunc aphoriſ. abunde declarat in ipſis Comm. atque ea de cauſa ad eum locum lectores remittens, ab enarratione abſtinuiſſem, niſi dubium

dubium mihi videretur quod de ſternutamento Gal. dicit, copiam humoris in cerebro ſternutationem non facere, niſi in flatuoſum ſpiritum conuertatur, argumento ſumpto ab iis qui multum humorem à capite purgant, non tamen neceſſario ſternutant. Cum enim nares intus penna irritamus, ſternutatio ſequitur: non tamen quoties id facimus conuertimus in flatum humorem. Præterea ſi humor aliquis aëris internam narium membranam momorderit, ſternutatio commouetur, etiam ſi nullus commoueatur flatus. Quod verò ad excretionis tempus attinet, in quo flatus à pulmone ſurſum fertur, & à capite alter expellitur: dicemus flatum excerni per nares & os. Verum is totus à pulmone pulſus impetu magno per nares & palatum mittitur, & pars eius caluariam penetrat, per palatum & per nares, qui exiens. ſecum defert humorem qui caput grauat, atque eum qui mordet.

Sternutamentum ſine generatione flatus fit.

APHORIS. LII.

Quibuſcunque iecur circumdolet, iis febris ſuperueniens, ſoluit dolorem.

COMMENT.

Cum dolor aliquis vehemens, iecur vexauerit, is aut ab inflammatione procedet, aut à flatu: ſi ab inflammatione, febrem habebit coniunctam, ac proinde Hip. non loquitur de eo dolore, cũ dixerit febrẽ ſuperuenire, doloribus autẽ

à flatu febris superuenit, hæc tamen soluit dolorẽ vehemẽtem. Sic enim Gal. exponit vocem περιοδυνέουσι. flatum autẽ à calore febrili dissipari notum est.

APHORIS. LIII.

Quibuscumque conuenit sanguinem à venis detrahere, iis conuenit vere venam secare.

COMMENT.

Hic apho. integer scriptus est supra, atque est 47. sect. 6. quo loco ipsum ennarrauimus.

APHORIS. LIIII.

Quibuscumque inter septum transuersum & ventrem, pituita concluditur, & dolorem, præbet, non inueniens exitum, nec in aliam cauitatem, iis pituita à venis in vesicam cõuersa, solutio morbi fit.

COMMENT.

Hac parte docet Hipp. vnũ de naturę miraculis. vbi enim pituita concludatur inter septum transuersum & ventrem, quæ pars intra peritonæum est, & ibi dolorem efficiat, morbi solutionẽ fieri posse dicit, trãslata pituita in vesicam. Id sane difficilimum videtur. nulla enim est via cognita, qua humor contentus intra peritonæum trãseat in vesicam, aut prius in venas transferatur. Verũ, vt Gal. in Com. inquit, Valenti naturæ non est impoſsibile inuenire viam materiebus, & omnino

Naturæ valẽti viæ patent.

no

no per vias,non naturæ tãtum,ſed & peritis quoque Medicis incognitas,excrementa tranſmittit, & oſſibus alimenta demandat,& excrementa oſſium defundit,& euacuat. Quod lib.6.De morb. pop.par.5.ita ſcripſit Hippoc.Natura per ſe impetus,motionéſq; citra intellectum reperit, vt tum nictare, & ea quibus lingua ſubſeruit, & quæuis alia ſimilia, indocta exiſtit natura, & citra diſciplinam quæ oportet facit. Sunt ſane multa non tantum in humano corpore,ſed extra ipſum quæ nobis in frequenti vſu ſunt, & eadem quotidie inſpicimus, portenta maxima,quæ ea ratione in miraculorum cenſu non habentur, quòd eadem quotidie videamus. Exemplo ſunt in nobis muſculorum motus,quos mouemus,vt membra ipſa pariter moueamus.Nullo prius docente nos, aut eos muſculos,aut eorundem vſum ad motum corporis. Et infans ad lac trahendum ex mammis, ſtatim natus mouet linguam, & labia, nunquam eius rei doctus. Et vt ſummatim dicam,nihil magis videtur miraculoſum, quàm quod rationalis anima ſua libera voluntate imperat motũ ſecundum locum cuiuſuis partis, ipſa vero ſtatim ſubaudit,voluntatis imperio. Præterea motum corporeum ab anima rationali procedere,quę tamen incorporea eſt, nec valens muſculos, aut neruos comprehẽdere admirationem mouet. eget enim quod aliud apprehendit & trahit, apprehenſorio inſtrumento, quo rationalis anima caret,neruos apprehendens & muſculos & per eoſdem membra contrahens,atque diſtendens.

Miracula naturæ.

APHORIS. LV.

Quibuscumque iecur aqua plenum in omentum erumpit, ijs venter aqua impletur, & moriuntur.

COMMENT.

Vidimus sæpe iecur non in nobis tantum, sed etiam in animalibus occisis plenũ aqua, quoniam in mẽbrana ipsum obuoluente continetur, plures efficiens vesicas. Hæ quoque rumpuntur, & aqua defluit intra peritonæũ, cui omentũ est adiũctum. Hac ratione aqua inter cutem quæ ascites dicitur generatur. impleri autem ventrẽ dicit, id est eam cauitatem quę intra abdomen est, continẽs iecur, *Membra intra peritoneum.* lienem, ventriculũ, intestina, vterũ, vesicã, renes. Ab hoc affectu dicit mori ægros, lethalẽ scribens affectum, per quem multi, quin & plures, moriuntur, quãuis multi quoque liberẽtur, purgatione, & vrinæ prouocatione, & iis quæ humorẽ resoluũt.

APHORIS. LVI.

Anxietudinen, oscitationem, horrorem, vinũ æquali aqua mixtũ potum soluit morbũ.

COMMENT.

Anxietatis causæ. Anxietatem patiuntur ægri quandoque ob humorem aliquem qui grauat, & molestat os ventriculi, & quandoque ob febrium malignitatem, quãdo videlicet humor malignus est, qui febrem facit. Exemplum est li.3. de morb. pop. par.2. in historia, Mulierem ex abortiuo fœtu. cum enim Hippo. dixit, ἀσώδης, idest anxia, Gal. in Comm. inquit: Verbum Anxia malignitatis febris est indicium

cium. Cuius vocis ſignificationem nos in expoſitione Progno. 12. lib. primi aperuimus late. ἀλύκη enim hic dicitur, quæ illic ἄση. Significat etiam anxietas imbecillitatem facultatis, quam oſtendunt languentes nimiam paſſi vacuationem ſanguinis, qui quieti manere nequeunt, ſed ſe à capite in pedes lecti proiiciunt, ab oſſium pondere grauatis muſculis, ipſiſque tentantibus meliorem figuram, & cum minori labore inuenire. vinum autem modice temperatum valet abluens & diſſoluens malum humorum ventriculi. Malignis febribus obeſt, & cauſas attemperat ob aquæ miſtionem, & vires lãguentes poſt vacuationem, miro modo reparat. Oſcitatio præterea à flatu fit, muſculis tẽporalibus, & iis qui maxillas mouent, inſerto. hunc diſſoluit vini potus. Horror fit à prauis ſuccis cutem attigentibus, & ipſam mordentibus, cum leui quodam motu. Vinum vero modice attemperatum, qua vinum eſt, excrementa diſſoluit: qua vero aquam defert, cauſæ acrimoniam attemperat.

Oſcitatio.

Horror.

APHORIS. LVII.

Quibuſcumque in vrinaria fiſtula tubercula fiunt, ijs ſuppuratione ac ruptura ſoluitur labor.

COMMENT.

Hic aphor. fuit 82. ſectionis 4. & ibidem eſt à mobis enarratus.

APHORIS. LVIII.

Quibuſcumque cerebrum ab aliqua ma-

nifesta causa concussum fuerit, necessum est statim sine voce fieri:

COMMENT.

Cerebri concussionis causa.

A causa manifesta cerebrum concutitur, veluti à casu ex alto, aut ictu præsertim cum lapide, aut ligno, potius contundentibus, quàm secãtibus. Ex tali cõcussione cerebrum commotum patitur deuolutionem spirituum, & subitam animalis facultatis turbationem, ob quam veluti perterrita se ipsam colligit, vnde instrumenta motus & sensus facultate animali priuantur. quod est mutos fieri, & quasi toto corpore stupentes, vt Gal. in Com. docet, & supra sect. 6. Comm. 51. Accidit quoque id magis quibus cerebrum pro caluariæ amplitudine est paruum, aut ætatis ratione inaruit, vt senibus. Quòd si præterea fibra aliqua membranarum cerebri fuerit auulsa, aut dirrupta, aut neruus aliquis, qui à cerebro habeat exortum, prædicta repente & maiori cum incremento fient. His quę diximus subscribit quotidianum experimentum.

APHORIS. LIX.

Corporibus humidas carnes habentibus, famem adhibere conuenit. fames enim corpora exsiccat.

COMMENT.

Fames exsiccat.

Quemadmodũ cibus qua cibus est humectat, quoniam reficit: ita inedia siue fames, siue modica quædam abstinentia à cibis, corpora siccat. Ex accidenti vero, quoniam non humectat, vel quoniam

niam non reficiuntur corpora. Notum autem est omnem abundantiá ablatione emendari, & contrariorum contraria esse remedia, & ita humidarum carnium remedium est exsiccatio, quæ fame dicta perficitur. Calor preterea noster per alimenti inopiam acrior redditur, bilem quadamtenus auget, & pituitam absumit, quæ posset coctione & sua propria natura carnes aut humidas reddere, aut humidas seruare. Valet autem calor auctus atque acrior redditus per inediam, carnes ipsas siccare dissoluta humidiori ac tenuiori parte, aquea & pituitosa. Hæc de moderata fame dicta sint, nam maior hac imbecillitat natiuum calorem, & ventriculum implet pituita.

APHORIS. LX.

Et vbi in toto corpore mutationes, & si corpus infrigidetur, ac rursus calefiat, aut color alter ex altero fiat, morbi longitudinem significat

COMMENT.

Est hoc apho. 40. sectionis quartæ, quo loco ipsum enarrauimus, & hoc loco videtur adiectus.

APHORIS. XLI.

Sudor plurimus calidus aut frigidus semper fluens, humoris abundãtiam significat. Abducere igitur oportet, robusto quidem sursum: imbecillo vero, deorsum.

COMMENT.

Hic est apho. 42. sectio. 4. quo docuit, sudorem

plurimum siue calidum, siue frigidum, indicare morbum,& calidum minoré,hoc est breuiorem, frigidum maiorem, id est longiorem. Quoniam tamen in præsenti curationem adiungit,videtur fuisse ex adiectis,non enim semper verum est humorum abundantiam quam sudor ostendit,in robustis esse vomitu curandam, & in languidis per ventrem inferiorem. Nam sunt multi valentes quibus non conuenit vomitus, aut ob compositionem, aut quia ipsum difficile ferunt, aut quoniam humoris peccantis natura potius exposcit ventris purgationem.

APHORIS. LXII.

Si quis febrienti cibum dederit, sano quidem robur, laboranti vero morbum.

COMMENT.

Febricitãticib⁹ quid affert.

Quamuis Gal.videatur hic aph.de interpositis, & autorem eius male ęmulari Hippo.doctrinam, mihi non videtur falsus, neque à ratione alienus. Est autem eius sententia talis: Si quis cibum obtulerit febricitanti,ita ei morbum adiiciet, vt sano homini adiiceret robur. Vt enim sanis robur præstat cibus,ita ægris siue febriẽtibus adauget morbi causam,& inde morbum, si quidem non pura corpora quo magis nutries,eo magis lædes. Male auté Fuchsius apho.sententiam reprehendit: quoniam dixit,Si febricitanti cibum dederis,sano robur,& laboranti morbum: cum tamen febricitãs sanus non sit,neque ipsi febricitãti adiiciat robur. Nam non vult Hip.sanũ esse febricitãtem, sed vti febricitãti addit morbum,ita sano si offeratur addit

Fuchsius notatur.

dit robur,quod verum eſt & ab Hip.ſcriptum,febricitāti quoque cum ſanus fuerit,robur adijciet.

APHORIS. XLIII.

Quæ per vrinam excernuntur inſpicere oportet qualia ſanis ſecedunt, quæ enim ijs minime ſimilia ſunt,hæc ſunt morboſiora:quæ vero ſanis ſunt ſimiliora,minime morboſa.

COMMENT.

Quum Gal.intelligeret verā eſſe hanc ſententiam,& in Prognoſticis probatā ſæpius,ea eſſe ſana quæ talia ſunt,qualia ſanis eueniūt, & ea ægra quæ à ſanis recedunt, & peſſima quæ ſanis maxime contraria ſunt. Decreuit formam dicendi reprehendere,ſiquidem (inquit) cum dixit : Quæ enim iis minime ſimilia ſunt,hæc ſunt morboſiora,dicturus eſſet, morboſiſſima. eo enim aliquid magis morboſum eſt , quominus eſt ſanis ſimile, & quod minime ſimile eſt,erit morboſiſſimū.Ceterū ego de hac re aliter ſentio,nā cum aph.verus ſit,loquēdi modus nō eſt inuſitatus. Differt enim non parū aliquid dici maxime contrariū ſano, & eſſe ei minime ſimile. Vrina enim quæ à naturali differt colore , ſubſtantia,& contento , quoniam ruffa eſt,& craſſa,& contentum habet rubrum,& non ſubſidens,minime eſt ſanis ſimilis.Quæ vero nigra eſt,& contentum nigrū habet,maxime contraria eſt.Prima quidem vrina , morboſa eſt,non morboſiſſima:ſecunda vero vt maxime cōtraria, ita & morboſiſſima.ſic itaq; puto ſentētiā aph.poſſe defendi,neq; eſſe intolerabile peccatū, ſi quod *Sana ſimilia ſanu.*

in apho. commiſſum eſt, quoniam non ſtatim ſi quid ſimile non eſt, erit & maxime contrarium.

APHORIS. LXIIII.

Et quibus deiectiones ſi ſtare permiſeris, & non moueris, ſubſident veluti ramenta: & ſi pauca fuerint, paruus erit morbus: ſi vero multa, magnus: ijs conuenit deorſum ventrem purgare: ſi autem non purgato ſorbitiones dederis nocebis: quãto vero pleures dederis, magis nocebis.

COMMENT.

Hic apho. de adiectis eſt & minime legitimus, vt Gal. late in Comm. probat. Neque enim recte de deiectionibus dicitur, ſi ſtare permiſeris & nõ moueris, nam id ad vrinas inſpiciendas ſolemus præcipere: falſum etiam eſt purgationem conuenire iis quorum deiectiones ramentoſæ ſunt. Præter id quod eiſdem ſorbitiones dare non eſt malum.

APHORIS. LXV.

Excretiones in febribus non intermittentibus liuidæ, & cruentæ, & bilioſæ & fœtidæ omnes malæ: quæ verò bene excernuntur, bonæ, & per ventrem, & per vrinam: & vbi id quod ſecedere deberet, ſteterit non purgatum, malum.

COMMENT.

Suprà ſectione 4. fuit is aphor. ſcriptus 47. & ibidem

ibidem fuit integer & verus, à nobis enarratus.

APHORIS. LXVI.

Corpora vbi quispiam purgare voluerit, fluida facere debet, & si sursum ventrem sistere, si vero deorsum fluidum facere ventrem.

COMMENT.

Aphoris. hic in 2. sect. fuit à nobis enarratus, nam quod in secunda parte additum est, cum dixit, Si sursum ventrẽ sistere, & si deorsum fluidum facere ventrem, primum non conuenit, ventrem sistere ad vomendum, secundum autem quamuis facere conueniat, non est id quod Hippocrates intendit, cum dixit, fluida corpora facere, videlicet ventrem humectare, sed meatus omnes laxiores reddere, & humores fluxibiliores, quod Galenus illic exposuit, & nos patefecimus late.

APHORIS. LXVII.

Somnus, vigilia, ambo modo magis facta, morbus.

COMMENT.

Hic aphorismus fuit tertius sectionis secundæ, quamuis illic melius scriptus sit, & à nobis est enarratus.

APHORIS. LXVIII.

In febribus non intermittentibus si exteriora frigida fuerint, interiora verò vrantur, & febrem habeant, lethale.

COMMENT.

Hic eſt apho.48.ſect.4.&ſi in hoc pars illa,& febrem habeant, abundet, dixerat enim in febribus non intermittentibus.

APHORIS. LXIX.

In febre non intermittente ſi labrum, aut naſus, aut oculus, aut ſupercilium peruertatur, ſi non videat, ſi non audiat debili exiſtente, quodcumque horum fiat, mors proxima eſt.

COMMENT.

Fuit hic aphoriſmus 49. ſect. 4.

APHORIS. LXX.

AB alba pituita aqua inter cutem ſuperuenit.

COMMENT.

Hoc vnum docet Hippoc. in hoc aphoriſmo albam pituitam in venis aceruatam aliquando leucophlegmatiam afferre poſſe.

APHORIS. LXXI.

A diarrhæa difficultas inteſtinorum.

COM-

COMMENT.

Non omnis diarrhæa affert inteſtinorum difficultatem, ſed ea quæ à ſyncero fit humore, qui facultatem habeat abradendi inteſtina, & vlcerandi, de quo ſcriptus eſt 13. aphoriſmus ſupra & ibidem enarratus.

APHORIS. LXXII.

A difficultate inteſtinorum læuor inteſtinorum ſuperuenit.

COMMENT.

Hic apho. in 43. ſectionis ſextæ continetur, & ibidem eſt enarratus.

APHORIS. LXXIII.

Ab oßis corruptione abſceſſus.

COMMENT.

Si os corrumpatur, carnem proximam abſcedere docet, aut quoniam ſecedet ab oſſe, aut quoniam abſceſſum patietur, corruptos ichores recipiens.

APHORIS. LXXIIII.

In ſanguinis vomitu tabes & puris purgatio ſupra, fluxus à capite, à fluxione diarrhæa, à diarrhæa retentio infernæ purgationis, à retentione mors.

COMMENT.

Hic aphoriſmus ſpurius eſt,& falſus.

APHORIS. LXXV.

Qualia & in quibuſdam per vrinam & per ventrem deſcendunt, & quibus per carnes, & ſicubi aliter corpus naturam exceſſerit, ſi parum, paruus erit morbus, ſi multum, magnus, ſi valde multum, lethale hoc eſt.

COMMENT.

Hic apho. quamuis quædam doceat quæ vera ſunt, non videtur Hippocratis ſcipturas imitari. Docet autem conſiderare vrinas, deiectiones,& ſudores,& prætcrea quantum ab his quæ ſecundum naturam ſunt diſtent. nam ſi parum, paruus erit morbus: ſi multum, magnus: ſi valde multum, lethalem eſſe affectum dicit.

Finitis Comm. illud ad finem dicere non grauabor: quòd in hoc opere multa taxantur quæ dicta ſunt ab eo qui controuerſias ſcripſit loco differentiarum Conciliatoris. Sed vereor ne cum hos noſtros Commentarios legerit, quædam obliteret, & quædam ſurripiat. quod fecit in ſecunda editione controuerſiarum cum legit librum noſtrum De arte medendi. Quod ſi fecerit, laudabo hominis ingenium. quòd ſi tertiam quoque fecerit editionem quæ cum prima & ſecunda nil habeat commune, argento fuerit

fuluo

fuluo æquiparandus,& auro,vt inquit Theognis Poëta Megarensis.

Christophorus à Vega, Complutensis, huic operi finem imposuit, suæ ætatis anno quinquagesimo secundo.

LECTORI.

ERRATA, PARTIM EX LIBRArij negligentia, partim ex impreſsione, commiſſa ſic corrigito.

Prior numerus paginam, poſterior verſum, vbi vitium emendandum eſt, indicat.

Pagina 5. verſu 18, lege ferunt. 6.2, καταφέρεσθαι. 10.29, ἀποταυτομάτου. 12.12, tẽperatura. 23. in margine, conſilium. 37.2, nam. 42 in margine, Refectionis vſus. 45.13, inediam. 47.22, ſubſiſtentes. 57.17, repetito. 80 26, parte. 100 26, metu. 103.23, magnis. 104.3, eſſe. & 64, concitatiore. 108. 25, excrementorum. 120.24, ab. 121.15, morborum. 127. in margine, Signa infida. 142.3, hypochondrium. 148.25, ad rem, éſt-ne falſa. 152.5, palpitabat & 6, aliter. 154.21, intelligenda. 159 3, Siquis. 164.26, quidam. 177.20, bene. 183.22, fauces. 186. 30, turbatis. & 32, inſtabiles. 190.27, Græcè. 197.13, ita. 202 30, ſtillicidia. 223.29, ætate. 229.20, ita. 249.8, ſeptum. 271.23, quemuis humorem. 278.13, deiectionibus. 279.27, decretoriis. 283.30, quæcumque. 291. 20, ſeruarẽt. 297.6, partis. 305.17, ſuppurationem. 309.5, vt. 318.15, ſponte. 328 6, paucas. 357.21, συνέρχονται. 372.32, abundantem. 373.23, ætatum. 394 in margine, cutem emollit. 397.14, rubores. 410 3, ſuperueniat. 422.23, ad euacuãdam. 423 19, ſuppuretur. 433.26, ardor adeſt. 438.8, ab aromatibus. 440 14, ab intimis. 460.23, morbo. 473.27, ob id enim. 479.19 ſectio. 502.21, affectum 507.29, quæ ſolam carnem occupabant. 513.17, morbis. 539.12, ἄνωθεν. 550.2, abſciſsione. 551.9. acris.

INDEX VERBORVM AC RErum quæ in hiſce Chriſtophori à Vega in Hippocratis Aphoriſmos Commentariis continentur.

A

Auicenna

Con

D

Ebrij

E

F

Melan-

San

T

